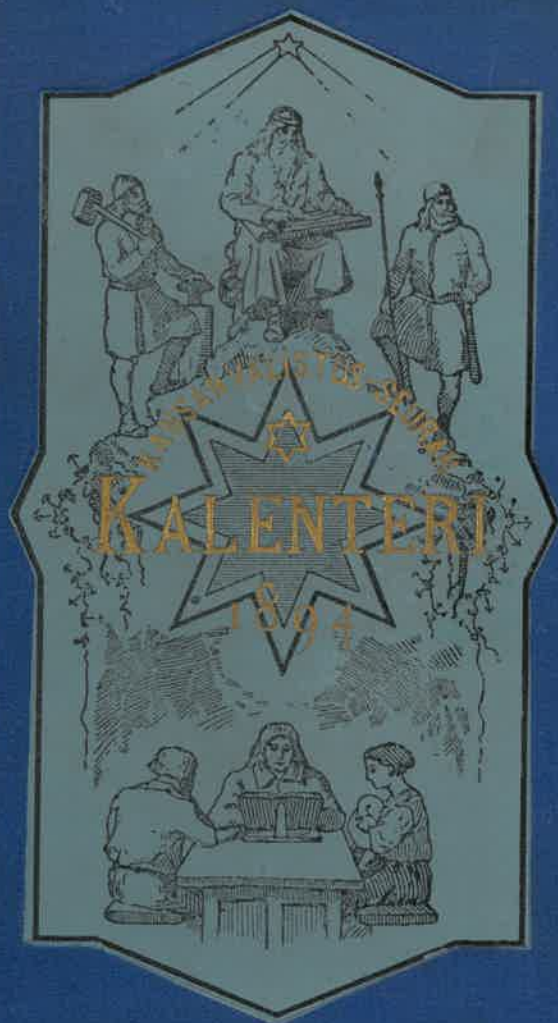
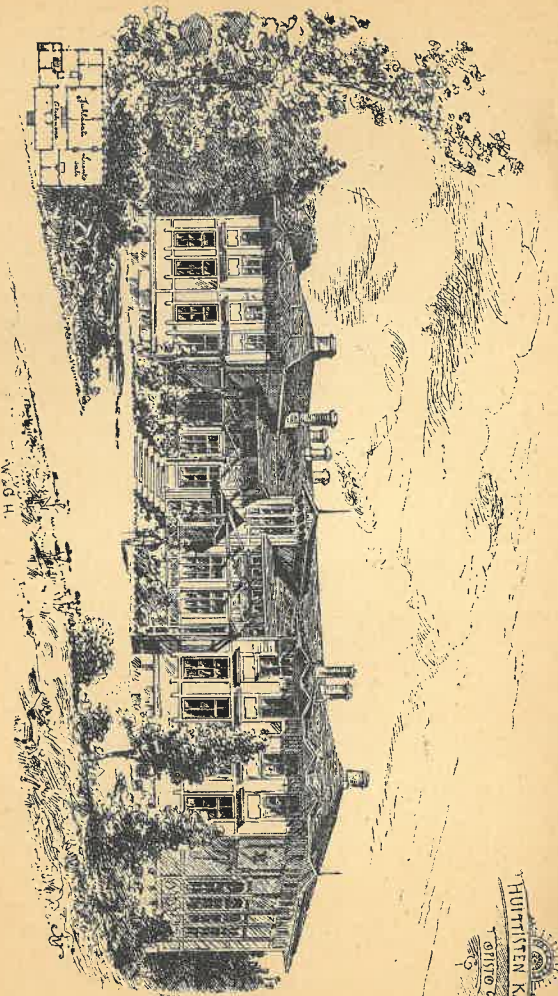

Kansan-
valistus-
senran
Kalenteri
1894

Siittisten kansanopisto.

Kansanvalistus-Seuran

Kalenteri

1894.

— ♦ Neljästoista vuosikerta. ♦ —

Sisältää runsaasti kuvia.

Helsingissä, 1893.

Kansanvalistus-seuran kustantama.

Merkkien ja lyhennysten selityksiä.

⊙ Aurinko. ⊕ Uusi kuu. ☾ Ensimmäinen neljännes. ☽ Täysi kuu. ☾ Viimeinen neljännes. ☉ lihavalla painettuna merkitsee pyhäpäivää. 15 lihavalla painettu numero merkitsee Venäjän kruunun pyhää. a. aamulla. i. illalla. Ⓞ 9,49 a. on luettava: kuu spantyy kello yhdeksän ja neljäkymmentä-yhdeksän minuuttia aamulla. Ⓞ 9,4—3,8: aurinko nousee kello yhdeksän ja neljä minuuttia aamulla ja laskee kello kolme ja kahdeksän minuuttia illalla.] kuuluu edelliseen riviin. [kuuluu seuraavaan riviin. Mikä on joka paikassa määrätty Helsingin ajan mukaan.

Numerot „muistiinpanojen“ edellä merkitsevät päivämääriä.

Lainat, joista on muistiinpanoissa ilmoitettu, milloin niiden obligationit arvotaan ja forkoliput sekä armotut obligationit lunastetaan:

	Korko:	Lyhenys:
Suomen valtion venäläinen w. 1859 otettu laina, josta on 500 ruplan obl.	4 %	Suom. ven. 1859 I.
Suomen valtion kotimaiset lainat lahjoituskäyttöön luonastamiseksi w. 1872, 1873, 1875, 1880, joista on 100, 500 ja 1,000 m. luonnut obligationit.	4 1/2 %	Kot. lahj. I.
Suomen valtion Erlanger ja Poikain kansa tehty pallintolain w. 1868, josta on 10 Thalerin obl.	0 %	Walt. pall. I.
Suomen valtion Suomen pankin ja M. A. v. Rotshildin kansa tehty laina w. 1882, josta on 500, 2,000 ja 5,000 markan obl.	4 %	Walt. 1882 I.
Suomen valtion Suomen pankin ja M. A. v. Rotshildin kansa tehty konvertansslaina w. 1866, josta on 500—2,000—5,000 m. obl.	4 %	Walt. 1866 I.
Suomen valtion Suomen pankin y. m. kansa tehty konvertansslaina w. 1889, josta on 500, 2,000 ja 5,000 Saksan markan obl.	3 1/2 %	Walt. 1889 I.
Suomen Hypoteekki-yhtiön Suomen Yhdyspankin y. m. kansa tehty konvertansslaina w. 1884, josta on 500—1,000—2,500—5,000 Suomen markan obl.	4 1/2 %	Hyp. 1884 I.
Suomen Hypoteekki-yhtiön M. A. v. Rotshildin kansa tehty konvertansslaina w. 1887, josta on 500, 2,000, 5,000 markan obl.	4 %	Hyp. 1887 I.
Helsingin kaupungin kotimainen laina vesilohdon ratentamista varten w. 1876, josta on 200—500—1,000 markan obl.	5 %	Helsj. 1876 I.
Helsingin kaupungin kotimainen laina uudisrakennus- ja järjestyksien kustantamiseksi w. 1882, josta on 500—1,000—3,000 m. obl.	4 1/2 %	Helsj. 1882 I.
Dukun kaupungin kotimainen laina, w. 1881 josta on 100 m. obl.	4 3/10 %	Duk. 1881 I.

Helsingissä, 1893.

Waltin ja Östbergin osakeyhtiön kirjapainossa.

1	1	1
	Tiit. 3: 4-7. — Luuk. 2: 21.	
1	M. Lind. w. p. 1893, Joulu. 20	
2	L. Napel, Set 21	
3	R. Genoffi ○ 9,6-3,4 22	
4	L. Tiitus (Kotowalko) 23	
5	P. Simo ○ 9,4-3,7 24	
	Jes. 60: 1-6. — Matt. 2: 1-12.	
6	L. Loppiainen 25	
	Room. 12: 1-5. — Luuk. 2: 42-52	
7	C. 1 j. Loppiaii. ○ 9,2-3,11 26	
8	M. Erhard ● 4,47 a.] 27	
9	L. Weikko ○ 9,0-3,15 28	
10	R. Riku 29	
11	L. Rauha ○ 8,58-3,19 30	
12	P. Loini [○ 8,55-3,24, 31	
13	L. Nuutti 1894, Tammi. 1	
	Room 12: 6-15. — Juh. 2: 1-11.	
14	C. 2 j. Loppiaii. Feeliks 2	
15	M. Siwiä ○ 8,52-3,28 1,49 a. 3	

Muistutpanoja:

Jumalalla onnen ohjat, Luojalla lylyn awaimet.

Sirwi ja majawa ovat rauhoitetut koko vuoden.

Suomal. Kirjallisuuden Seuran määrä-aikaiset kokoukset pidetään lukukausien aikana ensimmäisenä keskiviikkona kussakin kuussa.

Kansanwalistus-seuran jäsenrahat kootaan vuoden alussa. Walt. 1886 l. korfol. ja arwoitetut obl. lunastetaan.

2. Dulun k. l. obl. arwotaan ja korfolitput lunastetaan.

11. Markkinat Jyväskylästä.

12. " Kemijärvellä.

15. Kewätlukukausi alkaa yliopistossa ja kouluissa.

Suonnontieteellisiä

Ylmanlaadun vaiheet vuoden kuluessa vaikuttawat sen, että eläimet ja kaswit elintoiimiinsa käyttävät määrättyjä aikoja; ne owat erilaiset eri lajeille samallakin seudulla; mutta samallekin lajille ne owat hyvin erilaiset maapallon eri osissa. Koskapa eivät kaikki muodot ole yhtä lämpimät eivätkä kylmät, voidaan näitä aikoja määrätä ainoastaan suunnilleen.

Seuraavassa aionne kuukausittain antaa tärkeimmät sellaiset tiedot oman maamme tärkeämmistä eläimistä ja kasveista, erittäin sen kaikkein eteläisimmästä ofasta (60-61°) ja erittäin pohjoisista seuduista (65-70°). Etotus läntisten (Ahwenanmaa) ja itäisten (Laatokka) paikkakuntien välillä on kowin vähäinen voidakseen tässä tulla mainituksi. —

Tammikuussa waltitsee kylmä ja pimeys; pohjoisessa ei aurinko ensinkään nouse, kahteen kuukauteen Utsjoella, 4-5 wiikkoon Nuonionisaksassa ja muutamaan päivään Rowaniemessä. Lumi peittää maan ja vedet owat jäässä, paitte hywisä lähteisä ja wälewisä wirroisä. Etelä-Suomessa kuitenkin jäätvät nyt wasta Laatokka ja monena vuonna Suomenlahden seljät, sijemmat alkupolella,

kuuk.			kuuk.
16	T. Ilmari		4
17	R. Antti	⊙ 8,49—3,33	5
18	T. Warma		6
19	P. Heikki	⊙ 8,45—3,38	7
20	L. Fabian		8
1 Rov. 9: 24—27; 10: 1—5. — Matt. 20: 1—16.			
21	S. S. Septuag.	⊙ 8,41—3,43	9
22	M. Voitto	☉ 4,51 i.]	10
23	T. Emma	⊙ 8,37—3,48	11
24	R. Erkki		12
25	T. Paavo	⊙ 8,33—3,53	13
26	P. Viljo		14
27	L. Krysostomus	⊙ 8,29—3,58	15
Malak. 3: 1—4. — Luuk. 2: 22—32.			
28	S. Kynttiläm. p.	€ 6,31 i. 16	
29	M. Valto	⊙ 8,24—4,3	17
30	T. Sunilla		18
31	R. Miti	⊙ 8,20—4,8	19

Muistiinpanoja:

16. Marffinat Kuopiossa.
16. " Turussa.
19. Toripäivä Ilomantsissa.
25. Marffinat Hämeenlinnassa.
25. Toripäivä Porneesissa.
25. " Heinolassa.
25. " Sortavalassa.
Tammikuun lopulla Turun haa-
raosaston vuosikokous.
Tammikuun lopulla lähettävät
Kansanvalistus-seuran haa-
raosastot vuosikertontunnen-
sa toimikunnalle Helsingissä.

Sananlasku.

Syvä Tuomas Joulun tuopi,
paha Kuutti pois sen wiepi.

havaintoja tässä kuussa.

ulommat loppupuolella kuuta; väliin ovat ne vielä auki, niinkuin merikin, kaiken kuukaudesta.

Mäyrä, siili, yököt, käärmeet ja sammakot makaavat tainnok-
sissa; janoain karhu, joka Etelä-Suomessa kuun lopulla tahti myöhem-
min lymnyttää poikia pesäänsä.

Tässä ja tulevasssa kuussa ovat luonamme ainoastaan talviliin-
nut, niinkuin iso huuhkaja ja muutamat muut petolinnut, punatulkku,
kotiwarvunen, keltafirrku ja meidän kehyttömät kanalinnut, sekä muu-
tamatt kiertolinnut, niinkuin warislinnut, läpylinnut, hippiäinen, tiai-
jet ja tikat; koskien warjilla oleksii koskikara. Etelä-Suomessa löy-
tyy kuitenkin joskus vielä tilhi, muutamia rastaita, pulmusia, ur-
piaisia ja peippoja, amowesillä joku joutjen, heinäorja, koskelo,
tuffakoskelo ja etelärannikolla allia ja iso-lokkia.

Useimmat kalalajit oleskelewat nyt järvien sywinimisä paikoissa.
Made kutee.

Ainoastaan havupuut, katajapensas ja lumen alla puolanwarret
sekä muutamat muut kasvit viheriövät; kaikki muut näytävät elot-
tomilta

luku		№
1	Z. Birrko ○ 8,17—4,11	20
2	B. Maaria	21
3	E. Suugo ○ 8,13—4,16	22
1 Kor. 13: 1—13. — Luuk. 18: 31—43.		
4	S. Laškiaisk. Ansgarius	23
5	M. Ugaata ○ 8,8—4,22	24
6	Z. Laina (Torffo) ● 11,25 i.]	25
7	R. Kitarb ○ 8,3—4,27	26
8	Z. Malffi	27
9	B. Naimi ○ 7,57—4,32	28
10	E. Elina	29
2 Kor. 6: 1—10. — Matt. 4: 1—11.		
11	S. 1 j. Baast. ○ 7,52—4,38	30
12	M. Elma	31
13	Z. Sulo ○ 7,47—2,43	Helmik. 1
14	R. Valce ○ 0,23 i.]	2

Muistiinpanoja:

1. Kotim. lahj. I. obl. armot.
1. Balt. palk. I. sarjat arm. ja arm. obl. lunastetaan.
1. Markkinat Wiipurissa.
2. Kynntilämpäim. jättää pois-muuttava lampuot puolet huoneista jälkeensä tulijalle.
2. Toripäivä Lomiasissa.
2. " Raahessa.
3. Syp. yht. 1892 lain. forkoliput ja arm. obl. lunastet.
9. Pitäkirjoittaja-yhd. vuosip.
16. Toripäivä Borisissa.
20. Naisyhdistyksen vuosipäiv.

Kun on oikein Otawa, jarmet suorahan suvehen, pursto perin pohjajehen; silloin nuorten nousu-aika, wanhujen lepuu-aika.

Suonnontieteellisiä

Helmikuu on vuoden kylmin kuukausi; lumipeiton paksuus kasvaa ja kinokkia muodostuu. Weisi järvisissä ja joissa vähenee vähitellen; matalat järmet jäätyvät pohjaa myöten. Nyt jäätyvät uloimmat merenselkät Lounais-Suomessa; mutta Merenturkki, Suomenlahti ja Ahvenanmeri ainoastaan joiakuina vuosina, kun pakkaneen on kova ja pitkälinen. Pohjois-Lapissa paistaa taas aurinko puolipäivän aikana.

Määrä synnyttää poikia pesäänsä; samoin karhu Pohjois-Suomessa, jopa etelä-osassa maata vielä kuun alkupuolella. Retulla on juoksuaita, ja vähän senjälkeen sudellakin.

Sauhkeina talvoina kuhertaa teiri jo kuun lopussa Lounais-Suomessa.

Matkalinnut ovat matkoillansa nyt tulleet kauimmaaksi etelään. Eri lajien talviasemat ovat kuitenkin hyvin eri kaukana maamme leveys-asteista (70—60°). Tilhi lentää meiltä tuskin kauemmas kuin Itämeren maakuntiin (60—55°). Allit, haahka, tiislat ja ruokki väistävät jäätä aikealle Itämerelle (60—55°); pilkkifiipi ja useat sotkat sekä jotkut joutsenet ja hanhet metäytyvät Pohjanmeren rannikoille (55—50°). Saksissa (55—50°) oleksivat nyt

kuu				
15	Z. Sipi	⊙ 7,41—4,49	3	
16	P. Juliana		4	
17	Z. Väinö	⊙ 7,36—4,54	5	
1 Tesj. 4: 1—7. — Matt. 15: 21—28.				
18	S. 2 f. Paast. Konfordia		6	
19	M. Rauppo	⊙ 7,30—4,59	7	
20	Z. Mieluisa	☺ 3,56 a.	8	
21	R. Tuulikki	⊙ 7,25—5,4	9	
22	Z. Pietari		10	
23	P. Taalo	⊙ 7,19—5,9	11	
24	Z. Mattias		12	
Efej. 5: 1—9. — Luuk. 11: 14—28.				
25	S. 3 f. Paast.	⊙ 7,13—5,15	13	
26	M. Nestor		14	
27	Z. Sauli	⊙ 7,7—5,20	15	
28	R. Onni	⊙ 2,8 i.	16	

Muistutuspäivät:

22. Markkinat Rajaanisissa.
 22. " Savonlinnassa.
 22. " Rovaniemessä.
 Kansanvalistus-seuran vuosikokous Helsingissä t. k. lopulla sanomalehdissä ilmoitettavana päivänä.
 Hyvin kylmiä myrskyjä, pahoin kaavaalin paleli, siitä halla heinäkuussa, talvi keskellä keuhkia.
 Vaino on aikaa viireillä, kiire laiskalla kotona.
 Anna armias Jumala jätä miehen päähän, ettei huomenna katuisi töitä tämän päivää.

Havaintoja tässä kuussa.

monet siemenistä eläviä lintujamme, niinkuin: rastaat, veipponen, pulmunen, lapinsirku, leivonen, sitäpäitse metsähanhet, heinäorsjat, lokit, kuitat ja ukut; jotkut näistä matkustavat vielä etelämmäksi. Raitkein useimmat hyönteisistä eläviä matkalintujamme talvehtivat Europan eteläisimmisissä maisissa (45—35°), vieläpä Pohjois-Afrikassa (35—30°): esim. leppälintu, kivitasku, useimmat tertut ja kirviät, västäräkki, kottarainen, viiräinen, rantasiipi, kuovit, useimmat viikat ja kurpat; vieläpä ruisräätäki, joutsen, pieni kiskuhänki, useimmat orjat, tiirat ja lokit. Erittäinkin Egyptissä ne olehtivat runsain määrin, ja pitkin Niilivirtaa saapuvat monet näitä vieraita kauas Nubiaan ja Sudaniin (20—10°). Afrikan vähän tunnettuihin sisäosiin, aina toijelle puolelle päiväntasaajaakin, lentävät meidän pääskyt, sekä terwapääsky ja kurki. Pitkin Afrikan rannikolta tavataan muutamia meidän siirräisiä ja kirkkoja aina Hyväntoivonniemelle asti. — Talviesimillään matkainnut eivät kuitentaan pyhy, vaan lentelevät joukottain pitkin maita, välistä useampaa lajia samassa parvessa.

Made kutee vielä tässäkin kuussa.

M			
1	Z. Alpo	7,1—5,25	Helmiä. 17
2	P. Fanny		18
3	L. Kunigunda	6,55—5,30	19
Juh. 15: 2. — Luuf. 13: 6—9. — 5 Moof. 32: 29.			
4	S. 1 Rufousp.	Toimi	20
5	M. Siro	6,49—5,35	21
6	Z. Rudolf		22
7	R. Laila	6,43—5,40	3,58 i. 23
8	Z. Wilppu		24
9	P. 40 Marttyria	6,37—5,45	25
10	L. Aurora (Aura)		26
Hepr. 9: 11—15. — Juh. 8: 46—59.			
11	S. 5 j. Paast.	6,31—5,50	27
12	M. Gregorius (Reko)		28
13	Z. Usto	6,25—5,55	Maalisk. 1
14	R. Matilda	8,8 i.	2
15	Z. Niisto	6,19—6,0	3
16	P. Kauko		4
17	L. Perttu	6,13—6,5	5

Muistiinpanoja:

1. puoleksi vuodeksi pestattu palkollinen pyytäkseen päästötökirjansa maaliskuun kuussa.
1. Waltion 1882 ja 1889 l. obl. arm.
1. Syp. 1884 l. korfokiput ja arm. obl. lunastetaan.
1. Toripäivä Kuopiossa.
1. " Merikarmialla.
1. " Lappeenrannassa.
8. Marffinat Torniossa.
8. Toripäivä Kalajoella.
9. Konordia-yhdistyksen haara-os. vuosikokoukset.
10. Taide-yhdistyksen vuosip.
14. Lähtöpäivä lampuodeilla.
15. Marffinat Mikkelissä.
15. Toripäivä Sijalmella.
15. Syp 1887 l. korf. ja arm. obl. lunastetaan.

Suonnontieteellisiä

Päivät tulevat pitemmiksi ja sydänpäivä tuntuvasti lämpimämmäksi; mutta yöt ovat vielä kylmät, jonkatähden lumelle tulee hankainen; tähän aikaan on lumi syvimmillään ja vesi järvisä ja joissa vähenee vähenemistään.

Suokjuuika satuu nyt oravalle, jänikelle, ilvekelle, karpälle ja (Pohjois-Suomessa) ketulle. Hylkeet synnyttävät poikia etelä-rannikoilla.

Rauhoitetuista metsän-otuksista katso ylempänä 15 p. maaliskuuta.

Teiri kuhertaa Etelä-Suomessa ja metsä alkaa soitimensa usein tämän kuun lopussa. Warikset alkavat myöskin joskus valmistaa pesänsä.

Matkainnut, jotka viime kuulla ovat oleksineet talviammillaan, kääntyvät sitemmin pohjoista kohden; muutamat kulkewat nopeammin, toiset vähitellen. Matkalla noudattawat he wiesien ja maan, rannikoiden, vuorenselänneiden, laaksojen ja aawojen kotojen asemaa, kukin tapainja ja luontonsa mukaan. Kuljettuansa wälillä olemien maiden kautta tulewat ne meidänkin maahamme. Ensimmäiset lajit tulewat Etelä-Suomeen tähän aikaan, nimittäin pulmuwet koko kuun

Luok.		M.
1	Suh. 5: 4—10. — Suh. 20: 19—31.	7
1	S. 1 j. Pääf. j. ○ 5,28—6,42	20
2	M. Teodosius, Kultimo	21
3	L. Ferdinand ○ 5,22—6,47	22
4	R. Kalerwo	23
5	L. Irene ○ 5,15—6,52	24
6	P. Wilho ● 5,40 a.	25
7	L. Hippo ○ 5,9—6,56	26
1	Piet. 2: 21—25. — Suh. 10: 11—16.	
8	S. 2 j. Pääf. jälk. Suoma	27
9	M. Otto ○ 5,3—7,1	28
10	L. Hefekiel (Hefe)	29
11	R. Afjo ○ 4,57—7,6	30
12	L. Justius	31
13	P. Sointu ○ 4,51—7,11	Stf. 1
14	L. Kellervo ● 2,12 a.]	2
1	Piet. 2: 11—20. — Suh. 16: 16—22.	
15	S. 3 j. Pääf. j. ○ 4,46—7,16	3

Muistiinpanoja:

1. Walt. 1886 I. obl. arv.
 6. Muringon pimeneminen alkaa k.lo 5,12 a., on parhaimmallaan k.lo 5,31, loppuu 6,9 a.
- Suomen men. 1859 I. obl. arvo-taan tässä kuussa.
- Henkikirjoitus toimitetaan maaliskuun 15 ja heinäkuun 15 päivän välillä.
- Konfordia-yhdistyksen vuosipäivä tämän kuun alussa.
- Suomen käsityön ystäväien vuosikokous tässä kuussa.
- Milloin laiska työn tekevi, talwella ei tarkene, kesällä ei kertiä, syksyllä on juuret tuulet, kevällä wettä paljo!

Suonnontieteellisiä

Pohjois-Suomesa on vielä melkein täysi talwi, etelässä yötkin käyvät nyt vähemmän kylmiksi. Jääpeitteensä heittävät Etelä-Suomesa ulommat merenseljät alkupuolella kuuta, sifemmät sen loppupuolella. Lumi sulaa yhä ja katoaa Lounais-Suomesa kokonaan; wesi alkaa vähitellen lisääntyä järwissä ja aikafimmoin Laatokasja. Joet (Aura, Wanta, Pormoonjoki) sekä Rymi- ja Kokemäenjoki ynnä lammit Ahvenanmaalla aukeawat ujeimmiten Kolmannella ja neljänellä, sekä sifemmät merensahdet (niissä Helsingin satamakkin) joskus wiimeijellä wikolla Suhtikuuta.

Poikia jynnyttää orawa; Etelä-Suomesa jänis (hankipajat), kielkuraisihylje, ketu ja kuun lopulla susi; pohjoispuolella maata ahma. Urostarhu lähtee laihana pesästään.

Ujeammilla talwiltmuilla on nyt munat Etelä-Suomesa, niinkuin kottalla, ujeimmilla pöllöillä, käpylinnuilla, warpuilla, kottaraisilla ja titoilla. Teivellä ja meijolla on vielä soittimensa, jälkimäijellä pohjanpuolella wasta kuun lopulla.

Ujeimmat matkalinnut saapuwat nyt, koska paljastunut maa tarjoo siemeniä ja hyönteisiä sekä wedet alkawat aueta. Ne, jotka ennen owat alkaneet tulla Etelä-Suomeen (katso helmikuuta), tulewat sinne

6th April born at 3.30
3.30 a.m.

luku	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
16 M. Jalo										
17 E. Elias	⊙	4,40	-7,21							
18 R. Valerian										
19 E. Bernhard	⊙	4,34	-7,26							
20 P. Amalia	☉	4,42	a.							
21 E. Anselmo	⊙	4,28	-7,31							
Jaak. 1: 17-21. — Suh. 16: 5-14.										
22 S. 4 f. Pääs. jälk. Miina										
23 M. Drjö	⊙	4,22	-7,36							
24 E. Albertina										
25 R. Markku	⊙	4,17	-7,41							
26 E. Kletus										
27 P. Antamo	⊙	4,11	-7,46							
28 E. Tuure	☉	5,0	a.							
Jaak. 1: 22-27. — Suh. 16: 23-33.										
29 S. Antonsuun.	⊙	4,5	-7,51							
30 M. Marianna	⊙	4,3	-7,53							

Muistuttajanoja:

29. Suomen Tiedeseuran vuosipäivä.
Tässä kuussa toripäivä Alkulan Kuivakantaan kylässä. Keväällä marffinat Jini pitäjässä 10 päivää kumernöörin määrämällä ajalla.
Kevään kulesessa antavat Kansanvalistus-seuran asiamiehet vuotuiset tilit heidän luonaan myötävänä olewista fitjoista.

Räki tuo suven sanoman, päästy päivän lämpeämmän.
Pidä tallella talosja warawitko Walpurille; Cero ewästä anoo, Urpaanuskin uikuttaa.

hawaintoja tässä kuussa.

paikoin joukottain, ja myöhäisinä vuosina koko huhtikuun kulesessa, sekä saapuvat pohjoiseen sen lopussa. Sitäpäitse saapuu Etelä-Suomeen uusia, niinkuin wästääräkki, kurki, kuwit, isonpi taiwaanwuohi melkein koko huhtikuun ajan; pohjoiseen ne tulewat loppupuolella sitä; maan etelä-osaan saapuu sitäpäitse kuun loppupuolella uusia: leppälintu, feltawästääräkki, kiwitastu, kyyhtynen, peltokana, lehtokurppa, joskus myöskin pääskyet, rantasipi ja kalatiira.

Räärmeet matabat esiin; sammakko alkaa wälän kutunsa; turška futee, ja kuun loppupuolella hauki, jäynäwä ja kuore; hyönteiset al-
kawat lentää, esin nahkaperhonen, juruwaippa y. m.

Kukkimien alkaa Etelä-Suomesa pähkinäpensas, leppä ja siniwuokot, kestikuulla; viimeisellä wiikolla alkawat jostus raita, haapa ja walfowuokko kukkia. — Samaa aikaan alkaa warhaisin kaurankylvö ja rupee myöskin päivän paistamille rinteille nähtymään uutta nurmea ja muutamain ruohojen lehtiä, niinkuin rentukan, mansikan, woikukan ja pensasten, esimerkiksi karwiaismarja- ja punaherukkapensa-
aan. Kouruu on mahalalla.

kuu		№
1	T. Wappu ○ 4,0—7,56	19
2	R. Ulanafius	20
Ekr. 1: 1—11. — Mart. 16: 14—20.		
3	T. Selatuorst. ○ 3,55—8,1	21
4	P. Noosa [○ 3,49—8,6	22
5	L. Aleksandra ● 4,21 i.	23
Eesai. 55: 3. Juh. 5: 24. 1 Juh. 5: 12.		
6	S. 2 Antousp. Jenny	24
7	M. Helmi ○ 3,44—8,11	25
8	T. Ngda	26
9	R. Timo ○ 3,39—8,15	27
10	T. Mino	28
11	P. Osmo ○ 3,34—8,20	29
12	L. Lotta ● 8,1 a.	30
Ekr. 2: 1—13. — Juh. 14: 23—31.		
13	S. Heluntaip. ○ 3,29—8,25	E. 1
Ekr. 10: 42—48. — Juh. 3: 16—21.		
14	M. 2 Heluntaip. Eedita	2
15	T. Sofia ○ 3,24—8,30	3

Muistiinpanoja:

- Syp. 1884 l. obl. arwot. tässä kuussa.
1. Pappain vuosi alkaa.
 1. Muuttopäivä puoleksi vuodeksi pestatuilla palkollisilla (ainoastaan kaupungeissa).
 1. Jos asianhaarat niin waativat, saa kansakoulujen lukausi tänäpäivänä päättyä, ja on opettaja silloin welvollinen pitämään pienten lasten koulua 15 päivään kesäkuuta.
 1. Ahyriäisten (rapujen) rauhoitusaita alkaa.
 1. Walt. palk. l. obl. num. arw.
 1. Kot. lahj. l. korf. ja arw. obl. lunastetaan.
 1. Sels. 1876 ja 1882 l. korf. ja arw. obl. lunast.
 1. Walt. 1890 l. korfol. lunast.

Suonnontieteellisiä

Jät käyvät valosammiksi, lauheiksi. Lumi katoaa metsistäkin myös maamme pohjoisosissa; wesi nousee nopeaan pienimmisissä wessissä ja wirroissa. Useina vuosina lähtee jää Etelä-Suomen joista ja wirroista wasta toukokuun ensimmäisellä wiikolla, ja merenlahdista, pienistä Etelä-Suomen järivistä ja Dulunjoesta kahtena ensimmäisenä wiikkona. Toisena ja kolmantena wiikkona taas Etelä-Suomen suuremmista järivistä sekä Kemi- ja Tornionjoesta. Kolmantena ja neljäntenä wiikkona Keiteleestä ja Kallawebestä, Muonion- ja Tenojoesta, sekä Pohjanlahden pohjois-rannoilta. Toukokuun viimeisinä päivinä aukeaa jostus Dulunjärvi.

Jäät alkavat liikkua; jänis muuttuu harmaaksi Etelä-Suomessa. Ilwes, kärppä, saulko ja susi synnyttävät poikia etelässä, sekä loppupuolella kuuta pohjoisessa kettu, susi ja peura. Naaraskarhu poikineen jättää pesänsä.

Pohjois-Suomeen saapuu vielä kahden ensimmäisen wiikon kuluessa: räkättirastas, wästäräkki, leimonen, kuowi, kurki ja useimmat sorjalinnut; wasta nyt tulee sinne leppälintu, keltawästäräkki, kivitasku ja tawi. Eteläpuolelle maata tulewat yhä vielä muutamat wiime kuun linnut sekä uunilintu ja pääskyset; käki alkaa kulkua.

25 p. Toukok. siirryttiin
M. Johanna Leinonenin

Luft.				
16	R. Ester			4
17	L. Alma	⊙	3,20—8,34	5
18	P. Cero	[⊙]	3,15—8,39	6
19	L. Emilia	⊕	6,23 i.	7
Room. 11: 33—36. — Suh. 3: 1—15.				
20	S. P. Kolm.p.			8
21	M. Rosti	⊙	3,11—8,43	9
22	L. Gemminki			10
23	P. Lyydi	⊙	3,7—8,48	11
24	L. Marit			12
25	P. Urpo	⊙	3,3—8,52	13
26	L. Wilhelmina			14
1 Suh. 4: 16—21. — Luuf. 16: 19—31.				
27	S. 1 f. Kolm.p.	⊙	2,59—8,56	15
28	M. Selka	⊕	9,44 i.]	16
29	L. Diwa	⊙	2,56—9,0	17
30	R. Taimi			18
31	L. Elli	⊙	2,53—9,4	19

Muistutpanoja:

1. Helsing. 1882 l. obl. arm. ja for. lunastetaan.
7. Muinaismuisto-yhdistyksen vuosipäivä.
11. Haminan haara-osaston vuosipäivä.
13. Fauna et Flora seuran vuosipäivä.
13. Suom. men. 1859 l. for. lun.
16. Eläinmarkkinat Salon kauppalassa.
16. Tulee tavallisesti muutettu aikataulu käptäntöön waltion rautateillä.
17. Eläinmarkkinat Turussa.
18. " Kauppalassa.
24. " Tammissaaresassa.
24. " Somerosassa.
31. Kemätluuf. päättyy yliop.

hawaintoja tässä kuussa.

Loppupuolella saapuvat sitäpaitsä kehääjä, kuhankettäjä, terwapääsky ja ruiskääkki; molemmat viimeksimainitut pohjoisempina myöhemmin.

Teiri ja metso lopettawat soittimensä sekä alkawat Etelä-Suomesa munia. Warikilla, tikoilla, rastaila, wästääräkilla, kivitaskulla, leiwosella, keltajirkulla, tiisjella, tyyhtysellä, kuowilla, kurjella ja sorjalinnuilla owat munat; wasta kuun lopulla munimat leppälintu, keltawästääräkki, peipponen, käki, kurpat ja harmaa hanhi. Pohjoisessa munimat nyt wasta warhaisimmat kewätlinnut.

Sammakot kutewat pohjoisessaakin. Ahwen, harjufuha, säynäwä, järki, tursta, kuore, lahna ja hauki kutee, ja kuun lopussa myöskin jalakka. Krapu rauhoitettu.

Etelä-Suomesa alkaa maa wihertää; kuusi ja petäjä saawat uusia kerkkiä; lehtipuut alkawat wihottaa wälistä jo toisesta wuikosta alkaen, ensin tuomi, senjälkeen pihlaja, koiwu, leppä ja fireeni, sekä kuun lopussa waahtera, jalawa, waiwa ja joskus haapa ja lehmus. Ontisten kukkivien kaswien lisästä tulewat: aikaisemmin keskikuun jälkeen woihukka, rentukka, karwiaismarjapensas, herukat; kolmantena koiwu, kirjikka, mansikka, leinikko, mustikka; kuun lopussa tuomi, omenapuu, mefimarja, muurain y. m.

Luvut		Siv.
1	P. Teemu ○ 2,51—9,5 Toukok. 20	7
2	L. Wenla	21
1 Juh. 3: 13—18. — Luuk. 14: 16—24.		
3	S. 2 f. Kolm.p. ○ 2,48—9,9	22
4	M. Toivo ● 0,36 a.	23
5	T. Bonifacius ○ 2,46—9,12	24
6	R. Ruštaa	25
7	T. Robert ○ 2,43—9,15	26
8	P. Salomo	27
9	L. Enflo ○ 2,41—9,17	28
1 Piet. 5: 6—11. — Luuk. 15: 1—10.		
10	S. 3 f. Kolm.p. D 2,54 i.	29
11	M. Barnabas ○ 2,40—9,19	30
12	T. Esko	31
13	R. Cedla ○ 2,39—9,21 Kesäk. 1	
14	L. Elija	2
15	P. Westwalo ○ 2,38—9,23	3

Muistiinpanoja :

Yhtiöistön kirjasto on kesäkuun 1 p:stä syyskuun 1 p:wään auki ainoastaan festiiviltöna ja lauantaina.

1. Syysyläisten vuosi alkaa.
1. Walt. 1882 ja 1889 l. kor- koliput ja arv. obl. lunas- tetaan.
1. Useanlaatuiset palomakuu- tukset uudistettawat.
2. Koirashaahkan rauhoitus- aika loppuu.
1. Etänmarff. Länkipohjasja.
1. " Porisja.
6. Lähetysseuran vuosijuhla.
8. Etänmarff. Akaan Toija- lasja.

Suonnontieteellisiä

Lapissa ei aurinko enää laske yöllä, mutta lumi on kuitenkin vielä paikottain sulamatta. Jäät lähtevät alkupuolella kuuta (joskus Dulunjärvestä), Kuusajärvestä ja Kittajärvestä, wäliin myös- kin Inarijärvestä, useammin kuitenkin vasta kuun lopulla. Hälloja sattuu joskus väfin. Wesi nousee muutamia paikoin korkeimmilleen ja saattaa rantamaat tulwan alle. Uffonen rupeaa kuulumaan.

Drava ja jänis synnyttävät uudestaan (lehtipojat) eteläpuolella; viimeainittu ja peura vasta nyt pohjoisessa.

Pohjois-Suomeen saapuvat nyt vasta säännöllisesti termapääsyt, usein myöskin muut pääsyt sekä kät ja useimmat viime kuussa mainitut linnut.

Lentoon tykenewitki tulewat Etelä-Suomesja kottaraisen pojat, senjälkeen waritsen ja rastaan, joka fitte pesii uudestaan. Linnun- laulu on wirkeimmillään. Muniminen ja hautominen yhä kestää niillä, jotka alkoivat sen toukokuun lopulla; ne maalinnut, jotka silloin vasta saapuivat, munivat nyt, niinkuin uunilintu — (katso toukokuuta) — ruisrääkkä, sekä sitäpaitse kalatiirat, lokit ja sorjan- sukuiset linnut. Pohjoisessa munivat useimmat lintulajit, niissä tun- turihaukka, tilhi, pulmunen ja lapinsirkku y. m.

16	L. Justina	4
Room. 8: 18—23. — Luuf. 6: 36—42.		
17	S. 4 f. Kolm p. ○	2,37—9,24 5
18	M. Tapio ☺	8,46 a. 6
19	T. Siiri ○	2,37—9,25 7
20	K. Florentin	8
21	T. Ahti ○	2,37—9,26 9
22	P. Paulina	10
23	L. Matti ○	2,38—9,26 11
Ej. 40: 1—8. — Luuf. 1: 57—80.		
24	S. Juh. Kast. p.	12
25	M. Taavetti ○	2,39—9,26 13
26	T. Jeremias ☽	11,42 a. 14
27	K. Onerwa ○	2,40—9,25 15
28	T. Leo	16
29	P. Pietari ○	2,41—9,24 17
30	L. Päiviö ○	2,42—9,24 18

Muistiinpanoja:

8. Etäinmarffinat Itäaafriikassa.
 15. Gyp. 1887 I. obl. arv.
 20. Kevätlukukausi päättyy kansakouluissa ja seminaareissa.
 8. Kansanvalistus-seuran yleinen laulu- ja soittojuhla Waa-
 jassa.
 21. Toripäivä Lomiiissa.
 21. Kesäpäivän seisaus.
 28. Toripäivä Porwoossa.

Kuuron pilvestä sataapi, kajan-
 neesta kaiken päivää.
 Pohja poudat ponnekkomat, itä
 ilkeät satehet.

havaintoja tässä kuussa.

Sammakon poikia on vesilätäköissä. Salakka, särki ja tursta, kutewat vielä, lahna, ahwen, hauki, harjus, kuha ja sorwa koko kuukauden; lohi alkaa nousta wirtoihin. Hyönteiset ovat täydessä elossa, warfinkin muurahaiset, ja hyttyset käyvät Etelä-Suomesja kiusallisiksi.

Lehti puhkee etelässä vielä haapaan ja lehnnikkeen; pohjoisessa alkawat murmikot ja lehtimetät wihannoida wasta nyt kuin alkupuolella. Potaatit kohoowat kaikkialla taimelle; pellawa wihertää.

Wielä kukkiwat Etelä-Suomesja alkupuolella kuuta, ja useimmat pohjoisessa wasta muutamia wikkoja myöhemmin: mefimarja, muurain, mansikka, tuomi, mustikka, kielo sekä omenapuu ja kirsiappuu. Pohjoisessa kukkiwat nyt myöskin rentukka ja woihukka. Etelämpänä alkawat kukkia pihlaja, sireeni, kumina, koiranputki, leinikki, puola ja puna-apila. Kuusi ja petäjä kukkiwat, kataja pötyää. Kuun loppupuolella kukkiwat: harakankello, elokannokki, orjanruusu, watukka, jotka kuitenkin pohjoisempaan alkawat wasta viimeisellä wikolla. Kuis purkaa tähtkää keskikuulta alkaen Pohjois-Suomesja, mutta kukki jo etelässä.

Woitukalla on jo Etelä-Suomesja siemen tuleentunut; joskus saadaan jo Juhannuksen jälkeen kypsiä mansikoita.

Matti		31
Sept. 12: 14—24. — Matt. 5: 20—26.		
1 S. 6 f. Kolm. p. ○ 2,43—9,23	19	
2 M. Maar. etf.	20	
3 T. Arvo ○ 2,46—9,21 ● 7,25 a.	21	
4 R. Ulla	22	
5 T. Urto ○ 2,48—9,19	23	
6 P. Eja	24	
7 L. Klaus ○ 2,51—9,17	25	
2 Piet. 1: 16—18. — Matt. 17: 1—8.		
8 S. 7 f. Kolm. p. Toivottu	26	
9 M. Zyylt ○ 2,54—9,15	27	
10 T. Solmu ● 11,55 i.	28	
11 R. Noora ○ 2,57—9,12	29	
12 T. Herman	30	
13 P. Joel ○ 3,1—9,9	Heinäk. 1	
14 L. Mitiija	2	
Room. 8: 12—17. — Matt. 7: 15—21.		
15 S. 8 f. Kolm. p. ○ 3,5—9,5	3	

Muistutpanoja:

- Dulun 1881 l. obl. arv. kuuden alusja.
1. Walt. 1886 l. kofkol. ja arv. obl. lunastetaan.
 2. Dulun 1881 l. kofkolitput ja arv. obl. lunastetaan.
 4. Luth. ewank.-yhd. wuofijuh.
 5. Markkinat Sortavalassa.
 14. Joutijenen, naarashaahkan, metsähanhen, kyntölinnun, kaittien suoralajien, isokurpan ja suokukon rauhoitus-aika loppuu.
 15. Hyriäisten rauhoitus-aika loppuu.
 15. Luwalliseen metsästyksen saa käyttää koiraan järvien rannoilla ynnä wespiperäillä maille.

Suonontieteellisiä

Sydänkesä; lämpimin loppupuolella kun mätäkuu alkaa. Yöt käyvät vähemmän valoisiksi ja tähtiä nähtyy. Westi alenee pienemmissä wesiäisissä, mutta nousee korkeimmilleen kauempana lähteistä n. k. Päijänteessä, Kallawedessä ja Pielisessä sekä Laatokassa.

Useimpia imettäväisiä seuraavat kowäiset pojat. Muutamat linnut hautowat vielä, warfinkin pohjoisessa tahi muniwat uudestaan, mutta useimmilla on nyt pienet pojat hoidettavana, jonka tähden linnunlaulun waikenee; käki laittaa kulkumasta „kun näkee ensimmäisen heinäsuowan“, nimittäin Etelä-Suomessa alkupuolella, pohjoisessa loppupuolella, ja ruisräällä waikenee etelä-osisa lopulla kuuta.

Lentoon kytenewät pojat on monella linnulla jo heinäkuun keskiaikoihin alkaen. Muutamain lintujen rauhoitusajan loppumisesta katso ylempänä. Kesäpukuun, naaraan puvun kaltaiseen, pukeutuwat (alki jo touko-kesäkuussa) koiras-tukakoskelo, -koskelo, -haahka, -sorsat ja -kikat; näiden, ynnä hanhien kääjulat putoawat julkafabosja kaitti yhtä aikaa, niin etteiwät kykene lentämään, ja voidaan helposti metsästää koiralla. Uikut alkawat waihtaa pufua kuun lopussa.

Sammakon pojat saawat jalat ja lähtewät maalle. Salki kutee koto kesän. Heinäsiirkoja alkaa nähtyä; sääsket käyvät kiusalliseksi

kuu		W	
16	M. Heino	4	
17	L. Aleksi ○ 3,9—9,2 ⊕ 11,43 i.	5	
18	R. Fredrik, (Wetti, Reijo)	6	
19	L. Saara ○ 3,13—8,58	7	
20	P. Margareta	8	
21	L. Hanna ○ 3,17—8,54	9	
1 Kor. 10: 6—13. — Luuk. 16: 1—9.			
22	S. 9 f. Kolm.p. Matleena	10	
23	M. Olga ○ 3,21—8,50	11	
24	L. Kirsti	12	
25	R. Jaakko ○ 3,26—8,45	13	
26	L. Martta (10,47 i.)	14	
27	P. 7 Unifekoa ○ 3,30—8,41	15	
28	L. Auno	16	
1 Kor. 12: 2—11. — Luuk. 19: 41—47.			
29	S. 10 f. Kolm.p. ○ 3,35—8,36	17	
30	M. Eriika	18	
31	L. Helena ○ 3,39—8,31	19	

Muistutpanoja:

22. Mätäkkuu alkaa.
 Jos juostuntameron alainen kuulee ennen tämän kuun ensi päivää, ei hänen puolesta tarvitse veroa suorittaa.

Waris huutaa iltasella huomiseksi hyvää säätä; waris raakkuu aamusella päiväkki pahaa säätä.

Pouta paras heinämiestä on.
 Oikivuosi, ohravuosi; hilla-vuosi, hallavuosi.

Kolme on kiirettä kesällä: yksi on ruti ruti, toinen heinäällä helinä, kolmas kalas kauran niitto.

Hawaintoja tässä kuussa.

pohjoisessa. Kyriäinen muuttaa kuorta, ja sen rauhoitus aika loppuu 15 p. heinäkuuta.

Pohjoisessa kulkivat vielä kataja, pihlaja ja puola, mutta nyt vasta alkavat elokaunokki, harakankello, orjanruusu ja ruis. Koko maassa kulkivat upukka, lumme, ja runsaasti päiväntuikka, kärjä, watuikka, puna-apila ja angerwo. Etelässä alkaa heinäniitto tässä kuussa; kaura ja ohra purkavat tähtää; perunat ja pellawa kulkivat; pohjoisessa tapahtuu kaikki tämä vasta kuun keskivaikeilla. Vasta kuun lopulla tahi vielä myöhemmin alkavat Etelä-Suomessa kanerwa ja lehmus kulkia.

Lounais-Suomessa kypsymät warhaisimmat (mansikat ja mustikat) kuun alussa, ja herukat sen keskivaikeilla, mutta runsaammin ja maan sija-osisia tapahtuu se vasta paria wiiikkoa myöhemmin, samoin myöskin meijimarja, muurain ja kumina alkavat kolmantena wiiikkona kypsyä. Kuun lopussa saadaan Etelä-Suomessa ensimmäiset tyyjet karniainmarjat, watuikat ja kirsitat, runsaammin vasta ensi kuuhun tullessa. Kuun lopulla alkavat tuomenmarjat musteta ja ruista voidaan joinakuina wuostina leikata, mutta tavallisesti ja warhain pohjoisessa sitä tehdään vasta myöhemmin.

Luft. I.		31	
1 R. Piet. manf.	○ 3,42-8,29	St. 20	
2 T. Katri	● 2,4 i.]	21	
3 P. MARIA	○ 3,46-8,24	22	
4 E. Kristarfus (Tarffi)		23	
3lm. raam. 14: 6-7. 1 Kor. 3: 11. Juh. 8: 31-32.			
5 S. 3 Rufousp.	○ 3,51-8,19	24	
6 M. Sirkku		25	
7 T. Lahja	○ 3,56-8,14	26	
8 R. Oma	● 11,45 a.	27	
9 T. Weli	○ 4,1-8,8	28	
10 P. Lauri		29	
11 L. Sanna	○ 4,5-8,3	30	
2 Kor. 3: 4-18. — Mark. 7: 31-37.			
12 S. 12 f. Kolm.p.		Klaara 31	
13 M. Kanerva	○ 4,10-7,57	Glof. 1	
14 T. Eusebius		2	
15 R. Jälf. Mar.p.	○ 4,15-7,52	3	

Muistiinpanoja:

1. Kotim. lahj. obl. arv.
1. Waktion palk. I. sarjat arv. ja armotut obl. lunast.
3. Syp. 1892 I. forkoliput ja arv. obl. lunast.
5. Suom. asem. patalj. vuosip.
9. Rauhoitus aika loppuu niidenkin hyödyllisten otusten suhteen, joidenka ampuminen ei vielä viime kuussa ollut sallittu (paitfi pelto-pyyh).
10. Metsästys koirilla vapaa.
11. Tähän aikaan nähdään runsaasti lentotähtiä.

Kjallansa työn teko, heikkensä ilon pito.

Luonnontieteellisiä

Kesän lämpimin aika, „mätäkuu“, kestää suurimman osan tätä kuukaudesta; yöt pimenävät. Waista nyt nousee wesi Saimaassa korkeimmilleen. Sateisina aikoina nousee wesi uudestaan hyvin pienisäkin wesiistöisä ja wirroisja. Ukkonen käy usein tässä ja edellisessä kuussa.

Jänis synnyttää Etelä-Suomessa kolmannen ja pohjoisempana toisen kerran poikia. Karhun juoksu-aika on kahdenpuolen kuun loppua.

9 p. elokuuta loppuu peuran, jäniksen, metson, teiren, pyhän, metsäkanan, peltofanan ja kottaraisen rauhoitus-aika, tosta näiden pojat jo omat mauraista. Raiffein muidenkin lintujen pojat tykenevät lentoon. Warikset kokoontuvat parviin ja alkavat kierellä. Matkalinnut taas lentelevät yhä pitempiä matkoja pesimispaikan ympärillä ja yhtyvät paikoitain suuriin parviin, esim. pääskysjet kuun loppupuolella. Pohjoisesta lähtewät monet linnut; osa semmoisia pohjoisia etujoukkoja, esim. siriäisiä ja peltofanoja kulkee jo tällä kuulla Etelä-Suomen kautta, ja näitä seuraawat kohta suuremmat parwet samoja lajia. Nyt alkawat myöskin etelämpänä pesineet hämitä; esim. ruisräätä niin ettei sen lähtyä ensinkään huomata, terwapääsky ja kuhankettijä kolmantena wiikkona, leppälintu, kwiitasku, rantasiipi, kurpat, kuomit ja kurki jotenkin usein neljäntenä wiikkona, pääskysjet

kuu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	16 L. Brynolf	☉	2,57 i.	4															
	17 P. Berner	☉	4,20—7,46	5															
	18 E. Armas			6															
	Gal. 3: 16—22. — Luuk. 10: 23—37																		
	19 S. 13 f. Kolm.p.	☉	4,25—7,40	7															
	20 M. Samuli			8															
	21 L. Rasto	☉	4,30—7,35	9															
	22 R. Jiwari			10															
	23 L. Saksus	☉	4,34—7,29	11															
	24 P. Berteli	☉	7,20 a.	12															
	25 E. Lomiisa	☉	4,39—7,23	13															
	Gal. 5: 16—24. — Luuk. 17: 11—19.																		
	26 S. 14 f. Kolm.p.	Jlmo		14															
	27 M. Lemmitty	☉	4,44—7,17	15															
	28 L. Tauno			16															
	29 R. Suh. Rast.f.l.	☉	4,49—7,11	17															
	30 L. Cemil	☉	9,44 i.	18															
	31 P. Arwi	☉	4,53—7,5	19															

Muistiinpanoja:

20. Syyslukukausi alkaa kansakouluttaja-seminaareissa.

23. Mätäkuu päättyy.

31. Eläinmarkkinat Rantasilässä.

31. Peltopyynn rauhoitus-aika päättyy.

Ei halla haasta lähde, kaste warjosta warise, päivän Bertelin perästä.

Ei sikiä siipilintu, päivän Bertelin perästä.

Sabetta syysrusko, talven jatkoa kevään.

Mina auttavi Jumala, ajan kunfin kattajisepti, ei ole vielä welkonunna eikä tah-tonut takaisin.

hawaintoja tässä kuussa.

useasti kuun viimeisinä päivinä. Tiirat ja muut vesilinnut kokoontuvat suuremmille vesille ja rannoille, joihin ne vielä jäävät.

Kanerva alkaa monin paikoin vasta tässä kuussa kukkia, warfin pohjoisessa ja nyt kukkiwat runsaasti piisku, ohdakkeet ja mat-tainen.

Kaikenlaiset hedelmät ovat nyt tuleentuneet. Marjat ja mustikat tulewat Etelä-Suomesa pian ylen kypsiksi; melkein kaikki muutkin marjat ovat täysin kypsät pohjoisessaikin, viimeiseksi puolatin alkawat valmistua. Bihlajanmarjat ja kuulat punehuwat. Onena kypsyy loppupuolella kuuta tahti myöhemmin. Kuista leikataan kaikilla Etelä-Suomesa kolmena ensimmäisenä, pohjoisessa kahtena viimeisenä viikkona; ruukin kylwö tehdään pohjoisessa kuun alkupuolella, etelässä molempina keskimmäisinä viikkoina, jateijina muosina myöhemme kylwö usein. Kauraa ja ohraa leikataan loppupuolella, pohjoisessa viimeisenä viikkona. Useimmat metsäkaswit tekewät nyt siementä. — Sienä kaswaa runsaasti sadekesinä, ja footaan pakoittain ruoka-aineeksi. Nohallat wahingottawat usein wiljan ja purewat metsäkaswiaikin, kuten esim. janiaisia.

7 1 1	7 1 1
1 L. Salli ○ 4,56—7,2 Elof. 20	
Gal. 5: 25, 26; 6: 1—10. — Matt. 6: 24—34.	
2 E. 15 s. Kolm.p. Justus 21	
3 M. Serafiina, ○ 5,1—6,56 22	
4 T. Mooses 23	
5 K. Mainio ○ 5,5—6,50 24	
6 T. Safari 25	
7 P. Regina ○ 5,10—6,44 26	
8 L. Mar. synt.p. D 2,43 a.] 27	
Efes. 3: 13—21. — Luuk. 7: 11—17.	
9 E. 16 s. Kolm.p. ○ 5,15—6,38 28	
10 M. Kalewa 29	
11 T. ALEKSANTERTI ○ 5,20—6,32 30	
12 K. Tiila 31	
13 T. Amatus ○ 5,24—6,26 Ef. 1	
14 P. Sida [○ 5,29—6,20 2	
15 L. Mielpäivä ☺ 6,1 a. 3	

Muistiinpanoja:

Tässä kuikaudessa saa palkollinen pöh-
iää päästöbiotusta ijännältä.
Samoin on häntä oikentettu an-
tamaan päästökirjan palkolliselle,
jota hän ei aio pitää seuraavana
vuonna.

1. Walt. 1882 ja 1889 I. öbl. arvi-
taan.

1. Hypp. 1884 I. torf. ja arvi. öbl.
lunastetaan.

1. Ehyyslukuun alkaa kouluisia.
9. Ewall. päivä mekähöito-öhbis-
tyksen vuokkokuufelle.

12. Eläinmarffinat Moushijärven Eäi-
jäessä

13. Marffinat Soensuösa.

18. Eläinmarffinat Somerosösa.

18. " Eihitupaalla.

14. " Eiehmäellä.

14. " Eivafasösa.

15. Kuun pimeneminen, alkaa E:lo 5,16
a. ja kuu laskee E:lo 5,25 a.

15. Hypp 1887 I. torf. ja arviotut öbl.
lunastetaan.

21. Eläinmarffinat Eijalmeellä.

Luonnontieteellisiä

Syöhy on käsisö ja yöt käywät kylmennikki. Öbliset uswat
lewittawät kosteutta kaikfialle, ja saattawat hämähäkimwertot pensaisösa
ja ruohostosösa yltympäri näkywikfi.

Dravalla on wälitsti taasöin pojat. Karhun juoksuafka loppuu
ja peuran alkaa. Peltoöiuret kokoontuwat suowien alle ja myöhem-
pänä attoöihin.

Nyt matkustawat pois useimmat hyönteisöistä eläwät linnut, ja
kuun lopulla myöskin siemenisöistä eläwät, aikafsimmin pohjoisösta,
josta myöskin wefilinnut lähtewät liikkeelle. Etelä-Suomesta lähtee
kottarainen, kiwitasku ja leppälintu tavallisösti ennen keskikuuta;
päästkyet, kehreäjä, käfi ja uunilintu noin kolmannen wiifon lop-
puun; keltawästäräkki, leiwonen ja useimmiten peipponen loppupu-
lella kuuta. Useimmat kahlaajat lähtewät melkein pitkin koko kuuta;
näkywimmät siinä suhteesösa owat kurjet, jotka kulmasösa lentäwät
juoraan etelään päin. Myöskin kaikenlaiset sorjalinnut, lähtewät yleis-
östi, mutta eiwät kaikfialta pois, waan jääwät paikoin wiellä tämän
kuun ajaksi, waröinkin etelärannikolle; waröaisösimmin näisöistä matkus-
tawat hanget, wiimeisöski (usein eiwät ollenkaan tämän kuun kuluesösa)
lähtewät joutfenet liikkeelle. — Warikset ja rastaat kiertelewät par-

kuu l.			W	
	Efej. 4: 1—6. — Luuk. 14: 1—11.			Muistiinpanoja:
16	S. 17. j. Kolm.p.	Mielikki	4	13. Marffinat Turussa.
17	M. Elisabet	○ 5,34—6,14	5	19. Eläinmarffinat Syydäshylässä.
18	T. Tyyni		6	19. Sääntipohjassa.
19	K. Fredrika	○ 5,38—6,8	7	19. Toripäivä Kalajoella.
20	T. Augusta		8	19. Eläinmarffinat Borisia.
21	P. Matteus	○ 5,43—6,1	9	20. " Syydäshylässä.
22	L. Mauri	⌘ 2,12 i.	10	20. " Kaujalassa.
	1 Kor. 1: 4—8. — Matt. 22: 34—46.			20. Marffinat Kemissä.
23	S. 18 j. Kolm.p.	○ 5,48—5,55	11	20. Lappeenrannassa.
24	M. Gerhard		12	21. Eläinmarffinat Loijalassa.
25	T. Kullervo	○ 5,53—5,49	13	21. Itäolissa.
26	K. Kyprianus		14	23. Syydäshylän toisus.
27	T. Raimo	○ 5,57—5,43	15	26. Marffinat Kaumalla.
28	P. Leonard		16	27. Eläinmarffinat Lammisaaressa.
29	L. Mitto	○ 6,2-5,37 Ⓞ 7,24 a.	17	27. Marffinat Hämeenlinnassa.
	Juh. ilm. 12: 7—12. — Matt. 18: 1—11.			27. " Kälviänissä.
30	S. Mikkelinp.	○ 6,5—5,34	18	27. Toripäivä Mittelissä.
				27. Marffinat Maarianhaminassa.
				28. Eläinmarffinat Siwisissä.
				28. " Suittisten Sautta-
				tylässä.

hawaintoja tässä kuussa.

wittain. Turkinpyytä ja pyytää tämän kuun alusta aina keskelle marraskuuta.

Kypsiä puoloja on runsaasti, myöskin pähkinät ovat nyt valmiit, ja pohjoisessa nyt vasta tuomen marjat kypsyvät. Kewätkoulojen korjuu lopetetaan kuun alkupuolella.

Lehti kellastuu pensaisja ja puisja, erittäinkin kowempien hallonjen jälkeen, warhaimmin pohjoisessa, ja karisee siellä mawaiskoiwusta; etelässäkin alkaa lehti karista paatshaimesta, tuomesta, maahterasta, koiwusta ja pähkinäpuusta; muista lehtipuista, niinkuin haawasta, lepästä ja marjapensaisista suuremmissa määrässä vasta ensi kuussa.

Kirjamissa lehdistöissä kiihtuneet lehdet alkawat peittää ketoa, ja myöskin hawumetfissä todistawat kellastuneet, kuivat sananjalat tyhyn yhä kurtumaa woimaa.

Siemiä saadaaan, kunnes halla sattuu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1 M. Jhalempi	⊙ 6,7-5,31	Syyst. 19												
2 L. Ludwif														20
3 R. Sewald	⊙ 6,12-5,25	21												22
4 L. Frans														22
5 P. Inkeri	⊙ 6,17-5,19	23												23
6 L. Bruno	☽ 8.41 i.	24												24
Efej. 5: 15-21. — Matt. 22: 1-14.														
7 S. 20 j. Kolm.p.		Orpo												25
8 M. Hilja														26
9 L. Ilo	⊙ 6,27-5,7	27												27
10 R. Josefina														28
11 L. Probus	⊙ 6,31-5,1	29												29
12 P. Walfrib														30
13 L. Teppo	⊙ 6,36-4,55	Lokaf. 1												1
Efej. 6: 10-18. — Juh. 4: 46-53.														
14 S. 21 j. Kolm.p.	☽ 8,21 i.	2												2
15 M. Seta	⊙ 6,41-4,49	3												3

Muistiinpanoja:

1. Walt. 1886 l. obl. arvotaan.
1. Uusi aikataulu valtion rautateilla.
2. Markkinat Heinolassa.
3. Eläinmarkkinat Turussa.
3. Markkinat Tampereella.
4. " Raahessa.
4. Toripäivä Merikarvialla.
4. Kalamarkkinat Helsingissä.
5. Markkinat Iid kaupungissa.
5. Eläinmarkkinat Salossa.
5. " Parkanosssa.
9. Markkinat Porvoosissa.
10. " Lammijaresssa.
11. " Viipurissa.
11. Toripäivä Porissa.
12. Markkinat Loviisassa.
18. Toripäivä Savonlinnassa.
18. Markkinat Haminassa.

Suonnontieteellisiä

Myrskyijet ilmat ja sateet tavallisia. Nyt jäätyvät taastin keskikuulta lähtien suvantopaikat Tornion-, Muonion- ja Kemijoesa, viimeijellä viikolla myöskin Tenojoesa; varhaisina vuosina kuun lopulla myöskin maan pienemmät järwet ja Pohjanlahden pohjoisimmat rannikot.

Karhu menee vesiänsä, ja yööt nukkuvat talvi-uneen; peuralla on juoksuaita; hiivet tekewät koko syksyn wahinkoa wilja-aitoisja ja pelloilla.

Ne matkalintujen lajit, jotka viime kuussa ovat alkaneet muuttomattansa, katoawat nyt kokonaan, niinkuin: peipponen (muutamilla poikkeuksilla), rantasipi, kuowi ja tiira ensimmäijenä viikkona, rastaat, leivo ja wästääräkki kolmantena, ja turjet koko kuun aikana. Hanhet, joutsenet, kaikki sorjalinnut, sorkat ja koskelo sekä tuffakoskelo jättäwät Etelä-Suomentin, paitsi muutamia jälleen jääneitä kappaleita. Puhmusia saapuu pohjoisesta Etelä-Suomeen, samoin

kuu			18
16	Z. Wesa		4
17	R. Lucina, Hellin	○ 6,46—4,43	5
18	Z. Luukas		6
19	P. Ujas	○ 6,51—4,38	7
20	L. Rasper		8
Jil. 1: 3—11. — Matt. 18: 23—35.			
21	S. 22 j. Kolm.p.	€ 8,37 i.	9
22	M. Waiito	○ 6,57—4,32	10
23	Z. Seweri	○ 7,2—4,26	11
24	R. Taito		12
25	Z. Silda	○ 7,7—4,21	13
26	P. Amanda		14
27	L. Saima	○ 7,12—4,15	15
Filipp. 3: 17—21; 4: 1—3. — Matt. 22: 15.—22.			
28	S. 23 j. Kolm.p.	€ 7,37 i.	16
29	M. Eteto	○ 7,17—4,10	17
30	Z. Gustaava		18
31	R. Artur	○ 7,22—4,4	19

Muistiinpanoja:

Die palkkausjäännöistä.

Jäännän pitää palkolliselle, kun hän palveluksesta lähtee, antaa päästökirja, joka totuuden ja oikeuden mukaan sisältää: 1) palkollisen nimen, 2) palvelusajan päästökirjan antajan luona, 3) miten palkollinen on itsensä käyttänyt ja palveluksensa toimittanut, 4) ajan milloin palkollinen on vapaa toiseen palvelukseen rupeamaan, 5) päästökirjan vuosij- ja päiväluvun, jäännän omakätisen nimitirjoituksen, taikka hänen puumerkinsä ja kirjantekijän nimen.

hawaintoja tässä kuussa.

myöskin urpiaijia matkalla etelään päin; tilhit tulevat suurissa parvissa ja syövät pihlajan marjoja. Punatulkkuja ja patastiaijia tulee pakkajella kartanoiden läheisyyteen. Teiret yhtyvät parviin.

Siika, muikku ja lohki kutuvat. Käärmeet ja jammafot menewät talvimajoihinsa. Uryriäijellä on kutuaika ja naaras laskee mähän senjälkeen mätiä, jota se kuljettaa purstonja alla, kunnes pojat tulewat ilmi.

Lehdet karisevat täyttä wauhitia. Alkukuulla karistaa wainwaiskoivu lehtensä eteläsjäkin; kolmanteen wiikoon menessä raita, tuomi, koinu, pihlaja, marjapensasat ja leppä paljastumat, ja useamat ruohot häwiävät; kuun lopulla lehmus, fireent, tammi, omena- ja kirjikkapuu, orjanruujupersas, ja melkein kaikki muutkin monivuotiset lehtikaswit ovat kadottaneet lehtensä. Ruusen kämyjisä ovat siemenet tuleentuneet ja talvipakkasen tulleja kootaan myöskin petäjän siemenet; orawat ja käpylinnut elävät niistä koko talven. Perunat nostetaan.

Mu	M	Muistiinpanoja:
1 T. Pyh. miest. p. ○ 7,25-4,2 Eff. 20	7	1. Walt. 1890 l. kirkolikupit lunastetaan.
2 P. Loppias	21	1. Kirkollisten muuttopäivä.
3 E. Erland ○ 7,30-3,56	22	1. Walt. palk. l. obl. num. arvotaan.
Suh. ilm. 7: 2-12. — Matt. 5: 1-12.		1. Kot. lahjoitusl. kirkol. ja arv. obl. lunastetaan.
4 S. Pyh. miest. p. Hertta	23	1. Heli, 1876 ja 1882 l. kirk. lunastetaan.
5 M. Malakias ○ 7,35-3,51	24	9. Historiall. seur. vuosipäivä.
6 T. Rustaa Adolf D 4,56 i.]	25	10. Mercurius kiertotähden kulku auriong. terän editse.
7 R. Engelbert ○ 7,41-3,46	26	13. Lentotähtiä tavallista runsaammin nähtyisiä.
8 T. Seppä	27	13. Suom. wen. 1859 l. kirk. ja arv. obl. lunastetaan.
9 P. Teodor, Teuvo ○ 7,46-28	28	14. Keltopyynn rauhoitus-alkaa.
10 E. Mart. Lutherus	3,41] 29	
Ps. 52: 10-11. 2 Sam. 22: 47. Ps. 118: 21.		29. Markkinat Kuusamosja.
11 S. 4 Antousp. ○ 7,51-3,37	30	2 Hypp. 1884 l. obl. arvotaan tässä kuussa.
12 M. Konrad	31	
13 T. Kristian ○ 7,56-3,32	Mrk. 1	
14 R. Hilppa	☉ 9,29 a.] 2	
15 T. Leopold ○ 8,1-3,28	3	

Suonnontieteellisiä

Murinto ei enään kuun lopussa nouse pohjoisimmassa Lapissa. Lumi peittää Pohjois-Suomen ja etelämpänäkin käy ilma kylmäksi. Tämän kuun kuluessa jäätymät vähitellen taikii pienemmät järvet, fitte Tornion- ja Kemijoki, Inarijärvi, Kuusamojärvi, Kallavesi, Pääjärvi, Nästjärvi ja muut isot sijamaan järvet sekä Pohjanlahden rannitot. Loppupuolella kuuta (ja vielä myöhemmin) jäätymät Dulun-, Kokemäen- ja Kymijoki, Etelä-Suomen joet, Dulunjärvi, Saimaa ja joskus Suomenlahden sisimmät lahdekkeet, niistä Helsingin satama.

Kuun mäyrällä on ollut juoksuaita, mence se pesänsä tainnotsiin. Karhu kierretään pesänsä ensimmäisen lumen aikana. Peura alkaa retkeillä laumoisja. Jänis muuttuu valkoiseksi, orawa harmaaksi.

Paitse yksinäisiä jälkeen jääneitä matkalintuja ovat ainoastaan täällä talvehtivat lajit, tiisjet, hippiaäinen, närhit, punatulkku ja titat kiertelivät metsissä, keltasirkku teillä ja kyljen tienoilla, joissa myöskin varikset, harakat ja tartanoiden lähistönsä, kotivarpuset oleskelenat. Muuten wetävät tähän aikaan metsälinnut ja jotkut petolinnut, esim. huuhtaja, enimmän huomiota puoleensa. Turkinpyy

Muutt.	Nimi	Ikä	W.
16	P. Karne	4	4
17	L. Cino	5	5
2 Piet. 3—13. — Matt. 25: 1—13.			
18	S. 26 f. Kolm. p	Maksimius	6
19	M. Lalli	7	7
20	T. Jalmar	8	8
21	R. Tuomi	9	9
22	T. Cesilia, Silju	10	10
23	P. Klemens	11	11
24	L. Lempi	12	12
2 Tesf. 1: 3--10. — Matt. 25: 31—46.			
25	S. Tuomioj.	13	13
26	M. Dagmar	14	14
27	T. Vitalis	15	15
28	R. Sten	16	16
29	T. Turo	17	17
30	P. Antero	18	18

Muistiinpanoja:

Jos palkollinen muuttaa toiseen seurakunnasta, niin annetaan kohta muuttokirjansa isännälle, joka viimeistään 14 päivässä antaa sen kirkkoherralle.

Antti aijoilla ajaapi, Simo siltoja tekeapi, Martti maata wähwistaapi, Nikolaus niwoopi kiinni.

Mika on paras arkiona, kiven puusta kihlaella, riihwartasta walita.

hawaintoja tässä kuussa.

on taas rauhoitettu tämän kuun 15 p. alkaen. Roskikara tulee Etelä Suomen kosiin.

Muitulla on kutuaita; lohji ja fiika kutewat myöskin.

Kiitnyt, ahot ja muut nurmet ovat kadottaneet wihreän puunkunsa; ainoastaan syksywiljojen oraat muistuttawat kesän ajan wihantoa.

Kaikki lehtimetsät ja pensaat omat paljaat, ainoastaan hawumetsä on wihreä; maan peittämät fiellä joko lakastuneet lehdet ja lakastumattomat warpukasmit, niinkuin puola, kanerwat, talwikit y. m. sekä kiefotasmit ja sammaleet, kunnnes wähitellen lumimaaippa laskeksen ja peittää kaikki.

kuuk.	l.	p.	k.	k.	v.
1	L.	Wafio	○	8,39	—2 59 Mrf. 19
		Ps. 24: 7—10.	—	Es. 25: 6—10	
2	E.	1 f. Adwent.			Beata 20
3	M.	Wellamo	○	8,43	—2,56 21
4	T.	Kulliffi			22
5	R.	Selma	○	8,47	—2,54 23
6	T.	Riito	⊕	1,55 i.]	24
7	P.	Agaton	○	8,51	—2,52 25
8	L.	Marja			26
		Hepr. 10: 35—39.	—	Luu. 12: 32—40.	
9	E.	2 f. Adwent.	○	8,54	—2,51 27
10	M.	Juudit			28
11	T.	Taneli	○	8,57	—2,50 29
12	R.	Talwi	⊕	9,26 i	30
13	T.	Lucia	○	8,59	—2,49 Jouluk. 1
14	P.	Ysidorus			2
15	L.	Heimo	○	9,2	—2,49 3
		2 Piet. 1: 19—21.	—	Matt. 11: 11—19.	
16	E.	3 f. Adwent.			Satfarus 4

Muistiinpanoja:

- Suom. p. 1882 I. korkeus- ja arv. obl. lunastetaan. 1—15. Gyp. 1887 I. obl. arvotaan.
- Suomalais-Ugrilaisen seur. vuosikokous Helsingissä.
- Uusi kirkkovoimist. alkaa.
- Toripäivä Rajaanissa.
- Markkinat Kolarissa.
- Toripäivä Korpiseljällä.
- „ „ Jialmella.
- Markkinat Kittilässä.
- Syyslukukausi päättyy yliopistosja.
- Toripäivä Joensuuissa.
- „ „ Murmeissa.
- Syyslukukausi päättyy kansakouluttajajaminaareissa ja kouluisja.

Suonnontieteellisiä

Joulun aikana ei aurinko enää nouse Aavasakalla eikä Romaniesissä eikä Lapissa moneen viiktoon.

Mielä jäätyvät myöhäisinä vuosina jotkut osat pohjoisia ja eteläisiä virtoja ja jokia, järviä, sekä Saimaa, Pohjanlahti ulompana rannikolta, Suomenlahden pienemmät poutamat ja sisemät seljät, joskus myöskin ulommat sekä Laatokka. Sulatki jäävät silloin ainoastaan lähteet, kostet ja audea mert.

Lumi peittää nyt koko maan, niinkuin jää vedet. Eläinten ja kasvien laita on samoin kuin viime kuulla. —

Pohjoisessa on matkainnuilla ollut kotinsa, jossa ne ovat kasvaneet poikansa; ihminen ei täällä häiritse niitä, sillä ne hyödyttävät häntä hävittämällä vahingollisia hyönteisiä, ja ne ilahuttavat meitä laulullansa. Mutta matkoilla ei heitä aina oteta vastaan yhtä mieraanvaraisesti; Saksaissa pyydetään tähän aikaan pauloilla

17	M. Ignatius	○ 9,4—2,49	5	
18	L. Nikolai		6	
19	R. Sifat	○ 9,6—2,49	7	
20	L. Saafop	[0,55 i.]	8	
21	P. Tuomas	○ 9,7—2,50	9	
22	L. Josef		10	
Ejai. 62: 10—12. — Juh. 3: 22—36.				
23	S. 4 s. Adwent.	○ 9,8—2,51	11	
24	M. Matam, Cewa		12	
Sept. 1: 1—12. — Juh. 1: 1—14.				
25	L. Joulupäivä	○ 9,8—2,52	13	
I Piet. 4: 12—19. — Matt. 10: 32—39.				
26	R. Tapaninp.		14	
27	L. Juh. emanf.	○ 9,8—2,54	15	
28	P. Matt. lasten p.	[4,0 a.]	16	
29	L. Tuomas piisp.	○ 9,8—2,57	17	
I Juh. 5: 19—21. — Pf. 2: 1—12.				
30	S. S. jalk. Joulun	Laami	18	
31	M. Sylwester	○ 9,8—2,59	19	

Muistiinpanoja:

- 21. Ennen Tuomanpäivää pitää lampuodin, vuotta ennen kuin muokra-aika loppuu, jos hän tahtoo muokraamasta tilasta ja sen viljelemisestä itsensä ylösfanoa, tämän ylösfanomisen toimittaa.
- 21. Talvipäivän seifaus.
- 21. Tavallinen ylösfantopäivä maalla.
- 28. Markkinat Jnarisja.
- Joulukuusja Nltorniosja toripäivä.
- Utku työn kaunistaa, lopussa kiitos seifoo.

havaintoja tässä kuussa.

lufenattomia rastaita ja vieläpä leiwosfiakin; Stalialainen ei halwesi ainoatakaan elävää lintua, waan pyytää ja syö ei ainoastaan isompia lintuja, waan myöskin satakielisiä, kertuja, vieläpä pääskyfiäkin. Koko matkan owat todittomat matkalinnut sitäpaite alttiina petolinnuille ja pakkafen ja myrskyn tuottamille onnettomuuden tapauksille. Ei siis ihme että henkiin jääneet kewäällä taas ilomielin palaawat synnyinmaahanja, jos mahdollista syntymäpaikkaansa, wahaan kotiin.

Kaswit näyttävät nyt olewan kuolleina. Mutta ne elävät kuitenkin: monivuotiset owat tainnoksissa, ja kuituneet yksivuotiset ruohot owat jättäneet jälkeensä siemenet, jotka owat pudonneet maahan. Ensi vuoden lämmin on taas herättävä henkiin nuo, jotka näyttävät elottomilta, ja silloin pukeutuu Suomi taastin juhlapukuunsa.

Eilastollinen taulu maailman tärkeimmistä valtakunnista.

	Väkiluku tuhansissa	Maatilan pinta-ala	Maatilan tuot. milj.	Maatilan tuot. milj.	Sotaväki tuhansissa		Sotaväki- västönsä		
					rauhan aikana	soban aikana	puoli- laimi-	laimi-	puoli- laimi-
Alankomaat	4,622	140	265,4	2,328,3	21	66	23	637	
Siirtomaat	32,288	16	—	—	34	—	—	119	
Argentina	4,066	1,5	453,9	1,985,6	8	390	5	223	
Belgia	6,136	205	343,3	2,306,3	54	139	—	—	
Braßilia	14,600	1,7	600	2,977,7	30	30	5	332	
Bulgaria	3,154	32	87,8	101,4	36	13	?	?	
Chili	3,173	4	324,5	598,7	7	51	3	236	
Etäpiti	6,821	6,6	255,5	2,685,2	20	?	—	48	
Espanja	17,248	34	743,9	6,130,7	101	338	4	848	
Siirtomaat	9,903	—	175,8	934	—	—	—	—	
Ujo Britannia	38,257	122	2,273,6	17,237,2	117	—	76	6,648	
Siirt. Aafrika	296,127	—	2,187,7	5,162,6	73	—	—	2	42
Afrikassa	6,481	—	174	825,2	—	—	—	—	
Amerikassa	6,739	—	287,9	1,667,2	—	—	—	—	
Australiassa	4,588	—	659,9	4,874,7	—	—	—	—	
Italia	30,347	106	1,536,6	12,384,9	248	848	25	1,715	
Ujwalta (Gisfeith)	24,315	81	1,425,6	8,133	365	1,903	14	391	
Uufari	17,464	53,6	1,082	4,086	—	—	—	—	
Boßnia	1,434	28,5	23	—	—	—	—	—	
Jaapani	40,453	106	431,4	1,583,9	74	247	10	424	
Kiina	359,750	32	458,8	183,3	300	1,000	9	658	
Kongo	14,100	6,8	4,7	100,9	3	—	—	—	
Kreikka	2,187	33,8	103,2	747,5	2	104	4	151	
Mekfiko	11,886	6	218,7	525,5	37	161	—	20	
Perfa	9,000	4	40,9	12	24	36	—	5	
Beni	2,972	2,6	35,4	196,8	3	15	—	4	
Portugali (emämaa)	4,710	51	267,4	3,214,6	35	154	1	171	
Ranska	38,343	71,5	3,449	31,528,6	602	3,254	58	3,560	
Siirtomaat	38,251	—	—	—	35	—	—	—	
Rumania	5,038	38	179	1,029	49	152	1	80	
Ruotfi	4,803	10,6	134,2	356,7	39	319	17	292	
Rorja	1,989	6,1	71	159,9	19	38	4	162	
Sakfa	49,767	91	1,316	1,591,5	512	2,472	31	1,460	
Serwia	2,163	45	59	327,5	21	84	—	—	
Sveitsi	2,950	74	68,7	60,8	?	—	—	—	
Tanska (emämaa)	2,172	57	75,4	258,8	43	60	8	423	
Turffi	21,183	10,8	423,9	4,112,5	201	?	16	627	
Wenäjän Euroopassa	94,980	18	3,830,6	17,261	782	2,411	47	1,301	
Aafian Wenäjä	17,703	1	—	—	77	131	—	—	
Enomi	2,380	6,2	—	80	—	—	—	—	
Amerikan Yhdysw.	62,980	—	2,393,6	4,224,3	27	?	18	870	

Maailman esiwaltiaat ruhtinaat.

Järjestetyt hallitusaitanfa mufaan.

Ujo Britannia:	Kuningatar	Viktoria	fynt. 1819	ast. walt. ist. 1837
Ujwalta-Uufari:	Keisari	Frans Joofep	1830	„ „ „ 1848
Perfa:	Schahi	Rasr Eddin	1831	„ „ „ 1848
Liechtenstein:	Ruhtinas	Zuhana II	1840	„ „ „ 1858
Montenegro:	Ruhtinas	Nikolaus I	1841	„ „ „ 1860
Tanska:	Kuningas	Kristian IX	1818	„ „ „ 1863
Kreikka:	Kuningas	Drjo I	1845	„ „ „ 1863
Belgia:	Kuningas	Leopold II	1835	„ „ „ 1865
Rumania:	Kuningas	Kaarle I	1839	„ „ „ 1866
Jaapani:	Mikado	Muts Hito	1852	„ „ „ 1867
Rorja ja Ruotfi:	Kuningas	Oskar II	1829	„ „ „ 1872
Kiina:	Keisari	Guangsu	1871	„ „ „ 1875
Turffi:	Sultani	AbdulSamidII	1842	„ „ „ 1876
Italia:	Kuningas	Umberto I	1844	„ „ „ 1878
Wenäjä:	Keisari	Aleksanteri III	1845	„ „ „ 1881
Madagafkar:	Kuningatar	Ranowalo III	1862	„ „ „ 1882
Espanja:	Kuningas	Alfonfo XII	1886	„ „ „ 1886
Sakfa:	Keisari	Wilhelm II	1859	„ „ „ 1888
Serwia:	Kuningas	Aleksanteri I	1876	„ „ „ 1889
Monako:	Ruhtinas	Albert I	1848	„ „ „ 1889
Portugali:	Kuningas	Kaarle I	1863	„ „ „ 1889
Lugemburg:	Suurhertt.	Nadolf	1817	„ „ „ 1890
Alankomaat:	Kuningatar	Wilhelmina	1880	„ „ „ 1890

Tärkeimpien tasawaltain presidentit.

Bohj. Amerik. yhdysw.:		walittu 1893	4:ffi	w:ffi
Ranska:	Sadi Carnot	1887	7:ffi	„
Sveitsi:	N. Brofi	1892	1:ffi	„

Jaawi Roomassa: Leo XIII fynt. 1810, walittu 1878.

Keisarillinen perhe.

ALEKSANTERI III Aleksandrowits, koko Venäjänmaan Keisari ja itsevaltias, Puolan kuningas, Suomen suuriruhtinas y. m., syntynyt 10 p. maaliskuuta 1845, nousut valta-istuimelle 13 p. maaliskuuta 1881.

MARIA FEODOROVNA, Tanskan kuninkaan tytär, syntynyt 26 p. marraskuuta 1847, mennyt naimisiin 9 p. marraskuuta 1866.

Nikolai Aleksandrowits, perintöruhtinas, synt. 18 p. toukok. 1868.

Prjō Aleksandrowits, synt. 9 p. toukokuuta 1871.

Ksenia Aleksandrowna, syntynyt 6 p. huhtikuuta 1875.

Mikael Aleksandrowits, syntynyt 4 p. joulukuuta 1878.

Olga Aleksandrowna, syntynyt 13 p. kesäkuuta 1882.

S. M. Keisarin veljet ja sisar:

Wladimir Aleksandrowits, syntynyt 22 p. huhtikuuta 1848, nainut 1874 **Maria** Panslownan Mecklenburg-Schwerinin prinsessan, syntynyt 14 p. toukokuuta 1854.

Kolme poikaa, yksi tytär.

Aleksei Aleksandrowits, syntynyt 14 p. tammikuuta 1850.

Maria Aleksandrowna, syntynyt 17 p. lokakuuta 1853, naimisissa Json Britannian prinsfin Edinburgin herttuan **Alfredin** kanssa, joka on syntynyt 6 p. elokuuta 1844.

Sergei Aleksandrowits, syntynyt 11 p. toukokuuta 1857, nainut 1844 **Elisabet** Feodorownan Hessi-Darmstadtin prinsessan, syntynyt 1 p. maaliskuuta 1864.

Paawali Aleksandrowits, syntynyt 3 p. lokakuuta 1860.

Yksi poika, yksi tytär.

S. M. Keisarin sedät ja tädit:

Aleksandra Josefowna, Saksi-Altenburgin prinsessa, syntynyt 8 p. heinäkuuta 1830, suuriruhtinas **Konstantin** Nikolajewits-wainajan leski.

Kolme poikaa, kaksi tyttäätä.

Aleksandra Petrowna, syntynyt Oldenburgin prinsessana 2 p. kesäkuuta 1838, suuriruhtinas **Nikolai** Nikolajewits-wainajan leski.

Kaksi poikaa.

Mikael Nikolajewits, syntynyt 15 p. lokakuuta 1832, nainut 1857

Olga Feodorownan Badenin prinsessan, synt. 20 p. syysk. 1839.

Kuusi poikaa, yksi tytär.

Keisarilliseen perheeseen myös luetut **Romanoffsky** nimiset prinsit ja prinsessat ovat S. M. Keisarin serkkuja, jo kuolleen tädin lapsia.

Suomenmaan korkeimmat virkamiehet.

Korkein hallitus.

Kenraalikuvernööri: Kreivi Feodor Heiden, kenraali y. m.

Kenraalikuvernöörin apulainen: Stepan Gontsharoff, kenraaliluutnantti

Ministeriwaltoosihiteeri: Waldemar Kaarle von Daehn, kenraaliluutnantti.

Ministeriwaltoosihiteerin apulainen: Viktor Napoleon Procopé, kenraaliluutnantti.

Keisarillinen Suomen senaatti: Puheenjohtaja: Kenraalikuvernööri.

Dikeusosasto: Wapaaherra Juhana Philip Palmén, puheenjohtajan sijainen.

Kaarle Adolf Teodor Ederholm, senaattori.

Sune Birger Juhana Björkstén, senaattori.

Sven Wilho Hougberg, senaattori.

Nikolai Konstantin Hornborg, senaattori.

Gemil Streng, senaattori.

Miilo Jijak Fellman, senaattori.

Oskar Fredrik Wilho Gylling, senaattori.

Henrik Kustaa Borenus, senaattori.

Ludwik Kustaa Leonard Clouberg, senaattori.

Talousofasto: Kaarle Ludeer, puheenjohtajan sijainen, tallimestari.

Dikeustoimituskunta: Kaarle August Nyberg, senaattori.

Siviilitoimituskunta: Waldemar Eneberg, senaattori.

Waltiovarain toimituskunta: wapaah. Klaus Herman Molander, salaneuvos.

Kamaritoimituskunta: Kaarle Gemil Ferdinand Ignatius, senaattori.

Sotilastoimituskunta: Kaarle Otto Gabriel Melan, kenraalimajuri.

Rirkollisajain toimituskunta: Prjō Safari Prjō Koskinen, senaattori.

Maanviljelys-toimituskunta: Wapaaherra Kustaa Afel Samuel von Troil, senaattori.

Kulkulaitostoimituskunta: Wapaaherra Prjō von Alfthan, kenraaliluutnantti.

Raappa- ja teollisuus-toimituskunta: Adolf Edward Arppe, senaattori.

Juhana Kustaa Sohlman, senaattori.

Profuraattori: Prjō Henrik Willy Calenius.

Howioikendet.

Turun Howioikeus: Presidentti: Lauri Teodor von Hellens.
Waasan Howioikeus: Presidentti: Juhana Kaarle Gemil af Frosterus.
Wiipurin Howioikeus: Presidentti: Paawali Gemil Forsman.

Hallinto.

Kenraalikuwernööriin kuusia: w. t. Tirehtori: Teodor Fritjof Blåfield.
Kuvernöörit: Uudenmaan läänin: Hjalmar Drjö Paltin, kenraalimajuri.
 Hämeen läänin: Torsten Costander.
 Kuopion läänin: Wapaaherra Johana Fredrik Rustaa Aminoff, kenraalimajuri.
 Mikkelin läänin: Walfrid Späre.
 Dulun läänin: Antero Juhana Malmgren.
 Turun läänin: Wilho Teodor von Kræmer.
 Waasan läänin: August Aleksanteri Järnefelt, kenraaliluutnantti.
 Wiipurin läänin: Juhana Uffel Gripenberg, kenraalimajuri.

Keskus-wirastot.

Suomen pankki: Säätyjen edusmiehet:
 Fredrik Rustaa Otto Selim Stjernwall, esittelijäsihteeri.
 Otto Donner, promesjori.
 Lorens Leonard Lindelöf, todellinen waltioneuwoos, puheenjohtaja.
 Agaton Meurman, kunnallisuusneuos.
 Esimies johtokunnassa: Rustaa Robert Alfred Charpentier, emersti-luutnantti.

Suomen waltiokonttori: Ylitirehtori: Wilho Gabriel Geitlin.
Lääkintöhallitus: Päätirehtori: Fredrik Saltzman.
Pöstithallitus: Pääpostitirehtori: Kaarle Hjalmar Lagerborg.
Miesten rakennusten yllhallitus: Ylitirehtori: wapaaherra Overt Sebastian Gripenberg.
Paino-asiain yllhallitus: Puheenjohtaja: Edward Leopold Blumenthal.
Teollisuushallitus: Ni-intendentti: Kaarle Rustaa Sanmar.
Wankehoidonhallitus: Ylitirehtori: Aleks Gripenberg.

Tilastollinen toimisto: Tirehtori: Juhana Adolf Borgström, waltioneuwoos.

Tullihallitus: Päätirehtori: Birger Winter, waltioneuwoos.

Tie- ja wesiyhdistyksen yllhallitus: Ylitirehtori: Oskari Bergbom.

Maanwikelyshhallitus: Ylitirehtori: Niilo Rustaa Mafimilian Grotenfelt.

Maanmittauksen yllhallitus: Ylitirehtori: Jaakko Sjölin.

Waltion-rautatiet: Ylitirehtori: Drjö Adolf Strömberg, todellinen waltioneuwoos.

Metjänhoitohallitus: Ylitirehtori: Wapaaherra Kaarle Ernst Brede.

Kalastuksen tarkastaja: Oskar Fritjof Nordqvist, tohtori.

Arkeologinen toimisto: Waltionarkeologi: Juhana Reinhold Aspelin.

Waiwaihoidon tarkastelija: Rustaa Adolf Helsingius.

Kirkko ja opetuslaitos.

Yliopisto: Kansleri: H. A. K. perintöruhtinas.

Wirkaa toimittama kansleri: Ministeriwaltiosihteeri.

Kanslerin sijainen: Wapaaherra Juhana Philip Palmén.

Rehtori: Kaarle Gabriel Tiobold Rein, promesjori.

Siippakunnat: Turun: Torsten Tuure Kemwall, arkkipiispa.

Borwoon: Herman Käbergh, piispa.

Kuopio: Rustaa Johanson, piispa.

Kouluyllhallitus: Ylitirehtori: Lorens Leonard Lindelöf, todellinen waltioneuwoos.

Kansakoulujen ylitarkastaja: Antero Wilho Floman.

Polyteknillinen opisto: Tirehtori: Ernst Edward Dwiist, kanslia-neuwoos.

Sotawäki.

Ylipäälikkö: Kenraalikuwernööri.

Päälikkö: Wapaaherra Drjö Edward Ramsay, kenraaliluutnantti.

Kuoffi- ja majakkalaitos: Tirehtori: Otto Gabb, kenraalimajuri.

Suomen kadetitkoulu: Tirehtori: Kaarle Endell, kenraalimajuri.

Afewelwoillisuus kalenteri.

Tammikuun 14 p:nä viimeistään annetaan asianomaiselle kutsunta-toimistolle hakemuskirjat helpotuksen saamisesta afewelwoillisuuden täyttämisesä niihin kuuluvine todistuksineen, joidenka nojalla helpotusta haetaan.

14 p:nä viimeistään tulee finä vuonna arvanheiton alaisten afewelwoillisten, jotka haluavat täyttää afewelwoillisuutensa vapaaehtoisina, sittä kutsuntatoimistolle ilmoittaa.

Huhtikuun ja **kesäkuun** 15–23 päivien välillä toimitetaan yleinen kutsunta afewelwoillisuuden käyttämiseen ja arvanheittoon.

Ennen **heinäkuun** loppua senaatin päätöksestä ilmoitetaan läänin-toimistolle ja kuulutetaan yleisön tiedoksi, miten monta henkilöä siltä muodelta tulee astua wakinaiiseen palvelukseen kuskakin läänissä.

Syyskuun alkupuolella kuulutetaan kunnallishallitusten toimesta kirjoisja kahtena sunnuntaina peräkkäin kutsunta-toimistojen antamat luettelot kaikista wakinaiiseen sotawäkeen määrätystä henkilöistä p:nä ajasta ja paikasta, milloin afewelwoillisuuden alaisten tulee palvelukseen saapua. Samat luettelot ovat myöskin syys- ja lokakuun kuluessa saatavilla pidettävät kuntatuvassa, raastuvassa tahi muussa ilmoitetussa paikassa, sekä julkaistaan ne muutamain sanomalehtien kautta.

Marraskuun 1 p:nä tulee wakinaiiseen palvelukseen määrätty saapua palvelukseen.

Kolme sunnuntaita peräkkäin kirjoisja kuulutetaan ja wirallisissa lehdissä kolmasti ilmoitetaan ehdot, millä voidaan erityisissä tapauksissa saada helpotusta afewelwoillisuuden täyttämisesä.

Joulukuun alkupuolella reservilistat kunnallishallitusten toimesta kuulutetaan kaksi sunnuntaita peräkkäin kirjoisja ja pidetään sitten saatavilla kuntatuvassa, raastuvassa tahi muussa ilmoitetussa paikassa.

Säästöjen lisääntyminen toisesta vuodesta toiseen.

5 prosenttia korolla.

Kun joka päivä säästetään:	karttuu 1 vuodessa	5 vuodessa	10 vuodessa	20 vuodessa	40 vuodessa
1 penni	3: 65	20: 16	45: 90	120: 90	440: 91
5 "	18: 25	100: 84	229: 54	903: 45	2,204: 59
25 "	91: 25	504: 21	1,174: 73	3,017: 26	11,022: 97
50 "	182: 50	1,008: 42	2,195: 46	6,034: 53	22,045: 95
1 markka	365: —	2,016: 85	4,590: 93	12,069: 07	44,091: 91
2 "	730: —	4,011: 71	9,181: 89	24,138: 14	88,183: 83
5 "	1,829: —	10,084: 27	22,954: 69	60,345: 36	220,459: 59

Muutamia tietoja karttapaperin käyttämisestä.

Raikki hakemukset ja muut asiakirjat, jotka maamme oikeuksiin ja wirtakuntiin annetaan, pitää olla karttapaperille kirjoitetut, tai karttamerkillä varustetut. Karttamerkkiä löytyy myytävänä eri arvoisja tarpeen mukaan.

Wirastot ovat jaetut neljään luokkaan eli „**osastoon**“, sen mukaan miten kalliita karttamerkkiä tulee kuskakin wirastossa käyttää.

Enimmäiseen osastoon kuuluvat seuraavat wirastot:

Senaatti ja sen toimituskunnat, ministeriwaliofiiteeri ja hänen Majesteettinsa Keisarin Suomen kanslia sekä waliofiiteerin wirastoon ajettu komitea Suomen afiota warten.

Toiseen osastoon kuuluvat:

Howioitendet, yhsjotaioitus, Suomen kenraalikuwernööri ja hänen kansiansja, Afeljanterin yhtiöiston kansleri ja kirjaiskansleri, profuraattorinwirasto senaattisja sekä waliofiitäjien pankkiwaluusmiehet.

Kolmanteen osastoon kuuluvat:

Lääninhallitukset, lääninfiiteerit ja apulaislääninfiiteerit, lääninamneerit ja apulaislääninamneerit Suomen postitoimisto Pietarissa, lääkitöhallitus, posti-hallitus, yleisten rakennusten yhsallitus, wankinohoitohallitus, tilastollinen wä-toimisto, Suomen waliofonttori, Suomen pankki, ynnä sen konttori ja afioimistö, tullihallitus, luoti- ja majatalaitoksen yhsallitus, teollisuushallitus, yleinen wewi-sjioioitus, maanmittauksen yhsallitus, Suomen tabettitoulun johtaja, Suomen kenraalikuwernöörin esikunta Suomen sotawäkeä warten, esittelisjä sota-asian ministerin luona, Suomen sotajoukkojen pääliittöyhallitus sekä wäallitöt tahi pääluokkunnat, sota-tomistisariaatti, Afeljanterin yhtiöiston konfiitoori, rehtorinwirasto, tiedekunta, tukintowaliofontti ja talousosasto, koulutoimen yhsallitus, nuomiopartititit ja kreit-falalaisenmäinen hengellinen hallitus Suomessa, arkeologinen toimisto ja walio-arkelogi, tie- ja wefirakennusten yhsallitus, rautatiehallitus, walioin rautateitten päätrehtori, metsänhoitohallitus sekä kalastusten tarkastelija.

Neljänteen osastoon kuuluvat:

Kielalakunnan ja maanjato oikeudet, raastuwan oikeudet, maistraatit ja järjes-tysoikeudet sekä kaupunkien rahatoimitammarit, poliisii- ja huutoaupakamarit, läänin rätimestarit, läänin kirjuriit krunnawoudit, posti-kiroittajat, krunnawuonimismiehet, maksajinohitajat, wirtalatoim tarkastelijat, posti-kiroittorien ja postitoimituspaikkain ohitajat, piirilääkärit, lairas- ja parannusluoneitten sekä hulluinhuoneitten hallitukset, rangastus- ja työwankilain ohitokunnat, lääninrakennusfonttorien ohitajat, tullin-subehtori, tulliammarit ja tullitoimituspaikat, luotijouspiirien wäallitöt, karttapaperi-fonttori, rahapaja, polyteknillinen opisto, teollisuus- sekä merenkulkukoulujen ohito-kunnat, palowainat hirtarkastajat, wewiitionfonttori, wakauskomissioni, läänin maanmittausfonttori, maanmittarit ja wakaajat, yheitten ja afelkoulujen rehtorin-wirastot ja opettaja kollegiot sekä tutkikoulujen ohitajattaret ja kaniatouluseminaarien ohitajat. Saimaan lamawan wäallitöt ja piiri-infiitörit, hlinemjänhoitajat, metsän-ohitajat ja metsänhoitonenwoijat, walioin maanwileisus- ja metsänhoito-opistojen ohitajat, maanwileisusfoulujen ohitokunnat, ritarkluoneen tuim myös siwilit, lori-las-, kirjois- ja kouluwirastojen sekä kaniatoulu-opettajien lesti- ja opettajasain ohitokunnat sekä kaikki muut wirtakunnat, wiranomaijet ja wirtamiehet, joita eiwät ole hlemmisissä osastoissa mainitut, jollei ojetuksesja nimenomaan ole luotina wa-paunta niiden asiakirjain kirjoittamisesta, joita he antawat, tahi joita näille jätetään.

Kun näihin wirtakuntiin taikka näille wiranomaijille annetaan wirallisja asiakirjoja, ovat nämä kirjoitettawat siten että on käytettävä:

Enimm. of. **hakenusta** wart. *Snc.* 4: — muuta **todistusta** wart. *Snc.* 2: —

Toisesja " " " 2: — " " " 1: —

Kolm. " " " 1: — " " " —: 50

Neljänn. " " " —: 50 " " " —: 25

Sakemuksen tapaan on myös kartoitettava perustelma, valitus- ja vetokirja, perustelman vastuu, selitys, vastauskirja, vastaselitys ja muu kirjallinen lauselmä, sekä valtuuskirja ja talauskirja.

Todistuksen tapaan kartoitetaan muunkin liitetkirja, silloinkin kun se on kirjoitettu samalle arkille kuin pääkirja.

Tämä kartoitus-armo on luettava jokaiselta arkilta, mikä kuhunkin eri kirjoitukseen tahti asiakirjaan kuuluu.

Vapautetut karttaverosta ovat Lapinmaan asukkaat kaitisja muissa asioissa paitsi virkawahvistuskirjojen suhteen; jomoin ne, jotka löyhähäsi tiedetään, tai sitfi asianomaisesti todistetaan. Myöskään ei kartoitusta tarmita muun muassa asioissa, jotka koskevat waiwaishoitohallitusta, holhouslautakuntaa, majoitustoimikuntaa, kirkkoa, koulua, armelaisuuslaitosta, eläkelaitosta, kirjallisuutta, tiedettä, taidetta, piiskun lewittämistä tahti muuta yleishyödyllistä tarfotusta edistäwää seuraa.

Tarkempia tietoja saadaan keij. asetuksesta 20 p. jouluk. 1888, joka kokonaan löytyy painettuna myöskin Suomen waltiokalenterissa.

Suomen wäkiluku 1 päivä Tammituuta 1893.

Läänit	Wäkiluku 1 p. Tammituuta			S i i t ä	
	Miehen- puolta	Waimon- puolta	Yhteensä	Kaupun- geissa	Maasen- duilla
Uudenmaan	120,954	128,917	249,871	77,619	172,252
Turun ja Porin	197,743	205,689	403,432	51,899	351,533
Hämeen	131,091	133,908	264,999	27,275	237,724
Wiiipurin	178,765	183,047	361,812	33,312	328,500
Mikkelin	90,235	92,658	182,893	5,553	177,340
Ruopion	146,496	148,677	295,173	11,998	283,175
Waasan	207,646	213,877	421,523	22,609	398,914
Dulun	125,343	126,907	252,250	19,595	232,655
Koko Suomi	1,198,273	1,233,680	2,431,953	249,860	2,182,093
Siiitä Lutherilaisia	1,175,019	1,209,691	2,384,710	243,964	2,140,746
„ Kreikk.-wenäl.	22,567	23,259	45,82	5,261	40,565
„ Room.-katol.	276	190	466	466	—
„ Metjohisteja	71	98	169	169	—
„ Baptisteja	340	442	782	—	782

Wertanstaulu.

	Raha:	Angl.	Pituusmitat:
Alankomaat	1 Gulden = 100 cent . . .	2: 09	1 El = 1 metri
Belgia	1 Frank = 100 centime . . .	1: —	1 Metr. 1 „
Brasilia	1 Milreis = 1000 reis . . .	2: 83	1 „ 1 „
Chili	1 Pejo = 100 centawo . . .	5: —	1 „ 1 „
Egyptti	1 Piaster = 40 para . . .	0: 26	1 „ 1 „
Englanti	1 Punta = 20 shillingiä . . .	25: 22	1 Yarb 0,91 „
„	1 shilling = 12 penny . . .	0: 12,5	
Espanja	1 peseta = 100 centimos . . .	1: —	1 Metri 1 „
Itä-india	1 Rupie = 16 onoros . . .	2: 38	1 Guts 0,91 „
Italia	1 Lire = 100 centesimi . . .	1: —	1 Metri 1 „
Itäwalta	1 Gulden = 100 kreuzer . . .	2: 47	1 „ 1 „
Jaapani	1 Yen = 100 sen	5: 16,6	1 Shafukane 0,30 „
Kiina	1 Tael = 1000 kash	8: 40	1 Cowid 0,34 „
Kreikka	1 Drakma = 100 lepta . . .	1: —	1 Pitk 1 „
Persia	1 Toman = 100 feraan . . .	10: —	1 Arschin 1,12 „
Peru	1 Sol = 100 cent	5: —	1 Wara 0,84 „
Portukali	1 milreis = 1000 reis . . .	5: 60	1 Metri 1 „
Ranska	1 Franc = 100 centime . . .	1: —	1 „ 1 „
Rumania	1 Lei = 100 ban para . . .	1: —	1 Chalebi { 0,63 „ 0,68 „
Ruotfi	1 Kruunu = 100 äyriä . . .	1: 39	1 Metri 1 „
Saksa	1 Reichsmark = 100 pfennige . . .	1: 23	1 „ 1 „
Serwia	1 Dinar = 100 para	1: —	1 Arschin 0,71 „
Sweittfi	1 Franc = 100 rappen . . .	1: —	1 Elle 0,60 „
Tanska	1 Kruunu = 100 äyriä . . .	1: 39	1 Men 0,68 „
Turkki	1 Piaster = 40 para	0: 23	1 Pit 0,71 „
Wenäjä	1 Rupla = 100 kopeikkaa . . .	4: —	1 Arschin 0,71 „
Amer. yhdyssw.	1 Dollari = 100 cent . . .	5: 18	1 Yarb 0,91 „

Painot: Belgia, Espanja, Italia, Itäwalta, Portukali, Ranska, Ruotfi, Alankomaat = kuin Suomessa. Brasilia: Dmintal = 4 Arrobas = 33 arretets = kg 58: 76. Tanska ja Norja: 1 Centneri = 100 naulaa = 50 kg. Englanti: Hundredweigt (Centner) = 4 quarters = 50,79 kg; 1 naula = 16 ounce = 0,45 kg. Kreikka: 1 Kantar = 56,32 kg. Wenäjä: 1 Pud = 40 naulaa = 16,33 kg. Sweittfi: 1 Centner = 50 kg. Turkki: 1 Kantar = 1000 dirhem = 50 kg. Amerikan Yhdysswallat = Englanti.

Metrijärjestelmä.

Pituusmitat:

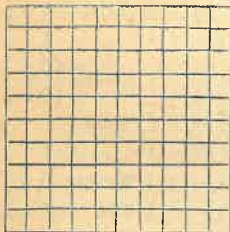
Metri (m) perusmitta (1 kyynärä $2\frac{1}{2}$ kott. vanhan mitan mukaan).
Decimetri (dm) metrin kymmenesosa.
Centimetri (cm) metrin sadannesosa.
Millimetri (mm) metrin tuhannesosa.
Kilometri (km) on tuhat metriä.

Kumioistamme näkee 5 senttimetriä luonnollisessa suuruudessaan ja niistä kaksi ovat jaetut kymmenesosiin, millimetriin. Tieteellisiä töitä varten käytetään näitäkin jaettuina pienempiin osiin.

10 kilometria on 1 myriametri (= 9,256 entistä wirstaa).

Pintamitat.

Neliometri (m²) on neliönmuotoisen pinta, jonka kaikki sivut ovat 1 metrin pitkät.

Aari (100 m²) on sata neliometriä.

Hehtaari on sata aaria.

Neliökilometrin (km²) joka sivu on tuhat metriä pitkä; se sisältää sentähden 1,000,000 neliometriä, taikka 10,000 aaria, taikka 100 hehtaaria.

Wetomitat.

Kuutiometri (m³) on kuutio (noppa), jonka jokainen reuna on 1 metrin pituinen, taikka siis myöskin joka sivu 1 neliometri.

Litra (l) on kuutiometrin tuhannesosa.

Desilitra (dl) litran kymmenesosa.

Dekalitra eli wafka (dfl) on 10 litraa.

Hehtolitra (hl) on 100 litraa.

Kuutiometrillä mitataan halkoja, pyysi y. f. Hehtolitralla mitataan wiljaa ja juurikasveja y. f. Litralla ja pienemmillä mitoilla mitataan weteliä aineita, wettä, maitoa, sahattia y. m. Suuremmat mitat tehdään tavallisesti kuutionmuotoon, samoin kuin entiset kapammitat, mutta litranmitat ja pienemmät mieluummin pyöreäpo jaisiksi. 1 litra sisältää wähän enemmän kuin 3 korttelia.

Painomitat.

Kilo (Kilogramma) (kg) painaa yhtä paljon kuin yksi litra puhdasta wettä.

Decigramma (dg) on sadannesosa kiloa.

Gramma (gr) on tuhannesosa kiloa.

Merrinen leiwiskä on 10 kiloa (= 1,176 entistä leiwiskää).

Centtaali on sata kiloa.

Tonni on tuhat kiloa.

Tavallisin painomitta on kilo. Hywin raskaat esineet punnitaan tonnittain, hywin köykäiset tai pienet määrät grammittain.

Rapan mitan muotoinen astia, jonka reuna on 1 dm pitkä, wettä tasan 1 litran wettä, joka 0 asteen lämpösenä painaa yhden kilon. Siten kaikki mitat, pituusmitat, pintamitat, wetomitat ja painot ovat yksinkertaisessa suhteessa toisiinsa.

Täysi-ikäisellä henkilöllä on wäli suoraan sivulle ojennetun oikean käsivarren nyrkin mystyristä wäsempaan olkapäähän noin 1 metri. Wäli kyynärpästä keskiformen nenään noin $\frac{1}{2}$ metriä. Keskiformen pituus juuriniwelistä lukien, sekä käden leveys nystyrään kohdalta peukalo siihen luettuna noin 1 decimetri.

Peukalon viimeinen jäsen on 3, ensi jäsen 4 senttimetriä pitkä. Jalan pituus 25 senttimetriä.

Tavallisen miehen pituus on noin 175 senttimetriä.

Täysikaswanut mies painaa noin 75 kiloa.

Täysi-ikäisen miehen askel on noin 75 senttimetriä. Matka, jonka pituus tiedetään askeleissa, saadaan metriluvussa wähentämällä askel-luvun noin neljännesosalla.

Tunnin jalkamatka on noin 5 kilometriä pitkä, hewosmatka 10 kilometriä.

Dietoja rautateistä.

Matkustajamaksut ovat kilometritä:

1:sen luokan maunussa	10 penniä						
2:sen " "	6 1/2 penniä.	/matkustaja-	ja sekajunassa	4 1/2 penniä.			
3:nen " "		tavarajunassa		3 penniä.			

Matkoista ylitse 100 kilometriä huojeennetaan kuitenkin pilettien hinnat matkan pituuden mukaan nousevassa määrässä.

Rahtatoista vuotta nuoremmat lapset maksavat puolen maksua. Viittä vuotta nuorempia lapsia saa jokainen täysikasvuinen henkilö kuljettaa yhden maksutta mukanaan.

Wähin maksu wälimatkaan katjomatta, on matkustajalta, wanhemmalta taikka nuoremmalta, 1:sja luokassa 1 marka 20 penniä, 2:sja luokassa 70 penniä ja 3:sja luokassa 50 penniä.

Menetystä hinnasta myydään tilauspilettiä 20 tervaffi samaa matkaa) sekä meno- ja paluupilettiä. Näitä pilettejä ei kuitenkaan myydä jostaisesta asemasta joka asemaan.

Kapineet kuletetaan maksutta jokaiselta kokonaiselta matkustajapilettiltä 25 kilogrammaa ja puolipilettiltä 15 kg. Tämän yli nousewasta painosta sekä kapineista, joita ei woi lukea matkatarpeiksi, luetaan maksua kullakin alkawalta kilogramman wiisiluwulta 2 penniä kullakin alkawalta kilometrin kymmeneenluwulta. Wähin maksu on 50 penniä

Pakettia kuljetetaan siinä päiväjunassa, joka sisäänantamisen jälkeen ensiksi määräpäikkään on saapuva. Maksu on matkan mukaan:

	150 kilometr.	300 kil.	500 kil.	yli 600 k.
2 kiloa painawasta pakettista	— 25 p:ä	— 50	— 75	1: —
5 " " "	— 50	1: —	1: —	2: —
10 " " "	— 75	1: 50	2: 25	3: —
15 " " "	1: —	2: —	3: —	4: —
25 " " "	1: 50	3: —	4: 50	6: —
50 " " "	3: —	6: —	9: —	12: —

Kuitista että paketti on lähetettäväksi jätetty maksetaan 10 penniä.

Rahtitawarat ovat luokitetut kymmeneen hintaluokkaan. Maksu laskeetaan joka 20 kilogrammasta. Wähin rahtimaksu kustakin lähettyksestä on 50 penniä.

Pikatawarasta maksetaan kahdenkertainen ensimmäisen luokan rahtimaksu, paitsi kun siitä lähetetään sela- tahti tavarajunalla täysin lastatussa maunussa, jolloin maksu on kahdenkertainen saman tawaran rahtimaksu, kuitenkin ei kahdenkertaista kahdeksannen luokan maksua helpompi.

Maitoa, kermää, juomawettä, woita ja eläviä kaloja kuljetetaan pikatawarana ensimmäisen luokan rahtitawaran ysfinfertaisesta kulkeshinnasta. Wähin rahtimaksu pikatawarasta on 50 penniä. Ellei tawaran lähettäjä itse toimita mallinmukaisia kahja rahtiseteliä ynnä niihin kuuluwaa kuittia tawaran mukaan, on hänen niitä lunastaminen tawaratöimistöstä 5 pennillä ja niiden walmiiksi kirjoittamisesta on maksettawa myöskin 5 penniä. Rahtiseteliä saa liittää tawaran kanssa, jolloin rautatie toimittaa tawaran saapumisesta vastaanottajalle sanoman, muussa tapauksessa tulee lähettäjänsä itse toimittaa rahtikirjan erikseen vastaanottajan käsiin.

Tyhjiä astioita, sätkiä y. m., joissa on kuljetettu pikku elukoita tahti elatusaineita, palautetaan takaisin lähetyasemalle 5 penniä kappaleelta, jos palauttaminen tapahtuu ennen 7 päivän kuluttua siitä kun tyhjiä astia tawaroinen saapui vastaanottajalle

Wauunja saa tawaran lähettäjä lastataksensa pidättää korkeintaan 12 tuntia. Jostaisesta tunnista, kun wauunja sen jälkeen miuwtetään, suoritetaan 25 penniä. Jos wauunja pidetään losjauksen kautta ylitse sitä warten myönnettyä aikaa, waaditaan maksua jostaiselta wauunulta ja alkawalta wuorokaudelta 4 markkaa.

Jälkiwauunimukissa toimittaa rautatie yhden prosenttin palkkiota vastaan. Wähin määrä toimituspalkkiota on 70 penniä.

Matasini- tahti säilytysmaksua saa maksaa, jos tullutta tawaraa jätetään ulosottamatta asemalle, kaupungissa kauemmaksi aikaa kuin 24 tuntia sekä asemalle maalla k uemmaksi aikaa kuin 36 tuntia sen jälkeen kun tawara on asemalle tullut.

Suomen wäkiluku kielen mukaan jaettuna.

	Kaupungeissa			Maaseuduilla			Y h t e e n s ä		
	Suom.	Ruots.	Wen.	Suomea	Ruotsia	Wen.	Suomea	Ruotsia	Wen.
Wuonna 1880	100,300	65,725	3,374	1,656,081	229,151	821	1,756,381	294,876	4,195
Wuonna 1890	150,883	78,491	4,155	1,897,662	244,113	1,690	2,048,545	322,604	5,795

Postisäästöpankki.

Postisäästöpankin pääkonttori ja hallitus ovat Helsingissä. Sen haara-osastoja eli alakonttoria ovat kaikki maamme postikonttorit ja postitoimistot.

Wuodessa saa ken tahansa tehdä säästöönpanoja 1000 markan arvoon asti omalle nimelle, tai jonkun muun nimelle.

Säästökirja, johon jokainen säästöönpano merkitään, annetaan joka säästöönpanijalle, kun hän ensi kerta säästöönpanoa tekee; sitä warten on samassa tilassa pankille annettava käypellinen ilmoitus säästöönpanijan nimestä, iästä, ammatista ja kotipaikasta sekä, jos panos tehdään ala-ikäisen tahti holhuunalaisen puolesta, myöskin hänen vanhempainsa tahti holhoojanja nimestä ja iädyystä.

Säästöönpano tehtävään käypissä markkaluwuisia, joko puhtaalla rahalla taikka kymmenellä säästömerkillä täytetyllä säästökortilla.

Säästömerkit myydään joka postikonttorissa ja maksawat 10 penniä

Säästökortit saadaan ilmaiseksi. Kun niihin kiinnitetään 10 säästömerkkiä, otetaan sellainen kortti markan arvoisena rahapanoksena vastaan postisäästöpankkiin.

Säästöön panosta maksetaan **korkea**.

Saamisenja saa säästöönpanija irtisanomisen jälkeen ottaa pois, joko kokonaan tahti osaksi, säästöpankin mistä haara-osastosta tahansa. Irtisanomtaessa on säästökirja postitoimistossa näytettävä ja ilmoitettava mistä konttorista rahat tahdotaan periä.

Rahat ovat ulos otettavat ennen 14 päivän kuluttua irtisanomisajan loputtua. Muussa tapauksessa ei niitä anneta ulos, ennenkuin uusi irtisanominen entisessä järjestyksessä on tapahtunut.

Irtisanomista ei saa tehdä ennenkuin 15 päivää on kulunut siitä, kun säästöönpanija viimeksi wäheni saamistaan.

Irtisanominen, joka ei tarkoita koko säästöäsi olevaa summaa, sisältät on ainoastaan täysii markkoja.

100 markkaa ja sitä wähemmät summat maksetaan 10 päivää, 100 ja 500 markan wäliset summat 30 päivää, 500 markkaa suurempia summia wasta 60 päivää irtisanomisen jälkeen.

Tarkastus. Kerran wuodessa, samassa kuukaudessa jolloin ensimmäinen säästöönpano tehtiin, on säästökirja annettava tarkastettavaksi; se woi tapahtua missä posti-asemassa hywänjälä annetaan siitä aikaa, kun tarkastus tapahtuu, kirjan omistajalle kuitti.

Säästökirjaa ei saa toijelle myydä; ainoastaan perinnön, wararikon tai ulosoton kautta woi se joutua toisen omaksi, ja on silloin heti pankin hallitukselle asiasta tieto annettava.

Sulkaantunutta säästökirjaa pitää laillijella tavalla kuolettaa.

Säästöpanoma-määräyksiä.

Suomenmaan paikkojen wälillä maksetaan jokaisesta sanomasta 50 penniä (pohjamaksua) ja sen lisäksi 10 penniä jota sanalta.

Wenäjälle maksetaan 15 kopeikkaa pohjamaksua ja 5 kopeikkaa sanalta Europan Wenäjälle ja 10 kopeikkaa Aasian.

Muihin maihin ei makseta pohjamaksua, mutta määrätty maksu sanasta eri tahtaan mukaan joka maahan; esim. Englantiin 58 p., Italiaan 48 p., Itäwalta-Unkariin 28 p., Norjaan 33 p., Ranskaan 40 p., Ruotisiin 30 p., Saksaan 28 p., Sweitsiin 45 p., Tanskaan 40 p., Intiaan *Smc* 4.50 à 4.76, Algeriaan 50 p., Egyptiin *Smc* 1.68 à 2.18, Hywäntoiwon niemelle *Smc* 11.5, Yhdyswaltoihin ja Kanadaan Amerikasja *Smc* 1.98 à 2.28, Australiaan *Smc* 14.32 à 14.48.

Sana, jossa on enemmän kuin 15 kirjainta, luetaan kahdeksi, ja Europan ulkopuolella luetaan jo 10 kirjainta kahdeksi sanaksi. Samoin luetaan sanaksi Europassa 5 numeroa, sen ulkopuolella 3.

Tavallisesta kielestä poikkeamia sana-yhdistyksiä ei sallita. Liitto-merkillä yhdistetyt sanat luetaan eri sanoiksi.

Seuraawat lyhennykset saa käyttää ulkomaille lähtewisissä sanomisissa:

D Kiireellinen sanoma. Kiireellisistä sanomisista saa lähettäjä, jos tahtoo, suorittaa kolmefertainen maksun, jolloin sanoma lähetetään ennen muiden yhdistyisten sanomia.

RP Wastaus maksettu. Jota tahtoo wastausta, woi edeltäpäin suorittaa maksun siitä, jolloin vastaanottaja saa sähtösanoman kansa kuitin maksetusta wastauksesta. Tämä kuitti otetaan rahana vastaan sähkölennätin-konttorissa ja on sellaisena woiomasja 6 wiikko. Milloin ei nimenomaan ilmoiteta, miten monisanaisesta wastauksesta maksu on suoritettu, jätetään ilmoitus maksetusta wastauksesta merkittewän 10 sanaa.

RPD Kiireellinen wastaus maksettu.

TC Vertaileminen maksettu. Vertailemisesta maksetaan 25 % yli tahtaan

CR Wastaanottotodistus maksettu. Wastaanottotodistuksesta maksetaan niinkuin 10 sanan sähtösanomasta.

FS Lähettettävä jäljesjä.

PP Lähettäminen postiin kautta maksettu.

PR " " maksettu.

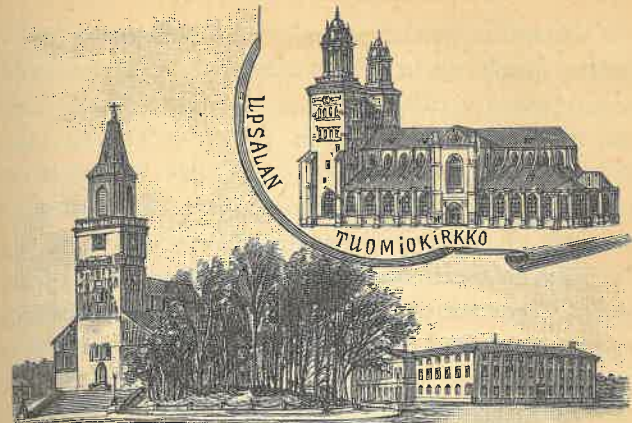
EP " " estafetin kautta maksettu.

XP " " expresfin " "

Jos vastaanottaja ei asu paikkakunnalla, jossa on lennätinasema, woi lähettäjä waatia että sanoma, joko postissa tahti muulla taowin, lähetetään hänen jäljesjä, ja tulee hänen suorittaa siitä asianhaaraan mukaan waadittawat lisämaksut. FS merkitsee että sanoma on lähetettävä lennätimen kautta eteenpäin, jos vastaanottaja olisi maksetanut toijeen paikkaan, jossa on lennätinasema.

Postimaksut.

	M. p.
Suljettu kirje, kun paino ei nouse yli 15 gramman, maksaa	— 20.
" " 15—50 grammaa painava	— 40.
" " 50—100 " "	— 60.
" " 100—500 " "	1: —
" " 500—100 (= 1 kilo) "	2: —
j. n. e. puolesta kilosta 1 markan. Kirjeestä, joka matkallaan käy ainoastaan yhdessä posti-toimistossa, maksetaan sen painosta huolimatta 10 penniä.	
Postifortti yksinfertainen	— 10.
kaksoisfortti	— 20.
Sidelähetys (forseintaan 2 kilogr.) joka 50 grammalta	— 5.
Wähin maksu tavaränäytteestä on 10 penniä, asiakirjalähetyksestä 20 penniä.	
Tavaränäytelähetys ei saa painaa yli 250 gr. eikä saa olla enemmän kuin 20 cm. pitkä, 10 leveä, 5 korkea.	
Paketti puolikilosta	— 40.
joka seuraavasta puolikilosta	— 20.
Paketti ei saa painaa yli 10 kiloa, paitti milloin lähetys saattaa tapahtua kokonaan rautateillä tai höyrylaivalla, jolloin paino saa nousta 20 kiloon asti.	
Sisänsirjoitus (paitti portomaksu)	— 25.
Wakuutus (paitti porto ja sijäänkirjoitusraha) 200 markasta	— 20.
joka 100 markasta sen yli	— 10.
Sijäänkirjoitetusta lähetyksestä maksaa postilaitos, jos se hukkaantuu, 50 markkaa korvaukseksi, lähetyksen arvosta huolimatta. Wakuutetusta lähetyksestä maksetaan wakuutettu summa.	
Posti-osoitus (forseintaan 100 markkaa)	— 50.
Postiosoitusta toimittaa postilaitos sähkölennättimen avulla perille, jolloin maksetaan paitti 50 p., ja telegrammiporto	— 75.
Posti-etuantti (forseintaan 500 markkaa) joka 100 markasta	— 50.
Sen sijäksi tulee kirjeen tai paketin porto.	
Paluufortti	— 10.
Wastaanottotodistus	— 25.
Zuokuluvyy	— 40.
Ulkomaille lähettävän kirjemaikidon suhteen ovat määräykset meikoin samat kuin Suomessa, sillä erotuksella että yksinfertainen kirjeporto on 25 penniä, samoin asiakapaperia sisältävästä sidelähetyksestä vähin maksu 25 penniä. Wakuutuksesta ja pakettien lähetyksestä on eri määräyksiä. Posti-osoituksia ja posti-etuantia ei saa lähettää ulkomaille — Wenäjälle ohjattuja lähetyksiä tulee varustaa wenäläisillä postimerkillä; muualla kaitkialle kelpaa suomalaiset.	

Suomen kirkko
Lipsalan kokouksen riennu-
vuonna 1893.

Kerrotaan että Saksin waaliruhtinas Freedricki Wiijas yöllä lokak. 31 päivää vastaan wina 1517 unessa näki munkin, joka piirsi Wittenbergin linnanirkon owelle niin juuria kirjaimia, että ne näkyivät peninkulmien päähän. Munkin kynä kasvoi kirjoittaessa yhä suuremmaksi, niin että se wihdoin ulottui hamaan Roomaan asti, läwisti siellä olewan leijonan korwan ja saattoi kruunun sen päässä horjumaan. Leijona ulwoi kamalasti, piispat ja kardinaalit, jopa waaliruhtinas itse rienfivät awuksi, mutta ei kenkään woinut repiä kynää munkin kädestä.

Paawas näkyivät tosiaankin ne kirjaimet, joita Martti Lutherus lokaf. 31 p:nä 1517 piirsi Wittenbergin kirkon ovelle. Tulen ne sytyttivät, joka ilmi liekkiin saattoi miltei koko kristityn maailman. Pian mellein koko Saksan maa oli voitettu uskonpuhdistukselle, niin ikään Pohjoismaat, Itämeren maakunnat, Englanti, Skotlanti ja Mankomaat. Puolassa, Itäwallassa, jemminkin Böhmissä ja Unkarissa, Sweitsissä ja Ranskassa oli suuri, kenties suurin, osa siwis-tyneistä siihen yhtynyt, jopa paavin oma kotimaa Italia ja tuo perin katolinen Espanja saiwat tuntea uuden liikkeen waltawaa voimaa. Oliko näin ollen ihmettä, jos miehisä ryhdyttiin repimään kynää tuon rohkean munkin kädestä ja kufistamaan hänen seuraajainja yhä kasvawaa lukua. Paawi, joka tietysti johdi tätä wastustusta, sai awukseen Europan mahtawimmat ruhtinaat. Uskonpuhdistus sai werikasteensa. Inkwifitionin wankilat täythyiwät Italiasa ja Espanjassa, tuhannet mestattiin tai poltettiin, toiset tuhannet pakeniwat, uskonpuhdistuksen juuretkin kirkettiin wäkiwällä näiden maiden kansoista. Bertuli-hön kauhut ja sitä seuraawat murhat, joissa noin 50,000 ihmistä uskontonja tähden menetti henkensä, ehkäisi Ranskassa uskonpuhdistuksen lewiämisen. Nämä „werihäät“ wietettiin 1572. Rooman paawi antoi näiden kauhujen muistoksi lyhdä muistorahan ja wietti kiitosjumalanpalveluksen ilotulitusten loistoon puetussa Roomassa! — Mankomaisja räähkäsi ja kuoletti herttua Alba yli 18,000 ihmistä, ja Englannin Elisabetia, joka puolusti uskonpuhdistusta, uhkasi tuhoa tuottawa sota. Saksassa woitti paavin kirkko wäkiwällä laajalti takaisin entisiä alojaan, ja jesuiat, nämä protestantisuuden weriwiholliset, toimiwat kaikkialla. Unkarissa ja Puolassa katolisuus niin-

ikään saawutti suuria wittoja, Puolassa warjinkin Ruotista syntyisin olewan kuningaan Sigismundon aikana. Näytti siis siltä, kuin jos kansat koko Europan mannermaassa uupuiwivat takaisin siihen hengelliseen horrostilaan, josta Lutheruksen ja muiden uskonpuhdistajain wäkwä ääni oli heidät herättänyt. Mistä oli apu tulewa sille wähälle jäänköhelle, joka miltei epätoiwoisena taisteli kamalaa, huonoimpiakin ja kauheimpia keinoja käyttäwää yliwaltaa vastaan?

Ruotsin ja Suomen silloin harwalukuiset kansat oliwat warhain tulleet osalliseksi uskonpuhdistuksen siunauksesta. Wähitellen oli se päässyt kansaan juurtumaan. Juuret syweniwät, kun kuningas Juhana III tahtoi uudistustyön ebistymistä ehkäistä. Ja kun Sigismundo, tuo Puolan paawistuttaja, oli astuwa walta-istuimelle isänsä Juhana III:n kuoltua, yhdistyiwät Ruotsin ja Suomen miehet yksimielisesti puolustamaan sitä uskontoa, joka oli antanut raamatun heidän käteensä ja uuden iäisyyswalon heidän tiellensä. Tämän päätöksen he tekivät ja tähän liittoon he yhtyiwät Upsalan kuulusja kokouksesja 1593. Siitä päivästä, maalisf. 5 p:stä, jolloin Upsalan wapaa kirkolliskokous yksimielisesti innostuksella hywäksyi Augsburgin tunnustuksen, owat Ruotsin ja Suomen kansat wankasti seisoneet Lutherilajen kirkon perustuksella. Ja nyt he saattoiwat antaa rakkaisewan wastauksen tuohon kysymykseen, mistä apu oli tulewa Europan mannermaan kärjwille protestanteille. Se apu tuli, näetten, juuri heiltä. Upsalan kokous ja sen päätös on näin ollut maailmanhistoriallisesta merkityksestä. Jumala tarwitfi nämä pienet, heikot kansat totuutensa puolustajiksi mahtawain sortoa vastaan, ja nämä kansat wastasiwat hänen kutfukseen: tässä olemme, läheta meidät. Upsalan

kokouksesta alkaa näin heidän historiallisen tehtävänsä suurin aika.

Ruotsin ja Suomen kansa on aina riemulla wiettänyt Upsalan kokouksen satavuotisia muistojuhlia. Niin 1693, niin 1793. Suurenmoijella juhlallisjuudella on samaa suurta muistoa tänä vuonna wietetty kautta Ruotsin maan ja war-sinkin Upsalan kaupungissa.

Suomen kansa on tänä vuonna ensi kerran erotettuna Ruotsista wiettänyt Upsalan kokouksen muistojuhlaa. Ajan olot eivät loistawiin juhliin kehota, mutta joka seurakunnassa on kuitenkin tätä suurta muistoa kansan mieleen johdattu, waikka kaikki on käynyt niin hiljaa, että sanomalehtemme, jotka ylimalkain kirkkomme oloista warsin vähän välittävät, tuskin ovat tästä yli koko maan maaliskuun 19 p:nä wietetystä muistojuhlasta sanaakaan maininneet.

Paremmalla tavalla kuin loistawien juhlien kautta luulivat kirkkomme johtajat wiettävänsä suurten kirkollisten muistojen vuotta, jos he sen kuluessa saisiwat loppukiven asetetuksi siihen kirkollisten kirjain uudistustyöhön, joka w:nä 1817 oli alkanut. Wiime mainittuna vuonna, jolloin Suomi wietti satavuotisjuhlaa Lutheruksen alkaman uskonpuhdistuksen muistoksi, asetettiin näetten neljä komiteaa uuden kirkkolain, wirsikirjan, kirkkokäsitirjan ja katekismuksen aikaansaamista warten. Uusi kirkkolaki saatiin walmiiksi ja hywäksytyksi 1869. Se muutti kirkkomme waltiokirjosta kansankirjoksi, asettamalla sen muiden muodostuwain kirkkokuntain rinnalle, ja se antoi kirkolle wapaamman määräämiswallan omasa piirissään. Tämä korkein kirkollinen määräämiswalla annettiin kirkolliskokouksille. Vuonna 1886 pidetyssä toisessa kirkolliskokouksessa hywäksyttiin uudet wirsikirjat sekä uusi

käsitirja. Uutta katekismusta kirkko kuitenkin vielä kaipasi. Oliko nyt Upsalan kokouksen riemuvuonna tämä puute poistutuwa? Tähän kysymykseen oli pääasiallisesti juuri tätä warten kokoonkutsuttu kirkolliskokous wastaawa.

Wuodesta 1818, siis 75 vuonna, oli katekismuksen aikaansaamista warten työskennelty. Kuusiikymmentä eri ehdotusta oli tämän ajan kuluessa ilmaantunut. Mutta yksimielisyyteen ei näkynyt päästävän. Itse periaatteistakin vielä wäiteltiin. Ohä kiihkeämmiksi tuliwat mielet. Se ehdotus, joka oli kirkolliskokouksen eteen pantawa, oli niin monessa suhteessa muista erowa, että sen walmistajat eivät syyttä sanoneet, että se tahtoi tehdä uutiskyntöä kristillisyyden opetuksen alalla maassamme. Oliko tämä uutiskyntö hywäksyttävä? Tämä kysymys asui kaikkein mielesä, kun kesäk. 1 p:nä kokouksen jäsenet kokoontuivat Turun wanhan yliopiston juhlasaliin ja sieltä kulkuwat wanhiaan, juhlalliseen tuomiokirkkoon.

Katekismusasia ei kuitenkaan ollut ainoa, joka jätettiin kokouksen pohdittawaksi ja päätettäväksi. Näin wastoin kassaantui sille suuren suuri joukko asioita, mitkä suuremmasta merkityksestä, mitkä taasen pienemmästä. Useimmat näistä koskiwat kirkkolain muutoksia, ja tärkein oli kysymys kirkokurin uudestaan järjestämisestä. Nykyinen kirkkolaki tekee tehokkaamman kirkkokurin laajoissa ja wäkirikkaisissa seurakunnissa pahettiin uupuneiden joukossa miltei mahdottomaksi. Tähtyhyhän heitä puhutella ja waroitella kahdesti, ennenkuin seurakunta woi mihinkään rangaistukseen ryhtyä, waikka rietaus tuottaisi kuinka suuria pahennuksia hywänsä sen piirin. Mutta mitenkä pappi woi saada näitä kurjia puheillensa, elleiwät hywällä tahdo tulla, waan häntä wälttävät, siitä

ei nykyinen kirkkolaki säädä mitään. Päätettiin siis yksimielisesti, että jos joku, joka on kutsuttu varoitusta vastaanottamaan, niskoittelee saapuville tulemistä vastaan, käytettävään häntä vastaan lähinnä seuraavaa kurkeinoa. Niinkään jätettiin kunin seurakunnan kirkkoraadille valta sulkea ehtoollispyhästä niitä, jotka varoituksista huolimatta pahennusta seurakunnassa saattavat pahanilijällä elämällä, määrällä opilla tai kristillisten velvollisuutensa laiminlyömisellä.

Muista lakimuutoksista mainittakoon päätös, että kirkolliskokous pidettäisiin joka viidentenä vuonna (tähän asti joka kymmenentenä) ja ett'ei neljättä waalipappia saada, ellei ainakin viides osa koko seurakunnan äänilukua sitä puolusta. Jos erimielisyyttä ilmaantuu, waaditaan, kuten tähänkin asti, että puoli taikka enemmän koko seurakunnan ääniluvusta pyhittä kannattaa. — Raikista näistä kysymyksistä tulee vielä Waltiopäiväin ja Hallituksen tehdä päätöksensä. Toivoa sopii, etteivät he näitä kirkon oikeutettuja toiveita vastusta.

Jyrkästi, monen muka wapaamielisen mielestä liian jyrkästi, lausui kokous ajatuksensa sapattipäivän wäärinkäytöstä ja epäsiiveellisten oppien lewittämistä vastaan. Eloista oli nähdä, mitenkä niin eri aineista koosnupantu kokous, kuin mainittu oli, näissä kysymyksissä saattoi niin miltei yksimielisiin päätöksiin päästä. Todistaa se, että nuo meidän maassa waahtona pinnalla kulkewat tätä wakawaa kantaa wastustawat mielipiteet eiwät vielä ole sywemmälle päässeet tunkemaan. Maallisten kuulutusten poistaminen kirkosta, kirkkojen lämmitys, uskonnonopetuksen parantaminen kouluissamme ja sielunhoidon parantaminen waiwaistaloissa ja sairashuoneissa sai niinkään kokouksen lämmitä kannatusta.

Raikista näkyi, että Jumalan waltakunnan ja Suomen kirkon paras oli miltei kaikkien kokouksen jäsenten sydämellä. Nuo maassamme liikkumat wastaijet mielipiteet eiwät mainittawaa kannatusta kokouksessa saaneet, niin suurääniset kuin kokouksen ulkopuolella owattin.

Wasta kokouksen wiime päiwinä tuli katekismuksen kothatalo ratkaiwatawaksi. Melkein yksimielisenä oli kokouksen asetama walioikunta, tehtyänsä ehdotuksessa melkoisia muutoksia, hywäksyhynt sen; piispa Råberghin tekemä wastalause ei koskenut itse sitä oppia, minkä uusi kirja sisälsi, waan sen järjestelmää ja kansantajuisuutta. Kokouksessa oli wastustus kuitenkin sitkeä. Wiimeiseen asti epäiltiin, ettei kirja saisi waadittawaa kolmeneljännksen enemmistöä. Kun kymmenen tuntia kestäwä lopullinen keskustelu päättyi ja ryhdyttiin ratkaiwamaan äänestykseen, tuntui kuten, käyttäköseni erään kokouksen jäsenen sanoja, olisi seisottu vuosifatojen edessä. Kirkon edustajilta kysyttiin, miten he ewästiwät kirkkoa astumaan uutta, pitkää taiwalta. Olko sopus saatawa sille, kuten Upsalassa 300 vuotta sitten, tai kangastaisiko pitkä sarja taisteluja ja riitoja tässä kirkossa, jota niin monet wallat nykyään ahdistawat ja jossa keskenäinen sopus ja luottamus owat elinehtoina. — Äänet laskettiin, tulos julistettiin. Hywäksyhyjiä oli 67, wastustajia oli wain 16. Uusi katekismus oli siis saatu, ja riemuwuosi 1893 oli päättänyt thön, joka alkoi riemuwuonna 1817.

Sarasti uusi päivä kun k:lo yhden aikana yöllä lähettiin tästä jännittäwästä kokouksesta, sarasti kesäpäiwä herttainen. Tuntui kuin olisi sarastanut uusi päivä kirkollein, sown, rauhan, siunauksen päivä. Herra tämän suioon! Hän on tähän asti kansamme ja sen kirkkoa suojeellut.

Ei hän sitä vieläkään ole jättänyt. Siitä on kolmas kirkolliskokous weressä todistuksena.

Muutama kuukausi tämän kirkolliskokouksen jälkeen koontuivat maamme papit kuudenteen yleiseen pappeinkokoukseen Waasassa elok. 21—23 p:nä. Rauhasa ja sotuussa täällä kirkolle tärkeät kysymykset pohdittiin, sellaisetkin, jotka ennen usein ovat katkeria sanoja synnyttäneet. Ja kuitenkin istui tässä kokouksessa uudestaan elpyvän herännäisyyden johtaja ewankelisen suunnan johtajan vieressä. Kun kokoukselle ehdotettiin, että lähetettäisiin muistoseppel juuri kuolleen ewankelisen suunnan alkajan Fredrikki Gabriel Hedbergin haudalle, kannatettiin ehdotus yksimielisesti, ja kun kokous yhtenä miehenä nousi, kun Hedbergin nimi mainittiin, kunnioittamaan wainajan muistoa, käwi ikäänkuin rauhan tuulahdus kautta joukon. Tuntui siltä, että ellemme Upsalan kokouksen esimiehen lailla enään saata sanoa: nyt on Suomi yksimielinen maa, woimme kuitenkin sanoa: yksimielisenä tahtoo Suomen kirkko seisoa wanhan tunnustuksensa ympäri ja taistelujen kautta ovat sen jäsenet oppineet kunnioittamaan niitäkin, jotka eivät samaan kirkolliseen suuntaan kuuluwina kaikissa ajattele heidän tavallaan. Ei ole siis vielä särkynyt Suomen kansan wankin turwa, sen kirkko. Sen haawat paranewat, ja uusilla toiveilla astuu se koittawia aikoja kohti!

Elis Bergroth.

Kolme sonettia.

Kirjoittanut Niilo E. Wainio.

1.

Ijäsnyy-toivo.

Jos riistät uskon ihmisyydämeistä
Ja pääsemisen toivoon parempaan
Elohon, mitä sillä voitattaa
Ja mitä jälellen jäis ihmisestä?

Erillään tawaan elon yhteydestä
On inehmoinen eläin, peto waan
Ja luoduisi' onnettomin päällä maan;
Eläimen elo kuolemaa ei kestä.

On ijäsnyyden-toivo ihmisen
Taimainen wietti nousta täyteläiseen
Elohon maasta wajakaisiuden.

Jään aina mieleen hymään, tyytyväiseen,
Kun tätä toivoani muistelen:
Se walon luo maan eloon pimeäiseen.

2.

Ollos mies!

Sun mielestä on ehkä miehekästä
Seuroisja wanhain riemuritaritten
Parisja elää maljain kiltäwitten,
Hloiten muka muorna elämästä.

Wättillet mielest' ylvästelemästä:
Mitäs hän maaraa tuosta oifi fitten.
Mä formikoukun lailla weikkofitten
Jos wedän wiinin kansja? Saas, juu tästä.

Todella mies jos olewafi luulet,
Sä itenäisnä omaa uraas kulje,
Ja walheen wiettehiltä sielus sulje!

Kun kiusauksen maire-ääntä kuulet,
Niin miešnä seijo vastaan rohkeasti,
Taitt' orjatseen se jaa sun kawalasti.

3.

Paras lähde.

Lähdettä ilon mont' on elon mailla,
Joist' ihmislapset kilwan ammentaa,
Ja toiset tyhjää, toiset ruoppaa jaa,
Ja monen saalis kuivuu kasteen lailla.

Mutt' tiedän lähteen, joka autuilla
On ainolaisna, joka pulppuaa
Kaitille: tummett' onko puhtaampaa
Kuin hywästä ilo työstä tunnoilla?

Jos mannaa salattua taiwahista
Sä puhtaan ilon maistaa tahdot, tee
Työsi eestä kaiken jalon toimellista.

On onnekas, ken siitä hawaitsee
Hedelmaa, waan jos kaswu mitkallista
On, Herra kylwömiehen pallitsee.

Onko nykyinen opetuswelwollisuus laajennettava?

Tämä kysymys kuuluu epäilemättä niiden joukkoon, jotka kaiken todennäköisyyden mukaan ensi waltiopäiwillä saawat huomattawan sijan säätyjen keskusteluisja. Sitä on tavalla tai toisella valmisteltu kaikilla edellisillä waltiopäiwillä aina wuodesta 1877 saakka, joten siis asia on ollut wireillä jo kauwan. Mutta warsinkin on se viime aikoina joutunut aivan erityisesti yleisen huomion esineeksi. Eri tahoilla on sitä keskusteltu ja harfittu enemmän tai vähemmän suoranaiseksi valmistukseksi tulewalle lainsäädännölle.

Suurinta huomiota yleisönsä on herättänyt — kuten luonnollista on — se tieto, että senaatti viime kewännä oli laatinut ehdotuksen asiassa, joka oli aiottu keisarilliseksi esitykseksi ensi säätykokousta warten. Siksi sitä tosin ei lopullisesti hywäksytty, mutta joka tapauksessa on pidettävä wallan tärkeänä, että kotimainen hallituksemme on tahtonut saada kysymyksen esille. Se seikka itsesjään on wienyt asian juuren askelen eteenpäin.

Toinen erityistä huomiota herättänyt seikka on se, että viimeinen yleinen kansakoulu-opettajain kokous Jyväskylässä myöskin on kysymystä pohtinut ja tullut siihen yksimieliseen päätökseen, että koulu- ja opetuswelwollisuuden laajentaminen on tarpeen waatima.

Kun asia näin on saanut kannatusta niin hyvin ylhäällä kuin alhaalla, ei liene epäilemistäkään, että se tulee pontewasti ajettavaksi pian kokoontuwien säätyjen edessä. Silloin warmaankin sen kohtalo tulee juuresti riippumaan siitä kohtelusta, jonka se saapi itse kansan puolelta. Sillä jos lainsäätäjän misään kohti on tarpeen tietää kansan yleinen mielipide, niin on waitutuksiltaan niin laaja ja niin hyvälle menewä kysymys kuin tämä juuri semmoinen kohta.

Selvää on näet sanomattakin, että lainsäädäntö tammöisestä asiasta koskee kansaan aiwan toisella ja paljon tuntuwammalla tavalla kuin useimmat muut waltiöpäiwä-kysymykset. Sen waitutukset eiwät rajoitu yksityiseen paikka-kuntaan tai kansanluokkaan, ammatti- tai wirlakuntaan, waan ulottuwat yhtä tasaisesti yli koko maan kaikkine asukkaineen. Ne tuntuwat joka kunnassa ja joka kodissa ympäri laajan Suomen niemen. Ne koskettawat joka perheen oloja wielä liikeisemmästi kuin itse asewelwollisuuslaki, koska niiden alaisiksi tulewat molemmat sukupuolet.

On siis luonnollista, jopa wälttämätöntä, ettei näin erinomaisessa määrässä yleistärkeää asiaa jätetä yksinomaan muutamien harwojen edusmiesten punnittavaksi, waan että juuri yleisö itse koettaa perehtyä asiaan ja selwittää kantanja siihen. Ja kun tämä on tehty, on paikallaan, että se pontewasti ja yleisesti ilmaisee mielipiteensä siitä.

Kansanwalistusseuran kalenterin lehdet eiwät luonnollisesti woi tarjota kylliksi tilaisuutta perehtyä kaikinpuoleisesti näin laajaperäiseen asiaan. Mutta ainakin woinme muutamia pääkohtia myöten siihen tässäkin tutustua.

Mitä siis tarhoitetaan opetuswelwollisuuden laajentamisella? Missä määrässä ja millä tavoin sitä aiotaan laajentaa?

Kiwan tarffaa wastausta näihin kysymyksiin tietysti ei woi antaa ennenkuin laitehdotus tai anomus on esittuotu. Sikimmiten nostetaan warmaankin kysymys siitä, että kaikilta lapsilta waadittaisiin lukutaidon ja kaikkimuksen lisäksi myöskin alkeistaitoa kirjoitukseksa ja laskenneksa. Sen oheksa on monella taholla arweltu olewan paikallaan, että niiltä lapsilta, jotka asuwat korkeintaan 4 tai 5 kilometria korkeammasta kansakoulusta, waadittaisiin tämän koulun oppimääriä wastaawat tiedot.

Tämmöinen lienee likimäärin se opetuswelwollisuuden laajentaminen, josta tätä nykyä woi tulla puhetta. Mutta luonnollista on, että sitä seuraa myöskin laajennettu koulun-pitowelwollisuus niin hyvin kirkollisille seurakunnille kuin kunnille. Tähän saakka owat näet wielä monet wanhemmat itse hoitaneet ensimmäistä opetusta kirkon walwonnan alla. Kirjoitus- ja lascentotaidon opettaminen teki tietysti tämän alku-opetuksen paljon waiteammaksi, joten se warmaankin jäisi enimmäkseen koulujen huoleksi. On siis selwää että lastenkouluja, joista kirkollisten seurakuntain tulee pitää huolta, on perustettava koko joukko nykysten lisäksi. Sama olisi warfinaisten kansakoulujen laita. Mitä tulisi oikeastaan perustaa — tietysti wähin erin iparujen ja tilaisuuden mukaan — niin paljo, että olisi koulu kaikkialla, missä tarpeellinen oppilasmäärä asui 4:n ja 5:n kilometrin piirissä sen ympärillä. Tätä welwollisuutta tietysti ei kuitenkaan ole tarwis kohta näin ankaraksi määrätä, jos se maan warallisuuteen nähden pidetään mahdottomana.

Mitä nyt on tämmöisestä puuhasta sanottawa?

Ensimmäinen muistutus, jonka warmaan moni tekee siitä wastaan, on kai se, että täten tehtäisiin koti-ope-

tuksesta loppu. Tuntuu varmaan monesta ikävältä ajatella, että tuo vanha hyvä tapa lakkaisi, jonka mukaan äidin polvi oli joka lapsen ensimmäinen koulupenkki. Suomautettakoon sentähden, että nämä ehdotukset eivät itsessään kotiopetuksen lakkauttamista sijällä. Missä vain vanhemmat itse siihen kykenisivät, eivät ne estäisi heitä opettamasta lapsiaan kotona niinkuin ennenkin. Sitä ei kuitenkaan käy salaaminen, että tämmöinen laki todennäköisesti — n. k. jo on mainittu — käytännössä vaikuttaisi koti opetuksen vähenemistä hyvin suuremman määrin. Mutta näyttääpä siltä, kuin tämä opetus jo ilman lain myötävaikutustakin vähenemistään vähenisi. U. Chygnauksen toivo, että koti-opetus pysyisi ja paraniisi sitä myöten kuin kansakoulut ehtisivät vaikuttaa, ei ole totentunut. Päinvastoin valitetaan kaikkialta, että vanhemmat yhä vähemmän ja vähemmän pitävät huolta lastensa opetuksesta. Ja juuri tämä seikka on yksi niitä syitä, jotka tekevät opetusjärjestelmän muutoksen tarpeelliseksi, ellemmme tahdo kärsiä sitä, että lapset vihdoinkin jäävät kaikkea opetusta waille.

Tätä warten tuskin kuitenkaan tarvittaisiin uutta lakia, sillä määrääwähän jo nykyiset asetukset, että kirkollinen seurakunta on welwollinen pitämään huolta niiden lasten opetuksesta, jotka eivät sitä kotona saa. Uuden lakiehdotuksen ponsi on sentähden epäilemättä olewa se korotus waatimuksissa, josta edellä on puhuttu. Onko tämä korotus tarpeellinen wai eikö? Siinä koko kysymyksen ydin.

Nykyajan elämä on muodostunut niin moninaiseksi ja alleissivistyksen tarve sen johdosta tullut niin yleiseksi, että se, joka ei ole saavuttanut paitsi lukutaitoa myöskin jonkunlaisia taitoa kirjoituksessa ja laskennon perusteissa,

on sen kautta tuomittu alhaisimpaan yhteiskunnalliseen asemaan. Ja siinäkin saa hän tietämättömyhtensä takia kärsiä kaikenlaisia kiusaa ja hankaluutta. Woi tuskin ajatella jemmnoista asemaa meidän yhteiskunnassamme, missä ei lukemattomia kertoja tarvittisi näitä alleistaitoja tai ainakin woifi niitä hyväksensä käyttää. Ja kohoamista tältä alimmaltelta portaalta ei ole tavallisesti ajattelemisenkaan, jos ei jo lapsuudessa ole autettu näiden ensimmäisten waikeusten yli; sillä ainoastaan poikkeustiloissa löytynee tilaisuutta ja tar-moa myöhemmällä iällä korwata riittäwästi sitä, mikä tässä kohden aikaisemmin on laiminlyöty.

Me kammoksumme wanhan aikaista kastilaitosta, joka edeltäkäsin määräsi, mihin yhteiskunnalliseen luokkaan kunkin ihmisen oli kuuluminen, huolimatta hänen lahjoistaan ja taipumuksistaan. Mutta mitä muuta tietää itse asiasa nykyajan oloissa tämmöisen alleellisen opetuksen laiminlyöminen? Sekin on lapsen tulewaisuuden sortamista, johon vanhemmille ei saa sallia oikeutta. Lapsen suojeleminen tämmöistä wäärinkäytöstä vastaan on pidettävä yhteiskunnan welwollisuutena. Ei sentähden luulisi kenenkään ajattelewan ja walistuneen kansalaisen woivan wastustaa opetuswelwollisuuden laajentamista, ainakaan jos se ei muuta tarkoita kuin kirjoitusta ja laskentoa.

Tarkemmin katsoen on kuitenkin warsinaisen kansakouluopetuksenkin laita melkein sama. Senkään waatimukset eivät ole suurempia, kuin mitä nykyajan elämä wälttämättömästi waatii kaikilta, jotka tahtowat oppia asioitaan omatakeisesti hoitamaan ja vaikutusalallansa edistymään, olkoon fitte tämä vaikutusala kuinka halpa tahansa. Kansakoulun war-sinainen tarfotus ei näet ole yksistään eikä pääasiallisesti

ulkonaisen tietomäärän antaminen, vaan lapsen henkinen kehittäminen, niin että hänessä herää halua yhä edelleen kartuttaa tietojansa myöskin koulun-ajan loputtua sekä että hänessä syntyy tottumusta järjellä tavalla arvostella niitä oloja, joihin hän joutuu.

Kuin ka wä hän meidän kansalla vielä on tämmöistä tottumusta, sen owat osoittaneet huolestuttawalla tavalla monet epäkohdat, jotka vielä viimeistenkin vuosien kuluessa owat tulleet ilmi. Maan pääelinkeinojen perin alhainen kanta monessa paikkakunnassa, kotiteollisuuden puute, huolettomuus tulewasta päivästä, welalla elämäisen halu ja siitä seuraawa orjuus koronkiskurien alla h. m. h. m. owat riittäviä todistuksia tästä asianlaidasta. Ksityisiä esimerkkejä mainitsematta riittääköön tässä wain wiittaus esim. U. Suomettaressa wiime vuonna olleisiin kuwauksiin hädänalaisilta seuduilta, jotka vielä lienewät lukijan hyvässä muistissa. Tänskaltaiset epäkohdat eiwät parane ulkonaisella holhoomisella eiwätkä pakolla. Niitä vastaan ei auta edes satunnainen opetus ja hyvä neuwo. Tilapäinen sanomalehtikirjoitus tai esitelmä woi kyllä saattaa ihmisiä käsittämään, misä wika on; mutta muuttaa asioiden laitaa, istuttaa uusia tapoja ja tottumuksia — sitä ei woi mitään muu kuin kestätävä, suuttumaton, yhtämittäinen työ pitemmän ajan kuluessa. Ja nuorra on witsa wäännettävä. Kanssa on kaswattawa pienestä alkaen ajattelewiksi ihmisiksi, jo pienestä alkaen on siihen istutettava järjewä katsantotapa ja edistymisen harrastus. Tätä tarkoitusta warten on warsinainen kansakoulu tarpeen; ne pari kuukautta wuodessa, joina kiertokoulu opetusta tarjoo, ei tässä suhteessa merkitse paljo. Miksi ei siis warsinaista kansakoulusivistystäkin annettaisi ainakin

niille, joille se ei tuota suurempaa waikeutta, kuin että omasta kodistaan woivat koulua käydä?

Olkoon, että koulut maksawat paljo. Ne rahat owat kuitenkin kuin pisara meressä werrataten siihen, mitä hynnärtämättömyyden ja saamattomuuden kautta menetetään. Olkoon, että maamme on köyhä. Niin köyhä ei se kuitenkaan ole, ettei sen tuotanto woisi kaswaa monenfertaiseksi nykyisestäään ja antaa meille kaikille waatimattoman toimeentulon, jos wain oppisimme sen luonnollisia waroja kaikin puolin järjewästi hyväksemme käyttämään.

Tässä olemme katselleet asiaa pääasiallisesti taloudelliselta puolelta. Se ei kuitenkaan ole ainoa puoli, jolta sitä kannattaa katsella.

Minikauwan kuin kansamme eli umpinaisesti suljettuna itseensä, ilman yhteyttä juuren maailman kanssa ja ulkopuolella sen hyöriwää kulkua, oli sen omatakeinen siweys ja kunto ilman erityisiä warokeinojakin jonkinlaisessa juojassa. Mutta tämä aika ei enää ole olemassa. Wiimeiset vuosikymmenet owat tuon umpinaisuuden puhkaisseet. Pitkin rautateitämme ja laiwareittejämme on suuren maailman uudenaikainen elämä purkautunut meidänkin saloilille ja lewittänyt kaiken häikäisewän loistonsa salolaisen filmän eteen. Mutta kaikki, mikä kiiltää, ei ole kultaa. Nykyajanikin sivistyksessä on paljo turhuutta, jollei sille tahdo pahempaa nimeä antaa. Ja juuri tämä turhuus, tyhjä prameus ja korstakileminen, se se aina käypi ensimmäisenä hyökytaineena korkeamman sivistyksen tiellä. Se se myöskin tekee suurinman waiikutuksen äkinäisen filmään ja mieleen. Niin on käynyt meilläkin. Kuka ei muista „tuffi-

aikojä" ja niiden vaikutusta kansamme ei ainoastaan talouteen vaan myöskin siiveellisyhteeseen? Silloin piti jokaisesta tulla herra, ja siksi muuttui muka, kun sai verkkaatteet päälleen, silkkihuiwin kaulansa sekä „kultakellon taskuhun ja witjat wiisin kerroin“. Toti ja punssi ja muut herrasjuomat kuuluivat tietysti myöskin asiaan. Raitkea tätä seurasi laiskoittelu — herranhan ei sopinut työtä tehdä — hynä kaikenlainen keinottelu ja wiekkaus, kun helposti saatu ja kemytmielisesti tuhlatu rikkaus alkoi loppua.

Tämmöinen oli, sitä ei woi kieltää, uudenaikaisen siwistyksen ensimmäinen voitotukku rikkaassa isänmaassamme. Ja juuri syh tähän oli warmaankin se, että meiltä puuttui arwostelukyky, joka olisi tiennyt erottaa kullan kuonasta siinä siwistyksessä, jonka yhteyteen meidät weditiin. Uudet waarat kysyivät taivallesti uusia puolustusajetteita. Uusi ajema waati suurempaa henkistä kysyhtyä, kuin meillä oli; siksi emme woineet wahingotta käydä tämän kiirastulen läpi.

Paljon wakarua ja totista työtä on tarwittu poistamaan tämän ajan edes silmäänpistäwimmät epäkohdat. Mutta jos ne nyt, kiitos Jumalan, alkawat käydä wähemmin tuntuiksi, pitääkö meidän olla ottamatta kokemuksestamme oppia ja syhä edelleen jättää kasvawa polwi sitä henkistä wijelystä waille, jota liikkuminen nykyajan siwistyksen lewotomilla laineilla niin kipeästi waatii? Luulemmeko, ettei täällä siwistykellä enää ole waaroja tarjottawana syhinkertaiselle mielelle? Päiwä päiwältä paisuu esim. kirjallisuus, joka liioin erottelematta tuopi kaiken maailman kirjauuden kansamme ja nuorisomme silmien eteen. Siihen ei tutustu aina waaratta se, jolta puuttuu wijeltyä arwostelukykyä. Tästäkin kannalta on yhteiskunta nuorisolle ja tulewaisu-

delleen welkaa kasvattawan koulun. Wai onko ehkä parempi ja helpompi panna toimeen sensuurilaitos, joka pitää yleisöä holhouksen alaisena ja määrää tarjoilleen, mikä sopii sille henkiseksi rawinnoiksi, mikä ei?

Mutta emmekö woi saavuttaa tätä tarkoitusta ilman pakkoa, siitä wapaasta walistuksen harrastuksesta, joka nyt on ruwennut niin woimakkaasti kansassamme liikkumaan, kysy warmaankin moni. Tähän woi wastata, ettei mikään kansa wielä ole tällä tiellä tätä päämäärää saavuttanut. „Pakko“ on kyllä ruma sana, ja sitä on muuallakin peljätty kuin kummitusta. Mutta itse asiassa ei ole sen wapaamielisempää ja walistuneempaa tunnus sanaa olemassa kuin juuri opetus-pakko eli — käyttäjäsemme sen kauniimpaa muotoa — opetus-welwollisuus. Sillä aina on ihmisiä, jotka eiwät koskaan tahdo eiwätkä koskaan woi tulla walistuneiksi ja wapaiksi, ellei pakota heitä oppimaan sitä. Siihen wakaumukseen owat wuosikymmenien yritykset järjestää koulunkäynti tyhdyttämälle kannalle ilman pakkoa sekä näistä yrityksistä lähtenyt kokemus wienyt ylpeimmätkin ja wapaudesta arimmatkin kansat. Sen wuoksi onkin opetuswelwollisuus säädetty miltei jokaisessa maassa ympäri siwistyneen maailman.

Suomi kuuluu niihin harwoihin maihin, joissa tätä lakia ei ole pidetty tarpeellisena muuhun kuin lukutaitoon ja uskonnonopetukseen nähden. Tosin sekin on ollut erinomainen hyödyllinen, ja sen nojalla olemmekin pääasiallisesti woineet edes jossain määrin pysyttellä muiden kansojen rinnalla, mitä yleiseen kansanwalistukseen ja henkisiin harras-

tukfiin tulee. Mutta tämä pyyhyttelemine on kieltämättä käynyt päivä päiväältä vaikeammaksi, kuta täydellisemmäksi kansankasvatustaitokset muualla ovat kehittyneet. Sillä jos otamme nimenomaan kansakoululaitoksemme kehitystä verrataksemme vastaaviin oloihin ulkomaalla, niin jäämme auttamattomasti jäljelle. Sen osoittaa jo seuraava lyhyt kansanvalistusseuran viimenvuotijessa kalenterissa ollut vertaileva taulu:

Koululasten suhde asukasluvuun.

Sadasta asukkaasta, täysi-ikäiset ja kaikki lapset yhteen luettuina, käy kansakoulua:

Yhdysvalloissa	20
Preussissa	17
Englannissa	17
Saksissa	16
Sveitsissä	16
Ranskassa	14
Ruotissa	14
Norjassa	13
Itävallassa	12
Tanskassa	10
Alankomaissa	10
Bulgariassa	5
Suomesa (yl. kansakoulua)	2
" (kansat., lastenk. ja kiertokoulua yhteensä)	10

Kustannukset kansakoululaitoksesta kutakin asukasta kohti ovat

Sveitsissä	6: 72
Englannissa	" 6: 50
Preussissa	" 5: 14
Norjassa	" 3: 65
Baherissa	" 3: 64
Ruotissa	" 3: 37
Ranskassa	" 3: 18
Suomesa	" 1: 20

*) Muistettava on, että juuri luku koulu-ikäisiä lapsia käypi muissa kouluissa, ja päinvastoin, että kansakouluissa on paljon oppilaita ylä- ja alapuolella koulu-ikää.

Ei siis ainoastaan koulunkäynnin yleisyyteen nähden, vaan yhtä paljo myöskin niihin taloudellisiin uhrauksiin nähden, mitä eri kansat koulujensa hyväksi tekivät, olemme me useimmista muista jäljellä. Ja meillä sentään, pienellä ja heikolla kansalla muiden voimakkampain ympäröimänä, olisi toki kaikkein vähimmin varaa jäädä siivistyksen ja valistuksen puutteeseen.

Moni arvella ehkä kuitenkin että tämä kaikki voi olla hyvin hyvää paperilla, mutta että itse asiassa kansa on vielä liian köyhä ja kypsymätön tämmöistä uudenaikaista lasta warten. Siihen suuntaan kertovat sanomalehdet erästä äsken walittua edusmiestä waltioapäiwillekin ewäsetethn. Tämä on samainen wäite, jolla aina muutosta parempaan päin wastustetaan, kun ei muuta fitä wastaan ole sanottawaa. Kansa ei ole muutokseen kypsynyt! Sillä wäitteellä pitkin aikaa on wastustettu suomalaisuutta, sillä raittiutta ja sillä wihdoin kouluja, kun ne owat tahtoneet käyttää läinjäädännön apua hyväkseen. Mitä warsinkin kouluwelwollisuuteen tulee, on kauwan wäitetty, että kansa rupeaisi näitä kouluja wihaamaan ja kammoksumaan, jos ne käwisiwät pakollisiksi. Rannattaa sentähden wähän tarkastaa, minkä werran perää tämmöisellä pelolla woipi olla.

Hywin opettawaisen wertauskohdan tarjoo tässä suhteessa nykijisen opetuswelwollisuutenme jäätäminen. Muistettava on näet, että tämä welwollisuus, jonka mukaan wanhempien tulee toimittaa lapsillensa lukutaito ja yksinker-tainen kristillisyhyden opetus, jäädettiin jo kaikki sadasta wuotta takaperin. Olikohan Suomen kansa silloin paremmin kyp-

Koululasten suhde koulu-ikäisiin lapsiin.

Sataa koulu-ikäistä lasta kohti käy kansakoulua:

Ranskassa	100
Preussissa	93
Englannissa	88
Norjassa	87
Itävallassa	83
Ruotissa	82
Saapanissa	44
Bulgariassa	32
Suomesa	17

" (kansat., lastenk. ja kiertokoulujen oppilaat yhteen lasst.) 72*)

Kansakoulukustannusten suhde waltion muihin menoisiin.

Kutakin 100 markkaa wastaan, minkä waltio eri tarfoitukfiin käyttää, uhraawat waltio ja kunnat yhteensä

Ruotissa	12: 12
Norjassa	" 11: 55
Preussissa	" 10: 42
Englannissa	" 8: 80
Suomesa	" 5: 04
Ranskassa	" 3: 78

lynyht tämmöistä lakia warten kuin se nyt on tässä puheen-
alaista laajennusta warten? Olisiko lukuaitidon halu
illoin kansassa elävämpi kuin kouluopetuksen halu tätä nykyä?
Olisiko opettajawoimia enemmän? Wai ehkä aineellisia
waroja wiljemmältä?

Historia wastaa näihin kysymyksiin selwästi kieltämällä.
Kansa oli tietämätöntä ja warmaankin peräti wastahakoista
täällä niinkuin näinä aikoina kaikkialla muualla maailmassa.
Opettajia oli warsin vähä — ei muita kuin papit ja suntiot
— seurakunnat suuria, kouluja ei ensinkään, weroja runsasti,
waroja vähä. Mutta kuitenkin jäädettiin tuo laki ja sen
riffomisesta määrättiin mitä kowin rangastus. Kiellettiin,
niinkuin tiedämme, Herran ehtoollinen ja awioliitto niiltä,
jotka eivät waatimuksia täyttäneet. Ja tämä laki kowine
rangastukseineen pantiin säälimättä käytäntöön. Suolimatta
suurista nälkäwuosista wuosikymmentä myöhemmin ja ison
wihan kauhuista kohta sen jälkeen taiwutettiin kansa rautai-
sella woimalla hankkimaan itselleen taitoa raamattunsa tutki-
miseen.

Oliko nyt tämä laki ja tämä ankarus näissä oloissa
erehdys? Onko kansamme ruwennut kirkkoa wihaaman sen
johdosta? Tuskin on meidän keskesjämme ketään, joka ei
olisi pikemmin taipuwainen kysymään, onko kansallemme mi-
loinkaan suurempaa hywää tehty. Sillä mitä me olisimme
tätä nykyä ilman tätä isiemme tarmokasta siwistystyötä.
Olisiko ewankelinen usko niin wanalla perustuksella ja kan-
sallemme niin rakas kuin nyt? Olisiko kansallinen heräämi-
semme ollut mahdollinen? Olisiko suomenkielinen siwistystyö
muutamien wuosikymmenien kulussa woinut kantaa niin
runsaita hedelmiä? Kaikki tämä olisi ollut mahdotonta. Ja

fentähden siunaa Suomen kansa sitä aikaa ja niitä miehiä,
jotka tämän tehtävän suorittiwat.

Tuleeko todellakin meidän, jotka istumme keskellä kul-
taista rauhaa ja joiden aitat owat wiljaa täynnä, arastella,
ja hemmotella sen tehtävän lopettamisessa, jonka isämme niin
sankarimaaisesti jo aikoja sitte owat alulle panneet? Tuleeko
19:nnen wuosifadan suomalaisien, jotka kerskaawat niin
paljo walistuksestaan ja isänmaallisuudestaan, astua niin
kauas 17:nnen wuosifadan miesten taakse? Minkähän kii-
toffen me sitte tulewilta sukupolwilta saamme?

Mikael Johnson.

Yalon wirta.

Wirta, mi wuorilta wyöryt noin
Lähitienoilta kirkkauden,
Tule, pulppua luohoista kalltoin
Mas onneffi kansallen.

Sorjan Suomeni rannoillen
Jki kultaa lainehes tuo.
Se on woittawa woiman ja nuoruuden,
Joka aaltosi helmiä juo.

Murhe mieltä kun murtelee,
Sinä wyöryös wirwoittaen.
Pois kynnelet lainehes huuhtelee
Sinitaiwastia kuwastaen.

Wirtaa wuorilta kirkkauden,
Wapautta ja toivoa tuo.
Ole peilinä puhtahan rakkauuden,
Ole woimamme waltawa wuo!

Rfff.

Neuloja.

Hän neuloi mattoa huoneessaan,
Sinilankaa pohjahan walkeaan;
Punajella ja wihreellä kuffasia
Hän siihen laittawi kauneimpia.

Ja jai'e se suitawi jukkelaan —
Mut aatos eellä se kirjaa waan
Elonkankaan säikeillä loistawilla,
Siniisillä ja wihreillä, punasilla:

„Kun saan minä walmihiks maton tään,
Niin alkaa joutua myöskin hään.
Mä wihititynylle polwilleeni
Käyn sille wierehen Wilhofeni.

Tää kangas on puhdasta valkeaa,
Mut lemperi Wilhoon on puhtaampaa,
Ja uskollisna kuin taivaan fini
Myös Wilho katkovi filmihini.

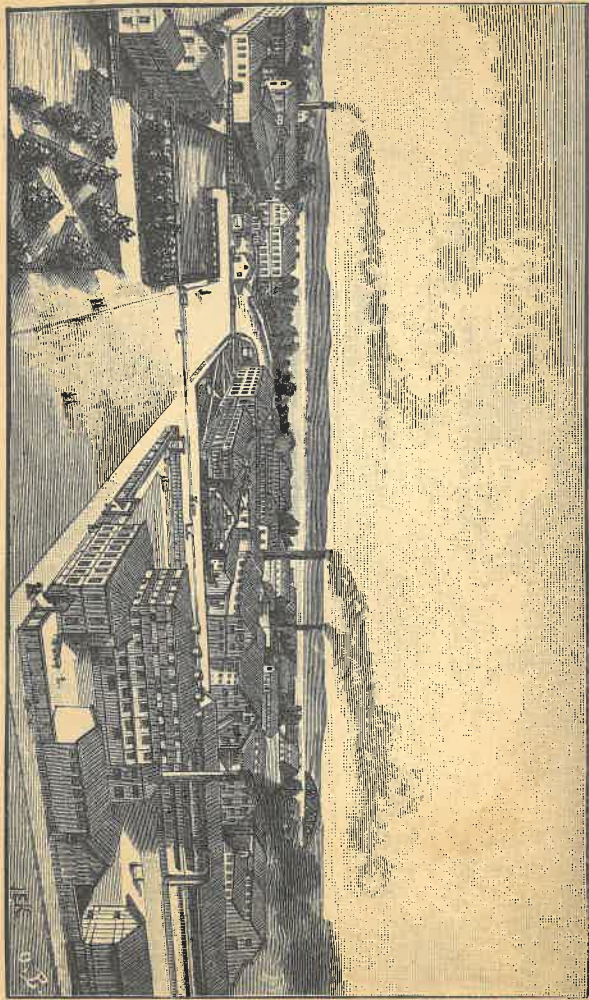
Elon saari se vihreenä kangastaa,
Kun lemmen antaa ja lemmen saa;
Punaruusuja rakkaus tielle kuopi,
Piilostaan kirkkahan päivän tuopi.

Tää matto, jos kuintakin wahwa se ois',
Hajoaapi, ja itse mä kuolen pois —
Kun kulkee tummolla puhtahalla,
On helppoa nukkua nurmen alla.

Kelt' ennen ystävyyttä mä sain,
Se muistawat mua kuoltuain;
Se kumpun' petittävi kulkasilla,
Sinifillä ja vihreillä, valkosilla."

Alpo.

Weljekset Åström'ien Nahkatehdos Oulussa.

Ken 1893:n vuoden tilastollisesta vuosikirjasta koettaa saada itselleen käsityksen maamme teollisuusuhhteista ja vertaa eri läänien oloja kuvaavia lukuja toisiinsa, huomaa, että Oulun lääni, vaikka se teollisuuden alalle yleiseen on heikompiin luettava, kumminkin yhdellä erityisalalla on jättänyt kaikki muut läänit kauas taakseen. Tämä erityisala on nahkateollisuuden. Vielä huomattavammalta tuntuu seikka, kun muistetaan, että $\frac{9}{10}$ Oulun läänin juhteellisesti suuresta tuotantomäärästä nahkateollisuuden alalla on yhden ainoan laitoksen tuotantoa. Tämä tehdas, jonka omistaa toiminimi „Weljekset Åström“ Oulussa, on siis kaiken vertailun ulkopuolella maamme 678:n nahkateollisuuslaitoksen joukossa.

Kuten enimmäkseen juuret ja aikojen vaihdoksia kestävätkä laitokset on Åström weljeksen tehdaskin pienestä alkanut ja vuosien kuluessa mahdollisuuden mukaan kehittänyt nykyiseen laajuuteensa. — Laitoksen juuret ovat syväällä. — Tämän vuosijadan alkupuolella perusti Zuhana Åström nahkuriliikkeen Torniossa ja hänen kaksoisveljensä*) Elias ajettui satulan tekijänä Ouluun. Edellisen nahkuriliikkeen Torniossa menestyi hyvin ja kehittyi paikkakunnan oloihin ja aikaan nähden melkoiseksi, niin että osa tuotteista wientitavaroina myötiin Ruotsiin ja Norjaankin.

Zuhana Åströmille syntyi useita poikia, joista kolme, Zuhana, Karl Robert (synt. 1839) ja Hemming (synt. 1844)

*) Molemmat elävät vielä 88 vuoden vanhoina mainituissa kaupungeissa ja lienevät nykyään Suomen, ehkäpä Europankin, vanhimmat kaksoiset.

kävimät oppia ja tekivät työtä isän tehtaassa. Wanhin, Suhana, jattaa vielä isän perustamaa nahkurinliikettä Torniossa.

Wuonna 1863, siis 30 vuotta sitten, muutti Karl Robert Åström Duluun ja perusti siellä Wapausaarille (tulipalon kautta osaksi hävitetyn fajanssitehtaan rakennuttiin) nahkatehtaan. Tätä liikettä johti hän yksin vuoteen 1868, jolloin yhtiömieheksi rupeesi hänen oppimattoilta ulkomailla äsken palannut weliensä Hemming. Siitä alkaen on liikkeen toiminimenä ollut Weljekset Åström.

Koska nahkateollisuuden alalla kotimaassa on ollut werraten vähän opittavaa, ovat Åström weljekset aika ajoin oleskelleet ulkomailla ammattitietojansa kartuttamassa, wanhempi weli etupäässä Englannissa, Sweitsissä ja Italiassa, nuorempi Saksassa, Itäwallassa, Sweitsissä ja Ranskassa. Näin eri maista koottuja tietoja ja kokemusta owat Åström weljekset harwinaisella älyllä osanneet tehdä hedelmällisiksi tehdasliikettään johtaessa ja kehittäessä.

Miten tämä tehdasliike vuosien kuluessa on kaswannut, nähdään seuraavista luvuista, jotka osoittawat kunkin vuoden kuluessa valmistuneiden teoffien yhteenlasketun arwon:

Wuonna 1868	—	Smk.	59,800.
"	1870	—	" 120,800.
"	1875	—	" 560,000.
"	1880	—	" 1,015,000.
"	1885	—	" 2,402,000.
"	1890	—	" 4,031,000.

Tehtaan päätehtävänä on ollut ja on vieläkin pohjanahkojen valmistaminen, waan näiden ohessa valmistetaan myös paljon hihnoja eli remelejä, ajokaluja, sahwiaania ja teoffia siitä, liimaa, huopaa y. m., jota wuotien eri ofista saadaan. — Valmistettavana aineksena on etupäässä ollut amerikalaisia nautanwuotia, wähemmässä määrässä Suomesta ja muista Europan maista hankittuja; valmistamisaineena eli wälifappaleena taas on käytetty etupäässä kotimaista

pajunparkkia, waan wähin myös kuusen ja koivun kuorta, kalkkia, alunaa, terwawettä sekä erästä amerikalaista, punaista, ylen kowaa puuta, „kue brachu“, jota hienonnettuna sekoitetaan pajunparkkiin.

Wuonna 1881 käytettiin tehtaassa 80,000 wuotaa ja ostettiin parkkaineita 900,000 markalla. Parkin hankintaa warten on tehtaalla omat ostajat ympäri Pohjanmaata Wawuteen asti, weliäpä Pohjois-Sawossakin; toinen werta ostetaan sitä paitsi muilta kauppiailta.

Tehtaassa nähy yleisenä sääntönä olewan, ett'ei mitään ainetta hukata tai jätetä valmistamatta, jota voidaan jollakin sopiwalla tawalla jossikin tehdä tahi johonkin tarpeesen käyttöä. — Wuodista lähteneet karwat huuhdotaan puhtaitfi suurissa pyörivissä tynnöreissä, wakkataan ja kierretään myllyntapaisessa kauniisti kiherriffi ja puristetaan passuiffi huopalewyiffi eli woilokiffi. Wuotien sisäpuolen lähdöfistä (lihasta, liutaajuonista j. n. e.) sekä peuranarwista tehdään liimaa ja talia, weliäpä tehdään hihnatehtaassa (perustettu 1887) wuotien parhaimmista lähdöfistä pienijäseniä remelejä. Hihnatehtaassa halaistaan nahat, joista ulkopuoli tehdään hihnoiffi ja sisäpuoli sahwiaaniffi; sahwiaania tehdään myös kotimaaisista wassikannahoista. Käytetty parkki on polttoaineena höyrypanujen alla ja käytetty parkkivesi jattaa wakitustaan yhäti uusiin nahkoihin; yksin kalkki- ja huuhdontawedet hukataan.

Tehtaalla on oma malin- ja konepajansa sekä saha. Tehdasta käyttöä, waiifi 60 hewoiswoimaa Merikoskesta, 7 höyrykäyntintä (lokomobilia), joilla yhteensä on 100 hewoiswoimaa. Walaisituksen toimittaa sähkö.

Wuonna 1890 oli tehtaan palveluksessa noin 550 työmiestä*). Kun tähän lukuun lisätään ne lukuisat henkilöt Dulussa ja sen ympäristössä, jotka tehtaan tilauksesta ja aineista valmistawat ajokaluja, sekä ne vielä lukuisimmat,

*) Kadon ja yleisen rahapuutteen synnyttämät werraten huonot kauppaushteet owat waukuttaneet sen, että työmiesten lukua on nykyisin wähän wähenetty, waan tämä on arwattawasti wain satunnaista.

jotta laitokselle valmistavat ja hankkivat parkkia, niin voimme epäilemättä sanoa, että tehtaan liite tuottaa tuhansille Pohjois-Suomen asukkaille työtä ja toimeentuloa.

Koska päiväntyö tehtaassa, miten vain mahdollista, annetaan urakalle, on suuri osa tehtaan työmiehistä päivälisaterialle mennessään hyvän päiväpalkkansa ansainnut ja vapaa iltapuolen.

Laitoksella on sairaus- ja hautausapukassa, johon kufin työmies maksaa 50 penniä kuukaudessa nauttien siitä maksutonta lääkäriapua.

Raikki työmiehet ovat wakuutetut tapaturmalta vuosipalkan kolmenkertaiseen määrään; wakuutusmaksun suorittaa tehdas.

Tähän kirjoitukseen kuuluwassa kuvasa nähdään wafeman reunan alapuolella saha, sen yläpuolella wanha nahkatehdas ja tämän oikealla puolella katinkertainen rakennus, jossa on tehtaan konttori ja wanhemman isännän asunpo. Dikealla puolella on alimpana tienwieressä ajokalutehdas ja sen wieressä korkea hihnattehtaan rakennus. Tehtaan rautatien molemmin puolin oikealla ovat suuret parkkiiatit ja myllyt. Näistä wafempaan rautatien yläpuolella nähdään uusi iso nahkatehdas. Nimmäisen sawupiipun tienoilla on tehtaan konepaja. Nimmäisenä oikealla nähtyy waltion rautatie ja rautatiefilta Dulunjoen poikki, joka aikanaan on ollut kalenterisfa kuvattuna.

Lh. S.

„Pare ikkunalle, Pekka!“

Rivj. g:po.

— Tiedättekö jo, että Pekka Leuto on puolet tänä talwena saamistaan palkkajhwistä luowuttanut nälkäkärsiwille Pohjanmaalla?

— Oikeinko totta? En minä tietänyt.

— Totta se on. Hän on jo wiljat mitannut, pannut säkkeihin ja lähettänyt rautatietä Dulun läänin hätäapukomitealle.

— Katsoppas luffaria! Mutta mikäs pisti miehen päähän? . . . köyhä mies . . . ja hädin tuskin riittää wuositulonsa elintarpeihin.

— No älkääpäs sano! Waan nyt kuuluu hän elävän niukemmasi kuin päivälinen. Raikki, mikä wain

wiwahtaa nautinnolle eikä tule wälttämättömäksi rawinnoksi, on hänen kotoaan poistettu. Ja niin täytyy tehdäkin, kun on eletävä wiidellätoista tynnyrillä yli wuoden.

— Minusta on se kummallista ja käsittämätöntä.

— Niin on minustakin.

— Mutta löytyy ihmisiä, joille kunnia on kaikkea muuta kallimpi. Eiköpä se liene kunnianhimo kanttori Leutoakin tähän lahjoitukseen saanut?

— Kenties . . . kenties ei. Hywältähän kuuluu nimitys „jalomielinen lahjoittaja“ j. n. e. En minä sentään luule, että Leuto sitä halusi wain.

— En minäkään. Mutta warmaankaan ei tähän tekoon pelkkä ihmisrakkaus johtanut; täytyi siihen jotakin erityistä aihetta olla.

— Mutta kummallisempaa on vielä, että Leuto on lahjan kirjoittanut lasna kuolleen weliwainajansa Udrinin nimelle ja kieltänyt omaa nimeään lahjan-antajana mainitsemasta.

— Se on wähän omituinen mies tuo meidän luffari.

Näin haastelivat keskenään lautamies Ruwaja ja maapoliisi Pöyhösen rouwa, kun edellinen jälkimäisen luona odotteli Pöyhösen palajamista naapurista. Ja juttua jatkettiin vielä Pöyhösen palattuakin. Selville ei wain saatu luffari Leuton uhrauksen alkujuuria. Eiwätkä niitä saaneet selville muuttakaan. Mikä mielti mitäkin. Jotakin erityistä syytä siihen eskittiin, mutta ei sitä wain tahdottu löytää.

Steltään luffarilta ei wiitfitty kysyä. Hän taas ei puolestaan juuri halukkaasti kylälle toimistaan huudellut. Mutta hymälle ystäwälleen hän kerran asian kertoi. Minä olin tuo hänen hywä ystäwänsä ja nyt minä kerron asian kaikille hyville ystäwilleni. Tämä onkin minusta sangen iloista tehdä; sillä, näet, woin ilmi tuoda, että ihmisyhämen kauneita jointuja eiwät itsekkäisyyden foraäänät ole vielä woineet perin tukahduttaa.

*

Luffari Pekka Leuto oli syntynyt pienoisesä töllisiä. Rowia puutteen päiwä oli hän lasna siinä kokenut. Mutta muistellessaan noita aikoja siunasi hän kuitenkin niitä. Pienesä, köyhäsä töllisä oli kaikesta huolimatta ollut onnea. Sen päiwäpaisteessa oli auennut pienen Pekan herkkä mieli. Aukeawaan mieleen oli hurstas äiti kylwännyt kristillishyden ihanteiden siemenet. Pienet siistot ja weifot olivat hellhyhellään totuttaneet hänet rakastamaan ihmisiä. Näiden wienotunteinen laulu oli hänet useina aamuina unesta herättänyt. Ne säwelet soivat Pekan korwissa lasna päiwän leikeissä, kaswawana työssä ollessaan ja warttuneena maailmaan menthään. Ne säwelet ne hänesäkin herättiwät laulu-innon. Myhiseen toimeensa kohosi Pekka kuin portaita myöten. Hän pääsi ensin pitäjäänsä luffarin palvelijapojaksi sitten oppilaaksi ja hänen awullaan wihdoin luffariksi, pieneen naapuriseurakuntaan lähellä Pohjanmaan rataa.

Muutamia wuofia on hän jo wirasjaan toiminut. Hänellä on oma pikku talous, jota siisar hoitaa. Hän on mieltiwä hiljainen mies. Ja mennyttä lapsuus-aikaansa hän muistaa. Waikkapa kärsimykseen ja puutteen aika, kaipaa hän kuitenkin sitä, kuten kadonnutta onnelaa. Sitä aikaa mieltiesä lämpenee hänen sydämensä, mieli käy nöyräksi, surumisekiseksi, sydän helthy ja filmä kostaiksi.

Muutamat, kuten rouwa Pöyhösen ja lautamies Ruwaja, owat sanoneet, että Pekka Leuto on itseksä, kylmä ja tyly. Wäliin hän tottakin näyttää siltä, mutta näyttää wain. Kylmyys katoaa, kun wain on osuttu painamaan hänen sielunsa oikeata kosketinta. Sellaiseen herkkään koskettimeen oli nyt satuttanut eräs tuttawa lapsuuden aikaisimmilta ajoilta.

Eräänä iltana, pitkän ajan perästä toisensa tavattuansa, puhelivat he keskenään menneistä ajoista. Haasteltiin minä mitäkin; sieltä täältä tuotiin pienoiskuvia molempien elämästä. Wähän aikaa waihi oltuaan sanoa tokasee yht'äkkiä ystäwä:

— Pane ikkunalle, Pekka!

Pekka Leuto säpsähti ja katsoi ystäväänsä.

Tämä hellävaraa hymyillen katseli häntä arvaten mitä tunteita hänen lauseensa herätti Pekan mielessä. Pekan entiset vaiheet ja sieluelämä olivat hänelle niin tuttuja, että hän wallan hywin hymäräsi, minkälaista soitinta oli nyt kosketannut.

Pekka unhotti nykyajan, unhotti ystäväänsä. Tämän kertaama lause remautti hänelle portit selkijälleen lapsuusmuistojen maailmaan. Ja hän astui sifään avonaisesta portista

Pekka on jälleen kuuden vuoden vanha ja elää vanhempainsa köyhässä töllissä. Katovuosi on maassa. Puutetta on ollut kotona koko pitkä, ankara talvi. Sen yli on kuitenkin päästy. Kevät on, mutta nälkätuskat eivät ole talven kanssa poistuneet.

Isä on misjä kaukana lieneekään kylän töissä. Ei Pekka sitä muistanut. Mutta melkein ruokapalkoillaan kuului olewan. Wiikon lopulla wain wähän tuo elintarpeita tölliin, jossa äiti elää Pekan ja häntä toista vuotta vanhemman Adrianin kanssa. Vanhemmat weikot ja siskot toiset kulkewat niheroa, toiset owat päässeet taloihin, joissa wääntävät wäkeään saadakseen ruokaa suuhunsa.

Ei niillä liene ollut hauska maailmalla olla, eikä kotonaan ollut aina. Äiti näet itki niin usein; ei Pekka tietänyt, mitä lienee itkenytäkään. Mutta eräänä iltana hän sen käsitti.

Silloin — Pekka ei sitä iltaa koskaan unhotta — otti äiti pienen kaffaran karheata leipää. Kasan sittä ensin erotti itselleen, tähteet jakoi siunaten lapsilleen.

— Wiimeinen kaffara leipää, poikaseni, janoi hän, En tiedä, mistä saan einettä aamulla itselleni ja teille.

Ja äiti alkoi kowasti itkeä. Syyneleet waluiwat wirtana, nyhkytyks tähtti töllin.

Silloin tarttui Adrian äitinsä kaulaan ja janoi:

— Älä itke, äiti! Minä rukoilen: „Isä meidän, joka olet taiwaassa. Anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipämme!“

Lapsen sanat waluiwat suloisena lohdutuksena äidin sydämeen. Hän otti molemmat pojat syliinsä, puristi heitä rintansa wasten, ja filmistään tulwasi heidän walloiselle päälle — ei enään murheen ja tuskan waan ilon ja rakkauten syyneleitä. Tuntui kuin olisi taiwas heidän yllänsä auennut ja sieltä wuotanut siunausta tuohon pieneen kaukaiseen sydänmaan tölliin.

Kesäinen aurinko oli jo korkealla taiwaalla, kun pikku Pekka ja Adrian huomen aamuna wuoteestaan nousiwat. Ilmainen ja raitis oli lasten mieli kuten lintusen, joka aamu-lauluaan riemuista helksyttää, waiikkapa eine onkin raitilta tahi awarasta metsästä etsittäwä. Mutta surkeaa wikinää pitävät peipon poikasat, jos emoa ei ajallaan pesään kuulu raiwisewaa hynteistä pienoistensa supufaiseen suuhun pistämään.

Isäwällä mielellä alkoiwat weljeksetkin kaipailla aamulla äitiään.

Häntä wain ei kuulunut.

Mieleen juohtui eilinen ilta ja wiimeinen karhea kaffara. Samalla hiukasi näkän paikalta pientä watsaa. Mieli surkeni. Autiolta ja tyhjältä tuntui tölli, ylenannetulta poikien elämä.

Mihin lie mennytkään äiti? Syykätkö näänthymään awuttomat poikansa?

— Äiti! äiti! nälkä on! huusi itkien Pekka.

— Älä itke! äiti on leipää etsimässä, lohdutti Adrian.

Mutta yksinäisyyden ja onnettomunden tunne tähtti hänenkin luottawan sydämensä . . . ja kohta itkiwät he kilpaa toistensa kanssa, walittiwat ääneen elämän kaffaruutta.

Mutta ulkona paistoi kirkas aurinko, lehto humiisi herttaisesti aamutuulessa ja linnut wiserteliwät iloisina ylhäällä ilmassa, ikäänkuin moinen murhe olisi heille aiwan outoa.

„Heidän enkelinsä taivaassa näkivät minun Isäni kasvot“. Kun Pekka tämän lauseen myöhemmin oppi, muisti hän kohta tätä aamua ja ajatteli, että enkelinsä heille sinä aamuna lohdutusta toimitti.

Kun pojat olivat näet jonkun ajan yhdesä itkeneet, kuultiivat he askeleita ulkoa. He lakkasivat kohta itkemästä, arwaten äidin tulewan ja lähestyivät owea mennäkseen tulijaa vastaan. Mutta kohta huomasivat he pettyneensä. Se olikin wieras waimo.

Wieras ihminen oli pojille outo näky. Harwoin, hywin harwoin astui kukaan muu kuin isä, äiti, sisko tai weli töllin kynnyksen sisäpuolelle. Waikka tolli olikin erään systerin kylätien warrella, ei se juuri woinut houkutella ketään pistäytymään sisään. Warakas ei sinne wittsinyt mennä, eikä kukaan puutteellinen osannut sieltä mitään kaiwoa etsiä. Sillbin tällbin toi joku talon muori lehruukista äidille, tahi isäntä käwi isää työhön kutsumasja. Siinä kaikki wieraat. Ja lapset, jotka harwoin wieraita näkewät, niitä aina tawallissisjakin oloisja pelkääwät. Mutta nyt, kun pojista muutenkin tuntui kohtalonja hlenmäärin onnettomalta, kutistui heidän olentonsja säikähdyksestä, ja he parkasivat itkemään suun tähdeltä.

Wieras, kirkonkylään menewä ystävällinen kylän waimo, joka, itkun tielle kuultuaan, poikkesi töllin, koetti lohduttaa heitä.

— No, poikaset, älkää toki noin huutako! Sanokaa toki wieraalle, mikä teitä waiwaa! Eikö äitinne ole kotona?

Mutta pojat eivät wastanneet mitään ystävälliselle waimolle. Itkuaan kuitenkin wähän hellittiwät.

— Onko teillä nälkä? Minä annan teille ewästä nyhtistäni. Wai joko olette tänä aamuna syöneet?

— Ei meillä ole leipää, janoiwat pojat.

— Onkos teillä nälkä?

— Nälkä on, wastasivat weljekset yht'aikaa.

Waimo awasi tollin jalkaralla ewäsnyhtintinsä, leikkasi siinä olewasta leiwänpuolisiskosta wahwan kimpaleen kum-

mallekin, wieläpä hiweli woitakin maustaksi. Itsellensä hän jätti wain sen werran, minkä luuli wälttämättömästi tarwitsewansa, ett'ei tuima kowin hiukaisi.

Tyhtywäisenä ottiwat pojat kimpaleensa kumpikin ja alkoiwat sitä maistella ohkaisuemmasta päästä. Weikarpaleet wielä kieriskeliwat poskilla juowiaan myöten, muttailmästä ei niitä enään uusia pullistunut.

— Kas niin, ettehan enään itke? Tuleehan se äitinne kohta . . .

— Ei itketä enään . . . janoi Aldrian molempien puolesta.

— Sanokaa terweisiä äidillenne!

Wieras waimo oli solmennut jälleen piententyneen nyhtintinsä kulmat yhteen ja läksi.

Pojat asettuivat töllin affunan ääreen. Siinä he tavan tafia haukkasivat palastaan ja aina väliin katselivat lintujen leikkiä oxfalla. Murheen pilwet olivat nyt mielistä poistuneet. Kewät tuntui heistäkin kewäältä.

Siinä he taas onnellisina nauskoivat. Palanen lyheni jo aika tavalla haukattavasta päästä. Kun ne olivat puoleen kulumet, seisattui Adrian äkkiä puremasta. Pienille kasvoille lewisi totisuus, ja hän sano:

— Pane ikkunalle, Pekka! äidilläkin on nälkä. Samassa laski hän oman palasensa kannan ikkunalle lujasti päättäen olla sitä maistamatta.

Pekka seurasi aulisti welsensä esimerkkiä.

Molemmat he poistuivat sitten ikkunan äärestä, jonka laudalla kaffi puoleksi syöttyä palasta olla napotti. Se laittautuivat niistä eivätkä katsoneetkaan niihin, että paremmin pyyhkiivät päätöksessään. Pekka muisti vieläkin wallan hywin, miten hyvältä tuntui sydämessä tieto, että oli oman nautintonsa uhrannut äidin hyväksi. Hän muisti wallan hywin, miten hellästi äiti kotiin saavuttuansa puristi syliin poikansa, kun nämä hänelle tarjosivat saamiensa palasten puoliskot.

Tämän ajan kuwa lumosi niin hänet, että hän melkein tiedottomana sano jähhywäiset ystävälleen, kun tämä hänen luotaan läksi. Ja tämän lähdehän waiwai hän vielä tähän muisteluun. Äiti ja Adrian kuwastuivat niin eläwästi hänen mieleensä ja Adrianin lause: Pane ikkunalle, Pekka! äidilläkin on nälkä — se ikäänkuin kuului vielä hänen korwissaan sellaisena kuin sen silloin lausui Adrian rakkaalla, surullisella ja kuitenkin warmalla äänellään.

Molemmat, äiti sekä Adrian, ovat menneet sitä tietä, jota eivät takaisin saawu. Ja nyt juuri kaipasi Pekka heitä niin sanomattomasti, kaipasi, woidakseen osoittaa heille rakkauttaan ja kiitollisuuttaan.

Jonkinlaisen aatos-yhteyden kautta johtui äiti-sanasta silloin Pekan mieleen säkeet:

„Suomeni, kansani, synnyinmaa,
Äitini kurja ja kallis!
Rärsinyt ain' olet sorrantaa j. n. e.“

Nyt walkeni Pekalle. Suomi-äiti elää vielä ja sillä on nälkä.

— Miin . . . Pane ikkunalle, Pekka! äidilläkin on nälkä . . . Kiitos neuvostasi, Adrian! . . . Minä tahdon nyt elää puolella palajella ja toisen puolen lähettää köyhälle äidille ja lapsille Pohjanmaalla . . . Näin tuumi itseksensä Pekka Leuto ja teki päätöksen, jota ihmettelivät ne, jotka eivät hymärtäneet Pekan mielialoja.

„Holmqwist- raukka“.

Ritj. K. S. Järvi.

Holmqwist istui huoneessa ullakofamarissa ja jyrsti pehmeää ruisleipää ja suolaista silahkaa. Hänen kätensä wapijivat, kun hän kohotti ruosteisen lätkäastian huulilleen ja imi siitä wettä palan paineeksi. Mutta hywin maistui ruoka ja warjuihin wesi oli terwetullutta kuuwalle

kurkulle. Hän oli ollut pari päiwää juontihommissa eikä ollut syönyt muuta kuin puoli naulaa ryssä lihamaffaraa koko aikana. Ahnaasti hän nyt haukkasi leipää ja purasi niin innolla silahkaa, jotta sen sisältä suolet tirstahtivat, kun hän iski siihen hampaansa. Minä wäliin hän maistoi wettä astiasta ja hywinpä wesi kiewensi silahkan suolaa. Kun hän oli syönyt, paneutui hän pitkäkkeen wuoteelle. Ei se ollut hänen wuoteensa, ei, sillä niin rikas ei Holmqwist ollut, että hänellä olisi ollut oma sänky, olkimatrasfi sinä ja heiwosen loimi peitteenä. Tämä oli talon rengin sänky ja Holmqwist oli sinä wain satunnainen makaaja. Armosta sai hän olla tässä huoneessa, aiwan armosta, sillä ei hänellä ollut maffaa hyyryä. Mutta kun kerran maailmassa on ollut wähän parempi, kuin tawallinen työmies, niin on siitä sitte hyötyä, kun joutuu työmiestäkin huonommaksi. Ja Holmqwist oli kerran ollut räätälimestari, jolla oli ollut oma werstaa ja kiffäliä ja oppipoikia työsfä. Ja hänellä oli ollut kerran waimo, jota sanottiin rouwaksi ja lapsia sekä poikia että tyttöjä. Siwä kotikin hänellä oli ollut, oma talo, jossa oli kolme huonetta, kyökki ja werstaa. Mutta mitä nyt? Wanha hännystalkki, minkä hän oli saanut talon isännältä, joka oli ollut hänen ystäwänsä noina onnellisina päiwinä. Monta punssi-pitaria hän oli tyhjentänyt Holmqwistin kotona, useasti oli istuttu yhdesä rawintolasjakin. Mutta hän oli osannut pitää rajan. Sitä ei ollut Holmqwist osannut ja sentähden oli hän nyt se, mikä oli. — Niin, Holmqwistilla oli wanha hännystalkki, joka ei ollut minkään arwoinen, sillä ei yksikään kapakan emäntä ollut antanut sillä rhypphäkään. Holmqwist oli sen kyllä koettanut. Joitakin liinarhyhjiä oli hänellä sen alla. Houfut oli myös, nekin isännän antamat.

Holmqwist oli köykkysekkäinen, laiha mies. Rynnet olivat mustat ja naama wafoinen kuin wasta karhittu pelto. Silmät olivat sywällä päässä ja niissä wälkkyi juomarin filmien kiilto. Mutta harwoin hän katsoi paljailta filmillään, waan messinkipowaijilla rilleillä, mitkä olivat sangallaan uurtaneet nenän orwasfeden rikki.

Isännän pojat, pienet nuoret herrat, härnäsiwät Holmqwistia ja sysiwät häntä, kun hän oli juowuksissa. Silloin Holmqwist pani ruotsinkielensä litkeelle, tuon kielen, joka oli perintö entisiltä loistoajoilta. Tavallisesti rouwa tuli silloin ja naurussa suin kielisi poikia kiusaamasta Holmqwistia eli „Holmqwist-rauukkaa“, kuten hänellä oli tapana sanoa.

Rengin täytyi pitää kaikki lufittuna arkussaan, sillä muutoin olisivat hänen kapineensa huilanneet kapakkaan Holmqwistin poverissa ja siellä ne olisi muutettu rhyppyiksi, Holmqwistin kulunutta hermostoa elostawaksi nesteeksi. Kerran oli rengiltä unohtunut kello, taskukello akkunan laudalle. Holmqwist huomasi sen, hänen silmänsä sädehtiwät ja kohta hän istui kapakassa siwässä hutikassa.

Silloin oli Holmqwistille tulla lähtö talosta, sillä renki kanteli herralle, mutta Holmqwist puhui jotain ruotsiksi isännälle ja niin jäi hän taloon. Renki häntä haukkui, mutta Holmqwist ei siitä välittänyt.

Otti asia suututti Holmqwistia ja se oli se, että hänen lapsensa eiwät häntä tunteneet, kun näkiwät kadulla. Ja Holmqwist oli kuullut, että he sanoiwat, kun heidän isäänsä kysyttiin, että se oli kuollut. Ja hänkö kuollut? Monta kertaa juowuksissaan kiroi Holmqwist tuota, mutta selwillään ei koskaan. Ja silläpä renki häntä härnäsi, kun tiesi sen koskevan Holmqwistiin. Mielipä hän käydä rengin kimppuun, kun oli hutikassa, mutta silloin renki tarttui kiinni hänen pittäään, takkuiheen tullaansa ja talutti hänet loukkoonsa. Holmqwist sadatteli, mutta ei se auttanut.

Hänen rouwansa oli hakenut hänestä eroa, mutta ei ollut saanut. Awiorikosta ei tietty Holmqwistin tehneen ja niin sai hän jäädä kristilliseen awioliittoon perheen isäksi. Mutta rouwa Holmqwist ei ollut sellainen waimo, joka rupeji itkusilmin odottamaan puolityönsä miestänsä kotiin ravintolasta ja saamaan häneltä lyöntejä, ei, hän karchoitti Holmqwistin kodista ja silloin oli perhe-elämä rikottu. He oliwat vielä tosin mies ja waimo, mutta he eiwät rakastaneet toisiaan myötä- eikä wastoinkäymisesä. Toinen asui rengin

kanssa ullaokkamarissa ja toisella oli hyyrättynä kolme huonetta ja keittiö keskellä kaupunkia. Hän piti herroja ruokawieraina ja hänen tyttönsä walmistiwät herraswäelle jukia kutomakoneella ja kulkivat kadulla puettuina kuin herraslapset ikään. Mutta Holmqwist juowuksissaan kiroi ullaokkamarissa waimoiaan ja lapsiaan.

Ja milläkö Holmqwist eli? Tuollainen luuranko ei tarwinnut paljon ravintoa ja siinä kaupungissa, jossa Holmqwist asui, ei silahkanaula maksanut paljoa ja ruisleipä oli myös halpaa. Mutta millä Holmqwist joi? Se kysymys waatii wastausta. Hän joi omilla ansioillaan. Hän oli nyt lopulta fortunut alhaisemman wäen räätälikki ja ansaitsi sillä toimella. Mutta wäliin hän oli myös herrastaloissa päiwäkausia korjaamassa, parjimaassa ja paikkaamassa wanhoja waatteita. Ja kun Holmqwist oli ansainnut jonkun markan, meni hän juominkiin ja tuli sitte taas kohmeleisjaan jatkamaan työtään, jos sitä vielä oli. Eikä sitä paheskittu taloissa, jos Holmqwist menikin kesken työtään juominkiin, sillä pidettiin sen olewan ikäänkuin Holmqwistin toisen luonteen, jota hän ei woinut muuttaa. Kukaan ei välittänyt hänen juomisestaan, paitsi kaupungin wiskaali, joka wirtansa puolesta manasi häntä ja uhkasi lähettää hänet kuritushuoneeseen, joll'ei hän heitä renttuilemasta. Entiset ystäwätkin, nuo monet mestarit, joiden lukumäärän sai tietää, kun meni selailemaan teollisuusyhdistyksen matrickelia, eiwät olleet häntä näkewinänsäkään, kun tuliwat kadalla vastaan. Jokinain kaupungin asukas tunsi Holmqwistin ja jokainen oli nähnyt hänet juowuksissa, mutta ei siitä juoruttu, waikka Holmqwist oli pitkälläänkin kadulla humalassa, sillä se kuului kaupungin tapauksiin. Pitku pojat wain huusiwat, kun näkiwät hänet kadulla: „Taas on Holmqwist päisjään!“ Ja wäliin meniwät he häntä kiusaamaan, kun hän oli selwillään ja wasta kapakkaan menossa. Eikä tällaisessa elämässä ollut mitään waihtelewaisuutta? Ei muuta kuin kohmelon perään seurasi juopumus, juopumuksen perään kohmelo, sama se oli, otta sen kummalta päin tahansa. Wäliin hän wain waihetti silahkan

filliin ja ruisleivän happamattomaksi, mutta pukuaan ei hän juuri vaihtanut. Niinkuin koiralta lähtee karva itsestään, niin Holmqvistiltakin irtaui hänen pukunsa. Yksi paikka tipahti toisen jälkeen ja kun fitte vaatteet eivät enää päällä pysyneet, täytyi niistä luopua ja mennä kerjäämään talon herralta uutta parveelaa.

Kerran hänen ollessaan kapakasja, kyhyi siellä satula-maakari Sileen, onko Holmqvistia käsketty tyttärensä häihin. Noin ivaten hän oli kyshnyt. Tuo asia oli aiwan outo Holmqvistille. Tosin hän oli joskus kadulla nähnyt oudon, pulskan ja siististi puetun herrasmiehen kävelevän hänen vanhimman tyttärensä kanssa. Mutta tytär oli aina silloin, kun oli tullut kohdalle, luonut filmänsä alas ja ikäänkuin aran piinan ahdistamana koettanut päästä itsensä ohi. Ja niin ne olivat menneet näkemättä, huolimatta hänestä. Hän oli filmännyt taakseen, mutta oli vain nähnyt tytön ryhkyhameiden takapuolen ja hatun koristeet. Oli silloin vähän vihlaishut Holmqvistin rintaa.

Nyt kun hän kuuli Sileenin kyshymyksen, joutui hän puhumattomaksi ja jäi hetkeksi mietteissään tuijottamaan olut-lasiinsa. Hänen oma kurjuutensa tuntui oikein illettävältä, kun mieli harhaili noisja entisissä, onnellisissa päivissä. Tuonkin tytön syntymähetken muisti hän aiwan hyvin. Hän teki werstaasja kuuden miehen kanssa työtä. Oli kiirutta hommaa. Itse hän oli silloin innokkain työntekijä, omaksi hdydyksi kun tuli, kuta ahkerammin teki. Silloin näki hän tehdä työtä filmäsejta ja ruumis oli hywisjä voimisja. Eivät kädet wapisseet, waikka päivät päästään teki työtään.

Hän oli juuri alkanut uutta leikkausta, kun piika tuli werstaaseen ja ilmoitti, että rouwa yht'äkkiä woi pahoin. Hän säikähti, riensi katsomaan rouvaa ja käski piian mennä hakemaan lääkäriä. Mutta kun hän tuli rouwan luo, arwasi hän shyn. Täytyi lähettää hakemaan shnyttäjä ja sillä aikaa, kun molemmat piikat olivat asialla, ryhtyi hän itse walmistamaan waimolleen wuodetta. Sohwalla se makasi ja walitti. Kiireisjään nakkeli hän thynhjä ja lakanoita, jaadakse

wuoteen laitettuksi. Warowaisesti hän fitte talutti siihen rouwansa, melkein kantoi koppina maasta. Hermottomana heittäytyi rouwa sänkyyn ja hän nähtyi oikein nauttiwan wuoteen suloutta. Silmät olivat hänellä rauwenneet ja hän walitti kipua sydämalassja. Hän riisui waimoltaan wähemmäksi waatteita, wäljensi ahtaita nauhoja, ja siihen tuli lääkärikin. Shnyttäjä oli perässä ja ryhtyi kohta rouvaa waalimaan.

Hän ja lääkäri astuivat toiseen huoneeseen. Owen päälle naputettiin merkiksi, että he saisiwat astua sijalle. Ja kun hän pääsi makuuhuoneeseen, nosti shnyttäjä pienen lapsen hänen käsiwarjilleen ja janoi sen olewan tytön. Lapsi oli niin heikko ja hän olisi sitä suudellut, mutta sen hennot, umpeen puristuneet huulet eivät näyttäneet kestävän partanielka miehen suuteloä. Hän puristi sitä sydämelleen, mutta aiwan hellästi ja warowaisesti.

Rouwan oli wallannut jonkunlainen huumaus ja hän oli puoleksi pyörtynessjä tilassja. Geikkous sen waiwutti. Mutta kun lääkäri rupefi häntä wirwoittamaan, niin pian hän selwesi. Kun hän arwasi filmänsä, loi hän katseen ensin lapseen, fitte isään, ikäänkuin kyshyen häneltä oletko tyhtywäinen. Ja hän oli tyhtywäinen, sillä tyttö oli heidän ensimmäinen lapsensa, toiwottu perillisensä. Ja tuo, jota hän sen shntymähetkellä oli niin hellästi pitänyt, ei tuntenut häntä . . . isää —

Ryhnekkarpalo wierähti Holmqvistin filmistä, mutta hän koetti salata sitä ja ryhppyäi olutta. Mutta mieli oli nyt toisjaalla kuin oluessja ja rinnassja kummassi ahdisti. Tuntui kuin lienteitä katumuksen wäreitä alkaisi ajelehtaa hänen sydämesjään. Ja ne tuliwat suuremmiksi ja suuremmiksi, aiwanpa pauhaawiksi. Kaswoilla oli miettivä ilme ja filmät liikkumatta oliwat tähdätyt yhteen kohti. Hän kohoufi hajamielisessti istumasta olutpullonsja äärestä ja lähti pois.

Duktuaan ullakkokamariinsa, heittäytyi hän wuoteelle ja filmät katua kohden siinä makasi. Mutta lepo ei tuntunut

maistuvan, kauwas sen karvoittivat ajatukset. Weltoštuneita hermoja hiweli olut ja mieltä karwasteli. Kuinka hän olikaan muuttunut!

Holmqwist kääntyi wuoteellaan ja wyörähti wasemmalle kyljelle. Mutta taas tulivat nuo ajatukset.

Hän hppähti ylös wuoteesta ja syöntyi kiroilemaan. Hän kiroili ristiin rastiin ajattelemattaan. Hänellä rupefi tekemään mieli kuulla jotain tuosta tyttönsä naimisesta. Mutta keltä kuulisi? Ehtä talon rouwalta, kun wiitsifi mennä kysymään. Mutta siinäpä se oli, kun wiitsifi mennä. Ujosti kuin pientä lasta.

Hän heittäytyi wuoteelle ja koetti olla aiwan ajattelematta. Kun olisi päässyt nukkumaan! Mutta eipä unta tullut hiwentäkään. Kun saisi tietää, kuka sen tytön naiپی . . . Mutta mitäpä tuosta!

Tyhnytmään hän ei saanut ajatuksiaan, ennenkuin päätti lähteä tiedustamaan talon rouwalta. Oli rengin pieni, ympyriäinen peili tuossa pöydällä. Siihen hän katsoi ensin muotoaan. Sukkelaan hän weti pois kaswonsa peilistä, iljetti itseäänkin, minkänäköinen oli. Rouvaltaan hän weteli takkuista partaanja, pani wettä kiwikuppiin ja raittiilla, kylmällä wedellä pyhiskeli kaswojaan. Hän löysi rengin mellekin piittömän kammman ja rupefi sillä raappimaan pitkää tukkaansa. Jos kammassa olisi ollut tähdet piit, niin poikki ne olisivat rapsahdelleet hänen tukassaan. Kylmä wesi punerrutti hiukan poskia, loi kuin talwirusuja Holmqwistin werettämiin, laihoihin kaswoihin.

Ja fitte hän lähti huoneestaan. Päässä tuntui Holmqwistilla raittiilta, oudolta, wirkeältä. Hän meni päärakennuksen eteiseen. Suurista lasiseinistä waloi aurinko wirtanaan waloa ja lämpöä eteiseen. Puhtaat, korealaitaiset käytävämatot kiertelivät eteisen rappusia. Holmqwistia oudosti painaa refuset jalkineensa tuohon puhtaaseen mattoon, epäilytti, että jos rouwa sattuisi tulemaan sijältä torumaan. Noisja ajatuksissa pääfi hän lämpimän eteisen owelle ja painoi jo kätensä lukon suuveen messinkipallin. Hän hiljaan aukasi

owen. Ei narahdustakaan kuulunut, kun se aukesi. Behmojesti painuivat jalat karwamattoon ja hän tuli kyökkiin. Rouwa siellä hääri toimesjaan piikain kansja.

Kummisjaan katsoi rouwa Holmqwistiin, näytti kuin olisi kysynyt: mitäs tämä täällä tekee?

Ujosti Holmqwistia itseäänkin, oikein pelotti, mitä rouwa sanoisi, kun noin tarkkaan katsoi. Hän jäi seisomaan owen suuhun, odottamaan, mitä rouwa sanoisi.

— No mikä näyt on suden saareen tuonut? kysyi rouwa ja pyhkäsi käsiään leweään, puhtaaseen esikinaansa.

— Minulla olisi rouwalle wähän asiaa — kahdenkeskistä, wastasi Holmqwist aristellen.

— Saa sen asian sanoa muidenkin kuullen!

Rouwalle juolahti mieleen, että Holmqwist on tullut tahtomaan rhyppylanttia.

— Enpä minä . . . Eikö rouwa olisi hywä ja tulisi tänne eteiseen, wähäkki aikaa wain.

Rouwa ei lähtenyt, waan toimitti pois piat.

— Mitäpä Holmqwistilla on minulle asiaa?

Holmqwist tuli jo wähän rohkeammaksi.

— Tietääkö rouwa, kuka sen meidän Siirin naiپی?

Rouwa katsoi pitkistään Holmqwistiin ja nyt huomasi hän, että Holmqwistin kaswot oliwat puhtaammat entistään, silmätkin selkeämmät.

— Teidätkö Siirin? Wieläkö Holmqwist omistaa tytön lapsukseen?

Holmqwistia häwetti, ei hän olisi saanut noin rohkeasti puhua.

— Mutta minunhan se on lapseni, wastasi Holmqwist warisewällä äänellä ja kyyneleitä wieri hänen poskilleen.

— Mutta onko Holmqwist ollut isä? Siiri on saanut häweta siitä saakka kuin on hymärtänyt häweta isäänsä.

Holmqwist ei puhunut sanaakaan, piti wain silmiään khyökien lattiasja.

— Se on Ahlströmin kauppalwelija, hywä mies, joka naiپی Siirin. Suomaton mies.

— Juomaton minäkin olin mennessäni naimisiin, vastasi Holmqvist heikolla, hiukan puolustavalla äänellä.

— Se on tosi. Mutta miks'ei Holmqvist sinä pyhnyt? Vastauستا ei tullut.

— Niinhän se on useinkin, että niistä, jotka nuorena miehenä juovat, tulee hyviä perheen isiä, säännöllisiä miehiä vanhemmuudessa, mutta ne, jotka naimisessa ollessaan vasta rupeavat maistelemaan, joutuvat turmioon useinkin. Heidän elämänsä on aiwan petosta. Kyllä Holmqvist-raukan nykyinen elämä on surkeaa. Ja mitä siitä parannuksesta enää on hyötyä? Kerran kun noin on mennyt, niin kyllä sitä pyhyy sinä, mikä on

— Vai konttoristi sen Siirin naiji. Waan samapa se minulle

— Eivät taida käskeä Holmqvistia häihin.

Holmqvist ei puhunut mitään. Hän läksi ja tuli ullakkokamariinsa. Siellä hän istui ja mietti, niin kauwan mietti, että warjot kerkivät keskilattialta jo kirjtyä loukfoon.

Seuraavina päivinä ei Holmqvist käynytäkään kapakassa, istui wain ullakkokamariissaan. Ei hän halunnutkaan enää wiinaa eikä muuta karwasta. Tyttönsä häät olivat mielessä, niissä ne ajatukset pyörivät. Puhutaampi, mutta sairaanomaisen wäri alkoi olla Holmqvistin kaswoissa. Joka päivä hän pesi, tiesi miten se nyt oli tawaksi tullut, silmänsä ja ruokkosi itsensä.

Kun kahden viikon takaa olivat Siirin häät, seisoi Holmqvist morsiuustalon alkunain alla lumihangella ja kiihkoisesti tähtäsi sisään walaistuihin huoneisiin. Hienoa wäkeä oli sisällä. Holmqvistin rintaa ahdisti. Hän lähti pois ullakkokamariinsa. Siellä hän istui wain miettivänä ja surun sekaisena. Jonkun viikon kuluttua joutui hän wuoteeseen ja siitä ei enempi ylös nousjut. Pian tauti tappoi tuon räihnäisen, wiinan runteleman ruumiin, joka ei wuofikymmeniin ollut saanut kello hoitoa. Köyhäinhuotohallitus laittoi ruumiin hautaan. Kirkkotarhasa sai Holmqvistin olla muiden parissa. Mutta kaupungilla sanottiin: Nyt on jekin juoppo Holmqvist kuollut!

uistelmia Wiipurin kau- pungista.

Tänä vuonna täyttää Karjalan pääkaupunki Wiipuri olemisensa 600:nneen vuoden. Kuusijataa vuotta on kulunut siitä kuin ensimmäinen perustus linnaan ja siten myöskin kaupunkiin laskettiin Suomenwedenpohjan sopukseen. Tämä tapaus on tärkeä Suomen kansan historiassa, sillä sen kautta määrättiin Suomenmaan rajat idässä ja myöskin Karjalan rintamaa tuli muun Suomen ja länsimaisen sivistyksen yhteyteen. On siis kylläkin syytä

että jokainen Suomen kansalainen ajatuksijansa muistelee tätä tapausta ja ottaa osaa tämän muiston wiettoon.

Leikattiin vuosiluku 1293, kun Ruotsin waltakunnan marski ja waltionhoitaja Torkel (eli oikeammin Torgils) Knuutinpoika ristiretteläisjoukon kanssa purjehti Suomen lahden aaltoja pakanallisia Karjalaisia vastaan. Muasjaan oli hänellä myöskin Westerosin piispa Pietari, jonka tuli kastaa voitettut kristin-uskoon. Oiko Turun senaikainen piispa Maunu, ensimmäinen suomalainen joka milloinkaan on piispan-arwoon nousnut, mukana, siitä ei ole säilynyt mitään tietoa; ehkä hänellä oli omassa hiippakunnassaan Lounais-Suomesja tekemistä tarpeeksi. Torkel Knuutinpoika ristijoukkoineen astui maalle Suomenwedenpohjassa ja rupesti kohta sinne rakennuttamaan linnaa, jolle antoi nimen Wiipuri: se merkitsee pyhää eli ikuisia linnaa. Sillä niin oli hänen tarkoituksensa, että tämän linnan piti tulla pyshwäiksi, ikuisiksi tueksi Karjalan liittämiseksi muuhun Suomeen. Pietari piispa kastoi Karjalaisia. Sitten lähti Torkel Knuutinpoika takaisin Ruotsiin, jättäen osan sotajoukostaan puolustamaan uutta walloitusta. Jo seuraawalla talwella saapuivat wenäläiset, peljäten Ruotsin wallan tuloa, uutta linnaa häwittämään. Mutta turhaan. Wiipuri kesti heidän hyökkäyksensä ja heidän tähtyi tappioita kärsittyään palata omaan maahansa. Kevättäwä ruotsalaiset laajentaa waltansa edemmäskin Karjalaan ja walloittiwatkin Karjalaiisten linnan Kätiälmellä, mutta tämä walloitus ei jäänyt pyshwäiseksi, sillä wuoden päästä tuliwat wenäläiset ja karkoittiwat heidät sieltä.

Mutta kauwan vielä kesti sotaa Karjalan omistamisesta Ruotsin ja Wenäjän välillä. Torkel Knuutinpoika oli w. 1300 toistamiseen purjehtinut ristirettelle Karjalaisia vastaan, laiwastollaan tunkeutunut Saatokan järween ja Newajoen rantaan rakennuttanut linnan, jolle antoi nimen „Landskrona“, s. o. Maankruunu. Waan seuraawana wuonna tuliwat wenäläiset, walloittiwat ja häwittiwät sen. Wenäläiset olivat taas tehneet häwityksettä shwälle Suomeen, w. 1311 Hämeesen, w. 1318 aina Turkuun asti, mutta

Wiipurin wanhat muurit olivat kestäneet hyökkäykset, ja heidän oli tähtynyt kulkea niiden ympäriltä ja palata takaisin omaan maahan. Kun näin näistä molemmipuolisista hävityksistä ei mitään hyötyä lähtenyt, taipuivat mielet vihdoinkin rauhaan. Se tehtiin ikuisiksi ajaksi, niinkuin rauhankirjeessä sanottiin, Pähkinäsaareessa, Newajoen ristikassa, missä se lähtee Laatokasta, elokuisa vuonna 1323. Siinä wenäläiset tunnustivat Ruotsin wallan läntisessä Karjalassa.

Näin oli Ruotsin valta perustettu Karjalaan. Wiipurin linnan ympärille muodostui pian kaupunki; sinne asettui asukkaita välittämään kauppaa linnawäen ja maakanjan välillä, taikkapa ammattilaisina tekemään linnalaisten tarpeita. Ja vähitellen kauppa löysi kauwempaakin tienensä tänne: „saksat“, senaikuisen mahtawan hanja-kauppaliiton jäsenet, rupešivat täällä käymään, ja rauhankirkoina kävi koko Pohjois-Wenäjän kauppa suureksi osaksi Wiipurin kautta. Jo 1300-luvulla oli Wiipuri näin tullut tärkeäksi kauppapaikaksi, vaikka vasta w. 1403 kuningas Gerikki XIII:nelta Pommerilaiselta sai ensimmäiset kaupunki-etuoikeytensä.

Wiipuri oli nyt pääpaikkana Ruotsin wallan alle kuulussa Itä-Suomessa. Wiipurin linnanifantä oli Itä-Suomen hallituksen etunenässä ja tässä osassa maata mahtavin mies. Kun Wiipuri oli rajalinna Wenäjää vastaan, oli se tärkeä paikka koko waltakunnan turvallisuukselle ja sen linnanifännäkki pantiin usein waltakunnan kaikkein korkeimpia ylimyksiä. Wiipurin asema „kahden Karjalan välillä, kahden riikin riitamaalla“ painoi leimansa sen koko historiaan. Kuuluksin noista Wiipurin linnanhaltioista oli marski Kaarle Knuintinpoika Bonde, joka w. 1442 sai Wiipurin ja koko Itä-Suomen läänitykseksi. Hän muutti Wiipurin linnaan asumaan, korjasi ja korjisti linnaa uusilla rakennuksilla ja piti siellä loistawaa howia. Näin kertoo Ruotsin riimikronikka tästä:

Niin kalliisti teetti hän linnaa sitä,
Ett' wainaa muilla on ylläpitää,
Ja silit siihen uhkeimmat,
Sen tietävät parhain wieraikat.

Sen muureill' ja tinall' rakennutti,
Ja kalalammikon kaimautti:
Ei kauniimpaa linnaa löydäkään,
Ei mointa tehnyt oo muu, kuin hän.

Silloin uljahat ritarit ja kauniit naiset liikkuiwat Wiipurin linnan fitten rawištuneissa saleissa. „Seikaritten“ (soitoniekkain) soitto kajahteli linnan pihoilla ja holweisissa. Mutta joskus sotatorwikin soi, ja Kaarle Knuintinpoika sai mitellä miekkaansa vihollisten wenäläisten kanssa toisella puolella rajaa. Näin hallitsi hän Wiipurissa kuusi vuotta, jolloin kuningas Kristoferin kuoltua uusi kuningas oli waltittawa Ruotsin waltakunnalle. Silloin Kaarle Knuintinpoika kokosi kaikki ritarinsa ja asemieheensä, joiden luvun mainitaan olleen kahdeksanjataa, ja purjehti niiden kanssa Wiipurista Tukholmaan, missä waltittiin kuninkaaksi.

Muhyksin henkijesjä suhteessa oli Wiipuri maamme itäisen osan keskuspaiikka. Täällä oli keskiajalla ainoa Itä-Suomen koulu, jossa muiden muassa suomalaisten kirjallisuuden isä Mikael Agricola fitten sai ensimmäisen opetuksensa. Siinä oli kaksi luostaria, toinen dominikolais- ja toinen franšiskolais-luostari, — ollen ainoa paikkakunta maassamme, jossa kaksi luostaria löytyi — ja oli pa jo keskiajallakin puhetta piispanistuimen perustamisesta Wiipuriin, waikk'ei siitä mitään tullut.

Keskiajan loppupuolella alkoivat taas Wiipurille ja Itä-Suomelle kovat ajat. W. 1473 puhkesiwiwat riitaisuudet Wenäjän kanssa taas ilmi sodaksi, joka, vaikka tosin pari kertaa wälirauhoilla katkaistuna, kesti kaksikymmentäneljä vuotta. Se on n. s. ijo Wenäjän sota. Mutta onneksi löytyi tällä waikkealla ajalla Wiipurisja miehiä, jotka kunnolla ja urhoubella puolustiwat maata vihollista vastaan. Sodan alussa oli Wiipurin linnanifantänä pontewa ritari Gerikki Afkelinpoika Tott, joka turwaksi rakennutti lujat muurit kaupungin ympäri. Gerikki Tottin kuoltua tuli hänen sijaansa Knuntti Possje, joka oli päällikkönä silloin kun wenäläiset jodan loppupuolella w. 1495 tekivät päärynnäkkönsä Wiipuria

västään. Mahdottomalla sotajoukolla — niitä sanotaan olleen 60,000 miestä — tulivat venäläiset Wiipuria piirittämään. Sinna ja kaupunki saarettiin ja isoista tykeistä ruvettiin muureihin aukoja ampumaan. Seitsemänviikkoisen piirityksen jälkeen oli oja muurista kaatunut ja venäläiset ryhtyivät rynnäköön. Se oli pyhän Andreaksen päivänä, 30 p. marrask., 1495. Västarinnasta huolimatta tunkentuiivat viholliset muureille. Jo oli yksi torni heidän wallasjaan. Silloin yhtiäkkiä kuului hirveä pamaus ja walloitettu torni räjähti ilmaan. Ruuti Posse oli sytyttänyt kruuti-tynnrit tornin kellarissa. Samalla suomalaiset uudella voimalla hyökkäsivät esiin ja torjuivat muureille päässeet venäläiset alas. Tämä on n. s. „Wiipurin pamaus“, jonka kautta Wiipuri pelastui. Pari päivää myöhemmin heittivät venäläiset piirityksen fikseen ja palasivat omaan maahansa. Mutta kansan muistossa pysyi Ruuti Possen nimi mahtavilla taikainoilla varustetun noidan maineessa.

Ei ollut vielä 30 vuotta tästä tapauksesta kulunut, kun Wiipuri uudestaan sai sodan lieffejä nähdä, vaikka ne nyt eivät lähenneet idästä, vaan lännestä päin. Vaan sitä ennen tulee väliajaltakin mainita yksi muistelma Wiipurin historiasta. Tähän aikaan hallitsi Wiipurissa mahtava ritari Gerikki Tuurenpoika Bjelke, joka ensinnä rupefi ajattelemaan suurella rauhallisella tuumalla, joka wasta meidän aikoina on toimeenpantu, nimittäin Saimaan wesiistöjen yhdistämistä Suomenlahden kansja. Toisinaan rohkeita tuumia liikkui hänen päänsänsä, kun kuolema leikkafi hänen elämänsänsä. — Tanskan kuninkaan Kristiern II „tyrannin“ oli wihdoin onnistunut uudestaan werisesti laajentaa waltansa Ruotsin ja Suomen yli. Mutta Ruotsin wapauden puolustamiseksi nousi silloin nuori aatelismies Ruztaa Gerikinpoika Waasa. Suomea walloittamaan lähetti hän sotajoukon suomalaisien aatelismiesten Siwar ja Gerikki Flemingin johdolla. Siwar Fleming saapui urhean Niilo Grabben ynnä toisten päällikköin kansja Wiipuria piirittämään, jossa tanskalaisena linnaniisäntänä oli eräs Nolf Matinpoika,

ja lyhyen wastustuksen jälkeen antautui Wiipuri 10 p. lokak. 1523.

Ruztaa I Waasa antoi pian Wiipurin, niinkuin koko Jtä-Suomenkin, läänitykseksi langollensa sakhalaiselle Zuhannille, Hoijan kreiwille. Tämä afettui Wiipuriin afumaan, jossa piti komeata howi-elämää. Mutta huonosti palkitti hän Ruztaan hänelle osoittamaa hywyhyttä. Kun kuningas joutui sotaan Lybeckiläisten kansja, ryhtyi hän wehkeilyihin näiden kansja, waan täytyi silloin perheineen, tawarvineen paeta Wiipurista, jonka Niilo Grabbe kuninkaan puolesta otti haltuunsa. Waan rauhattomia ajat yhä olivat. Wenäjän rajalla oli alinomaisia rettelöitä ja tappeluita. Tuon wanha sotasankari Niilo Grabbe ei näh myöskään olleen sopiwoin mies ylläpitämään hywää wäliä, waan loukkasi monesti wenäläisiä, niin että kuninkaan wihdoin täytyi erottaa hänet linnan-isännyydestä. W. 1555 puhkesi wihdoin uudestaan ilmi sota. Nytkin tulivat wenäläiset suurella sotajoukolla ja piirittivät Wiipuria, mutta saivat tyhjin toimin palata. Wiipurista tehtiin taas laiwastolla hyökkäys Newajokeen, mutta ilman sen pyhywämpää seurausta. Ruztaa kuningas oli itsekkin tällä wälin käynyt Wiipurissa, oloja rajan puolella katjomasja. Rauha tehtiin 1557 Moskowassa, josta paluumatkalla ollessaan piispa Mikael Agricola, joka oli ollut yksi rauhansowittajista, kuoli Wiipurissa ja sai siellä hautansa.

Mutta tehty rauha ei kauan kestänyt. Zuhani III:n noustua walta-istuimelle, puhkesi jo 1570 sota Wenäjän kansja uudestaan ja kesti sitten Zuhaniin koko pitkällisen hallitusajan, puolentoimatta vuosikymmenen ajat. Ja tuskin oli se loppunut ennenkun nuijasota ja sijällinen taistelu Sigismundon ja Kaarle herttuan wälillä alkoi. W. 1599 sykkyllä tuli Kaarle herttua, Turun saarrettuansa, sotajoukolla Wiipuria wastaan; se walloitettiin helpolla ja useat aatelismiehet sen puolustajista, linnaniisäntä Arwi Tawast poikansa kansja etunenäsja, mestattiin Munkkilähteen wieressä Pantjarlahdella. Näin werisesti palautettiin rauha jälleen maahan. Kymmenen vuotta myöhemmin sytyi uudestaan sota

Wenäjän kanssa. Silloin mainio Jaakko Pontuksenpoika de la Gardie, jonka nimi vieläkin on pysynyt kansan muistissa, menestyksellä johti suomalaisia sotajoukkoja Wenäjällä aina Moskovaan asti. Stolbowan rauhanteko w. 1617 on edullisin, minkä Ruotsin waltakunta on Wenäjän kanssa solminut, sillä sen kautta luovutti Wenäjä Käkisalmen läänin ja Inkerimaan.

Uskonpuhdistuksen jälkeen oli wihdoin päätetty jalkaa Suomenmaa kahteen hiippakuntaan, ja Itä-Suomen piispanistuimeksi oli Wiipuri määrätty. W. 1554 nimitettiin Wiipurin ensimmäiseksi piispaksi etewä Paawali Juusten, innokas uskonpuhdistuksen ystävä, itse porwarin, Pekka Juustisen, poika Wiipurista. Näin oli siis Wiipurin asema Itä-Suomen henkisenäkin keskuspaikkana saanut ulkonaisen tunnustuksensa. Stolbowan rauhanteon jälkeen tulivat Wiipurin hiippakunnan asiat warjinkin tärkeiksi, koska uusissa voittomaisissa asujamet enimmiten olivat kreikanuskoisia, mutta Ruotsin hallitus kaikin tavoin koetti lutherinuskoa edistää. Wiipurin piispana oli tähän aikaan Olawi Climaeus. Käännöystoimi ei kuitenkaan tahtonut paljon menestyä, mutta kun kreikanuskoiset rupešivat muuttamaan maasta pois, ja lutherinuskoisia tuli niiden sijaan, muuttui kuitenkin asutus vähitellen pääosaksi lutherilaiseksi.

Puolankin sodan waiwoja ja mainetta sai Wiipurikin kokea. Wiipurin tienoilla Jaakko de la Gardie kokoili Suomen sotajoukkoja lähteäkseenä 1621 Viitwiin apua wiemään kuningas Kustaa Adolffille. Niika ja Wolmar silloin valloitettiin. Kuinka shwälle nämä tapaukset painuivat kansan mieleen, näkyy vielä säilyneestä kansanrunosta:

Sai sitten meri sulaksi:
Jalo herra, Jaakko Pontus,
Wiijas Wiipurin isäntä,
Laittoi laivoja lahelle,
Lukfia aaltoloille —
Niin on laivoja lahella

Kuin on suuret sorsaparvet,
Niin on laivan purjepuita,
Kuin on mäntyjä mäellä,
Niin on puista purjehia
Kuin pimeä pilven ranta.

Runo kertoo sitten, kuinka Jaakko Pontus purjehtii Puolahan, Niikan linnan alle. Sinne tultuaan hän kshyh Puolan

herralta: „onko linnassa lihoa, onko woiita Wolmarisja“, ja saatuaan ylpeän vastauksen, hän rupeaa tykeillä tyrskäämään, niin että Puola itkien tulewi ja antaa hänelle linnan.

W. 1641 Wiipurin koulu laajennettiin ja muutettiin gymnasiumiksi eli lukioiksi. Muuten kerrotaan Wiipurista tähän aikaan riidoista suomalaisien porwarien ja kaupunkien muuttaneitten sakslaisien ja ruotsalaisten välillä. Suomalaiset walittivat että pormestareiksi ja raatimiehiksi, niinkuin myöskin papeiksi, pantiin enimmiten näitä ulkomaalaisia, ja waativat niiden sijaan omia kansalaisiansa, ja onnistui heidän osaksi saadakin mielipiteensä kuuluwille.

1600-luvun keskivaikeilla oli jälleen sota Wenäjän kanssa. Suuri wenäläinen armeija jamosi w. 1656 Inkerimaan halki Etelä-Karjalaan ja uhkasi Wiipuriakin. Mutta tässä tilaisuudessa osoittivat wiipurilaiset suurta urheutta ja isänmaallisuutta. Sotawäkellä oli hywin wuhän, koska se suurinmaksi osaksi oli kaukana kotimaasta Puolan sodassa. Mutta kaupungin porwarit, jopa koulupojatkin eli teinit, niinkuin niitä siihen aikaan nimitettiin, päättiwät tarttua aseihin. Wiipurin senaikainen päällikkö ewersti Burmeister harjoitteli näitä uusia sotajoukkoja, ja läksi sittemmin niiden kanssa ulos kaupungista wihollista vastaan Raudulle, misjä saikin taistelussa woiiton. Tästäkin rauhanteossa Inkerimaa ja Käkisalmen lääni jäiwät Ruotsin wallan alle.

Tähän saakka oli Wiipuri onnellisesti kaikkissa sodissa torjunut kaikki hyökkäykset; wihollisen yritykset oliwat wai-puneet sen tukewia muureja vastaan. Mutta toisin käwi wihdoin, kun n. s. suuri Pohjoismaiden sota sytytti, kuningas Kaarle XII:n aikana. Sodan onnellisen alun perästä tulivat wastoinkäymiset. Sill' aikaa kun nuori sodanhaluinen kuningas oleskeli kaukana omasta maastaan, ryhtyi Wenäjän taitawa tsaari Pietari suuri valloittamaan, ensin Inkerimaa ja Itämeren-maakuntia, sittemmin Suomenmaata.

So w. 1706 shkshllä tuli tsaari ensi kerran 20,000 miehen suuruisen sotajoukon kanssa Wiipuria piirittämään. Mutta vielä tällä kertaa se pelastui. Suomen sotapäällikkö

Maahdel puolustitje miehuullisesti, ja parin viikon jälkeen wenäläinen armeija wetäytyi takaisin. Mutta maaliskuussa 1710 tulivat wenäläiset toistamiseen Wiipurin edustalle ja piirititys alkoi. Nytkin päällikkö, eversti Stjernstråle, teki uljaasta vastarintaa. Mutta sittenkun tsaari Pietari itse toukokuussa oli tuonut uutta wäkeä ja laiwastoa piiritittäjään avuksi, joiden luku nyt nousi noin 25,000 mieheen, kun mitään apua Ruotsista päin ei kuulunut ja kaupunki sekä suureksi osaksi sen muurittkin oli raunioiksi ammuttu, täytyi Stjernstrålen vähäisen joukkonsa kanssa kesäl. 14 p. suostua kaupungin antautumiseen. Seuraavana päivänä tsaari Pietari teki juhlallisen tulonsa Wiipuriin. Luo wahwa rajalinna, joka wiidettä jataa vuotta horjumatta oli seisunut Itä-Suomea suojaamassa, oli siirtynyt toistiin käsiin, ja sen kanssa oli myöskin Itä-Suomen, ehkäpä koko Suomenkin, kohtalo ratkaistuna. On kerrottu että melkein kaikki Wiipurin asukkaat walloituksen jälkeen kutsjetettiin pois Wenäjälle, mutta tämä Suomen silloisen päällikön Lybeckerin lewittämä kertomus ei pitäne paikkaansa. Monesta seikasta näet näkee että kaupungin entinen portwaristo suurimmaksi osaksi jäi paikoilleen. Tsaari Pietari, joka epäilemättä alusta alkaen aikoi pitää Wiipuria ja aina piti huolta waltakuntansa menestymisestä ja waurastumisesta, ei suinkaan ryhtynyt tuommoiseen wäkiwaltaiseen toimeen. Mutta kowa oli tietysti sittenkin Wiipurin kohtalo: kaupunki suurimmaksi osaksi raunioina ja pitkät sodan ajat vielä edessä.

Rauhanteosja w. 1721 Uudestakaupungissa jäiwätkin Wiipuri ja sen ympäristöt Wenäjän wallan alle, waikka kohta Ruotsin rauhansowittajat tekivätkin pari yritystä sitä Ruotsille pelastaa. Mutta mennyt oli mennyt. Wiipurin kaupunki tuli nyt pääpaikaksi Wenäjän wallottamassa Suomen osassa, mutta tämä ei woinut korwata sitä, ett'ei se enää ollut koko Itä-Suomen keskuspaikkana, sillä koko Pohjois-Karjala ja Sawo, joiden luonnollinen kauppatie Wiipuri oli, olivat hähä Ruotsin wallan alla. Eikä tämä asianhaara muuttunut silloinkaan, kun Turun rauhanteosja w. 1743 Wenäjä sai

uuden kaistaleen Karjalasta. Wiipurin taloudelliselle elämälle oli sentähden tämä asianhaara waikena wastuksena, kun waltakuntain raja erotti sen luonnollisesta kauppalastaan. Sitä paitsi talonpojat Wenäjän Suomesja pian joutuivat köyhään ja kurjaan asemaan, kun omistus oikeus heidän tiloihinsa otettiin heiltä ja tilukset lahjoitettiin wenäläisille herroille. Mitä maan hallintoon tulee, tuli nyt entisen maaherran sijaan ensin ylikomentaja, joka samalla oli sotawäen päällikkönä ja siviilihallinnon johtajana, sittenmin eri kuvernööri, joka myöhemmin sai käskynhaltian eli kenraalikuvernöörin arwon. Wiipurin piispan-istuim oli lakannut olemasta. Lutherinuskaisia alamaisia warten asetettiin Wenäjän hallitus Wiipuriin tuomiowastain ja tuomiokapitulien heidän hengellisiä tarpeitansa hoitamaan.

Wiipurin uusi asema waikutti myöskin tärkeitä muutoksia sen kansallisuuden-oloissa. Wenäjältä muutti Wiipuriin paljon kauppiaita ja wirtamiehiä. Ne eiwät enimmäiten kuitenkaan olleet wenäläisiä, waan saksalaisia. Itämeren maakunnat, jotka samalla kertaa kuin Wiipuri w. 1721 olivat tulleet Wenäjälle, olivat näet pääasiasja saaneet pitää entiset saksalaiset laitoksensa, ja Wiipurin lääni järjestettiin etupäässä samaan tapaan kuin ne. Niin tuli saksankieli ta-walliseksi wirastoissa ja kouluisja, ja siwistynyt sääty saksalaisuuteen suuresja määrin. Kaikki henkinen yhteys muun Suomen kanssa ei kuitenkaan ollut katkaistu, waan käiwät Wiipurin nuorukaiset vielä usein Turun yliopistossa korkeampaa oppia saamassa, ja niin ylläpidettiin yhteys „wenäläisen“ ja „ruotsalaisen“ Suomen välillä, fikfikuin onnellisempi aika taas liitti ne yhteen.

Rustaa III:n sota Wenäjää vastaan wv. 1788—90 on Wiipurinkin historiaassa jättänyt muistelman. Se on Rustaa kuninkaan uhkarohkea pritys tunkeutua Wiipuria vastaan Suomentedenpohjaan, johon Wenäjän laiwasto hänet silloin sulki. Niinwastaan hädin tuskin ja menettämällä useita laivoja onnistui Rustaan pelastua ja wenäläisen laiwaston läpi tunkeutua ulos jokkelostaan. Se on niin sanottu „Wi-

purin kujanjuoksu". Venäjän laivaston amiraali oli jo ollut niin varma jaatiistaan että oli laivastaan varustanut ajunnon odotettua kuniikaallista wankiansa warten. Werälän rauha, joka lopetti tämän sodan, jätti waltakuntain rajan entiselleen.

Buhuesjamme Wiipurin muistelmissa Wenäjän wallan aikana, ansaitsee myöskin mainita että tällä ajalla perustettiin Monrepos'n eli „wanhan Wiipurin“ kaunis puisto, jota ei kukaan Wiipurissa käwijä nykyään jätä katsomatta. Tämän puiston perkauttamiseen oli ensin ryhtynyt pari Wiipurin wenäläisistä kuvernööreistä, mutta sen warjinaiseksi kaunistajaksi tuli paroni v. Nicolay, joka noin w. 1800 osti tämän paikan ja muutti siihen asumaan.

Tuli niin „Suomen viime jota“. Keisari Aleksanteri I yhdisti w. 1809 entisen ruotsalaisen Suomen eri suuriruhtinas-kuntana Wenäjän waltakuntaan. Waan Wiipurin lääni oli ensi aluksi siitä erillään eri maakuntana. Mutta jalo keisari samoin kuin hänen neuvonantajansa Speranski, Wenäjän suurin waltiomies, olivat kyllä huomanneet että wenäläinen Suomi woi waurastua ainoastaan muun Suomen yhteydessä ja famojen sille sowlutwain lakien alaisena. Niin julkaistiin 23 p. jouluk. 1811 keisarillinen asetus, jonka kautta Wiipurin lääni seuraawan vuoden ensi päivästä yhdistettiin Suomen suuriruhtinaskuntaan ja sen asukkaalle wakuutettiin famat lait ja oikeudet kuin muussa Suomesa oli woimassa.

Näin oli Wiipuri taas päässyt luonnolliseen asemaansa, koko Itä-Suomen keskuspaikaksi. Senjälkeen on Wiipuri taloudellisesti suuresti edistynyt. Melkein koko Sawon ja Karjalan kauppa kulkee taas Wiipurin kautta. Erittäinkin on Wiipurilla tärkeä sija puutawarain wiennin suhteen, ja lienee nykyään etewin wientikaupunki koko maassamme. Erittäin tärkeä tapaus Wiipurin taloudelliselle edistykselle oli tietysti Saimaan kanawan rakentaminen ww. 1845—1856. Näin oli yritys, jota, kuten mainittu, oli ajateltu jo keskiajalla, wihdoinin saatu aikaan. Sen valmistumista wietettiinin

Wiipurissa suurella riemulla, mutta waltitettawasti tämä riemun hetki ei mennyt ilman onnettomudentapauksetta. Wanhan linnan pääatorni syttyi silloin tuleen ja paloi rauhioiksi. Helsingin—Pietarin rantatien walmistus w. 1870 oli tietysti samoin mitä tärkein tapaus Wiipurin kehitykselle. Ja Karjalan rata, joka tänä syhyynä on osaksi awattu liikenteelle, on vielä lisääwä Wiipurin taloudellista merkitystä. Wiipurin waurastus onkin viime woosina tullut nähtyihin nopeasti enenewässä asukasluvussa. Lupaawilla entillä taloudellisesta waurastuksesta siis Wiipuri käy seitsemättä woosifataansa kohti!

Myöskin toisilla aloilla, kuin taloudellisella, on Wiipurin merkitys Itä-Suomen keskuksena 19:nnellä woosifadalla tullut tunnustetuksi. W. 1839 perustettiin Itä-Suomea warten eri howioikeus, joka sai sijansa Wiipurissa. Entisen Wiipurin hiippakunnanin jälleen perustamisesta on viime aikoina ollut puhetta, waikk'ei asia vielä ole ratkaistu. Siwistyslaitosten suhteen on Wiipuri ensimmäinen paikka Itä-Suomesa. Siinä on nykyään korkeampia kouluja sekä kaksi täydellistä lyseota että kaksi tyttökoulua, toiset suomen- toiset ruotsinkielisiä, suomenkielinen merikoulu y. m.

Rikkaana muistoista seisoo siis wanha Wiipurin kaupunki linnoineen, wartoen tulewia aikoja. Ei nyt enää rajalinna, niinkuin ennen, eikä tehtävänänsä sodan pauhusa torjua wihollisen hyökkäyksiä. Mutta rauhan tehtäwissä sillä on yhtä tärkeä sija, kuin muinoinin: keskuksena kehittää ja johtaa Itä-Suomen taloudellista ja henkistä elämää, sen kansan onneksi ja menestykseksi. Tähyttäköön se tämän tehtävänän rauhan aikoina, yhtä lujasti kuin se ennen miekan melskeessä ja tykin paukkeessa seisoi wartiana waltakunnan rajalla.

R. Grotenfelt.

Käkisalmen linna.

Gräs kansantaru Käkisalmen seudulla kertoo: Tiurin Dinnasaarelle Käkisalässä tahdottiin rakentaa linna, vaan tämä ei onnistunut, sillä mitä päivällä oli rakennettu, hajosi aina seuraavana yönä. Kun tätä turhaa työtä oli jonkun aikaa tehty, ilmoitettiin johtajalle unessa, että hänen piti soutaa Wuoksen wirtaa alaspäin, kunnes käki kukkui kuivassa puussa rannalla; siihen oli linna rakennettava ja siinä työ onnistui. Tätä neuvoa seuraten oli johtaja kulkenut wirtaa alas, kunnes käki kukkui saaren rannalla erään kosken niskassa lähellä Wuoksen suuta. Tähän rakennettiin linna ja nimitettiin Käkisalmeksi.

Milloin tämä olisi tapahtunut, ei tarina mainitse, eivätkä mitkään kirjoitetutkaan lähteet tiedä kertoa, milloin Käkisalmen vanhin linna olisi perustettu. — Historiasa mainitaan Käki-

salmi ensikerran vuonna 1294 *) eli tasan 600 vuotta tätä ennen. Tämän 600-wuotismuiston johdosta, jota Käkisalmen kaupunki tulee kesällä 1894 juhlallisesti viettämään, ferrottafoon tässä lyhyesti linnan vaiheet tämän pitkän ajan kuluessa.

Ruotsin keskiajan kronikoissa ferrotaan, että sen jälkeen kun Torgils Knuutinpoika oli perustanut Wiipurin linnan ja mennyt takaisin Ruotsiin, walloittivat ruotsalaiset wihollisilta Käkisalmen linnan, joka kumminkin kohta joutui wenäläisten waltaan. Wenäläiset kronikat taas kertovat, että ruotsalaiset rakensivat Karjalaan pienen kaupungin eli linnan, nimeltään Korela (s. o. Käkisalme), jonka wenäläiset w. 1295 walloittivat heiltä. — Koska siis eiwät ruotsalaiset eiwätkä wenäläiset Käkisalmen linnaa omakseen tunteneet ennen vuotta 1294, niin oli se luonnollisesti karjalaisien, joilla pafanuuden aikana oli montakin pientä kalliolle rakennettua linnaa Saatokan rantamailla.

Tätä ennen olivat wenäläiset ja karjalaiset pitäneet toisiaan liittolaisina, vaan 1300-luvun alusta alkoivat edelliset käyttäytyä herroina Saatokan puolisesä Karjalassa waatien ja ottaen ajukailta raskaitfi tuntuvia weroja. Kun karjalaiset sen johdosta rupefiwät turwautumaan ruotsalaisiin, tuli wenäläinen sotajoukko w. 1310 Käkisalmeen, rakensi sinne uuden linnan ja repi alas wanhan, joka lienee ollut rakennettu wiesessä olewalle Kalliosaarelle. Karjalaiset taas tappoiwät w. 1314 kaikki linnassa asuwat wenäläiset ja kutsuiwät ruotsalaisia sinne. Kohta kii ruhti kumminkin Nowgorodin maaherra sotawoimalla paikalle ja otti linnan takaisin. Turhat olivat tämän jälkeen ruotsalaisten yritykset saada linna haltuunsa wuosina 1322 ja 1348 ja waikka he 1411 erään kertomuksen mukaan siinä onnistuivat, kadottiwät he linnan kohta taas.

Wuonna 1333 lahjoittiwät nowgorodilaiset liettualaiselle ruhtinaalle Narimontille perintömaakfi suuren alueen, muun muassa Käkisalmen ja Karjalan maan. Narimont ja hänen

*) Wuutaman lähteen mukaan 1293, toisen 1295.

jälkeläisensä eivät kumminkaan Kätkäsalmissä asuneet, vaan Päähkinänsaarella Newajoella ja sielläkin ainoastaan ajoittain. Tähän liettualaisten ruhtinaiden valtaan karjalaiset eivät ollekaan olleet tyytyväisiä. Heidän pyynnöstään otettiinkin läänitys lopullisesti pois ruhtinailta vuonna 1384.

Vuonna 1360 paloi linna ja kaupunki niin tarfkaan, että asukkaat pelastivat vain henkensä. Neljä vuotta myöhemmin rakennettiin linnaan kivistä ampumareijillä varustettu torni.

Muuten omat tiedot Kätkäsalmen oloista keskiajalla sängen niukat; wenäläisissä kronikoissa mainitaan vain muutamia ruotjalaiisten ryöstöretkiä seudulle, joku kova rutto ja joku läänitys Kätkäsalmen alueella. Vasta 1400-luvun lopulta alkaen on tarkempia ja laajempia tietoja Kätkäsalmeista ja sen alueesta.

Kätkäsalmi, jota wenäläiset kutsuivat milloin Korelaksi, milloin Karjalan kaupungiksi, oli 13-, 14- ja 1500-luvuilla wenäläisen hallituksen pesäpaikka Karjalassa ja luettiin sen alueeseen ainakin tämän ajanjakson loppupuolella paitsi nykyiset Kätkäsalmen, Kurkijoen, Sortavalan, Salmin, Ilmantsin, Viiperin ja Pielsken kihlakunnat, Naudun pitäjä etelässä ja joku osa nykyistä Wenäjän Karjalaa pohjoisessa. Tästä alueesta oli kumminkin siihen aikaan pohjoinen puolisko melkein yhtenä erämaana, jossa asui harvaan itseänsä etupäässä kalanpyynnillä ja metsänkäynnillä elättäviä karjalaisia ja ehkä myös lappalaisia. Verot maksettiin läänin suuremmassa pohjoisosassa etupäässä metsänotuksien nahoissa, läänin etelä-osassa taas maanviljelyksen ja karjanhoidon tuotteissa. — Kätkäsalmen alue, kuten Interi ja Pohjois-Wenäjä, kuului Nowgorodin valtaan vuoteen 1471, jolloin Nowgorod kukistettiin ja sen entiset alueet joutuivat Moskovan suuriruhtinaiden alle. — Nimeksi olivat itäläiset karjalaiset kristittyjä, vaan mieleltään ja tamoiltaan pakanoita vielä 1500-luvun alkupuolella. Sitä todistaa elävästi pari historiallisissa esityksissä usein mainittua kirjoitusta, joita vuonna 1534 oli laatinut silloinen Nowgorodin arkkipiispa Makarij. Hänen toimestaan ryhdyt-

Kätkäsalmen linnan piirä.

tiin sitten ankaralla tavalla poistamaan pakanallisia menoja ja lienee ainakin ulkonaisesti siten tarkoitus jotenkin saavutettu.

Wuonna 1500 oli Räkisalmen kaupungissa pari sataa taloa, joista puolet kosken pohjoisrannalla, $\frac{2}{5}$ pyhällä saarella (s. o. nykyisen uuden linnan alueella) ja linnassa ja noin 20 taloa wirran etelärannalla. Enemmän kuin puolet asukkaista luettiin kalastajiksi.

1500-luvun alkupuolella oli rauha maassa ja lienee Räkisalmen kaupunki silloin tuntuvasti kasvanut, waan sitä rauhottomammaksi muuttui saman sataluwn loppupuoli, jolloin Räkisalmen läänin asukkaat saivat tuta sodan saattamaa kurjuutta ehkä ankarammassa muodossa kuin itse ison wihan aikana.

Moskowan tsaarina oli Iwana julma ja Ruotsin kuninkaana Juhana III, molemmat ylpeitä ja arvostaan arkoja. Näiden riidoista syntyi 1570-luvun alussa sota, joka päättyi wasta molempien kuoltua.

Jo uudenwuoden aikana 1573 tuli Herman Fleming Wiipurista 3,000 ratsumiehen kanssa Räkisalmelle ja poltti poroksi molemmat esikaupungit, joita hän sittemmin kehui olleen erinomaisen hyvin rakennettuja. Reskikaupungille ja linnalle hän ratsuwäellään ei mahtanut mitään, koska ne olivat ankaran kosken ympäröimissä saarissa, waan sen sijaan jatkoi hän häwitysretkeään Räkisalmen läänissä ainakin Kurkijoelle asti.

Koko 1570 luvulla tarkoitettiin sodankäynnillä Karjalassa ainoastaan rajaseutujen häwittämistä wihollisen puolella, waan 1580 ryhtyivät ruotsalaiset warseinäiseen walloittamiseen. Pääliköksi nimitettiin silloin Pontus de la Gardie, joka sotajoukkoineen ja tykkineen saapui Räkisalmen edustalle lokakuun lopulla. Räkisalmelaiset eivät tästä alussa kowin hämmästyneet, waan kun marraskuun 4 päivänä tulipommeja alkoi sadella kaupunkiin ja linnaan, nämä syttyivät palamaan ja tuli lewisi sitä wauhtia kaupungissa, että asukkaat olivat paistua, tarjottiin linna ja kaupunki Pontus herralle ehdolla, että päästäisiin lähtemään pois, waikka aseita ja tawaroita. Kun tämän johdosta ampuminen lakkasi, alkoivat linnalaiset forjata

tavaroitaan rannassa olewiin aluksiin ja laskea koskea alas Laatokalle päin; moni hukki tässäkin kiireessä.

Käkisalmen valloitetuun lähetti Pontus Zuhana kuningasalle kirjeen, jossa hän kehui linnaa asemansa puolesta wahwimmaksi koko Ruotsin maltakunnassa ja ehdotti, että sitä rumettaisiin warustamaan kivistä muuratuilla malleilla, jota warten olisi otettava päiwätyöweroa koko Suomesta. Tämän ehdotuksen hwyäkyi kuningas ja niin ryhdyttiin linnoittamistyöhön, joka tosin warojen puutteen tähden useasti keskeytyneenä kesti wuoteen 1595 eli Täysfinän rauhaan, jolloin (ulkowarustuksia, pieniä muutoksia ja korotuksia lukuun ottamatta) samat kiviwuriset wallit olivat pystyssä, jotka vielä tänäpäiwänä nähdään Käkisalmen wanhan sekä uuden linnan ympärillä.

Muutamia päiwiä walloituksen jälkeen läksi Pontus de la Gardie pois Käkisalmenstä ja wei ison sodan muassaan Inferin puolelle, waan tuo asukkaille ja wiljelykselle melkein yhtä turmiollinen pikkusota jatkui Käkisalmen ympärillä vielä lauan sen jälkeen.

Ne Käkisalmen läänin asukkaat, jotka eiwät tahtoneet tunnustaa Ruotsin hallitusta paikkakunnalla, muodostilivat sissijoukkoja, jotka häwittiwät kaiken wiljelyksen ja kalanpyynnin laajalti linnan ympäriltä, wieläpä sopimassa tilaisuudessa uhkasiwat itse linnaa.

Elokuun alkupuolella 1581 saapui Nowgorodista sota-woima 400 wenheellä Käkisalmen satamaan. Päällikkönä oli eräs Mihail Gorbow, joka oli saanut kästyn wiedä Käkisalmen läänin asukkaat pois Wenäjälle, tappaa ne, jotka eiwät seuranneet, ja häwittää, mitä ei woitu mukaan wiedä. Tämä yritys päättyi kumminkin siten, että Gorbow joutui ruotsalaisten wangiksi, osa wenäläisistä kaatui ja muiden täytyi paeta Wenäjälle takaisin. — Mitä Gorbow kesällä 1581 ei saanut tehdyksi, toimitettiin kewättälwellä 1582, jolloin wenäläisiä sotajoukkoja ja karjalaisia sissiparwia seitsemäntoista kertaa kulkui Käkisalmen läänin läpi kuoleman uhalla pakottaen asukkaita luopumaan kodeistaan ja muuttamaan Wenäjälle. Tal-

meksi linnaan jätetty pieni wäestö ei tätä häwitystä kyennyt estämään.

Rauhaton aika kesti kesään 1583, jolloin tehtiin wälirauha, ensin kolmeksi wuodeksi ja sitten wuoteen 1589. Wälirauhan alkupuolella siirtyi suuri osa Wenäjälle paenneista karjalaisista takaisin Käkisalmen pohjoispuolella olewiin pogostiin, waan jo syksyllä 1587 tuli wenäläinen sotajoukko weroittamaan Laatokan pohjoispuolella olewia pitäjiä, wei paljon kansaa Wenäjälle ja häwitti pahasti näitä seutuja.

Sotawuosina 1589—92 ei mitään sotayritystä Käkisalmea vastaan tehty, waan käwi päin wastoin Käkisalmen warustuswäki retkillä Wenäjällä, joskus kaukanatin Nowgorodin läänissä. — Wuosina 1581—86 ja 1590—92 oli Käkisalmen päällikkönä Lauri Torsteninpoika Rahm, sillä wälin taas Cerit Slang ja Cerit Tönnenpoika Wildeman. — Tammiukuussa 1593 tehtiin aselepo, joka päättyi 1595 Täysfinässä sowitzuun rauhaan. Rauhanteossa määrättiin Käkisalmen linna ja lääni Wenäjälle takaisin annettawaksi, waan wasta syksyllä 1597 täytettiin tämä määräys.

Rauha oli siis palannut ja rajat jäiwät entisiksi, waan sywiä jälkiä oli sota jäljestään jättänyt. Monet kylät olivat poltetut tai muuten autioina, toisiin oli muuttanut uusia asukkaita lännestä päin, pellot olivat monessa paikassa metsästyneet ja häwityksen jälkiä tuntui kaikkialla. Käkisalmen esikaupungit olivat poisissa, waan sen sijaan olivat linna ja saarella olewa kaupunginosa entistään paljon paremmin warustetut sotaan vastaan.

Wenäläisten walta Käkisalmella ei tällä kertaa tullut pitkä-ikäiseksi. — Wenäjällä syntyi 1600-luvun alulla kowa sissällinen sota, johon puolalaiset sekoittiwat hyötyäkseen Wenäjän kustannuksella. Silloin tarjoutui Ruotsin kuningas auttamaan Wenäjän silloista tsaarua ja Wiipurissa tehtiin Helmikuun lopulla 1609 liitto, jonka mukaan Ruotsin piti amustaan saada Käkisalmen linnan läänineen. Sopimuksen mukaan läksi edellä mainitun Pontus herran poika Jaakko de la Gardie ruotsalainen sotawäen kanssa Wenäjälle, woitti

Mihail Schuiskin johdon alla olevien venäläisien kansa viholliset monessa tappelusssa ja hajoitti puolalaisen piirityswäen Moskowan edustalla. Tästä piti liiton mukaan seurata, että Käkisalmi annettaisiin ruotsalaisille, waan siihen ei venäläinen väestö Käkisalrella suostunut.

Palattuuan Wenäjältä ryhtyi Jaakko de la Gardie sen-tähden Elokuussa 1610 Käkisalmen valloittamiseen. Tämä ei kumminkaan ollut Jaakolle niin helppoa kuin hänen isälleen 30 vuotta warhemmin. Linna oli nyt warustustijain puolesta luja ja venäläiset puolustivat itseänsä urhoollisesti ja sitkeästi, ottivatpa muun muassa erään ruotsalaisten alapäällikön vangitsikin. Wasta puolen vuotta kestäneen ankaran piirityksen jälkeen, kun linnanväestö taistelujen ja tautien kautta oli kertomuksen mukaan 3,000:sta vähentynyt sataan, suostuivat venäläiset antamaan linnan ja silloinkin ehdolla, että itse pääsivät wapaasti lähtemään Wenäjälle. Tämä Käkisalmen siirto Ruotsille laillistettiin Stolbowan rauhan-teosssa vuonna 1617.

Pontus ja Jaakko de la Gardien Käkisalmen valloitus-sissa 1580 ja 1611 osoittama sotataito ja mahtawuus on siinä määrin painunut seudun asukkaiden mieleen, että heidän muistonsa vielä tänäpäivänä elää monissa kansantaruissa. Näissä taruissa isä ja poika owat sulaneet yhdeksi henkilöksi, Jaakko Puntukseksi, joka rakensi soiden yli siltoja, perusti teitä, tappeli urhoollisesti ja voitti aina lopulta, milloin noitumi-sella, milloin wiekkaudella, milloin milläkin wiihsaudella.

Ruotsalaisten uusi waltia Käkisalrella ja sen läänissä kesti jata vuotta, joiden kulessa läänin maaherra asui Käkisalmissa ja koetti järjestää olot laajasssa, aina Rainun rajalle ulottuwassa, läänissä muun waltakunnan mukaisiksi.

Nämä järjestämispunhat keskeytyivät w. 1656, jolloin sota Wenäjän ja Ruotsin välillä taas leimahti ilmi tuleen. Ruotsin kuninkaana oli Kaarle X Rustaa, Wenäjän tsaarina Aleksei Mihailowitsch. Edellinen oli alkanut woitollisen sodan Puolaa vastaan, johon hän oli koonnut melkein kaikki sota-woimansa Suomestakin; jälkimäinen, joka niinkään oli käynyt

woitollista sota Puolaa vastaan, luuli nyt tilaisuuden sopi-waksi ottaa takaisin, mitä Wenäjä Stolbowan rauhassa oli kadottanut. Päärynnäkö tehtiin tosin Siirwinmaalle, waan pantiinpa lowalle myös Inkeri ja Karjalakin.

Jöllä heinäkuun 2 ja 3:n päivän välillä saapui melkoinen wenäläinen sotawoima Mihail Puschinin johdolla alut-silla Käkisalmen edustalle. Seuraawana aamuna pyydyttiin linnaa antautumaan, waan linnan päällikkö, Olawi Pentin-poika, vastasi, että hänen melwoillisuutensa oli taistella niin kauan kun hänellä oli yksikin sotamies komennettawana. Wenäläiset rakensivat nyt pattereita linnan sekä pohjois- että eteläpuolelle ja saartivat kokonaan linnan. Kun ei ampuminen eikä piiritys näkynyt auttawan, yritettiin Elokuun 15 p:nä wäkirynnäkö, joka kumminkin wähiin supistui.

Elokuun 30 p. tuli wihdoin Suomen sotawoima kreimi Rustaa Adolf Leijonhufwudin johdolla kosken etelärannalle, valloitti siellä erään wihollisen patterin, warusti Käkisalmen puolustustarpeilla ja läksi pois Inkerin puolelle. Waikka wenäläisetkin tähän aikaan saivat lisäwoimia, ei se heidän yritystään auttanut, syystuun lopulla luopuivat he piirittämis-hankkeistaan, joissa heidän sanotaan kadottaneen lähes tuhat miestä. Linnassa oli piirityksen lopulla 171 miestä.

Talwella wetäytyivät wenäläiset pois koko Käkisalmen läänistä ja täältäpäin tehtiin sotaretki Unukseen, waan elokuussa 1557 tulivat wenäläiset taas Käkisalmen edustalle, josta Rustaa Swertinpoika Horn ne tohta kumminkin karkoitti pois. Tähän päättyi sota Käkisalmen seudulla tällä kertaa. Wuonna 1658 tehtiin aselepo ja 1661 rauha; rajat jäivät entiselleen.

Disi luullut, että Käkisalmen läänin asukkaat 1600-luvulla jouduttuaan Ruotsin wallan alle olisivat näissä uusissa oloissa hywinkin wiihtyneet, Ruotsin laki kun ei sallinut orjuutta, waan wakuutti kaikille kansalaisille jotenkin laajan wapauden elää ja toimia. Niin ei kumminkaan ollut, ja monestakin syystä. Melkein koko Käkisalmen lääni lahjoitettiin ruotsalaisille ylimyksille, joiden palvelijat saivat kanta werot

asukkailta. Koska Käkisalmen lääninä ja Inferiä pidettiin siihen aikaan jonkunmoisena Siperiana, joutui sinne Wirkamiehiksi kaikenmoista roistowäkeä, joka ei muualla kelwannut ja joka helposti lahjottuna ja lahjoitukfia vaatimana sekä itse sorti että antoi toisten sortaa kansaa. Suurimpaa häiriötä tuottivat kumminkin uskonnolliset olot. Käkisalmen läänin wanhat asukkaat olivat kreikanuskoisia, heidän pappinsa enim wenäläisiä ja nämä koettivat ylläpitää kansassa uskollisuutta Wenäjää ja vihaa Ruotfia kohtaan. Kun sitten ruotsalaiselta puolelta tehtiin yrityksiä saada wenäläiset papit pois ja luterilaista uskontoa lewimään, syntyi asukkaissa pappien kiitottama uskonnollinen innoistus, jolla oli suuria seurauksia. Jo ennen sota 1650-luvulla oli paljon kansaa muuttanut Wenäjälle. Kun sota alkoi, liittyi wenäläisiin suuri osa kreikanuskoisesta väestöstä ja kun wenäläisten täytyi peräytyä, seurasi heitä wiidettä tuhatta perhettä Wenäjälle wälttääkseen kostoa kawaluudesta. Näiden sekä ennen siirtyneiden sijaan muutti Käkisalmen läänin wähitellen luterinuskoisia suomalaisia.

Läänin pesäpaikassa Käkisalmella oli luterinuskoisten luku luonnollisesti Ruotsin wallan alusta alkaen lukuisa. Wanhasja linnassa asui maaherra joukkoineen ja nykyisen uuden linnan saarella oli warsinainen linnoitettu kaupunki, jossa wuosisadan alkupuolella oli satamäärä pikkuisia taloja. Näissä (tuten osaksi myös wirran pohjoispuolella olewassa esikaupungissa) asui enim linnan palveluswäkeä ja kalastajia. Kun sitten iso tulipalo ennen vuotta 1680 häwitti kaupungin ja tämä uudestaan rakennettiin, tehtiin talot paljon suuremmiksi ja asui täällä sen jälkeen linnan, kaupungin ja läänin Wirkamiehistö ja kaupungin etewimmät porwarit; köyhempi wäestö muutti wirran pohjoispuolella olewaan esikaupunkiin, joka 1600-luvun lopulla oli pesäkaupunkia paljon isompi ja ulottui linnan edustalta alkaen nykyisen Suomenrannan alalle, jota osaa kutsuttiin Siikaniemeksi.

Tuli sitten 1700-luvun alussa suuri pohjoismaiden sota ja Suomen „iso wiha“. Sillä aikaa kun Ruotsin kuningas Kaarle XII walloitteli Puolan maakuntia, tunkeutuivat wenä-

läiset sotajoukot pohjoiseen ja saapui niitä jo kewättälwella 1703 ensikerran etelästä Käkisalmen läänin alueelle. Koska kumminkin Wenäjän hallitsijan, Pietari suuren, halu ja huomio oli kääntynyt etupäässä länteenpään Itämeren maakuntiin ja Wiipuriin, jai Käkisalmi olla rauhasja aina wuoteen 1710.

Kun Wiipuri kesäkuussa mainittuna wuonna oli walloitettu, lähetettiin 6,000 miestä kenraali Robert Brucen johdolla Käkisalmea vastaan. Edellisessä maaliskuussa oli tänne lähetetty linnan päälliköksi urhea eversti Juhana Stiernschantz, joka kewäällä ja kewättesällä uutterasti puuhaili saadakseen linnan wanhat warustukset sotakuntoon. Sotawäkeä oli hänellä neljättä sataa miestä. — Heinäkuun 6 p:nä tulivat ensimmäiset wenäläiset näkywiin Pyhäjärwen puolelta ja 8 p:nä oli koko heidän ratsumjonkionsa linnan edustalla; 10 p:nä tuli laivoja Käkisalmen satamaan ja wenäläiset alkoivat rakentaa filtaa linnan alapuolelle wiedäkseen jonkionsa wirran pohjoisrannalle, jonka tähden Stiernschantz antoi osaksi polttaa ja osaksi repiä alas siellä olewan esikaupungin. Seuraavana päivänä tulkiwat wenäläiset yli wirran ja Heinäkuun 16 p:nä alkoi pommitus, jota sitten jatkettiin päivä toijensa jälkeen. Rakki tuukautta puolusti Stiernschantz miehineen linnaa, waan kun heidän tilansa tuli yhäti waiteammaksi, miesluku oli tuntuwasti wähentynyt ja awusta ei ollut toiwokaan, annettiin linna syyskuun 9 p:nä 1710 wenäläisille ehdolla, että sen puolustajat jaiwat täyjisissä aseissa lähteä tiehensä.

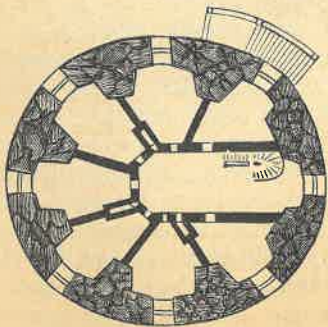
Tähän päättyy Käkisalmen linnan sotahistoria. Wuoden 1710:n jälkeen ei linnaa ole enää mikään wihollinen piirittänyt tai edes uhannut. Linnana se kumminkin wirallisesti oli ja pidettiin siellä wenäläistä warustuswäkeä aina 1850-luvulle asti, jonka jälkeen Käkisalmella ei enää ole sotawäkeä asunut. Wahwan luonnollisen asemansakin kadotti linna 1850-luvulla, kun Wuoksen wirtaa laskettiin, kosti uuden linnan ja kaupungin välillä kuivui ja ennen mahtawasta kostesta jäi wanhan linnan ympärille wähäisen wirran haaroja.

1860-luvulla oli uudessa linnassa wankila, waan seuraawalla wuositymmenellä se muutettiin pois; wihdoin raken-

nettiin 1880-luvulla uuteen linnaan hulluinhoitolaitos, joka armattavasti jää sinne pitemmäksi aikaa.

Vanhasja linnasja ei pitkiin aikoihin ole kukaan asunut ja saivat sitäläiset rakennukset wanhuuttaan häwitä, kunnes 1885 vuoden waltiosäädyt anoiwat, että wanhoja linnojamme suojaattaisiin hajoamisesta. Tämän johdosta on wanhasja linnasja waltion kustannuksella korjattu tornia, asehuoneen pys-
tyssä olewia seinä, erästä warastohuonetta ja wahan walleja-
kin. Wihdoin on nyt w. 1893 Kätisalmen kaupungin museon toimikunta osaksi Urkeologisen kommissionin myöntämällä wa-
roilla korjauttanut huoneet linnantornin toisesja kerroksesja,
josta pohjapiirros tähän on kuvattu. Näihin huoneihin tulee
sijoitettawaksi Kätisalmen museo, jonka tarkoituksena on tule-
wille polwille kuvata linnan ympärillä asuneen kansan elämää
menneinä aikoina. Täten tulee Itä-Karjalan wanha linna
tulewaisuudesjakin vielä palwelemaan sitä kansaa, jonka tur-
wana se on ollut menneinä jotaisina aikoina.

Lh. S.

Linnantornin toisen kerroksen pohjapiirros.

Jaapaniemesjä.

Kesänä 1893.

Jos määräpäikkahasi
Ei sulla, matkamies,
Do kiire kulkeisjasi,
Niin polwee tänne ties!
Käy tänne kesä-illoin
Ja wiivy hetkinen,
Et warmaan poistu silloin
Waiwaasi nurpeillen.

On monta nientä, saarta
Sawosja kauniimpaa,
Joit aallot Saimaan saartaa,
Helmaansa kuvastaa;
Mut Suomi sydäntäni
Ei leimuun kuumempaan,
Kuin täällä käydesjani,
Do saanut milloinkaan.

Kurinko waipuu hiljaa
Tuon tyynen järwen taa;
Säteillään pellon wiljaa
Se vielä kultoa —
Tuntuu kuin päiwän kansja
Tää aika rientäis' pois,
Ja kaukaa kaitujanja
Wain muiston kellot jois.

On niinkuin muurit vielä
 Dis kustaan aikojen
 Tuos' seijomassa; siellä
 Nuor' joukko intoinen
 Silmäilis Suomen maata
 Ruin yllä armastaan,
 Min tahtoisi se saada
 Kultaan ja purppuraan.

On aivan niinkuin heittä
 Kutsuttais johtamaan
 Taas Savon jääkäreitä,
 Kun rikkuu rauha maan;
 Mut urhojoukon rauta
 Wainoojan kivistais,
 Sen nielis kolko hauta,
 Wapauden Suomi sais.

Ja Saimaan rannat raikkuis
 Ylistyslauluja,
 Maat, metsät, wuoret kaikuis;
 Murinko koittawa
 Hellemmin mantereille
 Walaisi hohtoaan,
 Min armaammaksi meille
 Kaunistais kotimaan. —

Waan haapain latwoistakin
 Pois päivän kulta on,
 Ohjataan huuhkajakin
 Jo lähtee lentohon . . .
 Nauhaisna kylän kansa
 Lewolle käyvä woi,
 Jumala Suomeansa
 Walwoopi, wartioi.

U l p o .

Hiihto-urheilusta.

uo viime vuosina maassamme elpynyt hiihto-urheilun harrastus, se on sekun asettawa niiden aikamme rientojen rinnalle, jotka lupaawat wiedä kansaamme askeleen toiwottawaan suuntaan onnen ja hywinwoinnin tiellä. Sillä mitä oli muinais kreikkalaisille heidän jalot urheilunsa, sitä woisi meille olla kansallinen hiihto-urheilumme.

Ei ole Lemminkäisen hiihtohenki vielä sammunut Suomen jalolaiosten rinnoista. Kun tapaat uon niiltä seuđuilta, missä hiihto vielä on yleinen, niin antaupa hänen kera pakinoille sukkiasioista; ja pian huomaat sen innostuksen, joka wanhankin mielen täyttää. Tutut näiltä aloilta, kas siinä aine, joka nielee toisenkin talwisen iltapäiwän pohjalaisen tuwasja räiskiesjä terwaisen liekin! Tai jos hiihdellesäsi näillä mailla osut matkamiestä vastaan, oletpa kuni wanha ystävä; loitolla jo kajahtelee wastaasi iloiset huudot: „hei, anna painautella!“ „niin sitä wedellään!“

Miehet kilpahiihdot Dulussa, joita siellä joka vuosi aina talvesta 1889 saakka on pidetty, ovatkin jo saaneet yleisen kansanjuhlan luonteen. Päiviä ennen itse kilpailua jo tulvii wäkeä maakunnan joka suunnalta, Muonion periltä ja Raajanin kankahilta näille „hiihtomarkkinoille“. Viikkeesä ovat nuoret ja vanhat, miehet ja naiset. Sama asia on kaikkien puheisä se napa, jonka ympäri muut tuumat kiertyvät. Ja poisä on ero „herran“ ja „talonpojan“ wälillä! Miehkeen jemmaoiseen, kuin tuo vaatimaton, „waka, wanha“ Luomajoki, katowat kaikki kunnioituksella ja ihailulla, kuin yksi mies. Itse kilpailuihin ottawat osaa tietysti ainoastaan kotipuolensa kuulunmat hiihtäjät, eikä heidän määränsä siis yleensä nouse, kuin alulle toista sataa. Mutta katsojien riwit Dulun aukeilla jäillä ovat sitä taajemmat ja pitemmat. — Etäsimpiinkin metsäkyliin kantaa maine niiden nimet, jotka tuossa miestien koetuksessa paraansa pitivät.

Ja se innostus, joka täällä on ylimmilleen nousnut, se ei heti mielestä haihdu. Isoja kilpailuja seuraa sitten kewät-talwen kulesä kullakin paikkakunnalla omat pikku kilpailunsa. Entisten kyläkahakkain asemesta ponnistelee nyhajan nuorukainen sukilla maineeseen, „eiä se ole mieskään, jolla ei ole sukia ja lastettele yli peltojen ja niittyjen, jotta jähähtelee“. Ja näiden kilpailujen lukuisuutta todistaa jekin, että eiwät Dulun lehdet woi julaista, kuin pienen osan saapuwasta referaation tulwasta, waikka kertomuksia hiihtokilpailuista on joka numerossa tähän aikaan.

Näiden yhteyteen olisi muidenkin juhlien sowingaminen ohjelmanä!

Ken tahtoo hiihto-urheilun mainitsamaamme kunnia-asemaan, hän olkoon myöskin wakuutettu siitä, että se muutenkin pitää paikkansa urheilujen urheiluna, että sillä ovat ne suunaawat amut, mitkä urheilulla ja woinistelulla woiwat olla. Ja hiihto-urheilu täyttääkin rohkeimmat vaatimukset! Jos tahdot kehittää lihastesi rotewuutta siwu tawallisen määrän, niin tarjoopa se tilaisuuden ponnistuksiin, mitä opitwimpiin. Ken on liikkunut sukilla, hän kyllä muistaa

tuon hauskan liukkauden ja nuoskeuden kaitisä jäntereisä, joka on sen suloinen palffa. Tai jos on riutunut elintointiasi elähyttävän wirtistykfen tarpeesä, jos olet ahdasrintainen, kumara kirjatoukka, pahasti kätistynyt, kelmeä ammattilainen, nuori tai wanha, niin et woi wähemmällä ajan hukalla eikä pontewammin sitä korwata, kuin tuolla puhtoißen talwimaiseman helmasä wirtäänä ja lämpimänä siukuillessäsi yli mäkien, halki pihkaisten metsien keuhkojesi ahmiesä raitista ilmaa!

Ekä ruumiin että sielun woinmien welttos, tahtoa karaisewien ponnistusten puute on tunnustettu syh siihen kurjuuteen ja kelwottomuuteen, joka eräisä kanjaluwisä polwoi polwelta jähtää elinwoimia. Suuria lupaa hiihto-urheilu tässäkin suhteessa. Se opettaa pitkäsiin, sitkautta ja tahdon tarmoä kysywiin ponnistuksiin, tai mäkiä lastiesä mielen malttiin ja rohkeisiin päätöksiin.

Ja kuitenkin löytyh kaswattajia, jotka tahtowat kaikin mokomin „warjella“ nuorisoa ja lapsia tällaisista wirtistykksistä!

Useat pelkääwät hiihto-urheilua waarallisena muka. Se on kuitenkin joutawaa! On tosin onnettomuuskiafin tapahunut. Mutta ne ovat yleensä sattuneet olosuhteisä, jotta oikeastaan eiwät ole urheilulle kuuluwia, waan jotka on katsottawa anteeksiantamattomiksi hurjuukiksi. Umanan surmaansa estiwä sen löytää! Mutta suora hiihto, waikka tulinenkin kilpailu, ei tähänastisen kofemuksen mukaan ole ketään pilannut, ei uupumuksella, ei wilustuksella. Ja se onni, jolla lastukilpailuisä hurjimmatkin kuperkeikat sekä kotimaassamme että Norjassa tiedetään suoritetuiksi, on omiansä arkojentin mieliä rauhoittamaan.

Siellä, misä hiihto on wanha kulkuneuvo, siellä käytätät sitä naisetkin. Sulawasti solauttee ylinaan eukko sukillaan miehensä latua kirkkomattoilla pitkäkin taipaleet. Eikä rotewuus nähtä ensikään olewan mieswuun erikoisomaisuus. Tämänkin kirjoittaja oli kerran tilaisuudesä metsäisen niemen laiteella seisoskellen olkemään torpan naisen

tylämattakallaan kiirettä tekewän. Ja se menon tohina tuolla selwällä järwen selällä, se oli katsoa, kuni rajuilman kulkui.

Muuten ovat naiset vielä tähän asti pysyneet wieraanlaisina hiihto-urheilulle. Ja minne ne arkuis ja heikkous, nuo „tofinaisellisuuden“ mieluisimmat kulkaset silloin joutuisivatkaan! Rohkenemme kuitenkin toivoa, että asian harrastajat pian alkawat toimeenpanemaan hiihtotilipailuja naisfiakni warten.

R. A. B. S.

Muutamia piirteitä elämästä järwisfämme.

Eläin- ja kaswitieteellinen harrastus on viime kolmena vuosikymmenenä ja nykyaikana erittäinkin huomattawalla innolla kääntynyt järwien ja muitten suolattomien wesiens seikka-peräiseen tutkimiseen. Elämä suolattomissa wesisfä on tosin paljo köyhempi kuin waltameressä, kaswisto ja eläimistö niissä on paljo yksitoikkoisempi, niissä ei tawata kuin pieni murto-luku siitä äärettömästä eläin- ja kaswilajien määrästä, joka meressä on; useista suurista ryhmistä, joista meressä tawataan sadottain lajeja, ei suolattomissa wesisfä ole kuin joku harwa edustettu ja jopa niissä eiwät wiihdy lainkaan monet suuret tuhat-lajiset kaswi- ja eläinlahkotkaan, jotka yksinomaan meressä eläwät. Tuskin on nimeksikään sijämaan wesisfä noita ainoastaan wä-hwalla suurennuslasilla näkymiä, taibokkaalla kalkki- tai piikuo-rella warustettuja alkueläimiä, jotka meressä esiintywät tu-hansilla lajeilla; turhaan etsimme niissä koralli-eläimiä, noita monimuotoisia hyytelö-eläimiä, piikkinahkaisia, waippa-eläimiä y. m., joista meri on niin rikas. Samoin järwisfä ja muissa suolattomissa wesisfä on sieni-eläimiä, säde-eläimiä, matoja ja nilwiäisiä mitättömän wähän werrattuna meressä tawattawaan

runsauteen. Waikka siis makeat sisämaan vedet eivät tarjoa lähimainkaan samaa monipuolisuutta ja vaihtelevaisuutta kuin meri, jonka loppumaton rikkaus on enemmän omiaan viehättämään tutkijaa, on kuitenkin niissäkin löydetty kylliksi tutkimisen aihetta ja huomiota ansaitsevia kysymyksiä selvitellä. On koetettu ottaa tarkkaan selvälle, mitä eri kasvi- ja eläinlajeja makeissa vesissä tavataan, määrätä rajat niiden maantieteelliselle leviämislle maapallolla; on tutkittu erityisiä järviä ja vesistöjä seikkaperäisesti, niiden luonnonsuhteita, syvyyttä, pohjan laatua, veden lämpö määrää ja sen vaihtelua eri vuodenaikoina, ynnä muita seikkoja, joista niiden eläimistö ja kaswistö owat riippuvaisia; on werrattu eri järvien kaswistoa ja eläimistöä toisiinsa ja esittyy syy mintä wuoksi esim. määrättyjä kalalajeja löytyy toisissa, puuttuu toisissa järvisä; on tutkittu mistä jonkun määrätyn järven kaswisto ja eläimistö on alkunsa saanut, ja määrättyjen eläinlajien esiintymisestä järvesä on tehty arveluja järven synnystä ja yhteydestä muinaisina aikakausina toisien vesien kanssa j. n. e.

Tämänlaatuisten kysymysten selwittelymiseksi on tehty tutkimuksia useissa Europan siwistysmaissa, vähäsen myös Suomesäkin. Niillä ei aina ole ollut pelkkä tieteellinen tarkoitusperä, waan on toisinaan järvi-peräisen kalastuksenkin kottaminen ollut lähimpänä silmämääränä. Niin esim. on Böömin lukuisia lampia niiden luonnonsuhteisiin, kaswistoon ja eläimistöön nähden seikkaperäisesti tarkastettu aifomuksessa saattaa keinotekoisien karppikalan-wiljelyksen, joka siinä maassa on tärkeä elinkeinohaara, wärmälle, tieteelle perustetulle pohjalle. —

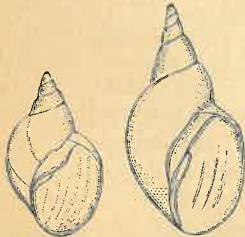
Oleensä tarjoaa joka laajempi ja sywempi järwi kolme hywin erotettua eri luontoista olinpaikkaa eli alaa siinä eläville asujamille. Woimme erottaa rannikon, syvän pohjan ja wapaan veden eli ulapan. Hauskaa on huomata, miten ne eri elämän ehdot, jotka wallitsewat kussakin olinpaikassa, owat painaneet omituisen leimansa niissä elävien asujanten elämäntapoihin, ruumiin muotoon ja rakennukseen.

Tarkastakaamme ensin rannikkoa ja sen elämää.

Rannikko eli ranta-alaksi nimitämme tässä sitä järven osaa, joka ulottuu wedenrajasta tavallisesti muutamain metrin syvyyteen. Se tarjoaa enimmiten suurinta vaihtelevaisuutta luonnon suhteissa, useimpia elämän mahdollisuuksia, jonka wuoksi kaswisto ja eläimistö onkin joka järvesä aina rikkain lajeista rantaseudusta. Ranta saattaa olla kiwifkoa, hiekkaista, mutaista, suoperäistä tai sawista; se woi olla kaswiton tai kaswia siinä korkeata kaislikkoa, pillistöä ja saraheiniä, tai kaisellaisia wesi ruohoja, jotka ulottuwat ainoastaan weden pintaan, niinkuin lumme, upukka, wita, tai on sen pohja peitetty peruseruhoilla, yksinkertaisilla lewillä j. n. e. Koska pohjan laatu ja kaswullisuus usein on erilainen eri paikoissa saman järven rannikolla ja vielä enemmän kun wertaa eri järviä toisiinsa, niin ranta-eläimistökin kokoonpanonsa suhteen muuntelee suuresti paikallisten olojen mukaan. Kaswit owat tärkeitä rannikko-eläimille ei ainoastaan sen kautta, että monet eläinlajit, niinkuin wisit hyönteistoukat, käyttämät niitä wainnokseen — joko suoranaisesti tai senjälkeen kun mädäntyminen jo on alkanut, kuten useimmat madot, toukat, alkueläimet — waan myös sen kautta, että ne owat suojaawana muurina aaltoja vastaan tai ainakin osaksi estämät aaltojen liaksi myllärdimästä pohjaa ja sen kautta, että ne tarjoawat lukuisia turwapaikkoja, joihin pienet madot ja monet muut pikku-elukat woiwät lymytä. Niin huomaa usein, kun tarkasti suurenuslasilla tutkii lumpeen lehden alipuolta, että siihen on kiinnittynyt kokonainen yhteiskunta pikku elimistöjä, sammal-eläimiä, pikku-äyriäisiä, lokelloja, rataseläimiä, matoja, piileviä y. m. Muista luonnonsuhteista, jotka owat omituisia ranta-alalle, on huomioon otettava weden korkeampi lämpö määrä kesän aikana, weden lämpö määrän suuri vaihtelevaisuus päiwällä ja yöllä, melkein laikkaamaton aaltoileminen ja siitä johtuwat liikkunnot ja wirtaukset wedesä y. m. Kaikkiin näihin oloihin on rannalla elävien olentojen täytyntä mukautua ja tutkiesä niiden elämäntapoja ja ruumiinrakennusta huomaa, kuinka wallitsewat elämänehdot owat niihin merkkinsä

painaneet. Pyydän saada esiintuoda muutamia sellaisia esi-
merkkejä, jotka voivat walaista kysymystä n. s. mukautumis-
ilmioista ranta-eläimissä. *)

Koska wesi suuremman järwen rannalla, kuten huomau-
tettiin, on melkein altuisesa liikkeessä, niin on waara tar-
jona, että aallot kuljettaisivat heikompia lajeja mukanaan luon-
nollisilta olinpaikoiltaan pois tai rusentaisivat ne. Tätä waaraa
on osattu wälttää eri tavoilla. Muutamat wedessä elävät
hyönteiset ja niiden toukat ovat terällä kynsillä wa-
rustetut, joilla ne voivat pitää kiinni wesi-ruohoista ja kiivetä
pitkin esineitä weden alla, tarwittamatta pelätä, että weden
wirta kuljettaisi ne pois. Toiset taas voivat imeä itsensä
kiinni kiinteisiin esineisiin, niinkuin eräs pieni n. s. weskiryp-
pujen heimoon kuuluwa äyriäinen, jolla on niskassa imulawa,
ja useat madot. Toiset taas ovat kokonaan kiinnikas-
wettuneet, kuten sammaleläimet, joiden yhteiskunnat ulko-
näöltään muistuttawat haaroittunutta sammalta, ja lampi-
pölyhyppi, tuo ainoa makeassa wedessä eläwä sulu suwesta,
meressä eläwästä eläinlajista. Eräät wesihyönteiset ja muu-
tamat toukat ovat ruumiiltaan litteitä ja matalajalkai-
sia, joten voivat pysyttellä kivi-
kupeessa tai alla.

Kuwa 1.

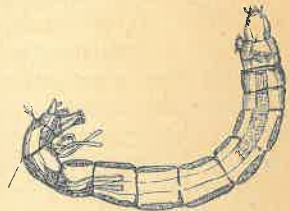
Kuwa 2.

Toinen sarja ilmiöitä rannikko-
eläimissä nähdään kuorimuodos-
tukissa. Sellaiset simpukat, jotka
elävät jonkun isomman selän kivi-
sellä, kaswittomalla rannalla ja joi-
den on kestäminen aaltojen hyräskyn,
saawat yleensä paksun ja tuke-
vamman kuoren kuin ne, jotka elä-
wät rauhallisemmassa wedessä ja rikkaan kaswullisuuden seassa.
Niin esim. tapaa Kallaweden rannalla kiviäillä paikoilla lampi-

*) Tässä niinkuin yleensä koko kirjoituksessa puhumme etu-
päässä alhaisemmista eläimistä; kalat, sammako-eläimet, wesi-
linnut ja wettä rakastawat nisäkkäät sietäisivät eri luvon.

simpukasta omituisen muunnoksen, joka on pienempi, werrattain
lyhempi ja wankemmalla kuorella warustettu (kuwa 1) kuin
sama laji ruohoisissa lahden pohjissa (kuwa 2). Samantapai-
sia muunnoksia on tunnettu wastaawilta paikoilta eräissä
muissa Europan järwissä.

On waikea janoa, onko muutamien hyönteistoukkien ja
matojen tapa elää mudan sisässä tai muuan rakenne-
tuissa käytäwisissä myöskin pidettävä seurauksena siitä, etteivät
tahdo joutua weden ajolle. Useimmiten lienevät nuo torwimaiset
käytävät, joita mainitut eläimet tekewät mutaan, tai joita ne
rakentawat pitkin weskaswien warfia ja lehtiä ja muita esineitä
wedessä, suojelukseksi ahnaita wihollisia wastaan, sillä noissa käytä-
wisissä eläwät eläimet ovat enimmäiten pehmeänahkaisia tai muuten
suojaattomia peto-eläimiä wastaan. Niin on esim. waikea ymmär-
tää, kuinka tässä suurennettuna ku-
wattu tuuman pituinen toukka
lainkaan woisi säästyä kaloilta ja
muilta pedoilta, koska se on wäri-
tään heleän weripunainen ja siis
helposti filmäänpistäwä, jollei
se piiloutuisi sywiiin käytäwiinsä
pohjamudassa ja ainoastaan wa-
rowaisesti näyttäytyisi käytäwänsä
ulkopuolella. Eräs saksalainen

Kuwa 3.

tutkija sanoo ahwenien olewan hywin perso tälle toukalle, joka
täydellisesti kehittyneenä muuttuu ijoksi, järwen rannalla len-
telewäksi sääskeksi. Erinomaisen suojan ulkonaista
wäkiwaltaa wastaan tarjoawat ne kotelot, jotka
muutamat eläinmuodot, kuten wesi-perhosten toukat,
rakentawat pitkäweteisen, pehmeän ruumiinsa ym-
päri ja jotka ne ryömiesään kantawat mukanaan
(kuwa 4). Erilajit menettelewät rakennusaineita
walitessaan eri lailla, muutamat käyttävät kote-
loheen hiekkamuruja, toiset heinäntorsia, toiset
taas yhdenkokoisia lehtipalasia, joita ne leuoillaan
leikkaawat. Kullekin lajille omituisia eroawaisuuksia

Kuwa 4.

huomataan myöskin siinä tavassa, millä nuo rakennusaineet ovat yhteen liitettyt. Jokainen on siinä suhteessa oma arkkitehtinsä. Tällainen toukka uskaltaa enimmäkseen pistää ainoastaan kowalla kuorella varustetun päänsä ulos kotelosta, mutta waaraa pelätessään se wetää sen sukkelaan suojansa sisään. Mutta woi sinuas, jos olet waromaton ja paljastat osan pehmeätä ruumistasi silloin, kun tuo häijyn näköinen, litteä, tummalla värillään ja hitailla liikkeillään pettävä wesi-korppiooni

Kuva 5.

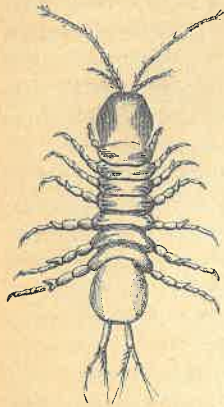
(kuwa 5) sattuu olemaan wieresräfi! Armotta se upottaa terävän imutorwensa pehmeään paikkaan, tarttuu kiinni linkkuweitsen tapaisilla etujaloillaan ja imee saaliistaan mehun ja — elämän.

Niin eri ryhmiin ja lajoihin kuin nämä ranta-eläimet kuuluwatkin luonnollisen sukulaisuutensa puolesta, on niille yhteisenä ominaisuutena vielä mainittawa, että ne yleensä ovat värillisiä, enemmän tai vähemmän tummia, harmaita, ruskeita tai wiheriähtäviä, joten ne mahdollisimman vähän eroaisivat ympärillä olewista esineistä, ja niin muodoin woisivat jäädä wihollisiltaan huomaamatta. Mutta ei ainoastaan saaliille, waan wihollisellekin ruumiin wärin yhtäläisyys ympäristön kanssa tuottaa suuren edun, niinkuin äsken mainitulle wesi-korppioonille. Walaisewan esimerkkin tarjoaa myös tuo kiwien välissä piilewä, wihaisen näköinen, isopäinen, parin tuuman pituinen kiwikala, jonka nahka matkii niin kiwen väriä, että wesi-perhofsen toukat ja wesi-ivirat ilman kammoa lähenewät sen leweätä suuta aawistamatta waaraa, sitä vähemmin, kun tämä simpun-sukuinen kala wäijyy heitä liikkumattomana kuin kissa hiirenreijän suulla.

Toinen olinpaikka järwen asujamille sanottiin järwen pohjan olewan. Matalammisssa järwisä ei huomaa sanottawia waltawia eroawaisuuksia niitten elämänehtojen välillä, jotka wallitsewat rannikolla ja pohjalla. Järwisä taas, jotka

owat esim. yli parinkymmenen metrin syviä, owat sitä wastoin pohjalla wallitsewat luonnonsuhteet melkoisesti toisellaiset kuin rannalla ja pinnalla, ja painawat niissä elävään eläimistöön omituisen leimansa. Niistä luonnonsuhteista, jotka määrääwät elämän luonteen syvän järwen pohjalla, huomattakoon ensi sijassa kaswittomuus, joka saattaa olla seurausena siitä, että järwen pohja on peittyinyt niin hienolla sawentapaisella mudalla, etteiwät kaswit saa siinä juurillaan kiinnitystä, tai tarpeellisen walon puutteesta, joka syvän järwen pohjalla muuttuu täydelliseksi pimeydeksi ja sitä pikemmin kuta enemmän läpikuultamatonta wesi yleensä on. Muutenkin on walon wähentymisen tai täydellinen pimeys suora-naifestikin suuresta merkityksestä filmillä varustetuille eläimille, niinkuin jokainen helposti woi ajatella. Sywisä järwisä ei huomata mitään mainittawia eroawaisuuksia pohjan lämpöäärässä eri vuoden aikoina. Yleensä wallitsee syvien järwen pohjalla alhainen, ja läpi vuoden tansainen lämpöäärä. Niin saattaa wesi kauniina kesäpäiwänä esim. 30 metrin sywydessä olla waan $+ 5^{\circ}$ C, samalla kun se pinnalla on $+ 20^{\circ}$ C. Werrattain sangen harwat eläimet owat totuttauneet niin kylmässä wedessä elämään. Huomioon otettawia asianhaaroja on vielä weden rauhasuus pohjalla, suurempi paino ja wähempi happimäärä. Yleensä woi sywempien järwen pohjasta sanoa, että sille on omittuista yksitoikkoisuus elämänehdoissa ja kokeumus todistaa, että syvien järwen pohjalla on aina paljo köyhempi eläimistö kuin samojen järwen rannalla, sillä niihin, määrättyihin, yksitoikkoisiin luonnonsuhteisiin, jotka sywydessä wallitsewat, owat ainoastaan harwat lajit woineet mukautua. Me tapaamme pohjalla mudassa eläviä matoja, simpukoita ja äyriäisiä eli yleensä sellaisia muotoja, jotka joko eläwät saman weden rannalla tai joita woi pitää muunnokkina tai muuttuneina jälkeläisinä rannalla eläwistä lajeista. Kuten edempänä tulemme kertomaan, on eräsä Skandinaawian ja Suomen järwisä tawattu syvän weden eläinmuotoja, joiden esiintymistä ei woi täten selittää. Sitä ennen äsken mainituista

pohja-eläimistä muuan kannattaa tässä tulla mainituffi. Sweitsin Genfer-järweessä, jonka wesi on tarwattoman kirkasta, mutta jonka 300 metrin sywällä pohjalla, kuten taidekaiilla kokeilla on to-

Kuva 6.

distettu, pimeys wallitsee, elää muuan wesihiira (kuma 6), joka pää-asiallisesti eroaa tawallisesta, matalammalla elämästä siirasta siinä, että se on kooltaan pienempi ja että se on näköelimiä waillla. Mitäpä se pimeässä olinpaikassaan jälkimäisillä tefifikään? Urwattawasti tämä sokea siira alkuaan on polweutunut esiwanhemmista, jotka eliwät matalammalla ja walaistuksessa wedessä ja kuten muut siiran sukuun kuuluvat muodot oliwat silmillä waruistut, mutta syystä tai toisesta, wähitellen siirtyiwät — ehtä jonkun kilpailijan tieltä — yhä sywempään, missä filmät tuliwat vähemmin käytäntöön. Sillä tawoin

woimme ajatella että heidän näköelimensä polwi polwelta surkastuiwat ja wihdoin tykkönään katosiwat, samoin kuin heidän pimeissä luolisja elävät sukulaisensa ja useat muut eläimet walttomissa olinpaikoissa owat kadottaneet näköwoimansa. Että tällaisia hitaita muuttoja tapahtuu elimellisessä luonnossa on yhtä wähän epäilyksen alaista kuin se että järwet ja wesihiitöt owat wasta aitojen kuluessa saaneet nykyisen ulkonäkönsä, että ne owat määrätyllä ajanjaksolla syntyneet ja aikaa myöten muodoltaan muuttuneet.

Muutamia erittäin huomiota ansaitsewia eläinlajeja siäl-tää erittäin Skandinaawian ja Suomen suurempien järwien sywän weden eläimistö. Esim. Kallawedessä ja Saatokassja y. m. on tawattu erittä sywän weden äyriäisiä, joita ei muuten tawata suolattomissa wesisjä, waan ainoastaan ympäröiwissä merissä, ja sen johdosta on arweltu, että nämä wedet owat ennen olleet osia Jäämerestä, joka n. s. jää-aikauden jälkeen luullaan olleen yhteydessä Itämeren

kansja. Sillä muuten on waikea käsittää kuinka tässä tarwoitetut äyriäiset, jotka woivat elää ainoastaan sywässä ja kylmässä wedessä, olisiwat mainittuihin wesiin woineet päästä. Mleenä ne eläinlajit, jotka owat omituiset Skandinaawian ja Suomen järwien sywyyskille, woivat olla joko rantamuotoja, jotka aitojen kuluessa owat siirtyneet sywemmälle ja mukautuneet sywyudessa wallitsewiin elinehtoihin, tai owat ne kenties jollakin tawalla siirtyneet niihin muista wesihiitöistä, esim. jokia myöten, tai owat ne niinkuin yllä tarwoitetut äyriäiset, jäännöksiä meren eläimistöstä, jonka kansja järwi entisellä geologisella aikakaudella on ollut yhteydessä. —

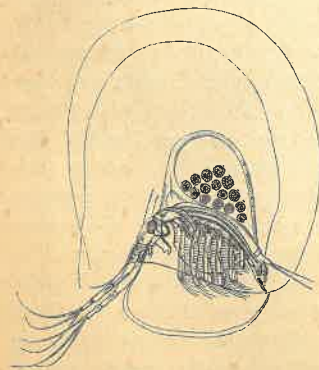
Moni on siinä luulosja, että wapaa wesi keskellä järwen selkää — kun ei oteta lukuun kaloja — on aivan waillla elimellisiä olentoja. Ne tutkimukset, joita viimeisinä vuosikymmeninä on tehty, owat osoittaneet tämän luulon perättömäksi. Sekä aawalla waltamerellä että sisämaan wesisjä on huomattu, kautana rannasta, lukuisia pienempiä, enimmäkseen wain suurenuslasilla hawaittavia kasweja ja eläimiä, jotka syntyvät ja elävät ikänsä wapaassa wedessä. Tullakseen wakuutetuffi tästä ei tarwitse muuta kuin järwen selällä soudattaa weneen perässä metallirenkaasen kiinnitettyä, harwasta kankaasta tehtyä haawia, (kuten otjakawa osoittaa), saadakseen rikkaan näyteen wapaan weden kasweista ja eläimistä. Soutaessa eteenpäin wesi wirtaa haawin läpi ja samalla siihen jää weden kuljettamat pikkueläimistö, jotka haawin pohjalla muodostawat kellertävän puuron. Wesihiirara, johon on weitzen kärjellinen tätä ainetta asetettu, wälisee suurenuslasilla (mikroskoopilla) katottuna sadoista pienistä pikku-elukoista ja lewäkasweista; siinä on erilaisia alkueläimiä, pikku-äyriäisiä, ratas-eläimiä, siroja pii-lewiiä y. m., jotka enimmäkseen owat pituudelleen 1:tä millimetriä pienemmät. Näitä elimistöjä tawataan weden pinnasta pohjaan saakka, mutta runfaimmin ne esiintywät likempänä pintaa. Mitä wapaaksi wedeksi nimitetyn alueen ominaisuusfiin tulee, on huomattawa, että weden walaistus ja lämpöäärä ja weden liikkuwaisuus wähenee ja sen

paino enenee kuta syvemmälle tullaan, mutta yhteistä kaikille vesiferrofille on kiinteiden kappaleiden puute, joihin eläimet ja kasvit voisivat kiinnittyä, tai joissa ne voisivat etsiä itselleen suojaa. Ne ovat siis pafotetut uimaan tai muulla lailla wedessä pysymään painumatta pohjaan ja säilymään vihollisten voimain väriwallalta. Näitten tarkoitusten saavuttamiseksi on luonto käyttänyt eri keinoja.

Jollei oteta lukuun lois-eläimiä, jotka ovat kiinnittyneet kaloihin tai muihin wesi-eläimiin, ovat kaikki wapaan weden eläimistöön kuuluvat muodot voimakkailta uima-elimillä varustetut, jotka laadultaan vaihtelevat eri luonnollisten ryhmien mukaan, niin että toisissa jalat, toisissa tuntosarwet, toisissa taas ruumista peittävät karvat ovat käytetyt airoina. Mleensä wapaan weden eläimet ovatkin hyviä uijia. Mutta tämä ei ole ainoa tapa millä mahdollisuus pysyä ylhäällä wedessä, pohjaan painumatta, on saavutettu.

Ruumiin ominaispainon vähentämiseksi kaloilla on kaafulla täytetty uimarakko, jota he mielensä mukaan voivat joko laajentaa, jolloin ruumis tulee keweämmäksi kuin wesi ja kohoaa ylöspäin, tai supistaa, jolloin ruumis tulee raskaammaksi ja painuu itsestään pohjaan päin.

Hywin yleistä wapaassa wedessä elämillä pikku-eläimistöillä on että niiden ruumis sisältää paljo wettä ja vähäisen kiinteitä aineita, josta on seurauksena ruumiin keweys. Siten heidän ei tarvitse käyttää paljo woiimia uimaelinten liikkeessä pitämiseen woidakseen pysyä pohjaan painumatta. Erittäin wesirika-

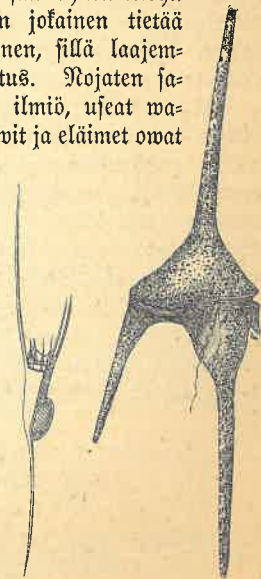
Kuva 7.

kasta on se hyytelömäinen aine josta useitten, meren ulapalla elävien, sängen suurtenkin eläinmuotojen (maneettien)

ruumis pää-asiallisesti on kokoonpantu. Eräissä järwiemkin aufean weden elimistöissä tavataan hyytelökudosta runsaassa määrässä ja luultawa on, että sen tarkoitus ainakin osittain on antaa ruumiille sama ominaispaino kuin wedellä on. Esi-merkkinä tällaisista eläinmuodoista mainittakoon tässä kumattu 1½ millimetrin pituinen äyriäinen, joka näyttää olewan jofseentkin yleinen Suomen järwisä ja jonka ruumis on pafulla hyytelöllä ympäröity (kuwa 7).

Rahdesta yhtä paljo painawasta rautakappaleesta, joista toinen on muodoltaan kokoonpuristettu esim. joko pallon tai keilan muotoinen, toinen taas laaja esim. ohuen lewyn muotoinen, jälkimäinen painuu, kuten jokainen tietää pallo hitaammin pohjaan kuin edellinen, sillä laajempaa pintaa kohtaa suurempi vastustus. Nojaten samaan luonnonlakiin, johon tämäkin ilmiö, useat wapaassa wedessä elävät pienet lewäkaswit ja eläimet ovat ruumiin-pinnaltaan mahdol-

lissimman laajoja, ne ovat esim. varustetut niinkuin monet äyriäiset, rataseläimet ja alkueläimet pitkällä sarvilla tai ulottimilla, joilla on, kuten eräs satkalainen luonnon-tutkija sanoo, samawirta kuin aivolla, johon huffuwa hädisään tarttuu. Näin on selitetty esim. wieresä kumatun, ainoastaan suurennusla- filla nähtävän, rataseläimen (kuwa 8) ja infusoorin sarwia (kuwa 9), jotka molemmat ovat yleisiä kaifissa Europan ja Suomenkin järwisä. Wastoin tätä arwelua kuitenkin, kuten on ehkä tarpeen huomauttaa, muutamat tiedemiehet, jotka eivät ole ottaneet huomioon sitä etua, mikä puheena olewilla eläimistöillä on weden vastustuswoiman enentämisestä, ovat arwelleet noitten pitkien lisäkkeiden tarkoitukfen olewan sen

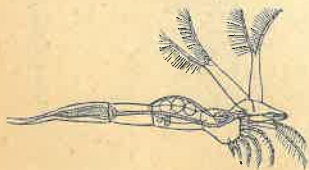
Kuva 8.

Kuva 9.

että niillä varustetut elimistöt paremmin tarttuivivat kiinni vesilintuihin ja niinmuodoin tulisivat kuljetetuiksi lintujen höyhenissä ja jalosissa toisiin vesistöihin, joissa niiden munat ja idut pääsivät kehittymään. Todistettu on, että vesilinnut tietämättänsä ovat hyvin tehokkaita tällä tavoin levittämään ainakin erittäin pikku-eläinten siemeniä vedestä toiseen.

Wielä tulee mainita eräs keino, jolla järvenpinnalla elävät elimistöt tekemät ruumiinsa keweäksi, nimittäin runsa raswanmuodostus. Koska raswa on keweämpi kuin wesi, niin woi pitää warmana, että ne runsaat raswapisararat, jotka huomataan esim. erittäin äyriäis-lajien sibeetudoksessa ja piilewissä, ovat erittäin tehokkaita vähentämään ruumiin ominaispainoa, mutta owatko ne yksinomaan tai edes pää-asiallisesti tätä tarkoitusta warten muodostuneet, on vielä ratkaistamatta.

Eräs tärkeä ominaisuus on vielä otettava puheeksi, nimittäin tuo ruumiin ihmeellinen läpikuultavuus, joka on kaikilla warsinaisilla aukean weden eläimillä yhteinen ominaisuus. Tosin ne enimmäkseen aivan pienet eläinmuodot, pikku-äyriäiset, rata-eläimet y. m., jotka järvien wapaassa wedessä elävät, eiwät tarjoa likimainkaan niin kauniita esimerkkejä ruumiin wedenkirkkaasta läpikuultavuudesta kuin nuo meresä tawattawat, usein monta wertaa suuremmat hyytelö-eläimet, waippa-eläimet, madot ja wapaan weden kalat, mutta on edellisissäkin sentään muutamia suurempiaakin muotoja, joiden ruumis on kirkas kuin lasista tehty. Esim. tässä kuvattu werrattain suuri eli yhden senttimetrin pituinen äyriäinen, (kuwa 10), joka Suomenkin vesistöissä on joffeenkin yleinen, on niin läpikuultawa, että on erinomaisen waikea filmillä erottaa sitä pieneessä wedellä täytetyssä juomalasissa, johon

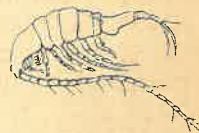

Kuwa 10.

fymmeniä kerätty. Harjaantumisen jälkeen kuitenkin woi erottaa eläimen mustan filmän, joka on ruumiin etupäässä.

Späilemättä tuo wapaassa wedessä eläville eläimille omituinen ruumiin läpikuultavuus osaksi on seurauksena kudokkien suuresta wesi-peräisyydestä, jonka hyödyn sanottiin olewan siinä, että sen kautta ruumiin ominaispaino vähenee, se tulee keweämmäksi. Mutta tätä ruumiin wärittömyyttä, joka tekee sen miltei näkymättömäksi, woi myöskin ja suuremmalla syyllä pitää samallaisena ilmiönä kuin erittäin rannikko-eläinten pohjaa matkivia wäreja, nimittäin katsoen siihen hyötöyn, mikä siitä lähtee, sekä sille joka näkymättömyytensä tähden säilyy wihollisiltaan, että sille joka samasta syytä saaliinsa huomaamatta pääsee tämän kimppeun. Esim. juuri viimeksi mainitulla peto-äyriäisellä on kasvainainen hyötö näkymättömyydestään: se jää kaloilta huomaamatta ja myöskin niiltä pikku-elimistöiltä, joita se käyttää ravinnohseen.

Koska olot aukeassa wedessä owat joffeenkin yhdenkaltaiset useimmissa järmissä, on kaswiston ja eläimistön kokoonpano siinä joffeenkin yhtäläinen eri vesistöissä. Minäkaan ei siinä huomaa läheskään niin paljo paikallisia eroavaisuuksia kuin rannikon elomaailmassa. Yleensä tawataan wapaassa wedessä werrattuna rannikon eläimistöön ja kaswistoon harwoja lajeja, mutta sitä wastoin on yksilöitten runsaus sitä suurempi. Jos esim. pinta-haawia, jonka aukon läpimitta on yksi jalka, wetää menheen perässä noin kymmenen minuuttia, woi saada miljoonia pikku-elimistöjä*), jotka kuuluwat waan pariin kymmeneen eri lajiin! Tämä runsaus on tärkeä seikka, sillä monet kalat, niinkuin muikku, elävät pää-asiallisesti eräistä wapaan weden, yhden millimetrin pitkistä äyriäisistä, joista wieresä olewa kuwa 11 antanee jonkunmoisen käsityksen.

Kuwa 11.

R. M. L.

*) Ei tarkoiteta bakterioita, joita myöskin on järwivedessä, waan jotka owat niin paljo pienempiä tässä kirjoituksessa tarjottuja „pikku-elimistöjä“, että nämä jälkimäiset owat jättiläisiä edellisten rinnalla.

Vuorelta mereen.

Metsäisen vuoren rinteillä
Pulppuili lähde siintävä
Taimasta kumastain.
Sen tunsi taimaan tuulokset
Ja pilvet, päivän sätehet
Ja sammalmätäs wain.

Se siinteli ja välkkyili,
Se pulppuusi ja uneksi
Ja juhisi ja soi. —
Mut sinivyötä katsellen.
Sen heräs kaiho mielehen —
Se kauaks waiteloi.

Ja katsoi wyötä yllänsä
Se uurssi maata eesfänsä
Ja solui laaksoon näin.
Ja kautta kulkaniittyjen
Ja ohi lehdonstepehen
Se wieri kylään päin.

Oi ihanuutta maailman,
Jon kuonut suuren Jumalan
On lemmen runsaus! — —
Mut kylää lähemmä kun käy
Ei enää suloutta näy —
Kaikk' katoa kauneus.

Siell' on niin rajoitettua,
Ja halpaa, kurjaa, ahdaista —
Ja kylän ruokottuus.
Se filokalwon röheltää,
Se heloaallot pimentää
Tuo kylän siivottuus.

Se puron mieltä painaltaa, —
Se ikäväi, se halajaa
Pois metsään wilpoisaan.
Mut sinne kottiin lapsuuden
Metsäisen vuoren rinteillen
Ei pääse kofjanaan.

Ja fikki häy eespäin wain
Se rientää, rientää kiiruhtain
Merehen päästäkseen.
Ja sinne, päivän paistaisja
Ja meren laajan loistaisja,
Puhtoisna kuollakseen.

J. r. e. c.

Kansanopistoriennot.

Kaksi vuotta sitten julkaistiin Kansanvalistus-seuran kalenterissa yleiskatsaus maamme kansanopistorientojen vaiheista 1891 vuoden syklyyn asti. Hyvin lyhyessä ajassa oli paljo aikaansaatu, parin vuoden kuluessa oli intoa lewinnyt melkein joka maamme sopukka, kolmattakymmentä kansanopistoja oli perustettu, jotka kaikki kasvattivat itsellensä omat rahastonsa ja ajattelivat omaa oppilaitosta, ja muutamissa paikoissa oli opisto jo awattukin. Kuinka asiat sen jälkeen ovat kehineet, etenkin suomenkielisiin kansanopistoihin nähden, on aikomus seuraavassa pääkohdisiaan selwittää, sen mukaan miten siitä sanomalehdistä löytywistä uutisista ja suoranaissilla kysymyksillä olemme saaneet tietoa.

Bohjanmaalla on tätä nykyä waukuttamassa kaksi suomenkielistä kansanopistoa, toinen Ilmajoella, toinen Limingässä.

Ilmajoen kansanopisto, johtaja maisteri Niilo Liakka, awattiin 7 p. marraskuuta 1892. Oppilaita oli ensimmäisenä kuusikuukauteksena waukutuskautena 39, joista 26 nais- ja 13 miespuolista. Oppilasmaksu 20 m:kaa. Naisjohtaja oli ensi vuonna neiti L. Enroth ja opiston yhteyteen oli liitetty erityinen emäntäkoulu, jota warten on pyydetty erityistä waltioapua. Kesällä sen ohessa kaksikuukautinen oppijakso etupäässä käytännöllisiä aineita warten, oppilaita 20, maksu 5 m. Menot kaikkiaan ensi lukuvuonna, ylöspanokustannukset siihen luettuina, noin 10,000 m:kaa. — Kirjasto on, jossa 524 nidettä, raha-arwo noin 700 m:kaa. — Toinen waukutuskauti alkoi 6 p. marrask. 1893 Pirilän kylässä, jolloin otettiin wastaan 45 oppilasta, 19 miesp. ja 26 naisp. Naisjohtaja

emäntä Sim. Liakka, apu-opett. hra M. A. Soini. — Ensimmäisenä lukuvuonna oli oppilaita Ilmajoelta kotoisin 21, toisena 15. Piirustukset omaa rakennusta warten löytyy, arkkitehti J. Stenbäckin ilmaiseksi tekemät ja rakennuspaitasta pappilan maalla on sowittu ja siihen saatu pitäjän lupa.

Limingan kansanopisto, johtaja maisteri Kaarlo Lewón, awattiin 15 p. marraskuuta 1892 ja ensimmäinen lukuvuosi päättyi viime huhtikuun 28 p:nä. Oppilaita oli 40, joista 24 miesp. ja 17 naisp. Oppilasmaksu ainoastaan 10 m:kaa. Naisjohtaja rouwa Sigr. Lewón, apu-opettajia past. J. Ruuskelin, opett. G. Kunnas ja agronomi R. Bäckman. Kannattajayhdistyksen säännöt wauwistettiin 31 tam mik. 1893 ja opiston ohjelma 25 p. heinäkuuta. Kannattajayhdistyksen esimies on ollut maisteri S. Westerlund. Opiston meno- ja tulo-arwo 7,150 m:kaa. Toinen lukuvuosi alkoi viime marrask. 14:nä, oppilaita 39.

Kolmatta suomenkielistä kansanopistoa warten Bohjanmaalla on tohtori R. Melander lahjakirjalla Bohjolaiselle osakunnalle 9 p:ltä viime marraskuuta määrännyt Haapaweden kirkonkylässä olewan palstatilansa ja siihen rakennetun tilawan huoneuksen, joka on palowakuutettu 9,500 m:kaasta, ja on osakunta hyväksyen lahjoittajan ehtoja, joihin kuuluu että uusi opisto, Haapawedellä taikka muualla, sen toimesta viimeistään awataan syksyllä 1898, ottanut lahjan vastaan.

Nuotinkiellinen kansanopisto Bohjanmaalla Kruunupyysissä, johtaja J. Klockars, awattiin jo 3 p. marraskuuta 1891 ja on siitä pitäen jatkanut säännöllistä waukutustansa. Nykyjään 45 oppilaita. Opistolla on oma rakennus, joka on maksanut 35,000 markkaa ja suureksi osaksi lahjoitustien kautta syntynyt kirjasto, jossa on 1,000 nidettä, raha-arwoltaan wastaawina 2,600 markkaa.

Länsisuomessa perustettiin samaan aikaan kun Bohjanmaalla suomenkielinen kansanopisto. Se on sijoitettu Huittisiin, johtaja maisteri M. A. Rnaapinen, awattiin 1 p. marraskuuta 1892 ja lukukausi päättyi 6 p:nä viime toukokuuta. Oppilaita on ollut koko 59, joista miesp. 31, naisp. 28, joka

määrä kuitenkin on huomattu liian suureksi, niin että tänä syksynä ei ole vastaanotettu enemmän kuin 46. Oppilasmaksu, joka ensi lukuvuonna oli 20 markkaa, on nyt myös korotettu 30 m:ksi. Naisjohtaja on neiti J. Wilenius, apu-opettaja maist. R. Suomalainen. — Opistoa warten löytyy kannattaja-yhdistys, joka on liittynyt Kansanvalistus-seuran haara-osastoksi ja femmoisena sai sääntönsä seuran päätoimikunnan kautta vahvistetuiksi 5 p. elokuuta 1892. Töwen noin 1,000 markkaan nouswan, Kansanvalistus-seuran hallussa olevan rahaston koroista maksetaan stipendeja Huittisten kansanopiston oppilaille. Kannattaja-yhdistyksen jäsenet suorittawat vähintään 10 markan vuosimaksut 3 vuoden ajalla taikka 30 markkaa kerrallaan. Oman rakennuksen, jota warten suurempi osa pääomasta jo on koossa, tulee valmistua 1895. Viirustuksesta, jonka airwan ilmaiseksi on tehnyt arkkitehti Usko Nyström, antaa kalenterin alussa olewa kuva hyvän käsityksen.

Satakunnan kansanopistorahasto, joka on keräilty Kansanvalistus-seuran Borin haara-osaston myötämäikäisellä ja nykyään tekee noin 4,500 markkaa, on päätetty luovuttaa Huittisten kansanopistolle, joka onkin sijoitettu Satakunnan alalle.

Warsinais-Suomeen sijoitettawaa kansanopistoa warten aljettiin keräämään waroja kesällä 1892 ja on nykyään koossa noin 6,500 m:kaa. Esitelmää asian wireillä pitämistä warten on kustantanut länsisuomalainen ylioppilas-osakunta. Tahdotaan saada kokoon 40,000 m:kaa, ennenkuin awataan opisto, jonka tähden vielä onkin liian aikasin puhua opiston tulewasta paikasta. Piikkiöön tai Paimioon sen kuitenkin luullaan tulewan.

Ruotsinkielisiä kansanopistoja Länsi-Suomeen on ehdotettu kaikkii, joista toinen, Paraisien kansanopisto, awattiin marraskuun 5 p:nä 1893, johtaja maist. R. Karlsson, naisopettaja neiti Sig. Heurthen. Kansanopistorahaston ilmoitetaan nousewan 40,000 markkaan.

Toinen ruotsinkielinen kansanopisto aiotaan perustaa Ahwenanmaalle.

Hämeessä on Kangasalla yhä waikuttamassa neiti S. Hagmanin jo 1888 awaama naiskansanopisto. Opiston ensimmäisinä wuosina oli pidetty kaksi kolmekuukautista oppivuoroa wuodessa, mutta lokakuulla 1892 aljettuna lukuwuotena tarjottiin kolme kolmekuukautista oppivuoroa, joten annettiin opetusta koko yhdeksän kuukautta. Ensimmäisellä wuorolla oli 32 oppilasta, toisella 54 ja kolmannella 44. Winoastiaan 7 oppilasta otti osaa kaikkiin kolmeen ja 37 oli kuusi kuukautta, muut lyhemmän aikaa; kaikkiansa oli 72 eri oppilasta. — Wides lukuwuosi alkoi 20 p. syysk. 1893. Oppilasmaksu on 25 m:kaa kuudelta kuukaudesta ja 15 m. kolmelta. Opiston menoarvio nousee 3,635 m:kaan, josta nykyään 2,000 m:kaa suoritetaan 1892 koroitettuun määrään myönnetyistä waltioawusta. Kannatusseuraa ei ole, johtaja yksin wastaa kaikesta; rahalahjoja on saatu w. 1889 S.mf 626: —, 1890 S.mf 1,071: 25, 1891 S.mf 812: 90, 1892 S.mf 1,201: —. Munnon ja rawinnon saawat oppilaat 30 m:sta kuukaudesta, afunnon yksin 3 m:sta.

Toinen Hämeesen sijoitettu opisto on Lahden kansanopisto, jonka johtajaksi on walittu maisteri R. A. Fransila. Oppilaita on 45, 20 mies- ja 25 naispuolisia. Oppilasmaksu 20 markkaa. — Opistoa warten on koossa kannatus- ja rakennusrahastot, suurin lahjoittaja on ollut kapteeni A. Jellman, joka kolmeksi wuodeksi on suostunut antamaan 1,000 m:kaa wuodessa, jonka ohessa opiston huoneusto Lahden kauppalassa on hänen wuokraama ja koulun kalusta ja opetuswälineet hänen lahjoittamia. Sen lisäksi owat kannatusapuja luvanneet paitsi yksityiset henkilöt, useat naapurikunnat. Oppilaita otettiin wastaan 20 p. marraskuuta 1893; julkinen wihkimäjuhla pidettiin saman kuun 27 päivänä.

Näiden opistojen lisäksi on Hämläinen ylioppilas-osakunta päättänyt perustaa vielä kaksi opistoa, toisen Jyväskylän tienoille, toisen Etelä-Hämeesen. Rakennuswaroja on tähän asti koossa yhteisesti molempia warten puhdasta rahaa noin 20,000 m:kaa ja sen lisäksi kannatussummia, 593 eri sitoumusta, joista kuitenkin muutamat tärkeät owat ehdollisia;

niin esimerkiksi Jämsästä 2,400 m:kaa neljäksi vuodeksi, jos Keski-Suomen kansanopisto sijoitetaan sinne, ja valtiopäivämies Piiloselta vielä enemmän, jos sama opisto sijoitetaan Laukaan Vänekoskelle. Ryhymys paikasta ratkaistaan vasta kun tämä kirja jo on painettu; matka-apuja opintomatkaa warten Skandinavian opistoja tutkimaan on osakunta antanut herroille Seweri Nymanille ja Kaarlo Kerkkoselle, joista tullee laitosten johtajat, ja molempien opistojen on määrä tulla awatuiksi syksyllä 1894.

Uudellamaalla on hankkeessa yksi suomalainen kansanopisto, jota warten Länsi-Uudenmaan kaikissa suomalaisissa kunnissa on waroja kerätty ja yhteinen komitea asetettu. Nykyjään on koossa 4,600 markkaa, jonka ohessa noin 1,500 m:kaa on tiedossa eri kunnissa, joita ei vielä ole annettu yhteisen rahastonhoitajan käsiin. Opiston paikasta ja awaamisajasta ei ole vielä päätetty.

Helsingissä on pidetty kansanopistokursseja sekä suomen- että ruotinkielisiä; valmistukset niihin olivat Kansanwalistus-seuran alkuunpanemia syksyllä 1891, mutta vähäsen ennenkuin kurssit awattiin tammikuussa 1892, siirrettiin niiden johto keskinäisen sopimuksen kautta Helsingin työväenyhdistyksen käsiin. Ensimmäisessä suomalaisessa kurssissa oli johtajana maist. R. Saittu ja oppilaita, jaettuina 2 osastoon, 69, 58 miesp, 11 naisp, ja ruotsalaisissa joht. neiti Frelander, oppilaita 24. Kurssit kestivät 12 viikkoa 8 oppitunnilla wittossa. Oppilasmaksua ei ollut. — Sen jälkeen on näitä kurssia yhä edelleen jatkettu Työväenyhdistyksen toimesta ja kaupungin waltuusmiesten myöntämällä waroilla, kaikki kurssia talwessa. Oppilasmäärä on ollut noin 40 ja 50 suomenkielissä ja 15 ja 20 ruotinkielisissä. — „Arbetets wänner“ nimisessä yhdistyksessä on nostettu puhetta täyden ruotinkielisen kansanopiston perustamisesta Helsinkiin kaupungin wakoilla, mutta sittenkun kannatuksen pyyntö tänä syksynä hylättiin kaupunginwaltuustossa lienee tuuma rauennut.

Ruotinkieliset kansanopistot Porwoossa, joht. nyf. maist. Oljemark ja Espoossa, johtaja R. Rofedt, owat edelleen

jatkaneet walfutustansa ja uusi opisto on päätetty Uusmaalaisen ylioppilaskunnan keräämillä waroilla perustettawaksi Uudenmaan läntiseen osaan.

Sawossa awattiin ensimmäinen kansanopisto „Keski-Savon kansanopisto“ Joroiissa 3 p:nä marraskuuta 1892, lopetettiin 6 p. toukok., johtaja maisteri Hj. Mikander. Oppilaita oli 34, yhtä monta mies- kuin naispuolista. Oppilasmaksu 10 markkaa. Naisjohtaja wiime w. lääketiet. yliopp. neiti Gewa Hällström, apu-opettaja kansak.oppett. A. G. Karmonen. Nyf. naisjoht. neiti G. Keinänen, apu-opett. P. Mäkiläinen. Opistoa warten on olemassa kannatus-osakeyhtiö 10 markan osakeilla. Osakemaksuja on tullut S.mf 3,319: 30 ja Sawo-Karjalaiselta ylioppilaskunnalta S.mf 7,440. Menoja on ollut 11,600 m:kaa, joista kalustoon ja 10 vuodeksi ilmaiseksi käytettäväksi annetun huoneuksen korjaukseen liki 5,000 m:kaa ja 6,500 m:kaa opettajapalkkoihin ja muihin vuosittain palaawiin menoihin.

Pohjois-Sawoa warten löytyy kannatusyhdistys Ruopiossa, jonka tietewisä olewa pääoma nousee noin 7,500 m:kaan.

Stelä-Sawoa warten on toinen kannatus-yhdistys Mikelissä. Sen toimet owat niin edistyneet, että tulewan opiston paikasta on keskusteltu, ja sitä warten walittu waliokunta on katsonut sopiwaksi tarjona oleman paikan Mäntyhärjun kirkonkylässä. Waroja on koossa 4,200 m:kaa, jonka ohessa sitoumutta, jotka voidaan huomioon ottaa, noin 2,000 m:kaa. Kannatusseuran sääntöjen mukaan opisto toimii raamatullisessa hengessä ew. lutherilaisen tunnustuksen mukaan.

Karjalaa warten on olemassa neljä eri kansanopistoseuraa.

Joensuuun kaupungissa asetettiin jo aikasemmin Pohjois-Karjalan kansanopistotoimikunta, joka hiljakkoin on saanut sääntönsä senaatisia wahvistetuiksi ja on ilmoittanut liittywänsä haaraosastoksi Kansanwalistus-seuraan. Esimies waltiop. mies P. Leppänen. Koossa olewa rahasto S.mf. 5,956: —

Wiipurin läänin kansanopistoseura perustettiin wiime helmikuun 2 ja 16 p:nä Wiipurin kaupungissa

pidetyissä yleisissä kokouksissa ja sen säännöt vahvistettiin 13 maaliskuuta. Seuran tarkoitus on Wiipurin läänissä herättää tiedonhalua ja käsitystä kansanopisto-aatteesta, sekä aikaansaada kristilliselle pohjalle perustettuja kansanopistoja lääniin. Seura toimii pääasiallisesti paikallisyhdistyksiensä kautta, joita löytyy toinen Wiipurissa, toinen Virolahdi-Miehikkälässä. Päätoimikunnan esimies on asessor D. W. Merman. Seuran yhteisenä rahastona on Smk. 4086: 64, jonka ohessa maaseuduilla vielä on keräyslistoja, jotka eivät ole palanneet takaisin. Seura on palkinnut ja painosta julkaisut opett. D. Järveläisen kirjoittaman kirjaisen „Kansanopiston aate ja tarkoitus.“ — Kolmantena haaraosastona perustettiin Käksälällä kansanopistoseura marraskuun 12:nä 1893, tarkoituksella saada kansanopisto lähimmässä tulevaisuudessa perustetuksi kaupunkiin taikka sen läheisyyteen. Tuhannen markan paikkeella opistoa warten on jo tiedossa.

Uudenkirkon kansanopiston kannatusyhdistys pantiin alkuun maaliskuussa 1893. Seuraavan marraskuun 13 p:nä Wiipurissa pidetyssä perustawassa kokouksessa ilmoitettiin olevan waroja koossa listoilla kerättyjä Smk. 7103 ja arpajaisien kautta uudella kirkolla kokoon saatu noin Smk. 3000: — Esimies tohtori J. A. Ely. Yhdistys liittyy sääntöjensä mukaan haaraosastoksi Kansanwalistus-seuraan, ja opisto toivotaan voitawan awata syksyllä 1894.

Säkkijärwen kansanopisto-ystävät ovat näiden uusien yritysten rinnalla jääneet melkein syrjälle, mutta ovat nekin vielä olemassa, ja hiljatkseen kasvattawat suuremmaksi rahastoansa, joka 1891 nousi 3,000 markkaan.

Wiipurilainen ylioppilasosakunta on marraskuussa pidetyn suuren huwitilaisuuden kautta saanut kansanwalistustarvotukseen kokoon noin 10,000 markkaa, josta suuri osa lienee määrätty Uudenkirkon kansanopiston hyväksi, jotta siten helpommin saataisiin ensimmäinen kansanopisto lääniin awatuksi.

Siten näinä kahtena viime vuotena, jotka taloudellisesti ovat olleet vaikeimpia, mitä Suomenmaa pitkään aikaan on saanut kestää, kansanopistoriennot yhä ovat edistyneet ja saaneet osaksensa niin wahvaa kannatusta, että toivo että maamme kaikissa maakunnissa parin vuoden päästä ei ole ainoastaan yksi waan enemmiten useampia kansanopistoja käynnissä, ei enään ole mitään unelmaa wain, waan warmaankin toteutuu. Suomalaisia kansanopistoja on nykyään toimesa wiisi miehille ja naisille yhteisesti ja yksi naisopisto. Yhden vuoden päästä toivottawasti awataan kolme taikka neljä ja senkin jälkeen näyttää uusia olevan tulossa.

„Oppi ei ojaan kaada, tieto ei tieltä työnnä“, sen totuuden on Suomen kansa jo ammoin huomannut ja että se pyhy sille uskollisena, sen todistawat Suomen kansanopistoriennot.

A. Gt.

Suomi-Synodiin kuuluva Kalumetin suomalainen kirkko.

Tietoja Amerikan suomalaisista.

„Oma maa mansikka,
Muu maa mustikka.“

Wuosi wuodelta on yleinen huomio yhä enemmän kääntynyt tarkkaamaan, miten Atlantin valtameren takainen Amerikka yhä suuremman joukon on meidän vuosikymmeninä niellyt kansalaisia kaikista Euroopan eri maista. Raiwottuaan vuosikymmeniä — oikeammin jo vuosikatoja — maaosamme keski- ja etelä-puolilla on „fiirtolaisliike“ viimein yllättänyt meidän omat pohjoisetkin perukamme. Parin, kolmen viime vuosikymmenen aikana on tämä liike, Tornionjoen warrelta alkaen, lewinnyt jo kautta koko Suomemme, hokutellen ja wieden meidänkin kansalaisia noihin kaukaisiin merentakaisiin, tuntemattomiin maihin. Korkeimmalleen nousi fiirtolaisliike viime kewännä; Dulun ja Waasan lääneistä, mutta myöskin muilta seuduilta maatamme lähtien kokoontui „fiirtolaisia“ aina lau-

wantaisi Hankoon isot, sankat joukot — kilwan riennettiin Kööpenhaminaan ja Hulliin aina silloin lähtemässä olewiin laivoihin, koimaa jätettiin ja „uuteen“ pyrittiin. Kymmenen tuhatta, enimmäkseen juuri paraimmassa iässä olemaa jäsentään kadotti pieni kansamme näin tänäkin vuonna.

Kun niinkin pienestä maasta, kuin meidän, lähtee tuhansittain kansalaisia joka wuosi tuntematonta tulewaisuutta kohden, luulisi tällaisten tapahtumain jo herättävän kansan ja etupäässä ne, joitten huolena on walwoa kansan ja maan parasta, näkemään, mitä tapahtumassa on ja miettimään keinoja tällaisen kansallistaloudellisen wahingon jolleipakaan ehtä estämiseksi niin ainakin rajoittamiseksi. Ufkenewathan uhtaawan ruttotaudin edellä asianomaisten filmät jo arwon tähyystämään keinoja, millä waara voidaan pienimmilleen rajoittaa, mutta maan työhön kykenewimpäin, osasta yrittelijäimpäin kansalaisten tulwatesa tuhansin tuntemattomiin oloihin wieraille maille, ei hiiskuta sanaa, ei liikahduteta jäsentä; kaikki näyttää olewan, niinkuin olla pitäisiikin. Ja kuitenkin tulee myöntää, että maatamme näin menneen uhtaa waara, on jo kohdannut wahinko, ja että tätä waaraa ja wastaisia wahingoita olisi ryhdyttävä yhteisin keinoin torjumaan. Muissa Euroopan maissa owat epäedulliset sekä taloudelliset että waltiolliset olot synnyttäneet fiirtolaisliikkeen; meillä ei ainakaan tähän asti jälkimäiset fyyt ole olleet waiwuttamassa, waan on mainittu liike selitettävä yksin wain puutteen ja nälän itäwäksi seuraukseksi. Meidän pitäisi sen wuoksi oleman paljoo helpompi kuin ulkomaitten saada liikettä joiakin määrin hillitkfi, koska maamme luonnolliset warat wielä owat suuremmaxi osaksi käyttämättä. Mutta ellei sitä voitaisikaan kokonaan hillitä, ellei työtä ja ruokaa voitaisikaan omassa maassa kaikille kansalaisillemme hankkia, niin torjuisimme fiirtolaisliikkeestä maallemme koituwia wahingoita suureksi osaksi filläkin, jos näitä fiirtolaisiamme, „Amerikan suomalaisia“, koettaisimme hentikesiti tukea tuolla heidän etäisillä työmaillaan. Siweellisen tuen puutteessa owat fiirtolaisemme Amerikassa kaikkein fikäläisten onnettomimpain wertaisia, ja tästä juuri lähtee koko maallemme ja kansallemme

ei ainoastaan häpeää, vaan myöskin suoranaista kansallistaloudellista häviötä, jota ei lähimainkaan suinkaan korvaa ne „Amerikan rahat“, joita sieltä vuosittain kotimaahan lähete-tään, sillä tunnettuahan on, ettei maa kokonaisenaan niistä suuriakaan hyödy; oja niistä tosin käytettäneen „Amerikan leskein“ ja heidän lastensa elatukseksi, mutta toinen ja arwa-tenkin suurempi „tiketeiksi“ uusille Amerikkaan aikowille.

Sääffeitähän ei kuitenkaan voida antaa, ennenkuin tauti tunnetaan. Minkälaisissa oloissa „Amerikan suomalaiset“ elä-wät, siitähän on tähän asti ollut verraten vaihtuvia, hajanaisia ja enimmäkseen peräti väärää tietoja. Se, mitä on kerrottu, on kerrottu tarkoituksessa saada yhä uusia siirtolaisia matkalle Amerikkaan, ja niinpä onkin tuotu ilmi tietysti kaikki hyvät puolueet, jota vastoin pahat warjopuoleet on mitä huolellisimmin salattu. Waikkei tämänkään kirjoittaja vielä tässä lyhyessä kirjoituksessa voi antaa lähimainkaan täydellistä kuwaa kansalaistemme olosta ja elämästä Amerikassa, ja niinwoo hän kuitenkin, että tämäkin jo muodostaa siihen jonkin-laisen tehyksen ja ehkä sen sisäiset pääpiirteetkin, jotka sellai-sinaankin huvittanevat lukijaa.

Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain yli 9 miljoonaa neljä-kilometriä laajalla alalla ja niitten yli 60 miljoonan nouse-wan väestön keskesä asustaa nykyään noin sata tuhatta suomalaista. Koska he kaikki ovat menneet sinne ansioille, ovat he joutuneet aina sinne, missä milloinkin on paraiten työtä ollut saatavissa. Tästä taas on luonnollisesti ollut seurauksena, että he Amerikan manterelle tultuaan ovat eni-mäkkeen hajaantuneet kuin akanat tuuleen. Matkustellessasi Yhdysvaltain äärettömillä alueilla, ja vieläpä etelä Rana-dasfain, et löytäne ainoatakaan kaupunkia, tustinkpa ainoata-kaan suurempaa työpaiikkaakaan, missä et kuulisi suomalaisiakin löytyvän; idässä, lännessä, etelässä ja pohjaisessa — kaikkialla voit aivan odottamattasi tavata maanmiehiäsi.

Mutta löytyypä paljon paikkoja sellaisiakin, missä voi sanoa olevan warfinaisia suomalaisia siirtolaitakin. Sitäl-tioista on tähän nähden mainittavimmat New-York ja Massachusetts; edellisessä on tawattawissa 2 ä 3,000, ja jälkimmäisessä jotenkin sama werta suomalaisia. Nämä waltiot ovat Yhdysvaltain tiheimmin asuttuja, jotenka siirto-laiten pakostakin on matkaansa etenmäis länteen jatkaminen, waikkakin he juuri näillä seuduilla Amerikan manterelle ensin astuwat. Ainoastaan jonkin ammatin taitajilla, käsityöläisillä on asunto- ja elinpaikkansa New-Yorkin, Brooklynin ja New-Yersey'n kaupunkipaikoissa, ja wanhastaan on suomalaisia teh-dastöissä ja kiviurtimeoissa Fitchburgissa, Worcesterissa, Lanessivillesa, Pigeon Covesa, Rockportissa y. m. Massa-chusettsin tehdas- ja työpaiikoissa.

Länneimmäksi mennessämme tapaamme suomalaisia wähin Pennsylvaniasakin, mutta kowin hajallaan; enimmäk-keen on heitä waan siellä täällä aina muutamia kymmeniä henkiä Pennsylvanianta ihoissa kivihiilikaiwoyksissa, niinkuin esim. Belle Vernonin hiilikaiwoyksissa, Besjemerin kivilouhokissa ja Erien tehtaisa. Wasta ensimmäisiä oikeita suomalaisia siirto-loita tapaamme Ohiossa, missä maanmiehiämme kaikkiaan asustaa noin 3,000 henkeä. Mainittavimmat suomalaisten pesäpaikat täällä ovat Ohion isot lastauspaikat, Ashabulan Harbor ja siitä wähän lähempänä olewa Fairport, missä kummasakin on suuria telakkaita, niissä kun näet lastataan Pennsylvaniasta tulewaa kivihiiltä ja purjetaan Michiganista tuotawaa rautamultaa. Kesäaikoina on suomalaisia sen wuoksi hywällä ansiolla Harborissa noin 1,000 ja Fairportissa noin 500 henkeä. Jacksonin kivihiilikaiwoyksissa, Burtonissa metsätöissä ja Warrenin rautatehtaisa on heitä myöskin aina jokin pienempi määrä tawattawissa.

Ohioista siirtyy suomalainen asutus pohjaisempaan. Tosin on täydellisyhyden wuoksi mainittawa, että Michigan-järwen eteläpuolellakin asustaa wähin suomalaisia, niinpä wallankin muutamissa paikoin Illinoisin waltiota: Chicagossa 4 ä 500, Solietissa 2 ä 300, Waufeganissa noin 100 henkeä y.

m., mutta kuten sanottu, on meidän maanmiehiämme etsijämme siirtyminen pohjaisempaan. Näin tehden tulemme nyt suomalaisten vanhimille pesäpaikoille koko Amerikassa: Michiganin, Wisconsinin ja Minnesotan valtioihin, missä suomalainen väestö parin, kolmen viime vuosikymmenen kuluessa on kasvanut siihen määrään, että siihen esim. Pohjois-Michiganin pohjoisella rannalla olevassa Copper Islandissa eli, kuten kansalaistemme sanovat, Kupari-saarella nykyään kuuluu noin 10,000 henkeä; Pohjois-Michiganissa mannermaalla, Ishpemingin, Negaunee, Newberryn, Sault Ste Marien, Ironwoodin, Wakefieldin y. m. m. seuduilla noin 8 à 9,000 henkeä, puhumattakaan niistä muutamista sadoista, joita on fiellä täällä Etelä-Michiganissa, niinkuin Ludingtonissa, Muskegonissa, White Cloudissa, East Tawasissa, Lake Cityssä y. m. — Wisconsinin suomalaisten luku — West Superiorissa, Hurleysä, Brulesa, Ashlandissa y. m. — ei nousse edes 2,000:aan, mutta sitä vastoin on heitä Minnesotan hedelmällisillä tasangoilla taas koko joukko toisakymmentätuhatta: New York Millsissä ja sen ympäristössä 5 à 6,000; Cocatossa — suomalaisten vanhimmassa ja varakkaimmassa farmi- eli maanviljelysseudussa — noin 5,000; Towerissa ja Clyssä 1,500 henkeä j. n. e. Mainittava Minnesotan työpaitoista lienee sentään myöskin Mä-järven läntisimmässä sopukassa olewa Duluth, se kun on läntisimpänä päässä, mihin Atlantin valtamereltä Lorentzowirtaa ja „ihoa järviä“ myöten tulevat alukset pääsevät Amerikan sisämaahan. Täällä pannaan Minnesotan rikkaat viljavarat laiwoihin maailman markkinoille wietäwiksi, ja telakkamiesten joukossa on paljon meidänkin kansalaistamme.

Ennenkuin saavumme Tyynen valtameren rantamille, missä taas tapaamme kansalaistamme suuremmissa joukoissa, löydämme heitä vielä Dakotan, Wyomingin ja Montanan valtioissa. Dakotassa elelee heitä Frederikin ja Sawon seuduilla — noin 2 à 3,000 henkeä — maanviljelijöinä ja sitten Etelä-Dakotan länsipuolella, lähellä Wyomingin rajaa, Black Hillsin wuoristossa sama wäestö eläwä.

Wuorissa Wyomingissa ja Montanassa eläwät kansalaistemme melkein yksinomaan kaimantotoissa, etupäässä hiilikaiwoissa. Niinpä on heitä edellisessä waltiossa Red Springissa, Carbonissa, Hannassa ja Evanstonissa yhteensä noin 2,500, ja jälkimäisessä taas Red Lodgesa, Sit Coulessa, Butte Cityssä, Wikesä, Alta Minesa y. m. yhteensä noin 500.

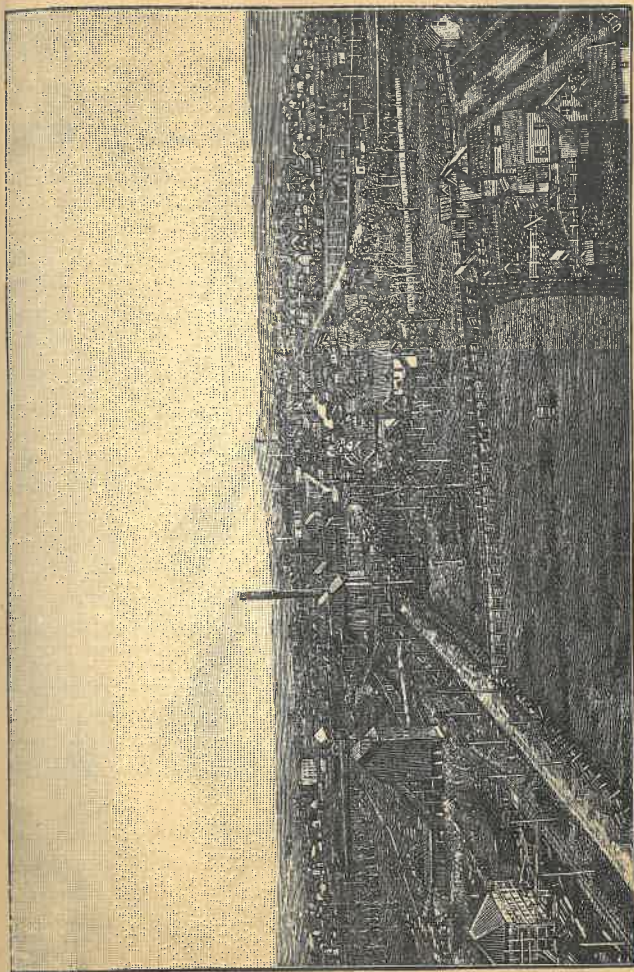
Tyynen valtameren valtioissa: Kaliforniassa, Oregonissa ja Washingtonissa, tapaamme, kuten mainittu, kansalaistamme taas suuremmissa joukoissa. Kaliforniassa on heitä San Fransiskon, Fort Braggin y. m. seuduilla yhteensä 5,000 hengen paikkeilla. — Oregonissa ja Washingtonissa taas näyttää näitten waltioitten rajana juoksewa Kolumbia-joki heitä koonneen rannoilleen kokomoiset määrät. Edellisessä waltiossa on Kolumbian suussa, Astoriassa, 2000 suomalaista kalastajina ja työmiehinä. Pitkin mainitun joen wartta ylöspäin on heitä sitten vielä samoin kalastajina, mutta myöskin tukki- ja metsätöissä ja maanviljelijöinä. Niinpä on Amatilla countissa, Mä-Kolumbian warrella, suuri suomalainen farmiseutu New Nehalem. Oregonin suurimmassa kaupungissa, Portlandissa, on useita fatoja suomalaisia työmiehiä, onpa heitä fiellä talonomistajinakin. — Washingtonissa on jatakunta suomalaista kalastajina Ilwacossa, lähellä Kolumbian juuta. Mlempänä, Kolumbian lisäjokien Dep Riverin ja Grays Riverin sekä Tyynen valtameren laskewan Nasel-joen warrella on taas koko joukko toista sataa suomalaista farmaria. Lisäksi löydämme kansalaistamme täällä vielä Carbonadon ja Burnettin hiilikaiwoissa sekä wähemmän määrän Seattlen ja Tacoman kaupungeissa ja niiden ympäristössä. Mainittawin suomalainen farmiseutu Washingtonissa on n. s. Brush Prairien, Bancouverissa Kolumbian rannalla. Kaikkiaan lasjetaan suomalaisia Washingtonissa olevan ehkä 3 à 4,000 henkeä.

Olemme näin käyneet, etsien suomalaisia, Atlantin valtamereltä alkaen aina Tyynen valtameren rantamille saakka, kautta koko Yhdysvaltain alueen. Olemme maininneet ainostaan suomalaisten pääpesäpaikat, kaikkia emme tietyksi ole woineet yksittäisesti luetella, emme fiellä täällä afustawia pie-

nempää joukkioita, perhekuuntia, jopa yksittäisiä henkilöitä. Että sellaisia voipi tavata missä paikassa tahansa Yhdysvaltoja, olemme jo ennen huomauttaneet, ja niitä tapaa kyllä eteläisissäkin valtioissa. Niinpä kuuluu suomalaisia asustavan Meksikon rajalla Teksasissa, Orangesissa ja sen ympäristössä, useita satoja; Pohjois-Karoliinassa samoin muutamia satoja j. n. e. Jos tässä vielä yhteen jakson liitämme, että suomalaisia lasketaan olevan Kanadassa — etupäässä Porth Arthurisissa, Sudburyssä, Nanaimossa, North Wellingtonissa y. m. — yhteensä noin 5,000 henkeä, niin olemme kertoneet, mistä suomalaiset Pohjois-Amerikassa tietäkemme ovat löydettävissä.

Wallankin takavuosina, mutta vieläpä aiwan viimekin aikoina on Amerikka saanut kuulla kehuttavan maaksi, missä „hunaja ja rieska vuotaa“. Työtä saapi pyytämättä ja palkkaa maksetaan niin, että mies ennen pitkää on tulevaisuutensa taloudellisesti täysin turvannut. Ennen, kun Amerikan luonnolliset rikkaudet vielä olivat koskematta ja työntekijöitä oli vähän, saattoi tuollaisissa puheissa olla jonkinlainen perää, mutta sen mukaan, kuin siirtolaisia tällaisten houkutusten kiihottamina on satojatuhansia kaitista maailman ääristä joka vuosi sinne tulvannut, olisi moisia kehumisia myöskin ollut vähennettävä.

Paraimpina työpaikkoina ovat Amerikassa tähän asti olleet suuret rautatierakennukset sekä hopea-, kupari-, rauta- ja hiilikainokset. Viime aikoina on kuitenkin tähän nähden tapahtunut suuria, Amerikan työmiehen talouteen syvästi koskevia muutoksia. Amerikalaisella nopeudella on rautatiemerkkoja toinen toifensa jälkeen ristin-rastin Yhdysvaltion alueella rakennettu ja pää- eli emäradat voipi sanoa olevan jo valmiina; monen eri yhtiön „linjoja“ pääse jo New-Yorkista ja muista itärannikon suurista kaupungeista aina San-Fransiskoon y. m. äärimmäisen lännen suurimpiin liikepaikkoihin. Nykyään rakennetaan rautateitä koko Pohjois-Amerikassa niin

Salmekin kaupunki Pohjois-Wichiganissa.

wähän, että rautatietöitten voi sanoa supistuvan ainoastaan ja olemassa olevien kunnossapitoon ja korjaukseen. Täten on siis yksi ja entisäikain ehkä tärkein ansiolähde melkein kuivuneena. — Kaimoksisia sitävästoin tehdään työtä yleensä edelleen — waitkakin toisin ajoin suuremmalla ja toisin taas vähemmällä miesvoimalla, aina sen mukaan, miten mistäkin kaimoksesta saatavalla metallilla on menekkiä —, mutta suuvesti ovat ajat niihinkin nähden huonontuneet. Wanhalla, kaimostöissä ja useampia vuosia olleella työväellä, voi yleensä sanoa olevan työtä ja ansiota edelleen, waan waitkea, toisin paikoin jo aiwan mahdotonkin on uusien tulokkaiden niissä saada itselleen paikkaa. Työvoimia ollessa näin — entisiin aitoihin verraten — runsaasti saatavissa, ovat palkatkin tietysti entisistään sen mukaan alentuneet. Kaimostyömiehillä kuului keskimäärin nyt olevan palkkaa noin 60 dollaria kuukaudessa. 60 dollaria tekee tosin meidän rahaksi waittaen ja sitä siihen verraten alun neljättä sataa markkaa, ja arvellee moni tuota summaa wallan erinomaiseksi. Wallan erinomainen se olisikin, jos kaimosmies sen sellaisenaan saisi jäästään, jos hän Amerikassa woisi elää ja tulla toimeen yhtä halvalla kuin täällä Suomessa. Mutta tässäpä se pulma juuri onkin, ja se panee monenkin muuttamaan ennenaikaista arveluansa. Dollarilla Amerikassa — se on otettava huomioon! — ei ole sanottavasti suurempi arvo kuin markalla täällä Suomessa. Lähdeppä Amerikassa ostamaan ruokaa, waatteita ja mitä muuta pienempääkin tawaraa tai vuokraamaan asuntoa, niin tulet tämän omasta kokemuksesta piankin huomaamaan. Tawallinen työmies saa kaikilla asunnostaan ja ruoastaan suorittaa 20 dollarin waitheilla kuukaudessa — misjöpä täällä meillä työmies wälttämättömmimmästä elannostaan maksai alun toista sataa markkaa?! Ja kaikki muu on sen mukaan. Waitettäneen tätä vastaan, että sittenpä elätkin työmies Amerikassa paremmin kuin köyhässä kotimaassaan. Tässä huomautuksessa saattaa osaksi olla perääkin, asuntoon nähden ei, mutta ehkä ruokaan. Kaitissa niissä työwäen asunnoissa, misjä tämän kirjottaja käwi, näki aiwan selwästi rakennuttajan olleen käytännöllisen

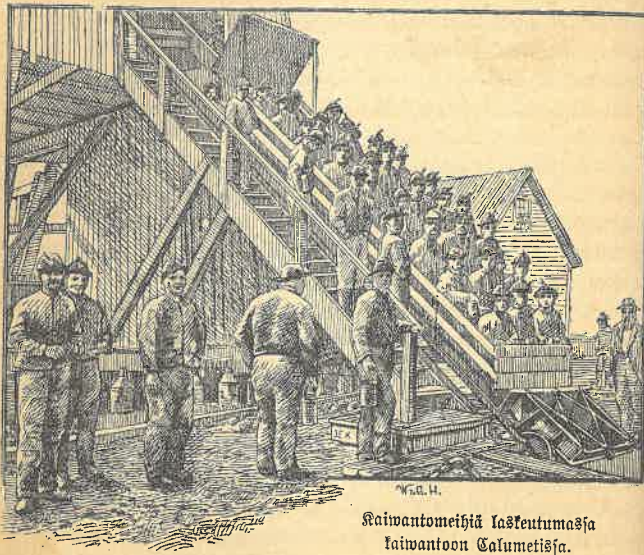
amerikkalaisen, joka rakennuksensa oli jakanut pieniin kamari-loihin, mihin fitten kuhunkin otettiin niin monta asujainta kuin waan mahtumaan saatiin. Kun rakennustapa sitäpaitsi yleensä on n. s. ristikkoo, mikä ei voi niin hyvin kuin meidän hirsi-rakennukset lämpimää pitää eikä kylmää vastustaa, niin tullee monikin suomalainen ikämöiden muistelemaan kotiansa. Niillä feuduilla, misä suomalaiset enin Amerikassa oleskelewat, on talwi yleensä yhtä kylmä kuin meilläkin; niinpä sanottiin Tshpemingissa ja muualla Pohjois-Michiganissa wiimekin talwena olleen pakkaista aina 40° Cels. Ei siinä pakkaudessa suurtaakaan apua lähde, waikka „kamiinisä“ hiili kyteekin taufoamatta! Ruokaa kuulee sen sijaan enemmän kehuttawan, ja totta on, että amerikkalainen työmies, ainakin tähän asti on syönyt „puhdasta leipää.“ Eteläisiltä lämpöisemmiltä maanviljelys-feuduilta ja äärettömiltä heinäaroilta tuodaan loppumatta wiljaa ja karjaa, ja niinpä onkin maisfileipä ja liha jokatapäiväfenä rawintona. Mutta kaikki tuo makkaa, ja huomauttaa sopii wallan syystäkin, että jos waan kotimaassa wapaahetoisesti tehtäisiin yhtä ankarasti työtä kuin Amerikassa pakosta, niin moni saisi kotonaankin selwän leiwän tarvitsematta sitä weraasta maasta hakea.

On mainittu, että työmiehen elanto Amerikassa tulee kuukauteessa maksamaan 20 dollarin waiheille, toisin paikoin wähän wähemmän, mutta toisin taas enemmänkin. Jos lasjetaan waatteisiin, pesoon y. m. aiwan wälttämättömiin menoihin kuukauspalkasta hupenewan vielä lisäksi toinen mokoma, mikä ei liene liiaksi arwattu, kun muistetaan, miten kallista kaikki siellä on, niin jäisi puhtaaksi jäästökä kaimostyömiehelle vielä noin 20 dollaria. Hywä on, jos hän tämmöisen summan voi joka kuukausi säästöön panna tai kotimaahansa lähettää, mutta harwat lienevät ne, joitten talous jää näinään edulliselle kannalle. Amerikassa owat kaikenlaiset kiusaukset niin monet ja suuret, että useimmilla ei ole kuukauden palkan saadessaan säästöön „senttiäkään“. Kansalaisytemme sekä ruumiillisia että henkisiä woimia tuhoawimpana paheena on kapakkaelämä ja juoppous. Koska fiirtolaisemme yleensä owat henkisesti peräti

köhää wäkeä, on heidän sitä waikeampi tätä kiusausta kestää ja woittaa, wallankin kun „salooneja“ wapaassa Amerikassa on niin taajassa, ettei niitä juinkaan hakea tarwitse. „Talo ja kaffi kapakkaa“ on amerikkalainen sananparsi, joka sattuwasti kuwaa sikäläiset olot tähän nähden.

Koska tässä on ollut puhe kaimostyömiehistä, niin mainittakoon yhteen menoon muutama sana heidän työstään ja työjärjestyksestään, koska suuri osa suomalaisia juuri kaimostöissä toimii. — Työ kaimoissa on sekä raskasta että waurallista. Työpäiwä on tavallisesti 10-tuntinen, ja on se jaettu, niin, että joka toinen wiikko on oltawa päiwä- ja joka toinen yötyössä. Mies, joka kello 6 aamulla lasjetaan maan alle työtä tekemään, nostetaan sieltä ylös wasta kello 6 ajoissa j. p. p. ja saa hän sitten fitten lewätä seuraawaan aamuun kello 6:een, jolloin hänen taas tulee olla kaimoksen suulla odottamassa, kun yötyössä olleet nostetaan „wapauteen“. Täyissä työtamineissa: päässä kowa, hypärän tapainen lakki, mihin etupuoleen kynttilä tai pieni lamppu kiinnitetynä, yllään karkea työpuku, jaloissa paksupohjaiset saappaat, joiden anturat melkein yleensä raudoitetut, ja käsissä kannellinen lakkiastia, misä päiwän (tai yön) ruoka, astuu hän pitkulaisen, wiistosja asemassa olewan reen näköiseen laitokseen ja — yffi, kaffi! — parisja minuutissa on hän 4 ä 5,000 jalkaa maan pinnan alla. Täällä fitten alkaa työ, jonka luistamisesta ankarat päällismiehet kyllä pitävät huolen. Kutakin työaikaa kohden on jokin wisfi määrä metalliainetta nostettava ilmoille. Nostamisen ja suurimmaffi osaffi puraamisen toimittawat kyllä koneet, mutta jää sitä kuitenkin työtä kyllin työmiehellekin, ettei sitä joutilaana kerkiä olemaan. Miten työlästä ja waurallista on liikkuu ja tehdä työtä tuolla alituissa pimeydessä, kosteudessa ja pilaantuneessa ilmassa tuhansia jaltoja maan alla, käftittää helpommin kuin sen kertoa voi. Wähänkään waurattomasti liikkessaan voi armaamatta suistua joltakin kielekkeeltä kymmeniä sylvä alas päin ja särnäisissä louhokissa loukkaantua raajarikoksi tai hengettömäksi, ja yhtä odottamatta voi saada niskaansa jonkun jostakin yläpuolelta irtaantuneen

möhtälään, joka tavallisesti paikalle uhrinsa tappaa. Woipipa myöskin milloin mistäkin syystä tuli päästä raiwoamaan tällaisissa maanalaisissa työpaikoissa, ja silloin ovat melkein aina monet sadat, elleipä tuhannet työmiehet auttamattomissa. Satuupa wälistä aiwan muutamassa Calumetin kuparikawofessa tapahtui niinkin, että koneentäyttäjää ei pitänyt tarkkaa huolta „hisjiä“ nostettaessa — hisji nousi täydellä woimalla siihen

Raiwantonnetiä laskentomasja
kaiwantoon Calumetisja.

tukkiin saakka, minä ympäri rautawitjat kiertyiwät — witjat meni wät poikki — hisji putosi samassa filmänräpähkessä tällaijin mustaan kuiluun ja — tuhansien jalkojen syvyydestä korjattiin kolme sähkistä lihaa ja luuta, ainoat jätteet hisjissä olleesta 10 miehestä! — Kuolemantapaukset ja muut pienemmät onnettomuudet ovat kaiwospaikoissa siksi tawallisia, etteiwät ne mitään suurempaa huomiota herätä. Vakien mukaan oli-

siwat kaiwosyhtiöt kyllä melkolliset kaikista onnettomuuksista wastaamaan, onnettomuuden kärsineet tai heidän omaisensa rahallisesti palkitsemaan, mutta useimmin saadaan onnettomuus selitettyksi onnettomuuteen joutuneen omaisi syyksi ja yhtiöt pääsewät wapaiksi, ja sen wooksi on työmiesten ollut pakko itse omassa keskuudessaan omilla kustannuksillaan perustaa wakuutusyhdistyksiä tällaisten onnettomuuksien ja tapaturmien waralle. Suurin tällainen wakuutusyhdistys suomalaisten kesken on „Amerikan suomalainen kansallis-yhdistys“, jonka 5-henkinen johtokunta on Ishpemingissä ja jolla on aliyhdistyksiä monissa muissa kaiwospaikoissa. Samaa tarkoitusta warten on „Suomalainen sairastus- ja loukkaus- apuyhtiö“ Hancockissa, „Kalewa, sairastus- ja loukkaus- apuseura“ Red-Jacketissa eli Calumentisja, y. m. m.

Waikeampi kuin kaiwosmiesten taloudellinen tila on tietysti niiden, joiden täytyy tehdä työtä pienemmillä palkoilla. Ja näitä on meidänkin maanmiestemme joukossa paljon. Kun päiväpalkat muissa, enemmän tai vähemmän satunnaisissa töissä on 1 dollarista 25 sentistä 1 dollariin 50 senttiin, ja menot muuten yhtä suuret, niin on luonnollista, että säästöt supistuwat vielä sitäkin pienemmiksi. Tosin saattaa juurisissa jätamapaikoissa telakkamiehet ansaita 15:kin dollaria ja enemmänkin wikoissa, mutta huomattawa on myöskin, että ansiota on wain laiwaliikeen aikana. Muuten owat tällaiset liikkuwaiset työmiehet vielä enemmän kuin muut, wakinaijessa työssä olewaiset, juoppouteen ja muihin paheisiin taipuwaitet. „Jos suomalaiset olisiwat raittiita, niin paljon he säästöön saisiwat. Huhtikuulta — Joulukuuhun woi telakkamies koota 5—600 dollaria. Mutta kun esim. Harborisja, missä, noin 3—4000 henkeä, on 50—60 kapakkaa, niin woi arwata, mihin ansiot menewät.“ Kapakoista ja juomisesta puhuttaessa sai Waasan-lääniläisistä aina kuulla sen todistuksen, että he kaikista suomalaisista owat pahimmat juomaan ja tappelemaan, ja siten aina joutuwat tememiin Amerikan ankarain poliisijien kansja. Calumentisja esim. kerrottiin, että sen kaupungin putkasja joka-ainoa päivä woi tawata jonkun suoma-

laisen, tavallisesti kyröläisen, karstulaisen j. n. e. Suomessa ja tappelemisessa pidetään eteläpohjalaiset — häpeä tunnustaa — täysin irlantilaisien vertaisina.

Taloudellisista oloista puhuessamme lienee vielä täydellisyyden vuoksi mainittava sananen niistäkin kansalaisittamme, jotka Amerikassa maanviljelijöinä elatuksensa hankkivat.

Maatilat eli „farmit“ ovat pinta-alaltaan 20—160 aktrin laajuisia, enimmäkseen kuitenkin vain noin 40—50 aktrin aluisia (aktri = 27 Suom. mittakapan alaa). Farmi maksaa, jos siitä jo enin osa on viljeltyä, 30 à 36 dollaria aktri; jos alueella kasvaa metsää — enemmältään lehtimetsää niillä feuduilla, missä maanviljelystä parhaasta päästä harjoitetaan —, niin on hinta waan noin 20 dollaria aktri. Tällaisissa farmeissa pidetään 3—4 hevosta; 5—15 lehmää; lampaita ja fitoja niillä paikoin, missä niitä myytäviksi kasvatetaan, sadoittain, muuten vain jokin pienempi määrä; kanaja isot laumat, fillä munia syödään Amerikassa paljon. Kaitisissa farmeissa tapaa puutarhanviljelystä: hedelmäpuita (omena- ja päärynä-) sekä marja-, wiini- ja firsiikkapensaita. Wiljalajeista ovat mainittavat: maissi, nisu, kaura ja paikoin ruis. Ruis ei kuitenkaan oikein ota menestystänsä, koska maata ei huolellisesti valmisteta, huonoesti kynnetään, ei ojiteta lainkaan — wesi saa hakea itselleen laskun, mistä löytää. Rylwöheinää wiljellään myöskin wuorowiljelyksenä: kun maa ensin käännetään, kylwetään eli, oikeammin sanoen, istutetaan siihen maissia, toisena kewnänä kylwetään se kauralle, seuraavana syksynä nisulle yhdessä heinänsiemenen kanssa ja sitten jää se heinälle seuraaviksi vuosiksi, kunnes se jälleen käännetään ja samoja wiljelyswuoroja ruwetaan noudattamaan. Amerikalle omituisena wiljelystapana on mainittava, että samasta maasta useastiin otetaan yhtäaikaa kolmekin eri lajia ftoa; niinpä näkee isojen alojen yhtäaikaa kasvawan hedelmäpuita, niitten juurella maissia ja alempana vielä wefimelununia tai juurikasveja. Maa on woimakasta, eikä sitä joutilaana seisoteta.

Näihin aikoihin asti on farmien saanti ollut warattomallein helpompaa niin kauwan kuin waltiolla vielä on ollut

aiwan afumattomia maa-aloja luowutettawissa. Waltion harrastuksena näet oli saada autiot maa-alat ajutuiiksi niin pian kuin mahdollista ja sen vuoksi se luowutti farneja melkein ilmaiseksi niille, jotka sellaisia halusivat. „Farmarin“ oli wain fitoutuminen määräwuosien kulussa rakentamaan tilalleen tarpeelliset huoneet ja perkaamaan wiljelykseen jonkin wösin pien en alan maata. Tuon tehtyään maksoi hänelle omistusoikeuden lunastus kiinteistönsä ainoastaan noin 20 dollarin waiheille. Sittemmin ovat suuret yhtiöt, etupäässä „rautatiekompaniat“, rientäneet wälikauppiainiksi, hankkineet itselleen afumattomat alueet ja myywät niitä nyt „farmareille“, mutta tietysti woittohinnasta. Tällaisia uutistiloja on nyttemmin saatawissa wain lähempänä, Minnesotasta alkaen, missä afutus vielä on harwempaa.

Se seikka, että Amerikasfain jo maanwiljelijäiksi ruwetessa täytyy omistaa jokin werta waroja, samoin kuin sekin, ettei siellä enempää kuin muuallakaan maanwiljelijänä ole toiwoa yhtä äkin rikastua kuin mahdollisesti teollisuuden ja kauppan palveluksessa, on arwatenkin waukuttanut, että werraten pieni osa maanmiehiämme siellä on tälle alalle antautunut. Mutta warmempi toimeentulo heillä sen sijaan on; Amerikan maanwiljelysfeuduilla ei halla milloinkaan tuhoa ja katowuodet ovat siellä tuntemattomia.

*

Kirkollisia oloja ja yleensä henkisiä harrastuksia tarkatessa Amerikan suomalaisten huono tila wasta oikein tulee näkywiiin. Amerika on wapauden maa, se on kaitilla sinne pyrki- jöillä, kaitilla siellä afujilla ja oleskelewiilla, toisilla selwemmin, toisilla hämämmin tiedosfaan. Mutta wapaus on turmiolinen, jopa warallinenkin sille, jota ei sitä osaa oikealla tapaa hywäksien käyttää, ja tämä wanhan kokemuksen warmen- tama totuus pitää paikkansa Amerikasfain, minne kaitista kansoista ja niinpä suomalaistakin etupäässä on muuttanut sellaisia, joitten henkinen ja siis myöskin hengellinen siwistys on ollut mitä niukinta. Kun tällaiset, jotka eiwät milloinkaan

omasta wakuutuksestaan ole oppineet wapaachtoijesti alista-
maan oman ykityisen tahtonsa yhteistä hywää tarkoittawan
järjestyksen alaiseksi, saapuwat maahan, misä jokainen on
„yhtä suuri herra“, niin woipi arvata, miten käypi harras-
tusten, jotka riippuwat ykityisten wapaasta tahdosta. Niitä
ja henkilöitä on usein waikaa erottaa toisistaan; jos suututaan
henkilöön, joka koettaa saada jotakin yhteistä toimeen, ruue-
taan samalla itse astiaan wainoamaan; mitä tänään päätetään,
se jo huomenna useastikin kowin turhanpäiwäisestä syystä
purjetaan j. n. e. Tämä on pidettävä muistossa, kun läh-
detään Amerikassa asustawain kansalaistemme kirkollisia oloja
tarkkaamaan.

Dietysti on Amerikkaan muuttaneitten kansalaistemme
kesken aina löytynyt sellaisiakin, joille wanhasa kotimaassa
peritty isän usko on ollut kallis. Sellaisilla siirtolaisilla on
tietysti taas ollut halu, misä yhteen owat sattuneet, perustaa
itselleen oma seurakuntakin kirkkoineen ja pappineen. Niinpä
perustettiin Calumetissa jo w. 1876 tietääksemme ensimmäi-
nen suomalainen ewankelis-luterilainen seurakunta ja sepä se
wieläkin on kaikkien muitten, sittemmin syntyneiden suomalaisten
seurakuntain ikäänkuin keskusteena. Pastori M. C. Backman'in
palattua kotimaahan oli seurakunta jonkun aikaa ilman pappia,
mutta sai sittemmin taas w. 1885 Suomesta kutsumansa
pastorin J. G. Nikanderin, esimieheksään. Pastori Nikander
on alusta alkaen antanut innokkaasti ajamaan sitä aatetta,
että Amerikan kaikkien suomalaisten ewankelis-luterilaisien
seurakuntain tulisi yhteiseksi henkiseksi edukseksi liittyä jäse-
niksi „Amerikan Suomalaiseen Ewankelis-luterilaiseen Kirkko-
kuntaan“ eli „Suomi-Synodiin“, joka konsistorinsa ja wuo-
tuisten kirkolliskokouksensa kautta hoitaisi ja johtaisi yhteisiä
kirkollisia ja seurakunnallisia asioita sekä auttaisi uusien seura-
kuntien, kirkkojen ja koulujen perustamisesta siellä, misä niitä
paikkakuntalaisten vähälukuisuuden tai vähäwaraisuuden täh-
den muuten on waikaa saada aikaan. Nate toteutui 25 p:nä
Maalisk. w. 1890, jolloin tällainen „Suomi-Synodi“ perus-
tettiin suomalaisten yhteisessä kokouksessa Calumetissa, ja sit-

temmin on sitä yhä edelleen ajettu sillä menestyksellä, että
Suomi-Synodiin nykyään eri paikoissa Yhdyswaltoja kuuluu
26 eri seurakuntaa, joita, mikäli mahdollista, hoitaa 6 pappia.
Kipillä-käyppiä henkiä kuuluu näihin seurakuntiin yhteensä
2,000; summuntaitouluja niillä on 12, joissa käy noin 300 lasta.

Olisi luullut ja luulisi mieläkin, ettei tällaisen aatteen
olisi pitänyt kenenkään suomalaisen wapaudentunnetta louf-
kaaman, waan että se olisi saanut ystäviä kaikkialla
siellä, misä kirkosta ja uskonnoista jotakin wälitetään. Mutta
niinpä ei olekaan asian laita. Puhumattakaan niistä, jotka
eiwät hengellistä rawintoa, eiwät minkäänlaista, lainkaan kai-
paa — ja sellaisiakin on kansalaistemme joukossa Amerikassa
paljon —, ja laestadiolaisista eli n. s. „hjhuleista“, jotka
eiwät papeista tahdo kuulla puhuttawansa, on ewankelis-
luterilaisien keskesä sellaisia, jotka pitävät Synodiin liitty-
mistä wapauden rajoittamisena. Niinpä jakaantui Calumetin
suomalainen seurakunta, Synodin perustuttua, kahtia; Syno-
din wastustajat perustiwat n. s. „Kansallisseurakunnan“, jonka
wastustuksen etupäässä on ollut tunnettu juonittelija Jno
Ekman. Kun laestadiolaisetkin mainitsa paikassa keskinäi-
sestä eripuraisuudesta owat kahtena eri kirkkokuntana, on
suomalaisia kirkkoja Calumetissa nykyään neljä: Suomi-Synodin
seurakunta, Kansallisseurakunta sekä wanhat ja nuoret laesta-
diolaiset. Uskonollista tai, oikeemmin ehkä sanoen, kirkollista
seksotkia, mikä suurimmafsi osaksi johtuu wain persoonallistista
oikuisista, todistaa walaisewasti esim. se, että nuori-laestadio-
laisten saarnaaja, w. 1890 Suomesta tullut pastori E. A.
Jaideman, on samalla — Kansallisseurakunnan pappina! Tämä
samainen riitakysymys: liittyäkö Suomi-Synodiin wai Kansal-
lisseurakuntaan, ehkäisee useissa paikoissa seurakuntien synty-
mistä; kaikkialla ei osata olla niin järkewiä, kuin esim. Ashta-
bulan Harborissa, Ohiossa, misä kysymys on jätetty wastai-
suuden ratkaisuwaksi, perustettu kun perustettu seurakunta ja
Suomesta kututtu papiksi pastori M. Kivioja w. 1892.

Kaikkein suurimpana syynä siihen, että tällaisia mitä
wähäpätöisimmistä syistä johtuwia eripuraisuuksia woi seura-

kuruntamoinkuin muissakin oloissa rehoittaa, on se, että suomalaiset Amerikassa potawat henkisten woimain puutetta. Tämä on fiksi selvästi tuntumissa kaikkialla, että Synodin asiaa ja tarkoitusta harvaastawat owat toiseksi päätehtäväkseen asettaneet sellaisen suomalaisen opiston perustamisen, missä jaettaisiin suomalaisten lapsille yleiswivistyksen alkeita ja missä m. m. kaswatettaisiin Amerikan suomalaisille opettajia, jopa heille pappejakin wihittäisiin. Opisto aijotaan sijoittaa Minneapoliin, minne olisi jotesjakin yhtä pitkä matka sekä Atlantin että Tyynen waltameren rannoilta asti, ja on sitä warten jo koottuna noin 600 dollaria. Miten järkewä tuo tuuma: wihkiä suomalaisille pappeja Amerikassa, olisi, siitä kuitenkin vielä ollaan eri mieltä, wallankin koska tällaiset papit eivät luultawastikaan hewin woittaisi Suomesta muuttaneitten luottamusta, koska heidän tietonsa ja taitonsa tulisiwat olemaan heikommat kuin Suomessa wihittyjen. Wiisaalta tuntuuikin sen muoksi toistaiseksi waatimus, että Suomi-Synodin tulisi pappeja saadaikseen ruweta jonkinlaisen ruworowaitutukseen Suomen jonkun tuomiokapitulin kanssa, mutta että se siltä innoikaasti puuhaisi yleiswivistyksen lewittämistä warten tuota opistoan, joka sellaisenaankin olisi aiwan wälttämätön suomalaisen kansallisuuden säilymiselle Amerikassa. Ellei Suomi ajoissa ryhdy luomaan jonkinlaista henkistä siltää itsensä ja Amerikassa olewain fiirtolaistensa välille, niin muuttuwat jälkimäiset ajan mittaan ehdottomasti „amerikalaisiksi“, wieraantuwat itsensä uskosta ja äitiensä kielestä. Amerikassa syntyy wuofittain noin 2000 suomalaista lasta; jollei niille hankita opetusta heidän äidinkielellään, saawat he kaswaa tiedottomuudessa tai on heidän meneminen englanninkielisiin kouluihin, missä loppukin heidän suomalaishuutuaan sulatetaan pois.

Evankelis-luterilaisten pappien puutetta Amerikassa todistaa se, että Suomi-Synodin 6 papilla on 16 hajallaan olewaa seurakuntaa hoidettawinaan, ja fittenkin on 10 sen seurakuntaa ihan ilman papillista hoiwaa. Miten wähan suomalaiset seurakuntaan liittywät, näkee taas esim. Isthmingtonin oloista; siellä on suomalaisia 1000 paikkeille, mutta

seurakuntaan kuuluu ainöastaan noin 400. Suurempi osa kullakin paikkakunnalla tahtoo olla „wapaana“, eivät tahdo kirjoituttaa itseänsä mihinkään kirkonkirjoihin, koska niistä keran owat wanhasta maasta lähteissään wapaiksi päässeet. Bahimpia rettelöitä seurakunta-oloissa synnyttawät aina paikallaan Dulun-lääniläiset, ne kun näet melkein järjestyään owat n. s. hihhuleja; he eivät hylkää ainöastaan pappeja, waan myöskin tiedon ja walistuksen antamisen lapsille, jopa pyhäkoulutkin. Heidän kansaan papit ja yleensä kansanwalistuksen ystäwät owatkin waikeimmissä tekemisissä, koska heitä paitsi sitä vielä aina on enin osa suomalaisia kussakin paikassa. Se hywä puoli laestadiolaisten ansioiksi kuitenkin on mainittawa, että he nouwattawat raittiutta, eiwätkä siihen nähden ole niin surkean kuuluisia kuin Waasan-lääniläiset.

Lopuksi on kirkollisista oloista puhuttaessa mainittawa, että „Suomen merimieslähetyskella“ on Amerikassa kaffi pappia, toinen New-Yorkissa ja toinen San-Fransiskossa. Waikka näitten päätehtämänä onkin antaa hengellistä tukea noihin suuriin merikaupunkeihin joutuwille suomalaisille merimiehille, niin owat he tietysti paikkakuntansa muillekin suomalaisille, suureksi awutksi kirkollisissa toimisissa.

Amerikalaisen wapauden wärjopuolia on epäilemättä kaikkialla tawattawa „saloonien“ eli kapakkain paljous ja siitä tietysti seuraawa yleinen juoppous. Amerikassa on kuka hywänjä oikeutettu harjoittamaan kapakkaliikettä, kun siitä waan luorittaa waltiolle tulewan weron. Ja niin kannattawa talainen liike näyttää olewan, että waikka kapakka-oikeudet owat werraten kalliit — 200—1000 doll., eri waltioissa eri määrät —, niin pitää fittenkin jo ennen mainittu sananparfi: yksi talo ja kaffi kapakkaa, täysin paikkansa. Kun ferta toisella kädellä tarjotaan ryyppy, niin ei estä pahetta sillä, että toisella uhkaa rangaistusta, sillä kiusaus on fiksi suuri ilman oikeata kotia ja useinkin ilman läheisiä omaisia eselewille fiirtolaisille, että sitä on waikea wästupäätä. Enfiksi juodaan viimein

„senti“ ja lopuksi joudutaan tekemisiin ankaran poliisivallan kanssa — se on vanha tunnettu asia, jonka kuulee yhä uudestaan kerrottavan, missä vain sitä kyseläe ja tarkastelee.

Näin ollen on aivan luonnollista, että lähimmäisensä sekä aineellista että henkistä häviötä sääliwäiset ihmiset ovat Amerikasakin antautuneet raittiusaateen palvelukseen, ja iloksemme on mainittava, että suomalaistenkin keskeissä on tällä alalla jo useat muodet uupumatta työtä tehty. Ensimmäinen suomalainen raittiusseura, „Bohjantähti“, perustettiin Kuparisaarella, Hancockissa, w. 1884 ja sen jälkeen on toista samantaisia yhdistyksiä syntynyt kaikkialla, missä maanmiehiämme vähäntään lukuisemmin on yhdellä koolla. Johto oli kuitenkin hajanaisista, työ vaikeampaa ja menestys siten tietyksi huonompi niin kauvan kun nämä paikallisyhdistykset toimivat aivan erillään toisistaan. Tämän haitan poistamiseksi perustettiin w. 1888 eri paikalliseurain yhdyksiteeksi „Suomalainen Kansallis-Raittius-Weljeys-Seura“ etupäässä Republicin, Ishpemingin ja Hancockin seurain toimesta, joihin heti yhdistyi myöskin Ironwoodin ja Bessemerin seurak. Sittemmin on mainittu keskusseura kasvanut ja paisunut niin, että siihen nykyään kuuluu 45 eri raittiusseuraa, joiden jäsenluku yhteensä on noin 2,000 henkeä. Sen seitsemäjäseniseen johtokuntaan walitaan vuosikokouksessa miehiä siihen kuuluvista paikallisyhdistyksistä. Oma äänenkannattaja, „Raittius-Lehti“, ilmestyy 2:sti kuussa johtokunnan toimesta.

Mutta „maassa maan tawalla“, ja niinpä tässäkin „Suomalaisen Kansallis-Raittius-Weljeys-Seuran“ jääntöjä pitivät toiset liian ahdasmielisinä, etupäässä siitä syystä, että niissä tanssi ja kortinpeli, joita molempia tawallisesti „saloneissa“ harjoitetaan, oli kielletty. Erimielisten etupäähän asettui suomalaisten vanhan pesäpaikan, Calumetin, „Hyvä toivo“ ja w. 1889 jo perustettiin toinen keskusseura „Raittiuden Ystävien Yhdistys“, joka sittemmin on saanut kymmenkunta paikalliseuraa itseensä liittymään. Näin riitelevät Calumet ja Ishpeming keskenään raittiusalalla aivan samoin kuin kirkollisjakain kysymyksissä; „Kansallis-seurakunta“ was-

tustaa ja rettelöi „Suomi-Synodia“ juuri samalla tapaa kuin „Raittiuden Ystävien Yhdistys“ „Suomalaista Kansallis-Raittius-Weljeys-Seuraa.“

Yhdenäisistä raittiusseuroista, jotka eivät kuulu kumpaankaan yllämainittuun keskusseuraan — ja sellaisia löytyy myös, jomoin kuin seurakuntiaakin, kuten ennen jo on mainittu — ovat mainittavammat „Kunto“ Harborissa, Ohiossa, „Armon lähde“ New-Yorkissa ja „Walon jäde“ Astoriasissa. Nämä nähtävästi ovat fiksi kaupana sekä Calumetista että Ishpemingistä, että eivät ole niiden välisiin riitoihin sekaantuneet.

*

Lopuksi vielä pari sanaa Amerikan suomenkielistä sanomalehdistä.

Ensimmäinen suomenkielinen sanomalehti, „Amerikan suomalainen lehti“, ilmestyi Hancockissa, Mich., Huhtikuulla w. 1876. Sen perustaja ja toimittaja oli A. J. Ruikka, joka siis on ensimmäinen suomalainen sanomalehtimies Amerikasissa. Ruikka kuoli jo heti seuraavana vuonna, ja sama kohtalo peri hänen lehdensäkin. Uudelleen pantiin kuitenkin „Amerikan lehti“ alkuun kesällä w. 1879 ja on se vieläkin elossa synnyinpaikallaan. — Sitä ennen oli 1878 vuoden alussa syntynyt „Sven Luoma“, toimittaja M. Fred, jota seuraavana vuonna seurasi saman toimittajan „Sankarin maine“, joka ei sekään tullut pitkä-ikäiseksi; se jo lakkasi kesällä 1881. Nämä kaksi lehteä eivät toimitustapansa puolesta ansaitse suurtakaan kiitosta, mutta kannattawat sen puolesta mainitselmista, että aikanaan, puolentoista vuotta, aivan yksin edustivat suomalaista sanomakirjallisuutta ja miltei suomalaista kirjallisuutta Amerikasissa ylipäätin. Jos eivät suurtakaan kunniaa tuota isänmaallemme, ei ole syy niin paljo heidän, vaan se, että henkinen wiljelys niiden kansaluokkien keskuudessa, joista Amerikkaan muuttajamme lähtewät, siihen aikaan oli, niinkuin walitettavasti vieläkin on, hywin niukka.

„Sankarin maine“ sijaan astui syksyllä 1881 „Uusi kotimaa“, toimittaja H. Nyland. Kului muutamia vuosia

ennenkuin suomentielinen sanomakirjallisuus Amerikasja ennätti wakaantua, mutta 1880 luvun keskivaiheilla rupefi syntymään uusia lehtiä muissakin suomalaisissa siirtopaitoisissa. Jopa saman vuosikymmenen lopulla niitä alkoi kasvaa kuin sienä maasta, mutta koska tällä samoin kuin kaikilla muillakin henkifillä aloilla vielä puuttui sowljaita, kywykkäitä työntekijöitä, pysyi suomalainen sanomakirjallisuus suunnassa, joka sille ei suinkaan ole kunniaa tuottanut. Amerikasja, tuolla maailman kaikkein kansain yhteisellä työmaalla, ei näytä kenenkään toimittajan päähän edes pätkähtäneenkään koettaa saada lehteensä kansalliseksi — kansallisuuden aatetta eivät ymmärtäneet edes toimittajat, vielä vähemmän sitten lukijat! Pääsijällyksiksi tuli siten waan kaikenmoiset, toinen toistaan hirmittäwämmät roswokertomukset ja — lehdet kun järjestään waan perustettiin joko jonkun yhsityisen tai yhtiön „business“iksi eli, kuten meillä sanottaijin, „affääriksi“ — mitä törkeimmät ja halwinmieliset persoonalliset parjaukset. Näin menen onkin Amerikan suomalaisen sanomalehtimiehen maine yleensä kaikkea muuta kuin kadehdittawa, sellaisina kun näet ovat toimineet kaikkein pahimmat wehkeilijät ja keinottelijat.

Paraimmat Amerikan nykyisistä suomalaisista lehdistä owat epäilemättä „New-Yorkin Lehti“, jonka päätoimittajana on Sortawalan seminaarin käynyt hra F. F. Grönlund sekä „Siirtolainen“ ja „Amerikan suomalainen lehti“ nykyisten toimittajainsa hallussa; edellistä toimittaa ylioppilas Adolf Niippa ja jälkimmäistä ylioppilas B. M. Burman. — Suomi-Synodin äänenkannattaja „Paimen-Sanomot“ — toimittajina pastorit J. G. Nikander ja R. L. Tolonen — työskentelee tietysti totuuden hengessä.

Uku T e l a.

Takaa Suomenlahden.

Kaukaa takaa suuren Suomenlahden
Gesti-weljyt mulle miestäin toi.
Ktuhetken istuttaisja kahden
Heimokanasta hän tarinoi.
Kertoi Wiron kanjan kohtaloita
Kaudanrastaita ja ankaroita.

Wuosifatain orjuus, sortowalta
Syöstä tahtoi unhonyöhön sen,
Syöstä tahtoi — mutta sorron alta
Kumpus sille kewät herttainen.
Kumpus kewät, kumpus kuffasetki — —
Silloin oli Wiron aamuheikki.

Silloin kaihui laulu Wiron kielin,
Runokannel heloäänin soi;
Silloin kylwö tehtiin intomielin,
Kuni rakkaus wain yhsin woi.
Kylwölle jos tawas kaswon antaa
Wuosifadoiksi se heelmän kanta. —

Wiron taiwaan taasen pilwet peittää,
Kewät kesätöinnä katosi;
Murhe musta suruharson heittää
Mli kantelon, mi helkkywi.
Surua nyt Wiron kannel soipi —
Runotar sen itkee, waikeroipi. —

Mutt'ei epätoivoon kansa waiwu,
 Tottunut se myrskysäihin on;
 Kentijesti kuolemaan ei taimu,
 Salua fill' ompi elohon.
 Elonvoiman tuntee rinnassansa,
 Hengen wapaus on maalinansa.

Pilwessä waiw' onkin Wiron taimas —
 Myrskysäät ne Herran wallas' on.
 Wiron kansa, suuret surus', waimas'
 Kerran vielä waihtuu ilohon.
 Kuningasten kuningas hän tietää
 Kuka elämän tai kuolon tietää.

Kell' on syvän lämpöinen ja herkkä
 Kypsä ei oo vielä kuolemaan;
 Ransa — nuori kuni kuusen kerkkä —
 Viel' et jouda öiseen unholaan.
 Elontehittäjä on sulle suotu
 Ja sit' täyttämään sin' olet luotu.

Weljestansa meren tuolla puolla,
 Viel' on päiwäs pilwein peittäjä,
 Vielä uhkaa myrskyt täällä, tuolla —
 Mutta kerran waiw' on selkeenä.
 Silloin kantelosi riemuit soipi,
 Työsi, kylwös tuleentua woipi!

Srene.

Wuotuinen kuoleman saalis on jälkeen edes-
 jälämme ja tehtävänä tavanmukainen maellus tuo-
 reimmissa haudoissa. Wanha tehtävä ja samalla uusi.
 Wainajain kanssa hautaa kansa omaa itseään. Joka
 hetki uudistumassa kuolemassa kuwautuu kansalle aina sen
 oma kuva. Se on kansalle neuwo tuntemaan itseänsä ja
 luojan säädännön mukaan tämä neuwo aina pyhy uutena.
 Katkaisten kaikkien yhsityisten ihmisten kehityksenmenon ja
 työn saa kuolema aikaan mitä safeimpia muutoksia elämässä.
 Tapahnut muutos useinkin näyttää poismenneen elämän
 koko isällihsen itäänkuin yhdessä kohdassa, wainajan teot ja
 kaikki hänen ominaisuutensa, waiw'ei niitä hänen eläessään olisi
 huomattukaan, tulewat äkkiä selwille.

ihmiselämän ilmiöiden loppumattoman sarjan tarjoo alati uudistuva kuolema siten katseltavaksi. Tilinpäätöksen taistelusta, voitoista, tappioista, elämän koko käsittelemättömästä moninaisuudesta antaa yksin kuolema. Yksivakainen, mutta opettava katseltava.

Se tyhjyyden tunne, suru, minkä kuolema synnyttää jälkeen jääneitten mielessä ja sydämessä, on sitä tuntuwampi ja sywempi kuta onnistuneempi sammunut elämä on ollut. Jalon elämän pidämme onnistuneimpana ja sellaisen elämän muiston kalliimpana. Jaloa elämää ei useinkaan eletä kaikkein nähtävänä eikä sellaisen elämän työ ole aina laaja-alaisinta. Mutta sen merkitys saattaa sitenkin olla sywempi ja vaikutus ohmpi kuin monen ulkonaisesti paljon vaikuttaneen ja elojen suuresti nähtävästi tekemän elämän. Olemme viime vuoden kuoleman saaliissa tapaawa montakin jaloa elämää. Mutta usean ohi täytyy meidän wajeten kulkea; monen jalon elämän toimialat ovat niin sywälle peitettyt, ettei niitä julkisuuden silmä näe, ja sitenkin voi helposti jättää niin, että paras osa jääsi koskematta.

Toiselta puolelta ansaitsee työ, jota rehellisesti tehdään, aina tunnustuksensa, tehtävönsä siten sitten julkisella tai yksityisellä alalla, rikkaissa tai köyhissä oloissa, ja työntekijä saa kuoltuansa kauniin muiston. Työn hedelmällisyys ja vaikuttavaisuus, harvinaiset hengen lahjat, woinakas kyky ja uupumaton into tekewät työntekijän yhä ansiokkaammaksi ja muistettawammaksi. Hänmaa on sellaisille wainajille erityisesti kiitollinen ja on heidän muistonsa siunaama.

*

Manalle muuttaneiden korkeiden wirtamiesten joukossa on meillä ensin muistettawana Suomen entinen kenraalikuvernööri, kreivi Nikolai Adlerberg. Tämän miehen elämästä kuuluu ne 15 vuotta, mitkä hän palveli maamme kenraalikuvernöörinä (w. 1866—1881), warsin läheisesti Suomen uudempaan historiaan. Kiihtoisuudella muistetaan

että Adlerberg ollessaan Suomen korkeimpana hallitusmiehenä piti kunniasa maan lakia ja noudatti ylipäänsä hallitusasioissa senaatin mieltä. Maan oloihin wähemmin perehtyneenä ei hän kuitenkaan woinut kaikkisissa kysymyksissä olla toivotulla kannalla. Suomalaisia, kansallisia harrastuksia hän ei suosinut eikä niihin tutustunut. Mieluummin hän tämänkaltaisissa seikoissa piti yhtä mieltä suomalaisten pyrintöjen wastustajain kanssa. Tuohon samaan meidän olojemme wieromiseen kuuluwat myöskin hänen wenäläiset yhteistunteensa; wenäälisyys pääkaupungissa tuli hänen aikansa ennen tuntemattomaan wauhtiin. Meensä puoltaa kreivi Adlerberg kuitenkin hywin paikkansa armostelun edessä ja on hänen tänne jättämänsä muisto puhdas.

Kreivi Adlerbergin palvelusura Wenäjällä on niin pitkä ja niin täynnä ylennyksiä ja saatuja armonosotuksia, ettei niiden seuraaminen tässä ole mahdollista. Syntynyt oli wainaja Pietarissa w. 1819 ja jouduttuaan jo nuorena sotilasuralle hän tuota pitkaa nousi korkeisiin sotawirkoihin, tyllen jo w. 1857 kenraalijutantiksi ja wihdoin w. 1870 jalkawäen kenraaliksi. Hänen tärkein työnsä on kuitenkin Suomen kenraalikuvernöörin wiran hoitaminen. Erottuansa tästä toimesta w. 1881 muutti hän asumaan Müncheniin, missä hän 74 vuoden iässä kuoli 25 p:nä viime joulukuuta.

Senaattori, wapaaherra Johannes Gripenbergin kuoleman kautta on maamme kadottanut yhden parhaita ja korkeimpia wirtamiehiään. Wähinso kotimaalle on sitäkin suurempi, koska wainaja oli etewä kansalainen ja warustettu suurilla lahjoilla, joiden arwoa vielä lisäiwät kaswatusten, siwistysten ja laajan kokemusten edut.

Johannes Gripenberg syntyi Wöpaalan kartanossa Sääksmäellä w. 1842. Suku on maassa hywin tunnettu: isä oli Mustialan maanwiljelysopiston johtaja, sittemmin senaattori ja wapaaherra Sebastian Gripenberg. Mioppilaaksi tuli Johannes G. w. 1861 ja maisteriksi w. 1867. Siitä lähtien alkoi hänen wirtamiesuransa. Ensimmä palveli hän Wenäjän ulkoasiain ministeriossa ja S. M. Keisarin kansliassa, mää-

rättiin w. 1870 Wenäjän konsuliksi Hammerfestiin, josta kuitenkin pian palasi Pietariin palwellaan Suomen ministeri-waltiosihteerin wirastossa. Siellä hän palweli ensin apulais-toimitussihteerinä ja sitten ensimmäisenä toimitussihteerinä. Täten saanut monipuolinen wirtamieskokeemus tuli oikeaan käytäntöön kotimaassa, kun G. w. 1889 nimitettiin Mittelin läänin kuvernööriksi. Wapaana sotilaallisesta yksipuolisuu-

Johannes Gripenberg.

desta ja kansaa wieroittawan wirtamieswallas ennakkoiluoloista hoiti uusi kuvernööri lääninsä asioita niin hywin ymmärtäen ja edistystä niin harrastaen, että hän jo alusta alkaen saamutti maaherrakuntansa yleisen suosion ja luottamuksen, harwinaisen meidän oloisamme. Hänen ylennyksensä w. 1891 jenaatin kansliatoimituskunnan päälliköksi oli tappio läänille, mutta voitto maalle. G:n kyky ja taito oli täysin riittävä tähän korkeaan wirtaan, jonka hän kuitenkin jo seuraavana muonna joutui waihtamaan maanwiljelystoimituskunnan päällikön toimeen, sinäkin kysenemä ja perehtynyt johtaja. Raikk-waltiaan tahdosta laffasi kuitenkin hanen elämänsä 20 p.

wiime toukokuuta, juuri silloin kun isänmaa ensin olisi hänen palwelussiansa tarwinnut.

Raswatuksen, wilkkaan, hienon luonteensa ja suuren koke-muksensa kautta oli G. ikäänkuin walettu waltiomieheksi. Hänen kymyksiänsä ja harjaantuneesta älykkäisyydestään olisi nykyisinä ahtaina aikoina ollut epäilemättä paljon hyötyä isänmaan asiain johtamisessa toiwottavaan suuntaan. Siihen otaksumaan aiheuttaa miehen koko elämä, joka isänmaan menestyksen syvän harrastuksen ohessa osoittaa läheistä perehtymistä korkeimpaan hallituselämään sekä kotimaassa että sen ulkopuolellakin. Toiwon teki kuolema tyhjäksi ja kaipaus tuntuu siksi yhä katkerammalta.

Maamme wankinhoitolaitoksen uudelleen järjestäminen ei ole ollut mitään helppo työ. Vielä tämän vuosikadan puoliwälissä oliwat meidän wankilamme perin wanhanaikaisella kannalla eivätkä mitenkään käsin wastanneet uuden ajan ihmisellisiä aatteita rangaistuksen ja parantamisen tehtäwistä. Meillä oli yhteiskunta rikoksentehtäjiä wastaan vielä kostoa ja sowitzia tarkoittawalla kannalla, waikka muualla Euroopassa rikoksellisten parantaminen ja irtolaisuuden tuottamain yhteiskunnallisten waarojen ehkäiseminen oli pääsyt wankinhoitossa ohjaawaksi järjestelmäksi. Tällaisen suunnan woi-maan saattaminen Suomesakin s. o. meidän wankinhoitomme ohjaaminen sekä periaatteessa että käytännöllisessä järjestämisessä ajanmukaiselle kannalle on Adolf Grotensfeltin elämäntyö. Suomen uudemman wankilalaitoksen perustaja, wankinhoitohallituksen ensimmäinen ylitirehtööri, howioikeuden neuwos Adolf Grotensfelt, joka wiime joulukuussa jätti maallisen elämän, on siten meidän yhteiskunnallisissa oloisamme tullut niin merkittäväksi mieheksi, että hänen muistonsa vielä kauwan on ansaitsewa kansalaisten kiitollista muistelukua.

Wainaja oli syntynyt Turussa w. 1828, tuli ylioppilaaksi w. 1842, filosofian maisteriksi w. 1847 ja lakitieteen kandidaatiksi w. 1852, nimitettiin yliopiston sihteeriksi w. 1860 ja asesjoriksi Wiipurin howioikeuteen w. 1867. Wiime mainitussa toimesa ei hän kuitenkaan palwellut, sillä jo sa-

mana vuonna määrättiin hän väliaikaisesti maamme wankilain tarkastajaksi. Toimeen oli G. oikea mies. Jo joitakuita vuosia ennen oli hän tehnyt laajoja matkoja Eurooppaan tutkiaakseen eri maiden rikoslakeja ja wankiloita. Vuodesta 1862 alkaen oli häntä sitten hallituksen puolelta käytetty ehdotusten laatimisessa meidän rikoslain ja wankilaitosten parantamisessa. Tällöin yhä selvemmin huomattiin,

Adolf Grotenfelt.

että rikollisia koskewat lait ja asetukset ynnä niiden mukaan koko wankilalaitos kaipasi juurtajakaisista uudistusta, ja uudistajaksi tuli Grotenfelt. Erityinen wankienhoitohallitus perustettiin ja sen ylitirehtööriksi tuli hän. Hänen toimestansa parannettiin entisiä wankiloita ja perustettiin uusia, järjestettiin irtolaisien hoito työwankiloissa ja pantiin toimeen wankien opetuksessa ja parantamisessa kaikki ne uudistukset, joita uuden ajan kehittynyt wankienhoitajärjestelmä waati. Uuden rikoslain säätäminen ja irtolaisuuden uusi käsittelytapa kävivät sitten mahdolliseksi.

Kunnialla ja taidolla edusti Grotenfelt maatumme kansainvälisissä toimisissa wankienhoidon alalla. Niinpä oli hän läsnä kansainvälisessä penitentsiääritokouksessa Tukholmassa w. 1878 ja valittiin, kun pohjoismaiden penitentsiääriyhdistys silloin perustettiin, sen johtokunnan jäseneksi. Lainopillisia kirjoituksia, etupäässä wankienhoitoa koskewia, on hän julkaissut muutamissa lakitieteellisissä aikakauskirjoissa, muun muassa "Nordiskt Tidskrift för Fängelsewäsen" nimisessä, joka ilmestyy Kööpenhaminassa, ja sai Kööpenhaminan 400-wuotisesa juhlasa lakitiedetien tohtorin arvon. Wainajan ansioita lisäävät monet muutkin toimet, joiden luetteleminen tässä käyvi liian pitkäksi.

Toimeliasta, ihmisystävällistä wankilain isää kohtasi muutamia vuosia taaksepäin kova halwaus, joka mursi hänen ruumiilliset voimansa. Tästä syystä hän w. 1891 erosi wirastaan, jättäen kauniisti alkamansa työn muitten jatkettavaksi. Uusi halwauksen kohtaus wei hänet toiseen elämään. Mutta tänne jäi elämään hänen työnsä, joka hänen hengessään on yhä täydellisemmäksi kehittywä.

Kreivi Kaarlo Maunu Creutz on saamuttanut tiedemiehen ja hallintomiehen toimisissa hyvän maineen. Hän oli syntynyt Malmgårdin tilalla Pernaan pitäjässä w. 1821. Isä oli tilanhaltija, kreivi R. R. Creutz. Kultuunsa ylipillänsä w. 1838 teki kreivi C. useita ulkomaanmatkoja, tuli filosof. maisteriksi w. 1847, lisensiaatiksi samana vuonna ja filosof. tohtoriksi w. 1850. Perittyänsä isänsä kuoleman jälkeen Malmgårdin kartanon, eli hän siellä tilanhaltijana, kunnes 1863—64 vuosien maltiopäiwien perästä määrättiin hoitamaan kuvernööriin wirkaa Turun ja Borin läänissä. W. 1866 hän nimitettiin kuvernööriksi Turun ja Borin läänin. Wirasta luopui hän pari vuotta sitten.

Kreivi Creutz on julkaisut kalli historiallista teosta: toinen "Anjalan liitto" jakanimellä Maunu Malmanen ilmestyi Tukholmassa w. 1848 ja on ensimmäinen tutkimuskoje tuon merkillisen liiton historiasa; toinen "Raantalain luostarin alkua" ilmestyi latinankielisenä wäitöskirjana tohtorin-

arvoa warten w. 1850 ja on myöskin ruotsiksi painettu Suomi-kirjaan.

Wainajan yhteiskunnallisista ja waltiollisista toimista mainittakoon, että hän w. 1861 oli jäsenenä raha-asiaain komiteassa, w. 1862 aateliston edusmiehenä Tammituun walio-kunnassa sekä edusti sukuaan 1863—64 ja 1867 vuosien waltiopäimillä. W. 1866—67 ja 1870—71 oli hän Suomen talousseuran esimiehenä. Wainaja oli kutsuttu useiden tieteellisten seurojen jäseneksi. Nimityksenä sanan kauniissa merkityksessä ja samalla toimekkaana kansalaisena on hän muistossaa säilywä.

Tammik. 18 p:nä kuoli äkkiä Knut Feliks von Willebrand, lääkintälaitoksen entinen w. t. ylitirehtööri ja todell. waltioneumos. Wainaja oli syntynyt w. 1814, tuli ylioppilaaksi w. 1831, maisteriksi w. 1836, lääketieteen lisensiaatiksi w. 1840, apulaiseksi yliopistoon w. 1843 ja professoriaksi tietopuoliosessa ja käytännöllisessä lääketaidossa w. 1856. Täysinpalwelleena erosi hän professarin wirasta w. 1874. Jo w. 1863 oli hän nimitetty lääkintähallituksen w. t. ylitirehtööriksi, josta toimesta w. 1890 erosi. Siinä owat wainajan ulkonaisen elämän päätapaukset, jotka owat ikäänkuin pylwäinä hänen laajaperäisessä toiminnassaan maamme terweydenhoidon alalla. 1860 ja 1870-luvuilla oli hän toimivana jäsenenä monessa terweyden- ja sairaanhoitoa käsittelemässä hallituksen komiteassa. Ulkomailla hankitun kokemuksen, suuren opin ja korkean wirta-aseman kautta oli W:n sanalla tällaisissa asioissa suuri arwo. Siten on Willebrandin nimi warin läheisesti liittynyt Suomen lääkintälaitoksen ja yleisen terweydenhoidon uudempaan kehitykseen. Ne suuret edistykset, joita Willebrandin pitkänä toimiaikana on tehty mainituilla tärkeillä aloilla, owat parhaana todistuksena wainajan työn hedelmällisyydestä.

Sten Knut Johan Furuhjelmin elämän toiminta kuuluu myöskin maamme ylemmän hallinnon alalle. Hänen ratansa on kulkenut seuraawien waiheiden kautta. Syntymäwuoosi oli 1813, ylioppilaaksi tulon wuoosi 1828.

Siitä hän kääntyi sotilasuralle, tullen w. 1835 aliluutnantiksi ja kohoten myöhemmin everstiluutnantiksi. W. 1854 hänet määrättiin Turun ja Porin läänin kuwernöörin apulaiseksi, pääasiallisesti silloisia sotatoimia warten. Näissä toimisaa joutui hän Bomarsundissa muitten mukana sotawangiksi ja wiettiin Ranskaan. Sieltä hän kuitenkin jo w. 1855 pääsi wapaaksi ja nimitettiin samana wotapalweluksesta saman läänin w. t. kuwernööriksi ja erottuaan sotapalweluksesta saman läänin w. t. kuwernööriksi w. 1858. Neljää wuotta myöhemmin, w. 1862, hänestä tuli päällikkö senaatin sotilas-asiaain toimituskuntaan, josta toimesta w. 1882 erosi. Nämä korkeat luottamuswirat ja hänelle w. 1868 annettu salaneuwoksen armonimi osoittawat, että Furuhjelmin työhyytä ja kuntoa on suureksi arwattu, jota arwonantoa hänen maineensa on wahwistanut. Marraskuun 26 päivänä 1892 katkaihi kuolema tämän arwookkaan wanhuksen ja ansiokkaan wirtamiehen elämän.

Tawattoman korkean iän saawutti salaneumos Gabriel Anton Cronstedt, joka kuoli 93 wuoden iässä. Alkupuoli hänen elämänsä kului nuorekkaisaa sotilastoimisaa, miehuus huomattawissa hallintowiroisissa ja pitkä wanhuus hienosti siwistyneessä yffityiselämässä. Pietarin paashikoulusta hän w. 1820 tuli wänrikiksi ja w. 1832 oli hän jo eversti. Sotilasaikanaan oli hän palwelut m. m. kenraalikuwernöörin kreiwien Steinhelin ja Zakrewskyn ajutanttina. W. 1837 hän määrättiin Mikkelin läänin w. t. kuwernööriksi ja w. 1840 tuli hän samallaiseen toimeen Turun ja Porin läänissä. Kenraalimajuriksi ylennettynä hän jo seuraawana wuonna määrättiin Turun ja Porin läänin wakinaiiseksi kuwernööriksi, josta wirasta w. 1856 pyysi ja sai eron salaneuwoksen arwolla. Keisari Nikolain aikaisia wirtamiehiä oli hänkin ja oikeutta harrastawan maaherran maineessa hän toimensa suoritti.

Näiden korkeampain wirtamiesten ympärille ryhmittyy koko joukko toisia wainajia, heidän tovereitaan maan palweluksessa. Heistä mainitsemme laamanni Anders Johan

Rudbäckin, joka lakiviroissa kauvan aikaa toimittuaan loppu-ikänsä oli treshöörinä Suomen yhdyspankin keskus-toimikunnassa, Knut Otto Wikbergin, Sortavalan tuomiokunnan tuomarin, joka parhaisissa voimissaan kuoli äkkiä menneen vuoden lopulla, Martti Teodor Steniuksen, Rättsfalmen pormestarin, ja Wiitasaaren kunnanlääkärin Albert Strengellin, jonka kuolema tempasi aivan nuorena. Erityisillä toimialoiltaan heitä paljon kaimataan.

*

Suomalaisten soturivainajain parvessa on kieltämätön kunniaosia tykistön kenraalilla, Mihailowin tykistöakatemian täysinpalvelleella promeessorilla Axel Gadolinilla.

Gadolin syntyi 12 p. kesäk. 1828 ja tuli Haminan kadettikoulusta upseeriksi w. 1847. Hän, niinkuin niin moni muukin suomalainen, häätyi sitten palvelemaan Venäjälle koko iäkkinsä. Mutta siellä ei hänen palveluksensa ollut käytännöllisen upseerin ykfitoikkoista työtä, vaan sotilasopettajan ja tiedemiehen. Jo aikaiseen näet herättivät Gadolinin suuret luonnonlahjat ja tarkat tiedot huomiota ja kiikpää hän wain luutnanttina w. 1849 määrättiin opettajaksi Pietarin tykistö-kouluun, jotta hänellä wähäwaiwaisessa wirassa oli tilaisuutta tieteellisiin harrastuksiin. Siitä pitäin omisti hän koko elämänsä näille aloille. Sotatoimissa oli G. yhden ainoan kerran, Wiaporissa Krimin sodan aikana, mutta osoitti siinäkin sellaista miehuutta, että myöhemmin sai Jrjönristin. Wiaporista palasi hän erään tykistöskoulun johtajaksi ja alkoi nyt julkisuudessa esiintyä tieteellisenä kirjailijana. Ensimmäiset kirjoitukset painettiin Pietarin tiedeakatemian „bulletineissa“ ja Venäjän mineralogisen seuran toimituksissa ja käsitteivät ne mineraalogisia ja geologisia seikkoja, m. m. Suomen siihen kuuluvia oloja. Mutta sitten kääntyi hänen harrastuksensa tykistö-tieteeseen, jolla alalla hän parin vuosikymmenen kuluessa julkaisi koko Euroopassa huomiota herättäviä tutkimuksia tykkien rakenteesta. Tälle tutkimuksen alalle johti Gadolinia käytäntö, hänelle kun uskottiin Venäjän armeijan tykistön uudistami-

nen, jota warten hänen oli tehtävä laajoja matkoja ulkomaille. Miten kunniallaasti hän tehtävänsä suoritti, näkyy niistä monista arwon osoituksista, joita tawan tatak tuli hänen osaksensa. Opettajana ja tiedemiehenä hän sitten edeskinpäin palveli keisarikunnan armeijaa, siksi kunnos täysin palvelleena sai eron proweessorintoimestaan tullen tykistöakatemian kunniajäseneksi. — Kuollessaan 27 p:nä viime joulukuuta oli hän saawuttanut korkeimman arwon, minkä upseeri rauhan aikana woi saawuttaa.

Waikka Gadolinin toiminta ei suoranaisesti kuulukaan meidän maahamme, ei hän kuitenkaan unohtanut isänmaatansa. Täällä kaswoi hänen sukupuunsa, — hän oli kuuluisan piispamme Jaakko Gadolinin pojanpoika — ja tätä maata Axel Gadolin itsekin piti omana maanaan. Tobistuksena hänen isänmaannrakkaudesta on hänen kunnos testamenttinsa, jonka mukaan hänen arwotas ja suuri kirjastonsa sekä hänen laajat kokoelmansa joutuivat Suomen yliopiston omaiksi.

Kunnon suomalainen soturi sanan täydesä merkityksessä oli kenraalimajuri Julius Konstantin Sundman, Hämeen pataljoonan ensimmäinen päällikkö. Syntynyt oli wainaja w. 1828, upseeriksi hän tuli w. 1855 ja ylennyksensä saawutti hän Turkin sodassa ww. 1877—78 osoitetusta miehuudesta. W:sta 1880 eroonsa saakka w. 1891 palveli hän Hämeen pataljoonan päällikkönä ja täytti tämän toimen mutkattomalla sotilasryhmillään miehistön ja ylipäällikköjen erinomaisesti tyytywäisyydeksi.

Gadolin ja Sundman olivat saman vuoden lapsia. Runnia heidän muistollensa!

*

Suomen kirkolta on kuolema tänä vuonna wienyt miehen, jonka merkitys tämän kirkon historiasa on suurimpia ja waihtutus kansamme uudemmasa hengellisessä elämässä woiwakkaimpia. Kallisen elämän on jättänyt Fredrik Gabriel Hedberg ja siirtynyt iäisen elämän lepoon.

Tämän suuren uskonankarin toimi kansamme kehitys-elämässä kuuluu siihen lähes pari sataa vuotta kestäneeseen liikkeeseen, jota yleensä sanotaan pietismiksi. Suurenmoisuus tuossa hengellisessä herätysliikkeessä on ollut siinä että se on saanut kansan yhdellä haavalla joukottain heräämään Kristuksen seuraamiseen. Samaisella liikkeellä on ollut monta erilaista wivahdusta, alkaen Ulstadiuksesta, Schaeferistä, Wegeliuksesta

Fredrik Gabriel Hedberg.

ja muista vanhoista johtajista Baamo Ruotsalaiseen, Renqvistiin, Malmbergiin y. m. uudempiin johtajiin saakka, mutta yhteisenä tunnusmerkkinä kaikille wivahduksille on ollut se oppi, ettei kristillisyyks ole tietoa maan elämää. Oltakoon eri mieltä näiden yhä uudistuneitten liikkeitten ulkonaistista syistä, onko niitä jonkinlainen waltiofirmon wivallinen oikea-uskoisuus pakottanut esille wai ei kō fellaista syytä ole ollut, warmaa kuitenkin on että tämä läpikäymä historiallinen ilmiö on ollut tarpeellinen ja kaista syntyneistä eripuraisuuksista huolimatta fiinausta tuottawa.

Tässä herätysten suuressa ketjussa on Hedbergin esiintyminen tärkeä waihe. Hänestä me jälleen näemme, kuinka paljon Jumalan hengen liikuttama sananpalvelija woi kansassa waukuttaa. Näemme miehen, joka totuutta hakieessaan, siällisen epäilyksen waatelemana, wihdoin saa palkinnoksi herjumattoman wakaumuksen siitä että Wapahtaja on hänetkin kallisti lunastanut. Tämä wakaumus on hänelle suurin ilo ja koko hänen elämänsä kohdistuu wakaumuksen tuottamaan elämän runsauteen. Jumalan hengen työ ei pysähdy häneen yksinänsä. Seuraten siällistä ääntä ja papillisen toimensa melwoitusta, julistaa hän herätysten ewankeliumia kaikelle kansalle. Tuhannet ja taas tuhannet herääwät hänestä lähteneestä waukutuksesta. Lukemattomissa sieluissa on sitten woiakkaan herättäjän kylwö kantanut hedelmän ja kaikki ne sielut owat kiitollisia kylwäjälle.

Siinä owat suurimmat pääpiirteet Hedbergin puolen wuosisataa kestäneestä toiminnasta. Suureen herätystyöhön on hänen pitkä elämänsä kokonansa kuulunut. Tarkempi elämäkertä siältää ainoastaan tähän kuuluwia selittäwiä yksityiskohtia.

Fredrik Gabriel Hedberg oli syntynyt heinäkuun 15 p. 1811 Pohjanmaalla Saloisten pitäjässä, jossa hänen isänsä oli nimismiehenä. Mioppilaaksi tuli nuoruutensa w. 1826, maisteriksi w. 1832 ja wihittiin papiksi w. 1834. Hän oli nyt wasta 23 wuoden wanhä, mutta jo monet ajat oli Jumala kolkuttanut hänen sydämensä owella. Jo wuidentoista wuoden iässä oli hengellinen kysymys hänessä herännyt, mutta turhaan oli hän etsinyt tyydytystä sen ajan hartauskirjallisuudesta; synninturmeluksen tunto häntä yhä ahdisti ja toiwio oli hänen papiksi tultuaan jo loppumassa. Silloin löysi hän kirkonarkiston nurkista wanhän tomuisen kirjan, Lutheruksen Ewankeliumipostillan. Kirjaa ei hän kostaan ennen ollut nähnytkään, mutta sen siältämästä rauhananomasta, ewankeliumin suloisesta sowituspuheesta, alkoi wiljawa amonlähde kumpuilla janoowassa sielussa. Hedbergistä syntyi iloinen warmuus syntein anteesi saamisesta ja usko ewankeliumiin

waltasi kokonaan hänet. Hänen saarnainsa ja selityksiensä kautta sama herätys lewisi muihinkin, varsinkin sitten kun Hedberg oli käynyt saamassa hengellensä wahwistusta Pohjanmaan herännäisjohtajilta, Malmbergilta ja Laguffelta, joiden edustamaan herännäisliikkeeseen hän kokonansa liittyi.

Hedbergin alkawalle herätystoimelle tuli kuitenkin pian esteitä. Kirkollisen wallan pitäjät katsoivat hänen oppinsa waaralliseksi kirkolle ja waltiolle ja sen wuoksi hän äkkiä lähetettiin Duluun linnapapiksi, ankaralla kiellolla, ettei saisi saarnata muille kuin linnawangeille, jota paitse hän asetettiin maaherran wälittömän walvonnan alaiseksi. Ahdasmielisten kirkkowaltiaitten tarkoitus ei kuitenkaan menestynyt. Hedbergin hengen woimat waan wahwistuiwat ja saivat uutta tukea lähemmästä mielihytydestä Paawo Ruotsalaisen ja muiten johtajain kansja. Heidän hywähymisellään kirjoitti hän maanpakolaisuutensa aikana kuuluisan kirjansa „Uskonoppi autuuteen“. Pian pääsikin hän jälleen wapaana palamaan takaisin etelään. W. 1843—54 toimi hän pitäjän-apulaisena Pöytyällä, jonne pääsi wainaiseksi kirkkoherraksi w. 1855. W. 1862 määrättiin hän Remiön kirkkoherraksi, jossa wirassa hän, lääninrowastiksi ylennettynä, eli lopun ikänsä.

Pohjanmaalla solmittu ystäwyys herännäisjohtajain kansja ei H:n lähdeyttä etelään kestänyt kauwan. Jo w. 1843 alkoi ilmestyä erimielisyyttä ja pian oli ystäwyys muuttunut katkeraksi wihaksi. Molemmiin puolin jouduttiin suuttuneeseen kirjewaihtoon. Nimitykset „sarwipäinen filosoofi“ ja „Suomen paawi“ olivat näissä riidoissa liewimpää. Hedbergin taistelukirjoista owat mainittawat suomenkieliset „Kristinuskot“ (w. 1855), „Kristuksen rakkaus syntisiin“ (w. 1853) y. m. — Johtajain mukaan oli Suomen herännyt kansja jakaantunut tahteen toisillensa wihamielisiin leireihin. Jakaantumista ei woitu wälttää, mutta wihamielisyys olisi ollut wältettävissä, jos olisi johtajain menettely ollut toisellainen. Mutta onhan wihamielisyys kirkollisissa riidoissa vielä tänä hetkenäkin meillä julkisesti wallalla.

Hedbergiläisyys eli ewankelisuus pääsi johtajan koteuduttua Etelä- ja Länsi-Suomessa suureen wauhtiin. Uuden jaksan alkupäänä on pidettävä H:n wirkaanasettajaisjuhlaa Pöytyällä w. 1843, jossa tilaisuudessa herätys woimakkaasti waltasi läsnäolijat. Siitä liike nopeaan lewisi, nostattaen kaikkialla sitä ilcoista anteeksi saamisen tuntoa, jota tälle opinsuunnalle oli niin ominaista ja joskus pukeutui maalliseenkin muotoon, ilmaantuen tanssissa. Pohjoisesta kerettiläisyydestä erosi ewankelisuus käsityksessä armon järjestyksestä. Hedbergin alkuperäisen opin mukaan on armo wälittömästi tarjona kaikille, jota wastoin kerettiläisyys edellytti sitä ennen katumusta.

Näin eli tuo suuri herätyksen mies saarnallansa, puheellansa ja monilukuisilla kirjoituksilla ja sanomalehdillä waukuttaen kansan kesessä. Wanhuutensa päiwinä lienee hän mieskohtaisesti wähemmän waukuttanut. Mutta hänen henensä on elänyt woimakkaana ja siunausta tuottavana. Etäwampi kristillisyyys ja laaja ewankelinen kirjallisuus, josta monet ahdistetut ammentawat liewityksen ja rauhan, owat mieläkin tuntuwana seurauksena hänen työstään. Myöntäkäämme ettei Hedbergin työ ole ollut wirheistä puhdasta, mutta toiwokaamme että uusi aikakausi on wirheet puhdistawa ja omistawa työn parhaan osan.

Wäli seurakunnan ja fielnupaimenen wälillä on harwoin ollut eheämpi ja lämpinämpi kuin oli rowasti Kustaa Fredrik Pohjalan ja Wesilahden seurakunnan wäli. Wainaja oli syntynyt Pohjalan talossa Nakkilassa w. 1844, tuli w. 1872 kappalaiseksi Wesilahdelle ja w. 1883 kirkkoherraksi samaan pitäjään sekä sittemmin Skaalisten rowastikunnan lääninrowastiksi. Kansan lapena itse ymmärsi hän hywin kansan harrastukset ja otti niihin elojan pappistoimensa oheessa innoasta osaa. Niinpä oli hän 14 wuotta kunnan esimiehenä ja kaiken aikansa lämmin koulujen ystäwä. Kesäkuussa tuoni wei hänet parhaina miesijän wuosina.

Niistä ahheroista kirkon miehistä, jotka siunausta tuottawasta työstään nyt owat erinneet, muistamme mielä Karun kirkkoherran A. E. Welleniuksen, Pohjan kappalaisen A.

Lundellin, Romaniemen kirkkoherran R. J. Tillmanin, Roffolan entisen alkeiskoulun opettajan J. W. Chydeniuksen, Saapajarven kirkkoherran R. J. W. Österbladhin, Huit-tisten kappalaisen J. Lagerstedtin, Wöyrin kappalaisen Elias Malmbergin. Kaikki he olivat jo iäkkäitä pap-peja ja paikkakunnillaan sekä Suomen kirkossa kantawat he kauniin muiston.

Poismenneistä koulumiehistä on Adolf Malin vielä tuoreessa muistossa. Porin suomalaisen ykityislyseon johta-jana ja opettajana sen perustamisesta alkaen w:sta 1879 ja fitten tämän koulun tultua waltion kouluksi w. 1890 samassa toimesta kuolemaansa saakka saawutti rehtori Malin ryhdykkään, mutta myöskin sydämellisen johtamistapansa kautta oppilait-tensa kunnioituksen ja rakkauden sekä koulumiesten kesken ar-won siweellisenä kasvattajana. Jo ennen Poriin tuloansa oli wainaja lähemmäs pari kymmentä vuotta toiminut koulun palveluksessa ja saanut saman arwostelun työstään. Tällaisen pitkän ja uupumattoman kasvatuksen kautta on Malin ansainnut kiitollisen muiston koko kansan puolelta. Wainaja oli syntynyt w. 1834, tuli ylioppilaaksi w. 1855 ja maiste-riksi w. 1861, jonka jälkeen hänen warsinainen työnsä alkoi. Kuolema kohtasi hänet lokakuussa aiwan äkkiä.

Oman kansallisen sivistyksen perustaminen ja voimaan saattaminen on ollut maassamme pian päättymän wuosisadan suurin työ ja tämän sivistyksen herättäjiä ja johtajia kunnioitamme suurina miehinämme. Näiden isänmaan suurten miesten rinnalla ja heidän nimensä loistossa ei himmene niitten miesten muisto, jotka ahtaammisrajoissa ja pie-nemmissä oloissa owat suurten johtajain seurassa alistu-mattomalla innolla ja kaitella henkensä waimalla ottaneet osaa kansallisen sivistystyön herättämiseen. Tällainen ensimmäisen rivin mies alkamisrajoissa pyrinnoissa oli Wolmar Styrbjörn Schildt, jonka pitkän elämänjuoksun kuolema nyt on kattaisut.

Elämänsä alkupuolelta on wainaja antanut seuraawat tiedot: „Syntynyt Laukaan pitäjässä Pernasaaren talossa 31 p. heinäk. 1810. Wanhemmat isä kateini Wolmar Jo-han Schildt ja äiti Ewa Fredrika Wadenstjerna. Pääsi yli-oppilaaksi 1 p. jouluk. 1825 Wiipurin kansakuntaan ja tämän jaettua Sawo-karjalaisen osakuntaan. Tuli sittemmin tiedisteen

Wolmar Styrbjörn Schildt.

kokelaaksi 17 p. kesäk. 1833, arwolauseella: maxime dignus. Seisoi fitten lääketieteen kokelas-tutkion 13 p. kesäk. 1836. Tehtiin lääketieteen tietelääksi 30 p. huhtik. 1838, arwolau-seella: laudatur. Nimitettiin ylimääräiseksi lääkäriksi 15 p. toukok. 1838. Lakitettiin lääketieteen tohtoriksi 18 p. heinäk. 1840. Korotettiin piirilääkäriksi Jyväskylään 5 p. kesäk. 1839. „Woimme tähän vielä lisätä että Schildt „koristet-tiin“ 40 wuoden nuhteettomasta palveluksesta kunniamerkillä w. 1879, että hän „oman kuffaronsa kululla“ oli tehnyt lää-

fetieteellisiä matkoja Euroopassa ja että hän pari vuotta ennen kuolemaansa otti täysinpalvelleena eron puolen vuosifataa hoitamastaan wirasta.

Warfin wäähän luki Schildt anjiofseen. Se oli hänen waatimattoman luonteensa mukaista, niinkuin hänen työnsäkin oli hiljaista ja huomaamatonta. Ulkonaisilla arwon mitoilla ei woida arwostella sitä monikymmenwuotista, uupumatonta ja alati innoftasta hengen työtä, mitä hän teki. Ja tällä henkifellä työllä oli sen lisäksi wainio, jota on mahdoton tarkoilleen rajoittaa. Ylipäänsä harrasti Schildt kansallista fiwistystä fuomentkielen perustalla. Tämä kieli ja sen kehittämisen oli hänellä erityifenä lempenä jo ylioppilasuofista alkaen. W. 1832 hän maisteriwäitöfseeseen julkaisi kaffi ensimmäistä lukua Kenofonin Anabafista suomalaisessa käännöfsefä ja herätti tällä työllään suurta huomiota. „Suomi“kirjaan hän myöhemmin kirjoitti „Suomalaisista sukunimistä“ ja kappaleen „Muutama sana Suomen kielen rikastuttamisesta“. Tällä kielen rikastuttamisen alalla oli hän loppumattoman kefeliäs ja fatoihin woipi ne korkeampaan fiwistystskieleen kuuluvat sanat lukea, joita hän joko kansan puheesta lainaamalla tai omasta päästä muodostelemalla toi esille, waikka näistä sanoista ainoastaan wäähäisempi osa on woittanut yleisen kannatuksen ja käytännön. Efimerkkinä hänen onnistuneista muodosteluistaan sopii mainita usein käytettyä sanaleikkä, että Schildt on Suomen „tieteen“ ja „taiteen“ ijä. Edelleen tarwoitelti hän ääntenmukaista kirjoitustapaa ja rupefi täsfä tarkoitufsefä käyttämään n. s. wenykef kirjoitusta. Waikka Schildt (Kilpinen) kaikin tawoin koetti edistää wenykkeitensä waltaan pääsemistä, antaen m. m. fuoranaifia palkintoja parista tällä lailla kirjoitetusta kirjasta, jäi hän pian aiwan yksinään monessa fuhteessa epäkäytännöllisten wenykkeitensä käyttäjäfki, samoin kuin hän omakefimiä sanojaankin sekä puheessa että kirjoitufsefä käytti elämänsä loppuun saakka.

Syntymäfeudullaan, jossa hän 50 vuotta palveli waimaloifsefä piirilääkärim toimesfä, on hän paljon waiikutannut. Szwäsfylän suomalainen lyseo, ensimmäinen laatuaan, saapi

olemuftestaan suurefki ofakfi kiittää häntä, joka korkeimmisfäkin paifkoifsa efintyi koulun innoftaimpana puolustajana. Suomalaisen seuraelämän alkuunpanijana ja kefufsefä on hänellä kaupungin historiafä merkitystä. „Kansanlehti“, joka ilmestyi 1870-luvun alkupuolella, oli hänen toimittamansa. Luksufilla ja suurehkoilla lahjoitufillaan on hän myöskin tuntuwalla tawalla kannattanut henkifää rientoja paifkakunnallaan. Wainajan kaifista harrastufista saapi jonkunmoifsen yleisäfi tyfken hänen w. 1889 kirjoittamastaan wihofsesta „Niitä näitä, niitelmiä, wäitelmiä, westelmiä, fotielmiä, fowinto“, jossa kuwaawassa kirjasesfä hänen äänensä wiiimeistä kertaa kaifui julkifsuudessa.

Nyt on tuo kansannielinen, innoftas suomalaisen fiwistystyksen harrastaja fowintonfä saanut ja pääsfyt ijäfseen lepoon, nähtyänfä harrastufiensä kantawan kauniita hedelmiä. Hänen rauhallinen muistonfä on kauwan ja häiritsemättä elämä hänen rakastamassaan Keski-Suomesfä ja koko Suomen kansassä.

Pontewa ifänmaallinen henki ja jalo elämä sammui Kaarlo Szwäsfylän Högmanin kuollesfä maalifkuun 14 p:nä. Tämä toimirikas ja elämän wakaa mies sfyntyi w. 1850 Rajaanin kaupungifsa, jossa ifä oli pappina. Dulun alkeiskoulusta tuli hän ylioppilaafki w. 1869, fil. kandidaatifki w. 1874 ja seuraawana vuonna Szwäsfylän feminaariin matematiikan ja fysiikan lehtorifki, jossa wirassa pffyi kuolemaansa saakka. Opettajana oli Högman tunnettu hywäfki ja oman tunnon tarkafki. Hänen tuotteliasuudesta on opetuslalla owat laofstufsefä kansantajuiset kirjat suuresta luonnosta ja monet lastuopin oppifkirjat, joita wiiimeinen ilmestyi painosta tekijän jo kuoltua.

Högmanin toimi ei sulkeutunut yksinään opettajan tärkeään tehtäwään. Paifkakunnallansa oli hän etewä kunnallismies ja tarkka olojen tuntija. W. 1884 kirjoitti hän oimallisen kirjoitufsen Szwäsfylän radasta ja sen sekä muittenkin tunnettujen pyrintöjensä wuofki lähetti Szwäsfylän kaupunki hänet edusmiehefseen 1885 w:n waltiopäiwille. Uusi edusmies täytti uusifsa oloifsa paifkansä arwoftaasti. Hänen teräwä

järkensä, selvä ja asiallinen esitystapansa sekä waka suomalaisen kantansa hankkiwat hänelle mainituilla ja seuraavilla waltiopäiwillä wastapuolueenkin kunnioituksen. Paremmiin pystyäkseen julkiseen toimintaan ja waltiopäiwäasioihin suoritti hän w. 1887 lainopin kandidaattitutkinnon. Jhä etewämäksi waltiopäiwämieheksi hän tulikin, sillä jo seuraawassa säätykokouksessa istui hän kokonaisen waltiofunnan puheenjoh-

Kaarlo Juhana Sjöman.

tajana. Harrastusta waltiopäiwälaitokseen koki hän kansasfain herättää julkaisemalla w. 1888 wihkosen „Edustuskuuntalaitoksen muuttamisesta“.

Suuret harrastukset tässä mieheessä olivat kotoisin jo aikaisen nuoruuden ajoilta. Hänkin kuului 1870-luvun innokkaaseen nuorisoon. Eikä miesijän yksiwakainen toiminta, aikainen oman perheen kadottaminen ja murtunut ruumiin terveys woinut tätä intoa lamauttaa. Jjänmaalliset pyrinnot ja hiljainen, raamatun totuutta paljon etsiskelewä mieli wiihtyiwät hywin samassa hengessä. Loputti kuitenkin sielun- ja ruumiin-

woinain tasapaino häiriytyi; mutta silloin teki kuolema lopun ruumiista ja kaitista kärsimyksestä. Lepää rauhasa jalo wainaja!

Aikaiseen wiime kewättälwella ja aikaisen miehuuden ijässä tempasi kuolema pois Lauri Kiewekään, hänen oltuaan toimottomassa sairauden tilassa jo useita wikkoja. Harwalla miehellä hänen ijässään on ollut takanansa niin toimekas elämä. Syntynyt oli hän w. 1852 Mawudella, missä isä oli kirkkoherrana. W. 1872 tuli hän Szwätylän yläalfeiskoulusta ylioppilaaksi ja w. 1875 fil. kandidaattiksi. Näiltä ylioppilasajoilta olivat kotoisin hänen luja, innokas kantansa suomalaisuuden asiassa ja hänen kansanwaltaiset harrastuksensa, jotka asiat kuolemaan saakka olivat hänen pääpyrintöinänsä ja tekivät hänet laajalta tunnetuksi. Puolue-elämä oli 1870-luvulla yltöpiiston nuorisossa sangen wiltas ja nuoren mielsensä koto hartaudella antautui Kiewekäs siihen. Merkkinä siitä oli m. m. se että hän wiiden towerin terä muutti isältä perityn ruotsalaisen nimen suomalaiseksi. Teräwällä järjellään, mutta etenkin kehittyneellä puhelahjallaan ja uljaalla ryhdillään Kiewekäs pian saawutti johtajan aseman suomalaisen nuorison keskuudessa ja famoilla ominaisuuksillaan hän myöhemminkin pysyi puoluemiestemme eturivissä.

Aikaisemmin tulivat hänen kansanystäwälliset ja kansanwaltaiset harrastuksensa näkywiin ahferilla luentomatkoilla ja ankarassa wirtawallan wastustamisessa, joka saattoi hänet sanomalehdissä, jostus oikeudesfakin tuomaan huomaamiansa wäärinkäytöksiä julki. Sittenmin kääntyi hänen harrastuksensa alhaisempain kansanluokkain, etenkin työwäen tilan parantamiseen, jonka wuoksi työnsä hywin kiintyi häneen. Nähtävästi juuri tämän harrastuksensa wuoksi walittiin hän yhdeksi Tampereen kaupungin edustajia w:n 1885 ja 1891 waltiopäiwille. Molemmillakin hän hywin täytti paikkansa ja saawutti walitsijainsa erinäisen kiitollisuuden siitä tawasta, jolla hän ajoi työwäen äänestysoikeusasiaa.

Omana työalana olivat Kiewekäällä lakiasiat. Suoritettuaan lainopin kandidaattitutkinnon ja palweltuään jonkun

aikaa Waasan howioiteudessa waratuomarin arwoa warten, asetui hän wakiinasti Helsingiin asianaajaksi. Olen tällä taholla uuden uran kyntäjä ja kaikinpuolin järfewä ja älyäs lakimies, sai hän toimessaan suuren maineen. Meistä huomiota herätti etenkin hänen oiwa asianaajonsa Waasan ja Wiipurin asemelmollisrettelöisjä.

Wainajan elämäntapauksista mainittakoon että hän w. 1887 meni naimisiin tunnetun näyttelijättären Sida Albergin kanssa.

Suru Rivekkään tarmokkaan elämän aikaisesta katkeamisesta tuli näkyviin suuresa hautajaisaatossa, ylioppilas-osa-kuntain murheharjoituksissa lipuissa ja kauniissa hautapuheissa. Se myöskin huokuu hautarunon wärjysjä:

„Sen ajan innostuksen laps' hän oli kiihkomielin,
Hän tunteet nuorten tulkitsi suloihin Suomen kielin;
Sitt' myöskin Suomen nuoriso se häntä muistaa kauwan,
Sitt' lauluin, lipuin, seppelin se ympäröi tään haudan.“

*

Warsinaisen yhteisen kansamme elämä on sidottu työalaa, jota parhaiten voidaan katsella ja arwostella ainoastaan lähimmisjä piireissä. Talonpojan omakohtainen wiljelystyö, jo femmoisenaan arwokas tofo maalle, ei kuitenkaan estä elämän laajentumisista muillekin aloille. Monet kansan miehet owat wiljelyksen woimakkaina eturaatajina, walistuksen ja yhteiskunnallisten parannusten harrastajina, kansan luottamusmiehinä, jopa joskus kansan sisällisen elämän kuwaajinaikin niin näkywästi edustancet kansamme parhaita edistysrientoja ja parasta henkeä, että heillä on kieltämätön sija julkisten merkkimiesten joukossa.

Rynnemwuotisen hiruuttawan rintataudin jälkeen kuoli wiime fewään lumien aikana Pohjois-Karjalan tunnetuin kansanmies, runoseppä ja luottamusmies Antti Puhatta. Hän oli syntynyt huhtik. 24 p. 1816. Sjä oli Kontiolahden talollisia ja samalla työalalle joutui poikakin jo aikaisimmasjä nuoruudessaan, päästen isännöimään syrjemmasjä pitäjää ole-

maan uutistaloon. Sattumalta, niinkuin monesjä hänen sen-aikuisia säätyworeitaan, joutui Antissa kirjallinen halu ja runon henki wireille. Lufemaan hän käwi puolipakosta, kun lumun taitamattomuus tuli naimishankkeitten esteeksi. Kerran kirjallisuuden pariin päästyään hänen mielenjä pian tuli hänen wiljelykseen taipuisjä ja yhtä rinnan Kalewalan lufemi-

Antti Puhatta.

sen ja runojen kuulemisen kanssa elpyi hänesjä laulu elämään. Ensimmäisissä runoissaan kuwaa hän uutisajukkaan työtä, jonka hän itse oli läpi kokenut. Sitten hänen runoilunsa woitti mainetta, että hän jo 29 wuoden ijässä w. 1845 tuli kutsuttuikäistensä kansanrunoilijain Makkosen ja Rymäläisen kanssa Helsingisjä käymään, kansan runoja rakastawain henkilöiden luona. Puhattan runoissa, joita hän tästä lähin ahlerasti sepitteli ja osalta julkaisitiin sanomalehdissä, kuwautuupi Karjalan kansan henki. Sufkeluus ja pilkanteko on

tämän kansan luonteelle ominaista ja samat ominaisuudet esiintyvät terotettuina Puhakan runoissa. Tunnetuksi tuli etenkin „Tuhman Susin juttureiju“, jossa tekijä satumalla purewaisuudella kumaa ruotsinkielen luonnotonta herrastelua suomenkielen alueilla. Paraita puolia Puhakan runollisuudessa on virheetön runomitta, joka tarkassa säännöllisyydessä noudattaa vanhaa suomalaista (Kalevalan) runomitaa.

Kansanrunoilijana oli Puhakalla pääansionsa, mutta toisellakin alalla tuli hänen tytynsä käyntöön. Kansan edustajana istui hän tammikuun walioikunnassa 1862 ja Liperin tuomiokunnan edusmiehenä 1863, 1877—78 ja 1882 w:n waltioapäiwillä. Suorana kansanmiehenä piti hän näisiä tärkeissä toimisissa kansan ääntä kuuluwissa, waikka lystikkäällä puheentawallakin ja lopuksi kentiesi liiallisella pitkäpiimäisyydellä. Omalla seutukunnallaan oli hänen toimintansa suoranaistempaa. M. m. oli hän osallijana Höytiäisen lastemisessa ja hänen hommaansa oli myös kotipitäjän kansakoulu, joka on ensimmäinen Pohjois-Karjalassa.

Nyt on vanha laulaja ja kansanmies päässyt iäiseen lepoon ja uusi lumi kattaa nyt wanhuksen umpeen luodun haudan. Mutta hänen laulunsa tulewat kauwan säilymään Suomen kansan laululippaassa.

Huomattava kansanmies oli myös Matti Koponen Leppäwiroilta. Hän oli paljon miettinyt asioita ja tunsi hyvin oloja, joita hän kateli walistuneen talonpojan silmillä. Tuomiokuntalaisten ja luottamuksesta walittiin hän edusmieheksi 1867 w:n waltioapäiwille.

Kansan edustajana täytti Koponen hyvin paikkansa. Säädyssä oli hän ahtera puhuja ja antawat hänen laulunsa filmätä sywemmällekkin miehen periaatteisiin ja henkeen. Walistusta ja jaloa mieltä osottaa hänen kiwas esiintymisensä wiinan waltaa vastaan, jota hän piti kansallemme perin turmiolijena, eikä hän sen wuoksi suostunut minkäänlaisiin wiinanwalmistusoikeuksien lawentamisiin. Lahjoitusmaiden lunastuksen puolustaja hän niinkään oli, koska häneä käytyksenä mukaen kansalaisten tuli auttaa toisiansa. Kuwaawa piir-

hänen katantotawastaan on se, että kun oli puhe kotiwarkaudesta hän arweli hyyn olewan siinä, etteivät isännät itaruudesta anna kylliksi käyttöwaroja waimoilleen ja lapsilleen, waan siten ikäänkuin pakottamalla pakottawat heitä warkauteen. Samalla osottaaui K. kansankirjon ystäwäksi ja todelliseksi talonpojaksi. Talonpoikaisia etuja oli hän walpas walwomaan, kentiesi liiallakin, esim. kun hän selwältä maanwiljelystaloudelliselta kannalta wastusti pojan ja tyttären yhtäläistä perintöoikeutta. Olen itse maakauppias puolusti hän maakaupan wapautta niin innokkaasti, että eräs säätyweli katjoi tarpeelliseksi tehdä ehdotuksen että K. kielletäisiin tällaisissa asioissa äänestämästä. — Nämä piirteet jo kylläki osottanewat Koposen luonnetta. Ensimmäisiä on hän ollut walistuneitten talonpoikain arwoikkaassa wanhemmassa sarjassa. Sawon miesten joukossa on hänelle tulewa yksi muiston kunniaasioja.

Huomattawiin kansanmiehiin on myöskin luettava maanwiljelijä Matti Reinikkala, Rymin tuomiokunnan edusmies 1867 w:n waltioapäiwillä, joilla hän esiintyi maakuntansa etujen walppaana kaitijana. Hän kuoli 78 wuoden iässä.

*

Toimivia kansalaisia ja huomattuja henkilöitä on edellisten lisäki vielä monta wainajain joukkoon joutunut.

Innokkaan toimenmiehen on Suomen maanwiljelys kadotanut agronomi August Wartiainen kuoleman kautta. Sekä käytännöllisenä maanwiljelystaidon opettajana että tuoteliaana maanwiljelyskirjailijana ennätti hän lyhyenä elämänsä aikana toimittaa paljon arwofasta työtä pääelinkeinomme kehittämisessä.

August Wartiainen syntyi w. 1849. Käytyänsä läpi Mustialan maanwiljelysopiston ja muutenkin hankittuaan tietoja ja taitoja maanwiljelysasioissa, antautui hän opettajan toimeen, tullessa ensin alkeisopettajaksi Otaman maanwiljelyskouluun, sitten opettajaksi Mustialan opistoon ja wihdoin Kurkijoen maanwiljelysopistoon. W. 1885 pääsi hän wirta-

talojen tarkastajaksi Uudenmaan läänin ensimmäisessä piirissä ja samana vuonna maanviljelyksen ja metsänhoidon opettajaksi polyteknilliseen opistoon. Näissä viroissa pysyi hän elämänsä loppuun saakka. Rinnan käytännöllisten virkojensa kanssa työskenteli hän kirjailijana. W. 1887—90 toimitti W. yhdessä agronomi Th. Forssellin kanssa „Suomen maanviljelyslehettä“ ja w. 1891 perusti hän „Keltomiehen kotikoulun“, jota on ilmestynyt useita viikkoja. Muista tuotteista on mainittavain „Käytännöllinen maanviljelysoppi“, joka on sovitelmä prof. Arrheniuksen kuuluisasta teoksesta, siten „Neuvoja hiekkamaan tarkoitukseenmukaiseen lannoittamiseen“ y. m. „U. Suomettareissa“, jonka aputoimittajana hän monet ajat oli, walvoi hän maanviljelyksemme julkisia kysymyksiä. W. m. waukutti W:n innokas ja selwä asianajo suureksi osaksi sen ettei kysymykseen tullutta korkeampaa suomenkielistä maanviljelysopistoa perustettu kauwas Kurkijolle, vaan että sija suomenkieliselle maanviljelysopetukselle tehtiin Mustialassa, waukkaikin main. opistossa yhä wieläkin joka toinen kurssi on ruotsinkielinen.

Kiwulloisuus lamautti W:n työwimonia viime aikoina. Ruoleman omaaksi joutui innokas henki kesäkuussa.

Suomattawa merkkimies oli Herman Frithiof Antell. Sattuma, joka antoi Antellin haltuun suuren perinnön, ja jalo teko, joka saattoi tämän perinnön Suomen kansan ja yliopiston omaaksi, owat wainajan elämälle antaneet harwinaisen sijällyksen.

Yksityisenä miehenä eli Antell kaiken ikänsä puuttumatta julkisiin toimiin. Syntynyt oli hän Waasassa w. 1847 ja tuli ylioppilaaksi w. 1865. Yliopistossa antautui hän lääkäriin uralle, jossa jo oli saanut lääketieteen kandidaatin oppiarwon kun hänen isänsä, tamarineuwos Herman Rosenberg w. 1874 kuoli ja jätti pojalleen testamentin kautta koko omaisuutensa, joka teki alun toista miljoonaa markkaa. Näin suuren rahan uuden haltijan ei tietysti tarwinut toimeentulostaan wurehtia, vaan jos kenkään saattoi hän mielitekojansa täyttää. Nämät mieliteot johtiwat hänet laajoille matkoille,

joilla hänellä oli tilaisuus nähä eri maita ja kansoja ja saada perustetuksi suuria kokoelmia, joihin hän keräili wanhvoja rahoja, etupäässä pohjoismaisia rahamuotoja, taideeoksia, historiallisia muistoja, kansa- ja muinaistieteellisiä esineitä y. m. Wärsinaiseksi asuntopaikkaan walitti hän Pariisin, jonka wilkas ja vapaa elämä häntä wiehätti. Pariisissa hän ahkerasti hääri kokoelmiensa parissa, joiden hoito jo wauiti paljon työtä, ja harwasti sen ohessa lääketaitoa, etenkin filmäin parantamista,

Herman Frithiof Antell.

jossa taidosssa hän kuuluu olleen etewä. Kotimaataan ei hän kuitenkaan wieraissa oloissa unohtanut. Melkein joka wuosi käwäisi hän täälläkin, ainakin Waasassa, missä hänellä oli oma talo ja osa kokoelmiansa säilyssä. Suomessa ja Ruotsissa oli hänellä sitäpaitse useita lämpimiä ystämiä, joiden seuraa hän matkoillansa käwi hakemassa. Tällä tawoin hän hiljaisesti eleli lähimmässä piirisäään ja suurempaa huomiota herättämättä. Naimatonna hän pysyi kaiken ikänsä. Satunnainen, matkalla saatu kylmetys teki aikaisen lopun hänen elämästään, jota hiwuttawa kiwulloisuus ei muutenkaan tietänyt pitkäksi. Huhtik. 6 päivänä päätti Pariisissa kuolema hänen wael-luksensa.

Silloin vasta huomattiin, missä jalossa aatteessa Antell oli elämänsä elänyt. Testamentin kautta lahjoitti hän Suomeen perustettavalle kansallismuseolle miljoonan markkaa ja Suomen yliopistolle, pääomaksi tieteellisiä matkarakhoja warten, 800,000 markkaa. Kansallismuseon peruskokoelmaksi hänen ohessa lahjoitti kaikki kokoelmansa, joista rahakokoelman arvo on laskettu puoleksi miljoonaksi markaksi. Muut kokoelmat eivät ole niin kalliita, mutta siltä arwoikkaita. — Ruotsiin määräsi testamentti 200,000 kruunua tieteellisiä ja taiteellisia tarkoituksia warten.

Mikä suuri merkitys kansallisessa siivistystyössämme Antellin lahjoituksilla tulee olemaan, on kaikille selwä. Koko kansa on kiitollisuudella muistawa suurta lahjoittajaa.

Käytännöllisen toimen miehinä ovat muistettavia Wiipurin konepajan isäntä, insinööri E. F. Gallén, joka reippaana miehenä itse loi itselleen toimialan, Dululainen kauppaneumos Juhana Kustaa Bergbom, maamme suurimpia ja warakkaimpia liikemiehiä ja sahanomistajia, wärjärimestari Abraham Petrelius, Sawonlinnan wanhimpia porwareita ja sen kaupungin luottamusmies 1867 w:n waltiopäiwillä, muista puhumatta.

*

Heinäk. 15 p. hukkui purjehdusmatkalla Laatokalla Rymlän seminaarin lastentarhan opettajatar, neiti Anna Tommila, uskonnollismielinen, lempeä kaswattaja. Suomen naisten työalalta on pitäse häntä moni muukin jalo henkilö poistunut, waikka heidän elämänsä on useimmiten yhteistyötoiminnan peittoon kätetty. Muistamme kuitenkin tässä vielä Kreetta Haapasalaa, koska hän kansannaisena ja kanteleensoittajana on ollut laajalta tunnettu. Hän oli syntynyt Rautaisissa ja joutui naimisiin Soonas Haapasalon kanssa Oulivetelissä. Halla wei heiltä elämän warat ja sen tähden läksi Kreetta w. 1853 elinkeinokseen kiertelemään Pohjanmaan rantakaupunkeihin, joissa herätti ansaittua huomiota tunteellisella soitollaan. Useampia vuosikymmeniä sen jälkeen jätti

hän kiertelemistään, tehden kanteleensa viimein tunnetuksi suurimmassa osassa maatamme. Nyt on kieli katkennut Kreetta Haapasalon soitosta ja 80 vuoden iässä on hänen waattamaton elämänsä päättynyt.

*

Tulewa aika arwostelee menemää aikaa ja onkin mahdollinen sitä tasapuolisesti tekemään wapaana entisajan waikutuksesta. Yksityiset ihmiset joutuwat kuollessaan samaan tilaan. Arwostelun, mikä wainajille täten annetaan, tulee olla wapaan pikkuseikoista ja wähäpätöisyyksistä, joihin wainajain eläessä useinkin arwostelu tafertuu. Runnioitus wainajia kohtaan, jo muutenkin luonnollinen, tulee täten oikeammaksi ja sywemmäksi.

Suomen kansan muistojen warastoon on vuoden kuluesä tullut monen jalon ja suuren wainajan muisto. Tämä muisto on kallisi ja ansaitsee se ahkeraa miellemistä jälkeenjääneitten puolelta. Siten me parhaiten kunnioitamme wainajiamme ja siten parhaiten edistämme heidän aloittamaansa työtä itsellemme ja iänmaallemme siunaukseksi.

Meidän ei tarvitse tällä kertaa aloittaa vuosikatsaus-tamme etsimykseen ajan viestillä. Wainioilta on forjattu runsas fato ja kahden edellisen vuoden kadot on Jumalan siunaus ja maanmiehen työ jäljettömiin poistanut. Waikka siemenen puute viime vuoden kylwöissä olikin fangen suuri ja waikka se ulkolainen siemen, jolla useat olivat pakotetut peltonsa kylwämään, huomattiinkin fopimattomaksi, haihtui wahinko mitättömiin sen rikkaan sadon rinnalla, minkä muut pellot tuottivat. Se äkkikylmä hallanpuusta, joka 14 päivänä viime heinäkuuta käwi yli koko maan ja wioitti perunanwarfia alawilla paikoilla, ei pystynyt rutiiseen, koska se koko eteläpuolessa Suomea jo oli ehtinyt heilimöidä. Wielä wähemmin pystyi wahingon tekoon elokuun 14—16 päivän yleinen perunahalla. Mittä kaunein kaswu-ilma hallapäiväin wälillä ja niiden jälkeen paransi perunatkin wioista, joten tuntui liialliselta hälinä sanomalehdissä hallan tuomista muka suuristakin wahingoista.

Tuo hälinä kuitenkin osoittaa, että ollaan walweilla ja että entisten katowuosien opetukset ovat mielessä. „Onnell-

nen, siunattu wuosi 1867, kuinka rikkaiksi meidät saattawat sun opetukses, jos niistä otamme waaria”, lausui viimeisten suurten katowuosien jälkeen eräs tunnettu kirjailija. Rieltämättä onkin saadusta opista waaria otettu, muuten emme warmaankaan viime wuosista olisi niinkään helpolla eroon päässeet. Uusi kokemus on antanut uusia opetuksia lisäksi. Jos woittopuolellakin ollessamme niistä otamme waaria, olemme suurilla askelilla lähestyneet sitä aikaa, jolloin hallan woima on lopullisesti murrettu ja jolloin wiljelyksemme luonnon pahain woimain herrana walmistaa wiljelijöille samaa herruutta.

Nouseman wiljelyksen warassa woimme turwallisemmin kohdata tulewaisuuden waltiollisia ja yhteiskunnallisia tapauksia ja wapaammin ottaa osaa isänmaan suurien elintykyshyökykien ratkaisemiseen.

Niinkuin jokainen suomalainen tietää on isänmaan waltiollinen afema nykyaikana monella tavalla uhattuna. Tähän kuuluwain tykyshyökysten onnellinen ratkaisu waatii koko kansalta paljon wiifasta menettelyä ja wielä enemmän yksimielistä, isänmaallista mieltä. Katowuosista wasta saatu opetus, että kaikki on tehtävä tulewaisuuden waralle, kuuluu kehottawana äänenä toiseltakin taholta.

Ne monet woimat, joista kansain menestys tai perikato riippuu, owat kaikilla tehokkaassa toiminnassa ja muistuttawat alinomaa: ole waroillasi, jos tahdot elää! Europan kansoja painaa raskas aseitten taakka ja yhteiskunnan sisäpuolella on aineellisen toimeentulon epätasaisuus tuottanut toisen raskaan taakan. Suuret kansat sywöt pienempiänsä, pakottaen näitä pienempiä epätoivoiseen itsensä säilyttämisen taisteluun. Eiwätkä wapaus, walistus, rauha ja tasa-arwoisuus ole näitä epäkohtia wielä woittaneet, waikka woimakkaasti koettawatkin niitä vastaan taistella.

Me suomalaiset olemme tuota taistelua osaksi hywin läheltäkin nähneet. Omasta kohdastamme tunnemme hywin ne waltiokseikat, joista kohtalomme riippuu, ja tiedämme „suomisyöjäin” alituisesti hiowan hyökkäysaseitaan eräissä wenälai-

fissä sanomalehdissä. Vaikka viimeksi kuluneen vuoden aikana olomme ovat lain ja hallitsijan oikeudentunnon turvissa saaneet pysyä ennallaan, tulee kansamme yhä edelleen tarpeen huolehtia tulevaisuudestaan ja kaikissa kohden seisoa laillisuuden wankalla pohjalla. Se on meidän oikeutemme, sillä Suomen waltiolaitos perustuu kansan ja hallitsijan molemminpuolisiin oikeuksiin. Se on myös meille welwollisuus, sillä huoli meidän tulevaisuudestamme on jaettu hallitsijan ja itse kansan kesken.

Wasta päättyneisiin waltiopäivämieswaleihin kohdistuivat hetken tärkeimmät sekä ulkonaista että sisällistä menestymistämme koskevat kysymykset. Ukamaisillaan on säätökofous, jonka kautta kansalla on tilaisuus yfissä neuwoin korkean hallitsijan kanssa suunnitella tulevaisuutta. Monet puolitielen jääneet kysymykset tulewat waltiopäiwillä esille ja tiefi kuinka monet ja arwaluontoiset uudet. Ei ole mitään syytä epäillä tulewain säätäjien tosi-isanmaallista kantaä kaikissa kansamme yleistä menestymistä koskewissa kysymyksissä. Se kyllä tietäwät että tämänlaatuifissa asioissa owat erimielisyys, pitkumaisuus ja erikoisedut jätettävä syrjään, „koska itsekin erityisen onni ja menestys riippuu paljon enemmän yleisen kansan menestymisestä kuin koko kansan onni jonkun yfityisen onnen tilasta“, kuten eräs wanha talonpoikainen edusmies aikoinansa lausui.

Waltiopäiwain toiminnalla suorastaan kotimaisissa seikoissa on paljon yhteyttä sisällisten puoluelojemme kanssa. Näissä oloissa on arweluttawa epäkohhta siinä rahawallassa, joka määrää useimmat porwarisjäädyn waalit ja johon ruotifiikhoisen puolueen subdaton walta perustuu. Epäkohhta on nytkin saanut aikaan kiivaan waalitaistelun, jossa aseet eiwät aina ole olleet puhtaimpia. Oikeutettua pahetumista herättiwät etenkin ne syytökset epä-isanmaallisuudesta, joita eräät ruotifiikhoiset sanomalehdet arwatenkin kiihotuksen solaisemina waalien aikana tekivät suomalaisista puoluetta vastaan. Sellaiset syytökset eiwät ole omiansa rauhaa rakentamaan; päinwastoin ne suuresti haittaawat yfimieliisyyden ai-

kaansaamista niissä kysymyksissä, joista jo muutenkin löytyy erimielisyyttä puolueitten kesken. — Ei ole myöskään hyväksyttävä se isäntäwalta, jota suuremman fiwistyksen nojalla on herrasluofan puolelta harjoitettu talonpoikaisjäädyn waleissa monessa tuomiokunnassa, koska talonpoikaisjäät sen kautta kadottaa todellisuutensa ja kansan ääni alkuperäisyytensä. Eihän liene kenenwistä talonpojista nytkijään puutetta, koskapa talollisjäät ennenkin on puhtaasti talonpoikaisena funnialla paikkansa täyttänyt.

Lähdemme näiden yleisten huomautusten jälkeen merkitsemään kuluneen vuoden tapauksia ja wiritettyjä kysymyksiä kehityselämämme eri aloilta.

Maan korkeimmissa hallituspiireissä on tapahtunut muutamia muutoksia. Kenraalikuwernöörin apulaisen wirkaan on tullut nimitetyksi wenäläinen kenraali Gontiharoff. Senaatisa tapahtui senaattori, wapaahra Joh. Gripenbergin kuoleman kautta pari fiirtoa; maanwiljelystoimituskunnan päälliköksi hänen sijaansa tuli wapaahra K. M. S. v. Troil, jonka sijaan fiwili-toimituskunnan päälliköksi tuli W. Eneberg. Oikeusofastoon on uudeksi senaattoriksi tullut homioif. neuwos L. Clouberg. — Reskuswirastojen päälliköknunnassa on muutos tapahtumaisillaan metsänhoitohallituffen ylitirehtöörin wirassa, josta waltioneuwos M. af Forselles on luopunut. Ken hänen seuraajaseen tulee, ei tätä kirjoitettaessa ole vielä tiedossa, mutta toiwoa sopii, että siihen nimitetään mies, joka kytienisi ohjaamaan laitoksen toimintaa yleistä mielipidettä wastaawaan suuntaan.

Hallinnollisista toimenpiteistä owat suurinta huomiota herättäneet tulliseikat. Saksan ja Wenäjän wälinen tullisota, jota jo pitkin viime kewättä oli käyty, johti viimein molemminpuolisiin pakkokeinoihin, tullitaksujen ylentämiseen 50 0/0lla kaikista tawaroista. Meidän maatamme katsottiin Wenäjän kanssa yhteen kuuluwaksi kauppa-afioissa ja elok. 11 p. astui täälläkin woimaan tullin ylennys Saksan tawaroita vastaan. Taloudellisesti on tietysti tuo äkillinen muutos

epäedullinen, mutta ei kuitenkaan murhäävä, koska on toivoa suuren tullisodan pian jo päättymän. Asian valtiollinen puoli on huomattavampi, koska se selkeästi osoittaa wallanpitäjän „yhdenmukaisuuden“ harrastuksia. Venäjän raha-asiaain ministeri lausui tullisodan kestäessä julkisesti, että Suomen ja Venäjän tullitalojen saattaminen yhdenlaisiksi on ajan kuluessa varmaan tapahtuva. Uusi, pettämätön todistus ajan suunnasta.

Toinen huomattava hallinnollinen toimenpide, laadultaan ja edelliselle aiwan wieras, on uuden kolera-asetuksen ilmestyminen. Asetuksen kautta voidaan koleraan uhatesa ryhtyä mitä tehokkaimpiin waro- ja vastustuskeinoihin ja on se jo nyt, koleraan tehdesä todellisen hyökkäyksen meidän maahamme, ollut osittain käytännössä. — Sumalaa ja hyviä warokeinoja saamme kiittää siitä, ettei kamala rutto ole tälläkään kertaa suurempaa tuhoa tehnyt.

Maamme taloudellinen asema on viime aikoina yleensä ollut watawalla kannalla, vaikka jonkunmoinen huonontuminen onkin ollut haraitawana. Mitä muutoksia viimeisin wuosi tässä suhteessa on tuottanut, on tietysti näin tuoreeltaan waikea sanoa, mutta luulemme aseman olewan nyt lähinnä edellisiä wuosia edullisemman.

Viimeksi ilmestynyt teollisuuslilasto osoittaa, että tärkeimmät wientitawarat, puu, paperi ja woi, tuottiwat w. 1891 vähemmän kuin edellisenä wuonna. Tilaa huononfi myöskin katowuosi, jonka tähden maksettiin ulkomaalle wiljasta useita miljoonia markkoja enemmän kuin edellisenä wuonna. Koska kuitenkin teollisuuslilaston arwo samaan aikaan ja jälkeinkinpäin on näyttänyt säännöllistä kohoamista (w. 1891 oli kokonaisarwo 148,888,945 m:kaa, lisäys 7,140,655 m:kaa) eikä wäestön ostokyky ole alennut, woimme pitää oloja tällä hetkellä tyydyttäwänä.

Samaa woimme sanoa rahaliikkeestä: seuraten kaupan ja teollisuuden waiheita on sekini ollut jonkin werran ahdingossa. Bankkein makfama hywä talletuskorko (5 %) on kyllä

seurauks rahan yleisestä niukkuudesta, waan ei merkitse ehdotonta talouden huonontumista. Ompa se ykfityisille säästäjille warfin edullinenkin. Bankkein suuresa talletuskorosta on wuorostaan seurannut että postisäästöpankki on viime wuonna mennyt alaspäin, kun sen tarjooma korko on ollut melkoista pienempi (3 %).

Gräs huomattawa rahallinen epäkohta on äskettäin woi-tettu. Wenäjän hopearupla julistettiin näet asetuskella viime heinäk. 13 p:ltä kurssin alaiseksi. „Ruplarutto“ siten lakkasi ja muuttui entisille halpamielisille keinottelijoille hallaksi.

Taloudellisten olojen merkinä owat ne numerot, joita rautatieliife osoittaa. Waltionrautateitten bruttotulot nousiwat w. 1892 yhteensä *Smc.* 12,321,553: 13 (edellisenä wuonna *Smc.* 12,732,490: 48). Tänä wuonna owat tulot jälleen nousseet.

Tullituloisissa näemme myös selwästi seurauksia viime aikojen taloudellisista waiheista. Tullilaitoksen kautta on näet yhteensä kannettu:

W. 1890	<i>Smc.</i> 21,632,489: 06.
„ 1891	20,839,934: 01.
„ 1892	„ 19,888,808: 18.

Tullisodan waiikutus ei ole tämän wuoden tullituloisissa osottautunut wähenneksenä waan päinwastoin. Syysskuun loppuun saakka on tänä wuonna kannettu „tullirahoja“ *Smc.* 12,503,084 (viime wuonna *Smc.* 11,758,713).

Talwiliikkeemme ei viime talwen kowissa pakkasissa woinut yhtämittäisesti jatkua. Noin 6—7 wiiikon ajat piinwät jäät Hangon sataman suljettuna. Ihä uusia warustuksia tarwitaant, ennentuin kauppalikkeemme woi jään wallan woittaa.

Wilkas on se elämä, jota hyörii suuren rahalähteemme, teollisuuden, kaupan ja liikkeen, ympärillä. Keippaasti pyörii kaupan rahamyly, uljaasti wiiltäwät kauppalaiwamme meren selkiä eiwätkä joudu rautatiemme ruostumaan. Suurliikkeen oheessa elää pienempi liife, ammatti- ja käsityöliife, omaa wä-

hemmin näkyvää, mutta filti hyötyisää elämäänsä. Wilkkaus on liikkeestä tarttunut meidän yhä laajenemaan työmiesluokkaamme, niinkuin työväenyhdistysten yhä huomiota herättäväämäksi käynyt toiminta osoittaa. Yhdistysten kautta on main. luokka liittynyt lujemmin yhteen ja sen kautta pannut enemmän painoa työväestön pyrintöihin. Syyskuussa oli yhdistyksillä tilaisuus pitää Helsingissä yhteinen kokous, jossa m. m. asetettiin erityinen työväen valtuuskunta yhteisten rientojen alituisiksi walvojaksi.

Työväen kysymys onkin jo joutunut päiväjärjestykseen ja täydellä todella on ryhdytty korjaamaan työmiestemme oloissa huomattuja epäkohtia. Tällä haavaa on ensimmäisenä kysymys työväen wakuutuksesta, minkä kysymyksen herättämiseen antoi aiheen se perin kurja kanta, jolla työväenyhdistysten y. m. perustamat wakuutuslaitokset (fairaus-, apu- ja eläke-rahastot) on hawaittu olewan. Säätyjen toimesta asetettu komitea on asian tutkinut ja siitä laki-ehdotuksia tehnyt, joten kysymys ensi waltiopäivillä tulee ratkaisun alaiseksi. Silloin kai päätetään, onko työväen wakuutus tehtävä pakolliseksi, s. o. waltion määräämäksi ja sen turvaa nauttiwaksi, wai onko se jätettävä yksityisten asiaksi, niinkuin ennenkin. Käyköön päätös kummalle puolelle hywänjä, toivo on kuitenkin warma, että mainittu wakuutus tästäälähin saadaan entistä paremmalle ja täysin luotettawalle kannalle.

Maataloudellisisäkin oloissa on merkkillinen epäkohta viime wuoden kulussa tullut kaikesa surkuteltawassa laajuudessaan paljastetuksi ja wakawien parannuspuuhien alaiseksi. Tarkoitamme sitä monenmuotoista k o r o n k i s k o m i s t a p a a, joka suuressa osassa maataamme, enin Itä-Suomessa, on maatauppa- ja wellkaoloissa pääsnyt wallalle. Tämä sekä taloudellisesti että siweellisesti perin waarallinen yhteiskunnallinen epäkohta on osoittanut, etteiwät nykyisin woimassa olewat säännökset, jotka myöntämät rajattoman koron käytännön lyhytaikaisissa rahatoimituksissa, ole riittäviä eiwätkä tyydyttäviä. Woimakkaasti on noustu waatimaan epäkohdan poistamista, mutta

ehdotetut keinot eiwät ole saamuttaneet yleistä kannatusta, koska niitä ei ole hawaittu kyllin käytännöllisiksi. Saawa on kuitenkin lääkittävä, eikä silloin ole katsottawa elinkeinowapauden periaatteita niin kalleiksi, ettei niitä saisi kokemuksen periaatteen ja pakon mukaan muodostaa.

Wuoden merkkillisin tapaus kirkollisen elämän alalla on kirkolliskokous, joka kesäkuussa pidettiin Turussa. Tällaisia kokouksia pidetään wain joka kymmenes wuosi ja on niillä lakiafiätävä walta kirkollisissa asioissa. Uusi kattismus on viime aikoina ollut polttawimpia kysymyksiä kirkon piirissä. Kuten tunnettu tuli se Turun kokouksessa lopullisesti hywäksytyksi, waikka wastustus oli kyllä kowa. Suomen kansa saa olla iloinen siitä että nyt on saatu kristillisyyden oppikirja, joka mitä lähimmin on säilyttänyt yhteyden oikean alkulähteensä, raamatun, kanssa. — Huomattawa on myös että Turun kokouksessa päätettiin perustaa Suomeen neljäs hiippakunta, joka tulisi käsittämään itäisimmän Suomen.

Muitten tärkeitten kysymysten ohessa piti kokouksessa tulla käsittelyn alaiseksi toinenkin yhtä polttawa kirkollinen kysymys kuin uusi kattismus, nim. kysymys ehtoollisen pakollisuudesta. Ujan niukkuus esti kuitenkin asian esilleottamisen ja lieneekin se ollut parasta, sillä mielet owat vielä kowin jyrkästi toisiansa vastaan, niinkuin on nähty myöhemmällä kesällä (elof. 20—24 p.) pidetyistä Waasan pappiskokouksesta ja kiwaista sanomalehtikirjoituksista. Uinoa kohta, missä ehtoolliswapon puoltajat ja wastustajat tuntuwat olewan yhtä mieltä, on siinä, että ehtoollinen ja awioliitto owat pidettävät toisistaan erotettawina asioina.

Kirkolliset kysymykset pitäwät nykyään papistoa ja yleisöä wilkkaassa mielenliinnoissa. Sen ohessa näyttää uskonnollinen elämä kansassamme olewan hereillä. On tietysti mahdotonta tehdä oikeaa hawaintoa asiasta, joka on ykin Jumalan tuomittawa, mutta että kristillisyyden on kylläksi wäfewä ilmaantukseen yleisesti nähtävässäkin muodossa, sen on laajalle ulettunut herännäisyyssliike todistanut. Se on liite,

joka perustuen raamatun selkeään sanaan panee oppinsa pääarvon käytännölliseen kristillisyyteen ja vaatii jäseniänsä kaikessa maelluksessaan seuraamaan Herraa ja Meštaria. Se on saman elävän kristillisyyden luoma, joka ennenkin on maassamme esiintynyt pietismin nimellä ja saanut kokea niin paljon vastusta kirkollisen oikeaoppisuuden puolelta. Kieltämättä on liikkeen olemassa olo todistuksena hengellisestä wireydestä kansassamme, samalla kuin se tavallaan on vastapainona korkeakirkollisuuden kaikkisuutta vastaan. Ilmauksen elämästään on puheenalainen liike äskettäin antanut kustannusyhtiö „Herättäjän“ vuosikokouksessa ja herännäisjuhlassa, joita yhdesä vietettiin Malmakäällä, Lapuan ja Ylistaron rajalla heinäk. 6 p. tuhansien körttipukkuisten ihmisten läsnäollessa.

Kirkollista elämää voimme seurata uloskin omasta maasta. Heinäk. 25—27 p. pidettiin Lontoossa pohjoismaalaisten merimiespappien kokous, jonka meidän toimeliaat merimiespappimme olivat toimeenpanneet.

On siis hengellisen wiljelyksen mainiolla vuoden kuluessa paljon työskennelty. Olkoon se Jumalalle kunniaksi ja kansallemme siunaukseksi!

Wuotuisen sadon, jota ei minikäänlainen halla voi turmella, on kansamme korjannut myöskin kansanwalistuksen mainiolta. Walistuksen siemen kylwetään sydämeen ja sen touko kasvaa parhaassa pellossa mitä löytyy — ihmisen hengesä. Tällä alalla työskentelevät kansakoulut, joiden lukumäärä on iloisista mauhtia kaswanut. Waltio on niiden kaswamista tehokkaasti edistänyt, myöntämällä runsaasti rakennusapuja ja lainoja köyhille koulupireille. Sotta yhä lisääntyvät koulut woisivat hedelmällisemmin toimittaa tärkeää tehtäväänsä on niitä walwomaan asetettu neljä uutta tarkastajaa entisen kahdeksan lisäksi, opettajia warten perustettu erityisiä opettajajirjastoja ja opinhaluista nuorisoa, pääasiallisesti kansakoulun entisiä kaswattajia warten tulee lähimmässä tulewaisuudessa monessa koulussa pidettäväksi n. s. jatkokursseja.

Kansakouluja pidetään nykyään jo niin tarpeellisina yleiselle kansanfiwisistykselle, että on meidänkin maassamme ruwettu innokkaasti waatimaan yleistä oppiwelwollisuutta, jonka mukaan kaikkein lasten tulisi käydä kansakoulun läpi. Siis yleinen lasten asewelwollisuus yleisen kansanfiwisistyksen hywäksi. Runtain tulisi uutta henkistä sotajoukkoa warten rakentaa kasarnit, koulut, ja waltion itse olla johtamassa suurta sotarekettä pimeyttä ja tiedottomuutta vastaan. Tämä uusi n. s. koulupakoharrastus on jo saanut tukewan jalansijan Suomessa. W. m. hywäkyi „pakon“ kesällä kooşa ollut kansakoulukokous ja tulewilla waltiopiwillä se arwattawasti joutuu säätyjen keskusteltawaksi. Periaatteessa ei koulupakkoa voida wastustaa, sillä tietysti on kaiken kansanfiwisistyksen pyrintönä, että kaikki kansalaiset tulewat samaan alkeisfiwisistyksen osalliseksi. Koulupakon käytännöllistäkin mahdollisuutta puolustaa se seikka, että ofittaista koulupakkoa jo nytin käytetään muutamissa seutukunnissa, missä kunta on welwoitanut wainwaihoidon alaisia lapsia käymään kansakouluksa. Sienee waltiolla toki sama oikeus mikä kunnallakin alaisiansa kohtaan. Warmaankin Suomessa kerran joudutaan koulupakon kannalle, joko sitten kerrassaan lain kautta tai wähitellen entistä uraa kulkemalla, kouluja wapaaehtoisesti perustamalla niin paljon että kaikki lapset pääsewät niihin. Rehitys käy nopeasti tähän suuntaan ja on sen joubuttamiseksi käytettävä kaikki keinoja. Kunnat eiwät voi wälialkaa paremmin käyttää kuin saattamalla itse koulu-olonsa yleisen kansanfiwisistyksen periaatteita wastaawalle kannalle. Kansakouluja oli maassamme w. 1891 kaiken kaiffiaan 1,182, joissa opetettiin noin 51,000 lasta. Samaa aikaan oli toimesa kiertokouluja ja seisowia pienten lasten kouluja 1,127, joissa käwi 187,000 lasta. Pghäkouluista on meillä tuoreempia tietoja; näitä kouluja oli w. 1892 Suomessa 6,853, joissa 147,134 lapselle annettiin opetusta.

Walistuksen periaate käskee huolta pitämään kaikista lapsista ja on siitä luonnollinen johtopäätös, että myöskin ruumiiltaan wiallisten, wähä-älyisten ja pahankuristen lasten

tulee saada heille sopiva kasvatust ja sivistyst. Waikka ei meillä vielä ollakaan tällä alalla pitkälle päästy, on kuitenkin viime aikoina tehty mitä on voitu. Uusin edistyst on Wiidin pitäjään rakennettu Nuorelan kasvatustlaitos ala-ikäisiä naispuolisia rikofentekijöitä warten. Se awattiin lokakuun 1 p.

Puhuesfamme kansan walistusta ja kaswatusta tarkoittamista riennoista ei ole unhottaminen raittiustliikettä, joka mitä monipuolissimmin ajaa kansan edistymisen asiaa. Lähimmäksi tehtäväkseen on tämä liike nyt asettanut mallasjuomain myynnin saattamisen kuntain päätöswallan alaiseksi. Emme erehtyne sanoesfamme raittiuden tässä kohden saaman kansan suuren enemmistön puolelleen, joskaan wallassa olijat siihen eivät taistellutta suostu. Muutenkin näyttää meistä siltä, että tämántapainen työskentely on raittiustasialle kaikkein edullissinta, sillä periaatteiden selwitettyä on nyt aika ryhtyä syympään taisteluun, walloittamaan wihollisella linnoja toistensa perään. Tällä tavoin kärsiwällisesti ja erä erältä taistellen on woitto warmempi, wakawampi. Kesällä pidetyssä Sawonlinnan yleisessä raittiustokouksessa lausuttu mielipide, että muodostettaisiin yleinen raittiustpuolue, sopii erinomaisesti yllä kerrottuun sotiitapaan. Ajottua puoluetta on tosin wäärin ymmärretty ja tullittu sen tarfotuksena olleen uuden waltiolisen puolueen muodostamisen; tätä tietysti ei ole tarkoitettu, koskapa ei woida eikä ole oikein asettaa waltion menestymistä raittiudesta riippuwaksi ja koska raittiustliikkeen pyrkimykset eivät tarkoita waltion ulkonaisten muotojen muuttamista. Mutta niinkuin sanottu, puolue on sittenkin tarpeellinen kunnallisalalla, jolla alalla raittiudella on suuri merkitys sekä hentilöihin että astioihin nähden ja jolla tiellä suoranaisten taistelu tulee kestettäväksi esim. siinä tapauksessa, että saadaaan aikaan raittiustmielinen mallasjuoma-asetus.

Kansallinen kirjallisuutemme, sivistysfemme arwon mittaja, on saanut wuoden kulussa muutamia arwokaita lisäyksiä. Sellaisina on pidettävä prof. Hermansonin teos

„Suomen waltio-oikeudellinen asema“, waltio-opillinen teos, jonka ilmestymiseen on syy ollut nykyisissä waltiolississa oloisfamme. Tätä arwofasta teosta ei kuitenkaan ole ilmestynyt kuin ainoastaan ruotsinkielinen painos. „Suomi 19 wuosisadalla“ kantaa oikeudella nimen „kansallisteos“ ja on sitä jo useampi kuwitettu wihko ilmestynyt. Tälläkin kirja-ilmioillä on aiheensa nyhyajan oloissa: se tahtoo sekä toti- että ulkomaiselle lukijakunnalle esittää walaisewilla kuwauksilla kansamme wilyelystyötä nyhyisellä wuosisadalla ja ilmestyy sen wuoffi useammankielisenä painoksena yht' aikaa. Huomattawa julkaisu on „Esitelemiä kansataloudellisessa yhdistyksessä“, walppaan kansataloudellisen yhdistyksen toimituksia, aikamme ja maamme suuria sisällisiä tyhjymyksiä koskettelewa teos. — Kirkollisen elämän tuntuja owat lentokirjaset sellaiset kuin „Kristinuskon asema ja perustus“, kirj. J. Prjo-Roskinen, piispa Näberghin „Kansankirkko ja siitä eriwä liike“, piispa G. Johansonin „Muistutuksia wanhurskauttamisoppiin ja sen käsittelemiseen“ y. m.

Kaunokirjallisista uutukaifista owat kiittäwän mainitsemisen weroisia J. G. Erkon „Aino“, Juhani Ahon „Uudet lastut“ ja Arwid Järnefeltin „Sänmaa“. Käännöskirjallisuudesta merkitsemme Edmondo de Amicisin „Kansakoulu-opettajan nuoruudenwaihheet“.

„Työwäen kalenteri“ ja wakuutuslehti „Sampo“ owat aikakautisia kirjallisia ilmiöitä erikoisaloilta. Tämántapaiseen kirjallisuuteen sopinee myöskin lukea Päiwälehdhen joulualbumin „Nuori Suomi“, jota toinek wuosiserta ilmestyi viime joulufsi, sekä „Kansan lehti“.

Tieteellisestä kirjallisuudesta wihdoin on mainittawa suomal. kirjall. Seuran alkama julkaisufarja „Suomen kielen muistomerkit“, Historiallisen Seuran alottama farja „Suomenmaan hallinnollista kirjewaihtoa wuodelta 1808“ y. m.

Mukufissa ei ole kotimainen taidekaan ollut. Taide-seuran ja taiteilijayhdistyksen wuotuiset näyttelyt owat siitä näkywänä todistuksena. Näytelmätaide on saanut uuden kannattajan rouwa Ida Alberg-Kiwellään muodostamassa kiert-

lewässä teateriseurassa, joka paraitaa liikkuu ensimmäisellä matkallaan ja on saanut suurta suosiota osakseen.

Suomalaisen kansallismuseon aate on äskettäin ottanut askeleen toteutumistaan kohden, yhtä suuren kuin arvaamattoman askeleen. Tohtori H. F. Antell-wainajan testamentin kautta joutui hänen suurehko taiteellinen, kansatieteellinen ja historiallinen kokoelmansa Suomen kansan ontaksi, nimenomaisella ehdolla, että ne joutuivat kansallismuseon peruskokoelmaksi. Lahjoittaja on määrännyt sen lisäksi varoja museon ylläpitämiseksi ja kasvattamiseksi. Kun meillä jo ennestäänkin löytyy aineita ja kokoelmia kyllä kansallismuseon sifällykseksi, ei liene toivo tällaisen isänmaallisen laitoksen pitäisestä aikaansaamisesta enään liika rohkea.

Suomen yliopistolle on sama jalo wainaja lahjoittanut suuren pääoman, 800,000 markkaa; summan vuotuiset korot ovat jaettavat 8,000 markan suuruisiin matka-apuihin tieteellisiä tarkoituksia warten.

Kesä on meillä luonnollifestikin kokousten aika ja on niitä menneenäkin kesänä pidetty määränsä. Paitsi jo mainituttiin tulleita kokouksia, pitivät yksityiskoulujen opettajat ja oppikoulujen opettajat jo kesäkuussa eri kokouksia Helsingissä. Heinäkuussa oli teollisuuden harjoittajilla kokous Kuopiossa ja merikoulujen opettajistolla Viipurissa. Elokuussa oli Turussa yleinen palokuntalaiskokous ja yleinen lääkäri-seuran kokous. Siinä vuoden huomattavimmat kokoukset, tawallisia wuofikokouksia mainitsematta.

Memme edellisessä katsauksessa palauttaneet mieleen piirteellisempiä tapauksia ja kysymyksiä yhteiskuntamme yleisalueilta. Tapauksen warasto ei sillä ole tyhjentynt. Elämän ilmaukset ovat monensuuntaisia, aawistamattoman vaihteellisia ja muuttuivat yhäkin runsaammiksi kuta lähemmäksi saapuvat yksityiskohtaisia oloja. Emme tietysti tässä lyhyessä katsauksessa woi lähteä säännöllisiä alueita ulommaksi eikä luopua tapauksen yhteenkuuluwaisuudesta. Mutta emme saata ta-

pausten aawistamattomuutta ja satunnaista kauheutta muistuttaaksemme olla tässä mainitsematta sitä hirweää perikatoa, joka syysk. 19 p. Suomenlahden wesillä kohtasi wenäläistä sotalaivaa „Rusalkaa“ ja sen koko miehistöä. Se on mitä järkyttäwain onnettomuuden yleisyys ja siten itäänkuin kuwa tapauksen woimasta.

Maanmies kylwää syksyllä peltonsa ja odottaa kaswua seuraawana vuonna. Näin on myöskin kansojen laita, joiden tulee asettaa elämänsä ja toimensa tulewaisuuden waralle. Suomen kansan työtä menneenä vuonna olemme kyllä lyhyissä piirteisissä koettaneet kuwata. Uskomme että siinä työssä on Jumala johtanut siemenen hywään maahan ja että läheinen tulewaisuus on leikkaawa Suomen kansan työn hedelmät.

B. B.

Enkeli.

Jumalan kaunis
Ja kirkas enkel'
Pois paratiisista lennähti.
Ja alas maahan
Luo ihmislasten
Hall' avaruuden hän ennähti.

Ei kauan sittä
Wiel' ollut aikaa
Kun oli enkeli lapsi maan.
Kun maijet riemut
Ja surut, tuskat
Ja vastaritdat ol' osanaan.

Hän maasta kanssaan
Wei kysymyksen,
Mi vielä wastinta wailla on.
Mutuuden maassa
Hän sitä etsii
Yhtyissä enkelten kuorohon.

Ja kun ei löydä,
Käy murheiseksi
Hän iharuudessa Eedenin.
Mut taitaan Herra
Hymyillen wiittaa
Ja kutsuu luokkensa enkelin.

„Sa waltositiwin
Nyt maahan lennä,
Käy kautta merten ja mannerten.
Kun enkeltilmin
Elämää katsot
Saat kysymykseesi wastimen.“

Ja fiksi kaunis
Ja kirkas enkel'
Pois paratiisista lennähti.
Sitt' alas maahan
Luo ihmislasten
Hall' avaruuden hän ennähti.

Ja näki kaikki
Kuo monet sadat
Miljoonat maailman ihmiset.
Ja näki myöskin
Yksilön kuntin,
Sen ilot, surut ja kyynelet.

Niin pien' ol' ilo
Suruhun nähden
Kuin kyynelet werraten merehen.
Ol' yksilökin
Miljooniin nähden
Kuin lehti metsähän suurehen.

Mut sama filmä
Se walwai heitä
Ja sama tahto se hallitsi.
Ja sama Isä
Yhäminen heille
Hän ilon soi sekä surunki.

Ja kaikki, kaikki
Ne toimi, hyöri,
Rakasti, toiwoi ja taisteli.

Näe enkel', kuinka
Sai hymyys voiton
Ja totuus toimia leimasi.

Ja vastariidat
Nuo ihmisen
Ne sulosointuhun sulivat.
Ja enkel' riemuin
Hän katsoi, kuinka
Toteentuu aattehet korkeat.

Miin monen monta
Saloa sortui
Totuuden puolesta taistellen.
Mut totuus voitti!
Ja tyhneissä
Kiils filmät enkelin ylhäisen.

Ja maasta ylös
Pois enkel' liitti
Skuiheen ilohon Eedenin.
Run enkel'-filmin
Elämää katsoo,
Räy selväts tarkoitus korkein.

Irene.

Kirjallisuutta itsensäkasvatusta varten.

Ranskanvälistys-seuraa on joskus kehoitettu toimittamaan kirjallisuusluettelo niiden tarpeeksi, jotka tahtovat harjoittaa säännöllistä lukemista itsensäkasvatustansa varten. Itsensäkasvatus voi kuitenkin käydä moneen eri suuntaan, tietojen valtakunta on laaja ja sisältää monta eri piiriä, joita täytyy wallottaa jokainen erikseen, ja sen tähden useimmat sittä valitsee ainoastaan jonkun sai muutamats erikoisalat, harvat edes yrittewät hallitfemaan kaikkia. Sentähden tahdomme mekin järjestää oppaamme tietewden päähaarojen mukaan, emmekä tällä kertaa yritä tyhdyttää kaikkia mahdollista waatimuksia. Walitsemme muutamia pääaloja, joisja osaksi itse tunneimme paremmiin suomeksi löytyviä kirjallisia apuneuvoja, ja joitenta suhteen olemme päässeet tilaisuuteen käyttämään muiden asiaa tuntevien apua.

Uskonnonoppi.

Uskonnonoppi sisältää useampia ala-osastoja. Aloitamme kirkon historialla. Lyhytäisenä oppaana yleisessä kirkonhistoriasja voidaan käyttää: Norlin, „Kertomuksia krist. kirkon historiasta“ (75 p.). Laajempi ja arvokas on M Rosendalin „Kertomuksia kirkonhistorian alalta“ (9 m.). Washinko main että se ei vielä ulotu muuta kuin uskonpuhdistukseen. Gywin sekä hauskaasti kirjoitettu että opettava, mutta käsitittävä ainoastaan erikoisalaansa on Merle d'Ubignén „Uskonpuhdistuksen historia“ (24 m.), muuten paras apulähde tällä alalla joka kenties maailmankirjallisuudessa löytyy. Täydellinen on Hamerichin kolme-osainen Kirkkohistoria (13 m.).

Suomen kirkon historian esittää lyhemmittäin Laurenin „Suomen kirkon tärkeimmät vaiheet“ (1 m.), mutta täydellisempi ja taitawasti kirjoitettu on E. Bergrothin „Suomen kirkon historia“ (5 m. 10 p.). Yksityisiä kohtia walaisewina tahdomme vielä luetella muutamats kirjat: Åkiander, „Henr. Renqwistin muistoksi“ (2 m.), Ryander, „Paawo Ruotsalainen“ (80 p.), Maunu, „L. L. Laestadius“ (1 m.), E. Johansson, „Laestadiolaisuus“ (3 m.).

50 p.) joka kuitenkin on poleemista laatua ja johon pian saanee odottaa vastausten R. U. Heikeliltä, joka ennen on kirjoittanut "Engellisiä liikunnoista Lapsissa" (y. liite 1 m. 75).

Lähetystehistoriaan voimme lukea Bergroth, "Pohjoismaiden merimieslähettyksen historian" (75 p.). Yleisestä lähetystehistoriasta ei löydy muuta kuin aivan vähäpätöiset kompendiot: Kalfar, "Lähetystehistoria" (50 p.), Warneck, "Apostolinen ja uudemman ajan lähetys" (40 p.). — "Lähetysaarnaaja Damid Livingstone" (1 m. 50 p.), Kurwinen, "Iloja ja suruja Afrikassa" (1 m. 80 p.) koskettelevat molemmat pienempiä tähän kuuluvia erikoisaloja. Kiinan lähetystestä puhutaan Mäkisen kirjassa, "Usko, toivo rautaus" (1 m. 50 p.). Tässä yhteydessä voinee vielä mainita Daniels, "Moody ja Sankey" (2 m. 75 p.).

Raamatunoppia edustaa Carlsson-Dahlbergin viisiosainen "Pyhä raamattu selityksineen" (20 m.) ja sama alaa koskevat myös, Waaranen, "Sohdatus vanhan testamentin biblian historiaan" (7 m. 50 p.), Riisén, "Keskusteluja Raamatun historiasta" (3 m. 35 p.), joka koskee ainoastaan uutta testamenttia, ja myös Farrar, "Jesuksen elämä" (10 m.), Kuwinen, "Apostoli Johannes" (75 p.). Tähän voi myöskin lukea Keith-Bergrothin "Profheetain ennustusten täyttämys" (1 m.), "Suncten Jumalan koulu" (2 m.) ja "Usko ja jokapäiväisyys" (3 m. 25 p.) ja Rosendal, "Kristin tien salaisuus" (2 m. 25 p.) Kuusi laajapuoleinen kotimainen teos tällä alalla on Collander, "Esi-geettillishomileettillinen käsi-kirja", josta 8 vihkoa (à 1 m. 50 p.) on ilmestynyt ja yhtä monta vielä tulossa.

Raamatun ja luonnontieteen keskinäistä suhdetta valaisemat Godet, "Kuusi luomispäivää" (80 p.), Reusch, "Raamatun luomisfertomus" (2 m.) ja Drummond, "Luonnon lait hengen maailmassa" (2 m. 85 p.). Kaikki nämä ovat erittäin tarkoitettua myös raamatun ja kristinopin puolestakkeksi uskotomia vastaan. Samaa tarkoittaa, vaikka yleisemmältä kannalta, Luthardt in ansiokkaat "Apologeettijä esitelmiä" (4 m.).

Uskonoppi suoraan tieteelliseltä kannalta käsitettynä löytyy hyvin vähän suomenkielellä käsitettynä, useimmat sen laatuiset kirjat ovat samassa tarkoitettu hartauden kirjoiksi. Tahdomme luetella muutamia kirjoja, joidenka avulla parhaiten saa yleisilmänkyksen autuuden järjestyksestä, taikka joita sitä selittävät yhdessä jaksossa: Rudin, "Pyhä uskonoppi" (2 m. 50 p.), Granfelt, "Kristillinen siweysooppi" (1 m. 25 p.), Putkonen-Päiwärin, "Kristillinen siweyden oppi" (1 m. 25 p.), Hedberg,

"Linoa autuuden tie" (2 m.). Samoin voi tähän lukea m. m. Luther, "Galatalais epistolaa pidempi selitys" (6 m.). Hywin laajat ja hartauskirjan muotoon kirjoitetut, ansiokkaat teokset ovat Arndt, "Totijesta kristillisyydestä" (10 m.) ja Scriver, "Sielun aarr" (25 m.).

Erityisiä tähän kuuluvia aloja valaisemat muiden muassa Wagner-Groben, "Rukouksen voima" (2 m.) ja pieni "Setkien helmi ja päivistä parhain" (50 p.). — Tärkeät asiakirjat ovat "Lutherilaisen seurakunnan tunnustuskirjat" (6 m.)

Oikeus ja valtiotiedettä.

Ranskalistaloudessa löytyy suhteellisesti monta opasta suomenkielellä. Hyvä, vaikka lyhyt, on Whateley-Roskijén "Rahajasioista" (60 p.), sen ohessa mainitkaamme Mason ja Lalor, "Ranskalistalouden perusteet" (1 m.) ja Bloch, "Ranskalistalouden alkuperustukset", (75 p.); tärkein ja täydellisin on Leroy-Beaulieu, "Yleisen kansallistalouden pääpiirteet" (4 m. 50 p.), joka kirja selvän esitystapansa ja järjelmän tanssa puolesta ennen muita ansaitsee lueamista sen, joka on tilaisuudessa uhrata tähän aineeseen muuta kuin pintapuolista harrastusta. Anstoftas vaikka ulkoajultaan vähäpätöinen on Aldén, "Kansantalous, pankki ja vakuutusoppi" (75 p.). Sen ohessa ansaitsevat "Esi-temiä kansantaloudellisessa yhdistyksesä", joista 5 vihkoa on ilmestynyt (à 1 m.) ja "Tutkimuksia taloudellisista oloista Suomen maaseuduilla" (4 vihkoa à 1 m.) lueamista ja niittimistä. Suomen oloja erittäin koskettelevat Meurmanin, "Euroista" (1 m.) ja Maatilojen yleisetrakitukset (75 p.), jotka kuuluvat Kansanvalistus-seuran julkaisuihin.

Varinaista valtiotietoa on suomenkielellä paljon vähemmän. Siihen kuuluu Sourander, "Suomen valtiotieto" (75 p.), Bergh, "Suomen valtio-oikeudellinen kehitys 1808 jälkeen" (1 m. 50 p.) ja Hjelt, "Valtiotiedon opas" (2 m. 75 p.).

Lakitiedettä edustaa Bergh, "Neumonanta ja laki-ajioissa" (8 m.) ja Swanljung, "Opas Suomen kunnallistiedossa" (1 m. 75 p.). — "Nuotsin valtakunnan laki" kirjityksineen (12 m.), "Suomen perustuslait" (4 m.) ja "Pieni asetuskoisuus", jonka eri osia myydyän erikseen, tulee olla jokaisella tunnettuja.

Maantiedettä ja tilastoa.

Suomenkielinen maantieteellinen kirjallisuus on puutteellinen, mutta tarjoo kuitenkin vastalkajalle yhtä ja toista arvofastakin. Lager-

blad, „Maantieteen oppikirja“ (3 m.) kelpaa hyvin perustawaksi yleisilmäyukseksi tälle alalle. Toinen kirjanen perustamaa laatua on Geikie, „Ysällinen Geografia“ (1 m. 75 p.), joka kuuluu „Suonnontieteen alkeiskirjoihin“. Hellwald, „Maan kansat ja valtakunnat“ olisi sitten erinomaisen sopiva jatko, mutta valitettavasti tästä arwoffaasta teoksesta ainoastaan ensi. osa „Europa“ (2 m. 50 p.) löytyy suomalaissessa puvussa. Kansanvalitusseuran „Maantieteellisiä kuvaelmia“ 19 wihkoa, (30 m. 60 p.) etupäässä arwoffaaitten kumainsa kautta lähdettyjä näitä, niin pitkälle kuin riittävät. Niissä ei vielä ole käsitetty kaikkea Euroopantaa maita. Toinen pienempi lukukirja, mutta maantieteen koko alalta, on Kastman ja Brunius, „Maantieteellisiä kuvaelmia erityisistä maista ja kansoista“ (2 m. 50 p.). Maantieteellistä sisältöä on myös Billiacus, „Amerikan löydyt“ (6 m. 95 p.), samoin Stanley, „Kongo“ (1 m. 50 p.), Jalawa, „Unkarin maa ja kansa“ (5 m.) ja Wallin, „Liwin kansa“ (80 p.).

Suomen maantiedettä walaisee Ignatius, „Suomen maantiede“ (12 m. 50 p.). „Kuvaelmia Suomen maanmaantieteestä“ (4 m. 20 p.) on vanhentunut, mutta ansaitsee kuitenkin vielä mainitsemista. Kuvateos „Suomi yhdeksänellä vuosikadalla“ (35 m.) on tällä alalla uusin ja arwofas. „Matkustus Suomessa“ (20 m.), jonka teksti on kirj. J. Topelius, ja „Suomi“ (12 m. 50 p.), jossa teksti on R. Suomalaisen tekemä, kuuluvat sisältönsä puolesta myös tähän osastoon, waikka etenkin jälkimäinen paremmalla syyllä voidaan lukea kaunokirjallisuuteen.

Matkakertomuksia ansaitsee mainitsemista Nordenfjöld, „Vegan Matka“ (nyt ainoastaan 6 m.), Ahlqvist, „Muistelmia matkalla Wenäjällä“ (4 m.), Grand, „Kuusi vuotta Siperiassa“ (3 m. 75 p.) Donner, „Matkustus Argentiinassa“ (4 m.), Wainio, „Matkustus Brasiliassa“ (6 m.).

Maantieteen historiasta kertoo Forsström, „Kuvia maantieteellisten löytöjen historiasta I“ (1 m. 25 p.).

Tilastollisena oppaana on „Suomenmaan tilastollinen vuosikirja“, joka 1879:stä alkaen on vuosittain ilmestynyt arwofas.

Historiaa.

Yleisen historian käsitteitä löytyy kaksi, toinen pienempi 7-osaanen „Kertomuksia ihmiskunnan historiasta“ (18 m.) Suom. Kirj. Sen painosta toimittama, ja laajempi „Yleinen ihmiskunnan historia“ (58 m. 75 p.) Weberin y. m. mukaan toim. S. R. Danielson. Pääpiirteet kertoo taitavasti Drjō-Roskinen kirjassaan „Ohtawat aatteet ihmiskunnassa“

historiassa“ (6 m.). Tämän ohessa löytyy muutamia erikoishistorioita: Ruuth, „Kansan historia“ (6 m.), Rambaud, „Wenäjän historia“ (6 m.), Macaulay, „Englannin historia“ (osa siitä, massawa nyf. 1 m.), Stern, „Englannin wallankumous“ (6 m.) ja Lapia warten kirjoitettu Campe, „Amerikan löydyt“, (4 m. 40 p.).

Suomen historiaa käsitteää täydellisimmän „Drjō-Roskinen, „Suomen kansan historia“ (6 m.). Krohn, „Kertomuksia Suomen historiasta“ ja sen jatko „Suomen historia nuorisolle“ (yhteensä 11 m.) ei ulotu kauvemmas kuin wuoteen 1650. Aspelin, „Suomen asukkaat pakanuuden aikana“ (3 m. 50 p.) käsittelee erikoisalaansa ja on opas Suomen muinaistieteessä. Toisia erikoisaloja koskettelemat Drjō-Roskinen, „Nuijajota“ (10 m.) Björlin, „Suomen jota 1808 ja 1809“ (4 m.), Danielsonin kirjat „Suomen yhdistäminen Wenäjän valtakuntaan“ (3 m. 60 p.) ja „Suomen itseenäisyys“ (2 m. 25 p.), Palmén, „Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran wiisikymmen wuotinentoimi“ (2 m. 50 p.).

Terveysoppia.

Lyhyitä terveysopin oswiittoja löytyy jo monta. Niihin kuuluvat, Tigerstedt, „Terveysopin alkeet“ (75 p.), Warrinsky, „Käytöllisiä terveysohjeita kodille“ (50 p.) Forsström, „Ihmiskunnan rakennus“ (85 p.), Bock, „Ihmiskunnassa“ (3 m.), Hartelius, „Terveysoppi“ (1 m. 50 p.), amerikalainen „Nuorison terveysoppi“ (1 m. 25 p.), joka erittäin pitää raittisuuden kantaa filmällä, ja laajemmat Erismann, „Terweydenhoito oppi“ (5 m.) ja Tigerstedt, „Kuvallinen Terweydenhoito-oppi“ (9 m. 50 p.), jonka „Duodecim“ seura on suomeksi toimittanut. — Sairashoitoa sen ohessa taikka pääasiana käsittelemät: Goldkuhl, „Yleinen terveys ja sairashoito-oppi“ (2 m. 50 p.), Billroth, „Käsitteitä sairashoidossa“ (2 m. 50 p.) ja Uhrström, „Kotilääkäri“ aakkosellisesti järjestetty käsitteitä, joka kuitenkin ei ole ilmestynyt täydellisesti; 8 wihkoa löytyy (à 1 m. wihko) ulottuen R kirjaimen asti.

Erikoisalaansa koskewat Ahelin, „Lasten hoidosta“ (1 m. 75 p.), AWARD, „Käsen syntynyt lapsi“ (1 m. 60 p.), Bramsen, „Lastemme hampaat“ (1 m.), Klencke, „Liti“ (3 m. 75 p.) ja „Keitit“ (3 m.), Howitz, „Terveysoppi naisille“ (1 m. 60 p.). Toisia aloja koskewat wartin ansioffaasti jearaawat kirjat: Niemeyer, „Kehototauista“ (1 m.), Pontoppidan, „Shon ja hiusten hoito“ (1 m.), Päiwäranta, „Neuvoja keuhkopölkön tuntemiseen“ (50 p.), Richardson, „Wäkewät juomat“ (1

m. 50 p.), Wahlberg, „Ensi apu onnettomuuden kohtauksissa“ (75 p.), Ssmarch, „Ensimmäinen apu vahingoittuneille“ (50 p.), ja saman kirjailijan käydeksiempi Runaisen Kristin painoon toimittama „Ensimmäinen apu äkillisissä tapaturmissa.“ (1 m. 25 p.); molemmat nämä viimeistä täydentävät toisiaan siten että pienempi on runsaasti kuvilla varustettu, suurempi on ilman.

Hyvä ja välittämätön valmistus kaikille, jotka tahtovat terveysopin alaan perehtyä, on ensin lukea Huxley, „Fysiologia“ (4 m. 25 p.), jota parempaa opasta ei vielä ole suomenkielellä julkaistu. Pikkuisena mutta ansioikkaana tienviittaajana vielä mainitsemme Foster, „Fysiologia“ (1 m. 75 p.).

Luonnontiedettä.

Jos aloitamme matemaatikalla, niin ehdotamme alustavaksi oppikirjaksi Suomalaisen „Lasku-opin kertauskirjan“ (1 m. 25 p.), Ramfay'n „Luvunlaskun oppikirjan“ ynnä „Tuloskirjan“ (2 m.), tai Bunsdorffin „Laskuoppi“ (1 m. 70 p.). Näiden ohessa voi käyttää sopivana harjoituskirjana Suomalaisen „Lasku-opillisia esimerkkejä“ (2 m. 75 p.) tai Wilkmanin „Esimerkit lasku-opin alalta“ (3 m.). Niille, jotka tahtovat oppia algebran yksinkertaisimpia seikkoja, on sopiva oppikirjana Hallsténin „Algebran oppikirja tyttökouluja varten“ (3 m.), ja niille, jotka tahtovat enemmän perehtyä aiheeseen, Bunsdorffin „Algebran alkeet“ (3 m. 75 p.) ynnä siihen liittyvä „Esimerkkejä algebran alalta“ (3 m. 40 p.). Mittausopin sopivia oppikirjoja ovat Bunsdorffin Mittausopin alkeet (1 m. 85 p.) ja Suomalaisen „Lyhyt käsi mittausoppi“ (50 p.) ynnä siihen liittyvä saman tekijän „Mittausopillisia esimerkkejä“ (50 p.) sekä edistyneemmille Forsman, „Projektionopin alkeet“ (3 m. 50 p.).

Neisilmäyksen luonnontieteen päähaaroista tarjoo „Luonnontieteen alkeiskirjoja“, joita löytyy 7 osaa (yhteensä 12 m.) joista fysiologiaa koskevaa osaa (Fosterin) jo edellisessä on mainittu yhteydessä terveysopin kanssa. Hyödyllinen lukea tällä alalla kokonaan perehtymättömälle on Topelius, „Luonnontieteen oppikirja“ (1 m. 25), jota, vaikka oikeastaan lapsille kirjoitettu, sisältää hyvin paljo opetusta ja runsaitten kuvainfain kautta on arvoas. Josfain määrin vanhentuneet, mutta kuitenkin paremman puutteesta huomattavat ovat Berlinin „Lukukirja luonnontieteestä“ (6 m. 50 p.) ja „Mintähden ja sentähden“ (1 m.). Oppikirjana yleisesti käytetään Selander, „Oppikirja luonnontieteestä“ (95 p.) ja kuvallisenä apulähteenä Melan ja Palmén, „Luonnonopillinen kuvasto“ (3 m.).

Fysikaassa löytyy Christie, „Oppikirja-fysikaassa“ (4 m.) ja Bujemannin laimea 3-osainen „Kansantajuinen fysika“ (12 m. 40 p.). Fysikaan kuuluvaksi katsottu ilmatieteestä antaa hyvin tarkat tiedot Moh'n, „Ilmatieteen pääpiirteet“ (6 m.). Fysikaan pääasiallisesti nojautuu uusi teollisuus; sentähden tässä yhteydessä mainitsemme Thomas, „Suuret keksinnöt“ (6 m. 80 p.) ja „Höyrykoneet“ (2 m.).

Kemiasa löytyy paitsi Roskoen pieni kirjanen, joka kuuluu „luonnontieteen alkeiskirjoihin“, Djeltin „Kemia“ (4 m.) ja edistyneemmille Zaengerlen „Kemian alkeet“ (10 m.).

Tähtitieteessä on suomalainen kirjallisuus köyhää köyhempi. Paitsi luonnontiet. alkeiskirjoissa oleva Lockyerin kirjanen (1 m. 75 p.) on Bergmannin „Lyhyt selitys maailman rakennuksesta“ (75 p.) vielä tärkein opas. Högmanin taik kirjasta „Aurinko“ (1 m.) ja „Kuu“ (80 p.) antavat sen ohessa vähän lisätietoja. Tämän yhteydessä vielä mainitsamme Flammarion, „Urania“ (4 m. 50 p.), vaikka kirja onkin liian täynnä kirjoittajan omaa mielikuvitusta eikä kaikin puolin ansaitse luottamusta.

Kasvitieteessä ovat sopivia oppaita Melan, „Kasvioppi“ (4 m. 75 p.) ja Almqvist, „Kasvitieteen pääpiirteet“ (4 m. 50 p.) jonka lisäksi voidaan tässä mainita erikoisalaa koskeneä Norrlin, „Kuvia kasvikunnasta. I. Kukista ja niiden tarkoituksesta“ (1 m.). Tähän tieteeseen kuuluva kuvateos on Hoffmann-Melan, „Kuvia kasvikunnasta“ (25 m.). Samaan tieteeseen kuuluva vaikka käytännöllistä tarkoitusta on Bunchorst, „Kasvitaudit“ (4 m.).

Eläintieteessä sopiva opas alkavaville on Salosen „Eläintiede“ (4 m. 50 p.). Laaja kansantajuinen, tieteen koko alaa käsitävä teos on Melan „Zoologia kansalaisille“, josta tätä kirjoittaessa 10 viikkoa (ä 1 m. 25 p. viikkoa) on ilmestynyt. Hyvin tarpeellinen sille, joka tahtoo lähemmin tutustua meitä ympäröivään eläinkuntaan, on Melan, „Suomen luurankoiset“ (10 m.). Hauska tähän alaan kuuluva pienempi kirjanen on Reuter, „Eläinten elinkeinot ja teollisuus toiminnat“ (70 p.) ja maanviljelijöille tärkeä Holmgren, „Pellon tuhohäyrynteijet“ (1 m. 40 p.).

Raikkia eri luonnontieteitä yhdistävä on geologia, joka kertoo maakuoren ja koko luonnon kehityshistoriasta. Sitä on vasta kaikkein viimeisenä vuosina ruvettu suomenkielellä viljelemään, joten, vaikka tämä tietohaara on luonnontieteen mitä hauskipia, se vielä on suomalaiselle yleisölle jotenkin vieras. Paitsi Geikien piku „Geologia“ „Luonnontieteen alkeiskirjoja“ (1 m. 75 p.) löytyy jo Erdmannin „Kansantajuinen Geologia“ (3 m.) ja Tigerstedtin melkoista laajempi, runsaasti kuvilla varustettu

„Geologia“ (5 m.). Omaa erikoisalaansa sen ohessa käsittelee
Törnebohm in „Mineralogian ja petrografian en-
simmäiset alkeet“. (2 m. 75 p.).

Siten olemme kuitenkin läpikäyneet useimpia tieteen eri haaroja.
Käytännölliseen alaan emme tällä kertaa ole paljo koskeneet, mutta
tulemme ehkä tilaisuuteen sitä tekemään wasteedes, jos sentapaiset
kirjallisuuden luettelot, joita edellisessä olemme koettaneet suunnittaa,
katsotaan jotakin hyödytä tuottavan. A. St.

Tähtilento.

Ilman pimeässä toifinansa
Tähti lennähtää,
Valojuoma silloin hetkiseksi
Piirtää pimeää.

Setten valaisewi — sitten sammuu —
Kaikk' on ennallaan —
Mustempana kenties sentään kietoo
Pimeys tän maan.

Ilonsäde surujenkin yösä
Jostus himmentää,
Sehtuu hetken — sammuu — kaikk' on taas en
Pilkko pimeää.

Frene.

Pirtis sä!

Jospa joutuis ihana
Lewon tuoma ilta,
Kuuluis tuttu astunta
Pirtin portahilta!

Suurteisena tulisi,
Lapsi, isäs' tupaan;
Siinwin silloin lentäisi
Meiltä ilta hupaa.

Nyt ja lapsi laulaisjain
Ruku tyyntä unta,
Ulkojalla tupruttain
Bihmoo wakkolunta.

Metsätietä pimeää
Isä sukun luistaa,
Bihamaalla pysähtää
Lumen päältään puistaa.

Sitten tulee joutuen
Katsomahan lastaan,
Wiel' ei osaa pienvoinen
Juosta isää vastaan.

Runhan wiikot wierähtää,
Hiukan ikää karttuu,
Woimat tulla ennättää,
Lapsi suureks' warttuu,

Silloin isän apuna
Kulkee mökin mailla,
Pelloks' kaataa kaskea
Mikamiehen lailla.

Pääsee ehkä kouluunkin,
Jos wain onni suopi;
Sieltä sitten kotihin
Valiästä tuopi.

Saarnaa vielä pappina,
Papin pukimessa,
Pyhän sanan oppia
Herran huonehessa. —

Nuku kappi rauhassa
Nittis unelmilta! —
Jo nyt kuuluu astunta
Pirtin portahilta!

Frene.

Kansanvalistus-seuran seitsemäs juhlakokous.

Pöytäkirja

jota tehtiin Kansanvalistus-seuran 7:nnessä juhlatoukussa Jyväskylässä keuhkuun 10—12 päivinä 1893.

Lauantaina 10 p. keuhkunta k:lo $\frac{1}{2}$ 6 i. p.

Sen jälkeen kun Kansanvalistus-seuran asiamies kirkkoherra G. D. Schöneman Lounaispuistossa oli lausunut juhlatoukukseen saapuneet osanottajat terwetulleiksi Jyväskylään, mentiin juhlatulussa torvijoitokunnan saattamana tyttökoulun köhnyksillä ja lipuilla aistikkaasti kaunistettuun juhlasaliin. Täällä päätoimikunnan valtuuttamana Kansanvalistus-seuran sihteeri tohtori M. M. Gransfelt awasi kokouksen lausuen seuran juhlatoukukseen saapuneet asiamiehet, sen jäsenet ja kaikki muut sen tarkoitusta harrastawat kansalaiset sekä niitten joukossa etenkin maamme kansanopisto-laitosten työmiehet ja maamme kansankirjastojen hoitajat terwetulleiksi. Huomautettuaan, että seuran juhlatoukukset ovat kokouksia, joihin seuran jäseniä maamme kaikilta ääriästä kerääntyy yhteen ratkaisemaan seuran elämälle kaikkein tärkeimpiä kysymyksiä, että näissä kokouksissa arwostellaan ja tuomitaan se työ, minkä seura kolmivuotijena ajanjaksona on saanut toimeen, sekä määrätään uudet luottamusmiehet, joille uskotaan mitä laajin walta seuran nimesä taas kolmen wuoden ajalla säätää ja päättää, jatkoi tohtori Gransfelt:

Mutta juhlatoukusten merkitys ei rajoitu ainoastaan tähän. Niillä on paljon yleisempi merkitys, niin suuri, että vielä ainoastaan wailinaisesti olemme sitä hywäksemme käyttäneet. Ne ovat tilaisuuksia, joissa Kansanvalistus-seura ja Suomen suuri kansanvalistusta harrastawa yleisö, huolimatta owatko sen jäsenet seuran kirjoissa tahi ei, ovat tilaisuudessa suoranaisesti waiuttamaan toiminta, joissa suuri yleisö pääsee osallisuuteen seuran työhön, jolloin se sekä itse saa vastaan-ottaa herätystä, joidenta waiutuksia ei tar-

wise vähä-arvoisina pitää, että puolestaan ja voi antaa herätystä, jolloin sen myötävaikutus voi antaa aihetta hyvästi seuramme sisälliseen elämään koskeviin toimenpiteisiin, voi kehittää toiminnallemme uusia muotoja ja uusia tehtäviäkin.

Seuramme juhlaokoukset ovat antaneet meidän maaillemme yleiset laulu- ja soittojuhlat ja me voimme iloita siitä, että siten olemme saaneet ottaa osaa niiden luomiseen. Laulujuhlien suvusta merkityksestä ei välttisi kukaan yhtä mieltä ja juhlaokouksemme kasvattamina ne nyt ovat niistä irtautuneet, ilman että yhteys niiden ja seuramme välillä siitä mitenkään on kärsinyt. Suurimmat laulujuhlat nykyään vietetään juhlaokouksien välisinä vuosina, mutta tähän asti ei ole tahdottu erottaa niitä pois juhlaokouksistakaan, ja ainoastaan satunnaisesti on tapahtunut, että nyt saamme viettää juhlaokousta ilman laulu- ja soittojuhlaa.

Sattumus se oli, joka erotti laulujuhlan tästä kokouksestamme, mutta minä toivon, että meidän tämän kokouksen jälkeen ei tarvitse sanoa, että se oli mitään onneton sattumus. Seurallamme on monta eri työalaa ja on hyvä, että toisinaan päästetään juhlaokouksissamme etujäseniä sellaisia, jotka ovat vaarassa joutua suuren yleisön huomiosta syrjään niiden filmiä enemmän häikäisevän laulu- ja soittojuhlan kautta. On hyvä että nyt saatamme asettaa aivan etujäsenille kaikki niin tärkeää asiaa kuin ovat kansanopisto- ja kansankirjasto-asiat. Ne ovat molemmat sekä tärkeitä että hyvien läheisessä yhteydessä meidän seuramme tarpeituksemme kanssa, jopa niin lähellä, että jos ei kansanopisto-asiasta niin innokkaasti meidän seuramme ulkopuolella näinä viime vuosina olisi ajettu, olisi seuramme koko vaikutusvoima pantu liikkeelle, jotta kansanopistolaitos meidän kauttamme maaillemme luotaisiin, ja nytkin saman laitoksen edistäminen nimenomaan kuuluu ohjelmaamme. Ja mitä kansankirjastolaitokseen tulee, niin kaipa se yhteistä, kaipa monin paikoin herätystä, ja se työ, mikä seuralla on työssä, jo on tehty, tuotti seurallamme viime vuonna koolla olleen kansankirjastolaitoksen puolesta sen suuriarvoisen, mutta samassa edesvastauksena tuottavan luottamusosoituksen, että jätettiin ehdolla olleen erityisen kansankirjasto-seuran perustaminen silleen, ajateltiin että ei pitäisi hajottaa voimia naisten ja yhä naisten erikoisjoukkojen ylläpitämiseen, kun oli toivoa että samoja tehtäviä hyvin saadaan suoritetuksi jo olemassa olevien seurojen kautta; sen kautta seuramme nimenomaisesti tehtäväksi pantiin maamme kansankirjastolaitosten walwominen ja kehittäminen.

Arvoijat kansalaiset! Te olette saapuneet tänne Kansanvalistus-seuran jäseninä, tai tästä lähtien seuramme kanssa, neuvottelemaan tärkeistä, ei ainoastaan tämän seuran, vaan koko maamme elinhyönteistä. Suuri on kansamme työala. Joka yksittäinen henkilö, joka yksittäinen seurakaan ei voi siitä hallita muuta kuin aivan

pienellä osalla. Mutta kun yhteinen työ tähtää samaan päämäärään, ja kun niin ajatamme työn että pienetkin voimat voivat antaa apua, vaikuttaa yhteisen tulokseen, silloin ei mitään mene hukkaan ja yhteinen tulos voi kasvaa hämmästyttävän suureksi. Siinä toivossa että meidän työmme ja neuvottelumme täällä voivat lähestyttää toisiinsa työmiehiä, jotka luonnollisesti kuuluvat yhteen, ja siinä toivossa että sen kautta selviää entistä selvennämiksi että kaikki, jotka ikänsä työvainiolla tekemät työtä, kuuluvat yhteen ja että sentähden tulee ajateltua keskenään riinnan eikä vastakkain, lausua tiedät seuran nimesä hartasta tervetulleiksi tänne ja saan kehottaa teitä ryhtymään tätä kokousta varten määrättyä työohjelman käsitä.

Tämän jälkeen kehotti tohtori Granfelt kokousta valitsemaan itselleen puheenjohtajaa. Yksimielisesti pyydyttiin tri Granfeltia rupeamaan tähän toimeen.

Tri Granfeltin ehdotuksesta valittiin kokouksen pöytäkirjuriiksi ylioppilaat D. Blomqvist ja S. Schöneman.

Jaettiin nyt seuran painettu kolmi-vuositertomus, jonka pääkohdista puheenjohtaja teki tiliiä.

Sen jälkeen luettiin seuraava palkintotuomarien lausunto seuran sävellykskilpailuun jätetyistä sävellyksistä:

Suomalaisen Kansanvalistus-seuran palkintokilpailuun lähetettyjen sävellysten johdosta saavat allekirjoittaneet palkintolautakunnan jäsenet täten antaa seuraavan lausunnon:

I. Hengellinen sävellyks: Davidin psalmi 33 sävelletty. —o—d—a (käärille, soolokvartetille ja uruille).

Tämä musiikkikappale, joka sävellettyä suureen, laajaan muotoon, on varsin tavaton harmonillisessa suhteessa, sisältää oivallisesti sommitellun johdannon jälkeen epätaunittia, yksitoikkoisia osia, jotka ovat siltä mallan mahdollisia ja osoittavat epäilemättä rikaslajhaisen säveltäjän heikkoa tietoa niin hyvin laulu- kuin urkutyyl'n vaatimuksista. Yksityiset kauniit kohdat ja mahtava loppu eivät voi korvata mainittuja puutteita eivätkä estä sävellyksen kokonaisuudessaan tekemästä laimeasta vaikutuksesta. Siihen tarkoitukseen, minkä seuran „kutsumus palkintokilpailuun“ ilmoittaa, on sävellyks kerrassaan joweltumaton.

II. Sekaköörinä: 1. „Hvem styrde hit din väg?“ sävelletty Davidin.

Toisin vaatimaton, vaan miellyttävä, soinnukas ja ylmälkain virheetön sävellys. Poikkeuksena viimeainittusja suhteessa on 13 tähti lopusta lukiin, „hur kunde du bli allt“, joka harmonillisessa ja sävelillisessäkin suhteessa kaipa perinpohjaisista muotoista — luonnottomattakaan paria pienempää epämuotoisuutta (esim. kohdasja

„Ettkom den bäst, der rann, för den“). Säwellystä woipi — fittenkun se on saanut tarpeellisen filityksen — seura käyttää, ja näyttää se meistä ansaitseman palkita „Kiitoslaufeella“.

2. „Benelaulu“ säweltänyt + D.

Ei täysin wirheetön ja ilmaisee kanteutta käsitteleysä.

3. „Sorea Suomi“ säweltänyt Wesaffa.

Peräti wirheellinen. Arwoton.

III. Mieskärejä: 1. „Amuhetki“ säweltänyt Silja. Wirheellinen ja muodoton. Arwoton.

2. „Smmelle“.

Peräti wirheellinen. Arwoton.

3. „Suomen kantele“, säweltänyt Kantelo.

Keskintä ja suunnittelu ei ilman anstota; sijältää kuitenkin muutamia pahoja wirheitä.

4. „Kuningasten kuningas“. Sisältää onnistuneita kohtia ja on suurelta osalta harmoonillisessa suhteessa oikein, waan sitä waiwaa metrilliset tahitwirheet, jotka tekewät säwellyksen mykyissä asussaan käyttämättömäksi.

Säwellysten laatu osoittaa että maamme warsinaisen tietojen taitopuolisen sivistyksen saaneet säweltäjät melkein ilman poikkeusta owat pysyneet poisä kilpailusta. Kenties tämä olisi wastaista kilpailua toimeenpantaessa josain määrin autettawissa siten, että sanomalehdistä johtawissa kirjoituksissa ja waikkapa useampaan kertaankin ilmestywissä huomautuksissa lewittäisi tietoa asiasta.

Helsingissä Kesäkuulla 1893.

Richard Faltin.

M. Wegelius.

Adolf Leander.

Woh. Grimaly.

P. S. Hannikainen.

Ryhdyttiin säännönmukaisiin toimikunnan esimiehen, jäsenten ja warajäsenten waaleihin, joiden tulos oli seuraawa:

Esimieheksi walittiin

Runnallisneuws A. Meurman 43 äänellä.

Jäseniksi:

Prowesjori A. Genetz 47 äänellä. Prow. E. G. Palmén 41 äänellä.

Prowesjori E. Appelén 47 " Leht. B. J. Godenhjelm 35 "

Lehtori A. Almberg 45 " Prowesjori J. Forsman 25 "

Prowesjori E. Hjelt 42 "

Warajäseniksi:

Tohtori R. Krohn 46 äänellä.

Maisteri A. H. Kallio 44 "

Tohtori A. W. Streng 28 "

Keskustelut aloitettiin nyt ja päätettiin lyhyen neuvottelun jälkeen jättää kaikki kansanopistoa koskevat kysymykset myöhemmäksi, koskeiwät kansanopistojen johtajat vielä olleet kokoukseen saapuneet. Käsiteltäväksi otettiin siis 7:s kysymys: Olisiko syytä asettaa tilapäinen tahti pöyhäinen toimikunta rahaston keräämistä warten, josta voitaisiin antaa apua kansankirjastoille köyhemmissä seuduissa?

Puheenjohtaja alusti kysymyksen mainiten, että kysymys oli nostettu syytä, että viime kesäinen kansankirjastonhoitajain kokous Turussa oli jättänyt seuran tehtäväksi kirjastoasian walwomisen.

Tehtäwiin kuuluu ei ainoastaan se, että wälitetään kirjojen hankkimista ja walintaa jo löytywiin kirjastoihin, waan myöskin, jotta koetetaan slynnyttää uusia ja elwoyttää wanhoja, kituwia. Eri-tyinen rahasto apurahastoksi tätä asiaa warten olisi tarpeen. Kansanwalistus-seuran warat owat tähän asti pääasiallisesti käytetyt kustannuskiitukseen eikä pitäisi asettaa toimet niin että tämä työhaara siitä saisi kärsiä. Jos ajatellaan, että kirjastoja olisi rahanawuilla kannatettava, niin on kessittäwä uusia keinoja warojen keräämistä warten. Kirjastoasia sen ohessa waatii muitakin erityisiä toimenpiteitä, siksi olisi hywä, että löytyisi erityinen toimikunta tätä työhaaraa warten. Toimikuntaan woisi kuulua sekä seuran päätoimikunnankin jäseniä että muita. Toimikunta alistuisi alaojastona seuran päätoimikunnan alle. Tällaisesta toimikunnasta tulisi kirjastoasialle toimittawasti paljonkin hyötyä.

Lehtori Päiwarinta kannatti toimikunnan asettamista, mutta ei nimenomaan rahojen keräämistä warten, sillä paljon jo keräillään rahoja monella muulla taholla. Keräyksessä ei luultawasti onnistuttaisi. Parasta olisi, että seura omista waroistaan woisi muodostaa eri rahaston kirjastoja warten. Mutta koska tämä seuran kustannuskiitteen tähden on hankalaa, koeteltakoon slynnyttää wähitellen kirjawarasto, josta voitaisiin lahjoittaa kirjoja kansankirjastoihin. Tällainen kirjawarasto woisi slynnyttää sitenkin, että seura ryhtyisi kirjojen waihtoon Suom. Kirjall. Seuran ynnä muiden kirjankustantajain kanssa. Muuten kannatti puhuja täydellisesti alustajaa.

Opettaja Werkko yhtyi edellisiin, mitä toimikuntaan tulee. Ehdotti, että kesällä w. 1895, jolloin on kulunut 50 wuotta siitä, kun innofas kansanwalistuksen harastaja Suho Rynninen julkaisi kirjoituksen, jossa ensikerran lausuttiin kansankirjastojen periaate, pantaisiin toimeen kansanjulkia kautta maan kirjastorahaston taruttamiseksi.

Tohtori Heino kannatti edellisiä puhujia. Kuitenkin tahtoi hän, että kysymys olisi kuulunut: „Miten owat kansankirjastot kehkeytettawät paremmalle kannalle?“ Tämän kysymyksen yhteydessä olisi silloin woinut pohtia ohjelman 8 kysymys.

Opettaja Kunnari kannatti alustajaa ja hra Werkkoa ehdottaen sen sijaksi, että toimikunta lähettäisi kiertokirjeitä, joissa yleisää kehoitettaisiin lahjoittamaan kirjoja, joita itse eivät enää käytä, kansankirjastoja warten.

Lehtori Päiwäranta: Parasta olisi, jos kulin paikkakunta itse hankkisi itselleen kirjaston, mutta kun tämä ei josta paikasta ole mahdollista, on apu tarpeen. Uuun pyytäminen ulkoapäin tällaisissa asioissa ei tosin ole niin kehuttavaa. Hra Kunnarin ehdotusta kehoituskirjeen lähettämisestä kirjalahjain saantia warten, wastusti syystä että toimikunta olisi welvollinen kansankirjastoihin jatkamaan kaikki sille tätä asiaa warten annetut kirjat, mutta eivät kaikki kirjat ole sopivia kansankirjastoihin pantawiksi. Kirjastojen koonpanoa ei ole jätettävä satunnaisuuden waraan.

Leri Heino wastusti hra Kunnarin ehdotusta.

Hra Parpala wastusti toimikunnan asettamista kirjasto-afiaa warten. Miamiehiet olkoot tawallaan kirjastotoimikuntana kulin paikkakunnallaan.

Hra Rannainen wastusti edellistä, huomauttaen, että esim. Itä-Suomessa on asiamiehen innokkaimmanin vielä nykyään yffinään kokonaan mahdotonta saada kirjastoja perustetuiksi. Ulkoapäin tarvitaan apua. Yffyhvä toimikunta on siis tarpeen.

Opettaja Kunnari: Ei löydy vielä waarallista kirjallisuutta; jos tulowaijuudessa ilmestyi, annettakoon toimikunnalle walta karsia, jos sellaista lahjoina kirjastoihin tarittaisiin.

Synthy siten hra Kunnarin ehdotuksen johdosta keskustelu, jossa kokonaista 13 puheentuurua käyettiin. Useimmat ehdotusta wastustivat, toiset sitä puolustivat. — Hra Kunnarin vaatimuksesta äänestettiin hänen ehdotuksestaan, jonka enemmistö hylkäsi pääasiallisesti leht. Päiwärinnan lausuntojen perustuksella.

Pastori Ilmanen ehdotteli, että kansankirjasto-toimikunnalle annettaisiin wapaus toimia sekä kansankirjasto-kokooman että kirjastorahaston hywäksi tawalla, jonka se paraana pitää.

Maisteri Spolander kannatti pastori Ilmasta. Ehdotteli, että Kansanwalistus-seuran toimikunnalle jätettäisi kirjasto-toimikunnan waali.

Puheenjohtaja lopuksi yhdisti annetut lauseet siten että kokouksessa yleisesti oli kannatettu kansankirjasto-toimikunnan asettamista sekä, että tämän toimikunnan walitseminen jätettäisiin Kansanwalistus-seuran päätoimikunnalle, ja sen ohessa oli myös hra Werkon ehdottamia kansanjuhlia kesällä 1895 yffimielisesti ja lämpimästi kannatettu. — Nämä loppuponnet hywäksyttiin kokouksen yleisänä toiwomuksina tämän yffyhmyksen suhteen.

Keskustelut täksi illaksi lopetettiin. — Kokouksen päätti kirkkoherra Schöneman rukouksella, jonka jälkeen pari wirren wäräshy waisattiin.

Sunnuntaina 11 p. Kesäkuuta klo 5 i. p.

Keskusteltawaksi otettiin ohjelman 10:s yffyhmys: Lastenkirjastojen tarpeellisuus ja järjestäminen.

Yffyhmyksen alusti opettaja Werkko seuraawaan tapaan: Naapurimaasfamme Ruotsissa on lastenkirjasto-liike jo ollut olemassa parihymmentä vuotta ja etenkin wiime aikoina on se wetännyt yhä juurempaa huomiota puoleensa. Suomesfakaan ei lastenkirjasto-afia ole aivan tuntematon. Nythään nousee lastenkirjastojen luku wähän yli 50 ja näiden kirjojen raha-arwo tekee toistayhymmentä tuhatta markkaa. Lastenkirjasto-liike kerran alkuun päästyhänsä olisi kehittäwä, kirjastoja yhä tiheämmin perustettawa. — Lastenkirjasto-laitos on nuoremasfa kansakoulunopettaja-polwesfa jotenkin tuntematon. Jotkut owat lastenkirjaston fäsitäneet samana kulin kansankirjasto, jotkut sinä kirjastona, joka kouluisfa on muodostettu koulu- eli oppikirjoista. Lastenkirjasto ei ole kumpaisfakaan, waan on kirjasto lapsille, elenkin kansakoululapsille.

Kansakouluisfamme on jo päästetty juuri joukko oppilaita oppimäärän suorittuansfa; juurin osa kansakouluisfa olleista owat kesken lopettaneet koulunfähtintinsä. Mitenkä on näiden lufuhaluun laita? Useat eiwät wähitäkään wälitä tietojensfa kartuttamisesta. Perheen piireisfä harwoin nähdään lomahefttä fähtettäwän yffyhyliseen lufemiseen. Pitkinä talwipuhfaina istutaan toimetfomina. Epäilemättä on yhtenä syhnä tähän epäfohtaan se, ett'ei ole koulun aikana eifä sen jälestä ollut sopiwa kirjallisuutta luettawana, lufkuunnottamatta oppikirjoja. Koulun kotityh ei waadi pitkää aikaa ja wapaan aifansfa tottuwat lapset fäyttämään laiskuuteen ja wallattomiin wehkeisiin. Tämän poistamisefksi owat lastenkirjastot paikallaan. Tosin on kansankirjastoja, joista lapset saawat kirjoja, mutta kirjallisuus kansankirjastoisfä ei aina ole sitä laatua, että se olisi lapsille sopiwa. Tilasto osoittaa, että kansankirjastoista lainataan pääasiallisefsti romaania, mutta romaaniin lufeminen ei jowellu lapsille; ne eiwät lisää tietomäärää, eiwät kehitä ymmärryhstä, eiwättä lujita luonnetta. — Lasten kirjastoilla on pedagooginenkin merkityhensä. Kun kansakoulusfa opettaja on lastenkirjaston hoitajana, niin hän, seuratesfään mitä kirjoja oppilas tahtoo lufea, huomaa mihiin oppilaalla on halua. — Kansankirjasto ei woi tarjoomallansfa kirjallisuudella tyhydyttää lasta, waikka lasten opettaja olisi sitin kansankirjaston hoitaja. Lastenkirjaston tulee olla eri ofastona ja siis aivan erillään kansankirjastosta. — Lastenkirjastosta tulisi lainata ei ainoastaan kansakoulun oppilaisle, waan myösfkin niille, jotka jo owat kansakoulun oppimäärän suorittaneet.

Witä tulee niihin periaatteisiin, joita olisi noudatettawa kirjoja walitesfä lastenkirjastoihin, niin tulisi ottaa huomioon seuraawia näköfohtia: Otettakoon sellaisfa kirjoja, joilla on juwanainen

kristillinen ja isänmaallinen henki, waan ei sellaisia, jotka ovat riisiriidassa tällaisen hengen kanssa; wälttätään kirjoja, joilla on puoluejuonta sekä uskonnollisessa että waltiollisessa suhteessa; historiallisille kertomuksille annetaan etujia ja alkuperäisille kirjallisuustuotteille etujia juonnenokista; älköön otettako sellaisia kirjoja, jotka sisältävät lioitteluja, liian tuntehikkaita, luonnottomia kertomuksia, eikä sellaisia, jotka kumawilemalla rikkauden tarpeita woivat herättää lateellisuutta tahi synnyttää tarpeita, joita köyhän on mahdollon tyhdyttää.

Mutta miten saada waroja lastenkirjastojen toimeenpanemiseksi? Useat lastenkirjastot meidän maassamme owat syntyneet siten, että kansakoulujen johtokunnat owat myöntäneet toisen puolen oppilasten sijäänkirjoitusrahoista näihin laitoksiin ja muuten myöntäneet lisäwaroja. Usein oli parasta, että niitä waroja, minkä kunta myöntää kansakouluille, annettaisiin siinä mitassa, että riittäisi lastenkirjastoillekin. Sitästä selwää on, että lastenkirjastot owat kansakoulunjohtokunnan alaisia. Mielestäni kansakouluasetus melwoittaa johtokunta perustamaan lastenkirjastoja, sillä mainitun ajetuksen 122 §:ssä sanotaan, että opetuksen edistämiseksi on hankittawa kirjasto, josta sekä oppilaat että muut opinhaluiset kuntalaiset woivat saada hyödyllistä lukemista.

Opettaja Hildén yhdistyi alustajan mielipiteeseen, että lastenkirjastot owat tarpeen. Kokemuksesta tiesi puhuja, että koululapset haluawat lukea kirjallisuutta. Mutta kun kansankirjastoissa ei ole erityistä lastenosausta, joutuu opettaja usein pulaan, kun tulee walita lapsille sopiwa kirjoja. Lastenkirjastoja tulisi sentähden olla ainakin kussakin kansakoulussa. Lastenkirjastoissa tulisi olla runsaasti erittäinkin runo- ja satukirjallisuutta.

Opettaja Ruokonen kannatti esittäjän lausuntoa. Lastenkirjastoissa satukirjallisuutta tulisi olla, mutta „mörköjutut“ pitäisi erottaa pois, koska ne epäterweellisesti vaikuttawat lasten mielikuvituksien. Erityisiä lastenkirjastoja ei olisi tarwis perustaa, waan tulee kansankirjastoihin saada osasto, joka sisältää lapsille sopiwa kirjallisuutta.

Lehtori Päiwäranta: Ennenkuin puhutaan lastenkirjastojen perustamisesta ja määritellään, millaista niiden tulee olla, olisi kai luotawa katsoa siihen, minkä werran meillä on saatavissa lastenkirjallisuutta. Juuri tämän kirjallisuuden alalla me olemme hywinkin köyhiä. Tämä on surullinen ja itävä asia. Jo kansakoululasten on tottuminen käyttämään kirjallisuutta, jotta he edeskinpäin olisivat halukkaat kirjallisuutta waljelemaan. Olisi sentähden wastattawa kysymykseen, millä tavalla voitaisiin saada lastenkirjallisuutta. Toiwottawa olisi, että Kansanwalistus-seura, joka tällä alalla jo on ryhtynyt valmistamaan toimenpiteihin, suurella innolla jatkaisi työtään määräämällä kilpapakinkoja lastenkirjallisuuden aikaansaamista

warten. — Pidän toiwottawana, että lastenkirjastoissa on tarjolla satukirjallisuutta. Sitä onkin saatavissa, sillä Suomen kansan helmassa on kaswanut kirjailija, joka tällä alalla on Pohjoismaitten etewimpiä. Esittäjä huomautti, että lastenkirjastoissa tulisi olla kirjoja kaikkien niitten aineitten alalta, joita kansakouluksia luetaan. Se olisi tyllä hywä, ja sentähden olisi palkintoa määrättävä erittäin semmoisia kirjoja warten, jotta kosketat tieteilijyyttä. Yhdyin edellisen puhujan mielipiteeseen, että lastenkirjastot olisivat yhdistettävät lainakirjastoihin.

Opettaja Werkko: On huomautettu, että lastenkirjastot tulisi liittää kansankirjastojen yhteyteen. Esityksessäni lausuin, että näin tulisi menetellä, silloin kun kansakoulunopettaja on kansankirjaston hoitajana. Waikaksi käy tammoinen yhdistäminen silloin kun kansankirjastoa hoitaa joku muu henkilö, joka ei tunne mihiin kirjallisuuden alaan lapsilla on taipumusta. Lastenkirjallisuutta tyllä on vähän, mutta se ei estä ryhtymästä lastenkirjastojen perustamiseen. Kun lastenkirjastoja ruwetaan enemmän harastamaan, saadaan ehkä hywää kirjallisuuttakin, ja se keino, joka sen hankkimiseksi ehdotettiin, on hywä.

Kirkkoherra Schöneman yhtyi lehtori Päiwärinnan esitykseen, että pääpaino olisi pantawa siihen, miten lastenkirjallisuutta saataisiin syntyään. Puhuja, jolla parikymmentä vuotta oli ollut kokemista kansankirjaston kanssa, tiesi että ahterimmat lainaajat owat lapset. Saatavissa olewan lastenkirjallisuuden he kumminkin lukewat pian läpi. Koska ei ole hywä lasten käsiin jättää romaaneja, olisi wälttämättä saatawa uutta lastenkirjallisuutta entisen vähän lisää.

Opettajat Runnari, Hirsjärwi ja Moisio olivat sitä mieltä, että ainakin maalaiskunnissa lastenkirjastot owat yhdistettävät kansankirjastoihin. — Romaaneja ei olisi annettava lasten käsiin, mutta kielletyn puun hedelmä on makea ja muun kirjallisuuden puutteessa muoremmat lapset waikkapa salaa lukemat sitä kirjallisuutta, jota wartinuempi wäki kirjastosta on lainannut itselleen.

Opettajat Arnio ja Ruokonen pitivät kokemuksensa perustuksella sopiwinpana, että lastenkirjastot owat erillään kansankirjastoista.

Kun keskustelu itse kysymyksestä oli loppunut, yhtyi kokous sen johdosta seuraawaan loppupunteen: Lastenkirjastot owat tarpeellisia. Milloin koulunopettaja hoitaa lainakirjastoa, tulee lastenkirjaston eri osastona liittynä siihen; muussa tapauksessa owat lastenkirjastot muodostettawat erityisiä kirjastoiksi.

Itse pääkysymyksen ohessa jouduttiin puhumaan siitä, miten on meneteltävä, jos sopiwan kirjallisuuden puutteessa lapset satuwat pyytämään lainaksi heille sopimattomia kirjoja, niinkuin romaaneja

y. m. semmoisia. Tässä kohden arvelivat opettajat Arnio, Hildén y. m., että asiasta selvitettäisiin janomalla lapsille: tätä kirjaa ette sen vaikeuden takia ymmärrä. Lehtori Päivärinta puolestaan tahtoi lapsille puhuttavaksi täsmällistä totuutta kirjallisuuteen nähden. Lapsille tulee sanoa: tämä kirja ei ole hyvä; teidän ei sivi sitä lukea. Jos opettaja on oikeassa suhteessa lapsiin, heittävät lapset heille sopimattoman kirjan lufemisen. Olisi sentähden ensiksikin tärkeätä, että opettaja rakentaisi suhteensa lapsiin oikeaksi. Toiseksi olisi kobeille huon. auttaa, etteivät hankkisi kirjastoisiin huonoja kirjoja, ja kolmanneksi olisivat kaikki huonot kirjat kirjastoista poistettavat.

Opettaja Arnio, jota herrat Hildén, Hirsjärvi, Heino y. m. kannattivat, piti valehtelemista törkeänä rikoksena. Mutta en sillä valehtelee, jos sanon: tätä kirjaa sinä lapsi et ymmärrä. Ymmärtämällä tässä kohden tarkoitetaan tietysti sitä, ettei lapsi oikein käsitä nykyaikaisessa kertomuksessa olevaa kuvausta.

Lehtori Päivärinta huomautti edellisen johdosta, että lapset ymmärtävät hyvin paljon semmoisia, jota heidän ei pitäisi ymmärtää, sekä että heillä on halu päästä ymmärtämään sitä, josta sanotaan etteivät sitä ymmärrä.

Opettajat Ruokonen ja Runnari katsoivat selitysten antamista eri kirjoista lapsille vaaralliseksi. Kaikista selityksistä pääsee sillä, että antaa lasten walittaviksi useampia heille sopivia kirjoja.

Otettiin käsiteltäväksi 12:s kysymys: Millainen kansankirjastotilasto olisi toivottava ja millä keinoin tiedot koottavat?

Kysymyksen alusti opettaja Werkko lausuen: Niinkuin muilla aloilla, on kansankirjastojenkin alalla tilastolliset tiedot tarpeen. Jo kakuotisten tilastollisten tietojen nojalla voitaisiin ryhtyä korjaamaan niitä puutteita, joita tilasto osoittaisi olevan olemassa Kansanwalistus-seuran kalenterissa muodelta 1890 oli julkaistuna tilastollisia tietoja maamme kansankirjastoista: oli mainittuna pitäjän ja kirjaston nimi, kirjaston perustamisvuosi sekä suomalaisten että ruotsalaisten kirjojen luku, kirjaston raha-arwo ja lainausten luku. Edellä mainittuihin tietoihin voitaisiin ensi aluksi tyytyä. Kun kansankirjastolaitos edistyy, voitaisiin koota ehkä tarkempia tietoja. Mutta kysymys on: mitenkä voidaan näitä tietoja saada. Jos Kansanwalistus-seura kehottaisi yksittäisiä henkilöitä ryhtymään tähän toimeen, niin saattaisivat asian-omaiset monesti syystä tai toisesta olla vastaamatta kysymyksiin, joten tilasto tulisi epätäydelliseksi. Kansanwalistus-seuran tulisi sentähden kääntä tilastollisen toimiston puoleen pyynnöllä, että se kotoisi kysymyksen-alaisia tietoja, taikka pyytää kansakouluntarastajien suostollista apua tässä kohden. Kansakouluntarastajat tarastusmatkoillaan tulevat tekemiseen kansakouluissa olevien kirjastojen kansa; kunnan muista kirjastoista voisivat tarastajat

opettajan tai jonkun muun kuntalaisen välityksellä saada tarwittawat tiedot, jotka olisivat lähetettävät Kansanwalistus-seuran julkaisutawiksi.

Opettaja Werkko yhtyi siihen esittäjän tekemään ehdotukseen, että kysymyksen-alaisen tilastollisten tietojen hankkimista warten käännettäisiin tilastollisen toimiston puoleen ja pyydetttäisiin sitä ne julkaisemaan.

Herra Koskinen ehdotti asiassa käännettäväksi Kansanwalistus-seuran asiamiesten puoleen.

Herra Werkko huomautti kokemuksen osoittaneen, ettei edellisen puhujan ehdottamalla tavalla saada kylliksi tarkkoja tietoja.

Keskustelu pidettiin vastaustena kysymykseen.

Ryhdyttiin käsittelemään 12:a kysymystä: Ovatko yleiset kansankirjastokoukset tarpeellisia? Miten usein ja miten kokoonkutsuttawat?

Puheenjohtaja alusti kysymyksen huomauttaen, että viimevuotinen kansankirjastokokous ja juuri wiceillä oleva keskustelu todistawat kansankirjastokousten tarpeellisuutta. Kansankirjastot ovat niin suuren harrastuksen esineenä, että warmaan on syytä wastakin kokoontua keskustelemaan kansankirjastoja koskevista asioista. Olisi niinmuodoin wastaisuudessa toimeenpantawa joko erityisiä kansankirjastokoukuksia taikka — mikä olisi ehkä käytännöllisempää — pidettävä niitä muitten kansanwalistusta harrastawien, esim. Kansanwalistus-seuran juhlatoukusten yhteydessä joko joka tai joku toinen kerta.

Opettaja Arnio kannatti puheenjohtajan mielipidettä, että kansankirjastokoukset olisivat pidettävät Kansanwalistus-seuran juhlatoukusten yhteydessä, koska siten yhdellä kertaa voisi suorittaa useampia asioita.

Opettaja Runnari puolusti kansankirjastokousten pitämistä joko juhlatoukusten yhteydessä, koska kirjastoasia siten paremmin pyydyisi tihoilla.

Tohtori Heino arveli kansankirjastokoukuksia wittawan pitää tarpeen tullessa myöskin kansakoulukoukusten yhteydessä. Milloin kansankirjastokoukset pidetään Kansanwalistus-seuran koukusten yhteydessä, olisi edelliseen saapuville hankittawa alennus rautatiematkuisia, kuten oli laita wiime Turun juhlassa.

Opettaja Runnari arveli käytännöllisemmäksi, että kansankirjastokoukset pidettäisiin Kansanwalistus-seuran juhlatoukusten yhteydessä, koska Kansanwalistus-seura kerran walwoo ja hoitaa kirjastoasia.

Keskustelun päätettyä hywäksi kokous päätöslauseeksi: Kansankirjastokoukuksia olisi wastedes pidettävä jokaisen Kansanwalistus-seuran juhlatoukusten yhteydessä sekä olisi näihin koukuksiin erittäin kutsuttawa kansankirjastojen hoitajat, joille olisi hankittawa alennusta rautatiematkuisia.

Seurasi käsiteltäväksi 9:s kysymys: Millä tavoin olisi maaseutukirjastot hoidettavat?

Kosta se henkilö, joka oli luvanut kysymyksen alustaa, sattuneista syistä oli ollut estetty kokoukseen saapumasta, otti kysymyksen pohjustaakseen kansakoulunopettaja Arnio, joka kysymyksen ehdotti vastattavaksi jotenkin seuraavalla tavalla:

Kysymykseen „millä tavoin olisi maaseutukirjastot hoidettavat?“ sijälthy mielestäni kaikki se toiminta, mitä kirjaston hoito vaatii aina kirjojen ostamisesta niiden käyttämiseen ja kunnossapitoon asti.

Joko kirjastoa perustaisja tahj jo käytännödsä olewaan on kirjoja ostettava tarfoin waliten; eri aloilta parhaita miten mahdollista. Kirjat pitää ennen käytäntöön ottamista sidottaa wahwoihin kansiin, joisja tulee olla nahkafeltä ja nahkaiset kulmat, kansiin peitteenä tumma fertinki t. m. s. Sisäpuolelta pitää kirjan olla kansiin liitettynä waatteella eikä paperilla. Edullista on sitoesja jättää kirjan paperikannetin paitalteen, waikka irtonainen walfeakin paperi on liitettynä kansiin sisäpuolelle, sillä ne suojelewat teoksen päällimmäisjä lehtiä ja useinkin sijältäwät hoitajallekin tarpeellisia kirjallisia ilmoituksia. — Paras olisi sitoa jokainen teos eri kansiin, mutta jos waroja on wäjäin, täytynee toijinaan yhdistää warsinkin saman kirjailijan, mutta myös eri kirjailijainkin samanaineisjä teosja yhteen.

Kirjasto on alusta pitäin jaettava aineen eli sijällön mukaan eri osastoihin; pienempikin on jaettava noin 4—5 osastoon, esim. uskonnolliseen, opettawaiseen, (lainopilliseen, siwehsopilliseen, luonnon-tieteelliseen, terwehs- ja raittiusopilliseen, maanwiljelystä ja taloutta koskewaan y. m.), kaunokirjalliseen, koelmiin ja aikakauskirjoihin sekä sanomalehtiin, jos niitä on. Lapsille ja nuorijolle sopiwa kirjallisuus on erotettava erilleen ja jaettava osastoihin tarpeen mukaan. — Mitä suurempi kirjasto on, sitä useampaan osastoon se on jaettava. Ohjeena woi käyttää tohtori Wasenius'en kirjaluetteloa.

Kirjastolla tarwitsee olla wähintään kahdenlaiset luettelokirjat, nimiluettelo ja lainauskirja. Nimiluettelokirja on tehtävä niin suureksi, että siihen sopii kaikki eri osastot ja on vielä tyhjää lehtiä jätettävä jokaisen osaston loppuun wastaostettawia kirjoja warten; enemmän tyhjää tilaa tietyksi niille osastoille, jotka iuh-teellisesti enemmän lisaantuwät. Nimiluettelosja foto aukeama woiwoitetaan pyhstjareffeiisiin ja warnustetaan kufin näistä tarpeellijella päälletirjoitujella (rubriikilla). Esim. wajemmallä olewa kapea sarake käytetään eri kirjojen järjestyksnumeron merkitsemistä warten; kolo jälellä olewa wafen siwu jätetään teoksen nimeä warten. Oikealle siwulle kirjoitetaan eri saraketeijin tekijän nimi, painopaiffa ja -aika, kirjan hinta sekä sitomatta että sidottuna; yksi sarake on jätettävä muistutuksia warten. Täten jatketaan kunkin osaston luetteloa edelleen sen mukaan kuin uusia teosja ostetaan, ja jokainen eri kirja

merkitään eri numerolla, joten helposti saa tietää teosten luwun sekä eri osastoisja että koko kirjastosja.

Lainauskirja olisi hywä olemassa erifteen jokaisista osastoa warten, mutta woiwi useampiakin osastoja yhdistää yhteiseen suurempaan lainauskirjaan. Lastenkirjastolla tarwitsee ainakin olla eri lainauskirjajwa. — Lainauskirjajwa tulee olla kaffi eri ofaa: aakko-fellinen ofa, josja tullekin kirjaimelle on warattawa kaffi tahj useampia lehtiä sen mukaan, miten monta kirjaston osastoa samaan lainauskirjaan yhdistetään, sekä lainaus-ofa. Wakkofelliiseen ofaan kirjoitetaan eri teosten nimet niiden alkufirjaimen mukaan, eri ofastojen kirjat, jos mahdollista, eri lehdelle. Myös teoksen nimen edellä olewaan sarakkeeseen on kirjoitettava niteen numero. Samalla siwulla, kirjan nimisarakkeen jälessä, tarwitsee olla vielä pari saraketta, joihin (tietyksi yhteen kerrallaan) on merkittäwä se lainaus-ofasja olewa siwunnumero, jolla siwulla teos on kirjoitettuna lainausta warten. Jos samaan lainauskirjaan on yhdistettynä useampia ofastoja, on kirjan lainausofafin jaettava niiden kesken; siwunluwun pitää kuitenkin olla yhtäjäksoisen alusta loppuun. Lainaus-ofasja tarwitsee jokaisen siwun wlärenusaja olla se merkkikirjain, jolla niikin kirjaston ofasto on merkittynä. Kunkin lainaus-siwun wläsoaan kirjoitetaan numeroärjestyksessä yksi (tahi jos siwu on niin lewä, että sen woi jakaa kahteen palstaan) kaffi nideitä, numero ja eri teosten nimi lyhyesti. Alla olewaan tyhjään, pyhstjareffeiisja olewaan, tilaan kirjoitetaan lainaus-aika, lainaajan nimi ja kirjan takajintuonti-aika. — Hywä olisi olemassa vielä kolmasikin aineen-mukainen lyhyt luettelo lainaajia warten.

Kullakin osastolla tarwitsee olla oma merkkikirjain, esim. A., B., C. j. u. e. ja numerojakso. Kunkin nidoksen kannen sisäpuolelle on kirjoitettava kirjaston nimi, merkkikirjain, nidoksen numero ja aika, jonka lainaaja saa pitää kirjaa uudistamatta. Kirjan selkään kiinnitettyin paperiloppuun on myös kirjoitettawa merkkikirjain ja numero sekä teoksen (teosten) nimi lyhyesti. Tarpeellista olisi vielä warustaa kirjojen kannet irtonaisella päällyspaperilla, jonka selkään uinittään merkkikirjain, numero ja nimi olisjwat kirjoitettawat. Raappeliin on kirjat asetettawat eri osastoihin ja numeroärjestyksessä sekä pidettävä huolta siitä, ettei yksi kirja ole tyhönnetty sinne toinen tänne, waan selät suoraan riwisjä.

Kirjastosta lainataan kirjoja ainoastaan määrättyinä tunteina ja merkitään aina lainausaika, lainaajan nimi ja takajintuonti-aika lainauskirjaan. Jos lainaaja on wahingottanut kirjaa, on hänen wahinko korwattawa arwion mukaan; jos hän on pitänyt kirjaa yli määrääjan ilmoittamatta siitä kirjastonhoitajalle, on waadittawa säännöisjä määrätty salkko. Niin usein kun on tilaisuutta, pitäisi, erittäinkin wasta-alkawia lainaajia, opettaa ja neuwoa kirjoja pitämään suurimmalla huolella. Lainaajia on toden teolla kaswatet-

tawa oppiakseen käsittämään, että kirjasto on kallis aarre, jota jokaisen on suojeltava; tehtävöön siis muistutuffiakkin tarpeen tullen. Tarpeellista on, että lainaajat suorittawat myös — waikkapa pienemminkin — kuulauksi- tahti vuosimaksun.

Lainakirjastot tarwitsewat vielä lyhyet säännöt ja johtokunnan walvoamaan kirjaston parasta taikin puolin.

Herra Werkko huomautti, että sidottaisja 2 kirjaa yhteen syntyhy hanfaluuffia kirjoja lainattaisja. Mitä lastenkirjastoihin tulee, olisi suotawa, että niillä olisi omat erityiset sääntönsä.

Puheenjohtaja lausui, että Kansanwalistus-seura ryhtyhesään pitämään erityistä kirjawarastoa kansankirjastoja warten on katsonut voitawan joskus yhdistää yhteen semmoisja pienempiä kirjastoja, jotka ovat samaa kokoa. Toisin tästä syntyhy hiutan häiriötä, etenkin jos kirjasto on eri tekijät. Löbtyhyhän kumminkin kustantajienkin julkaisemia kirjoja, joisja eri tekijäin kirjoittamia pitempiäkin kertomuksia on liitetty yhteen. Enimmäkseen omat Kansanwalistus-seuran kansakirjastowarastoon kuuluwat kirjat erikseen sidotut.

Opettaja Arnio: Milloin useampia kirjoja on sidottu yhteen, pääsee hanfaluuffista sillä että kunkin eri kirjasten wiereen lueteloihin merkitsee: E:lo se ja se numero.

Tohtori Heino teroitti mieliin sitä, että huolimattomuutta kirjojen käyttämisessä olisi taikin mokomin wältettävä. Tarffaa huolta on pidettävä siitä, että lainaajat eiwät saa kirjojen kansja tahrata.

Maisteri Wainio arweli käytännöllisistä syistä olewan paron sitoa yhteen pienempiä kirjastoja ja lentokirjoja. Jos onkin haittaa pikkukirjojen yhteensitomisesta, niin woi tästä olla se hyötöykin, että lainaaja tulee lukeneeksi semmoisenkin kirjan, jota hän ei ollut aikonut.

Opettaja Millilainen toiwoi saawanja kuulla kokeneitten lausuntoja siitä ketta henkilöt olisivot sopiwimmat kirjastonhoitajiksi. Omasta puolestaan puhuja piti tarpeellisena, että kirjastonhoitajan ainakin tulee olla hywin perehtynyt kirjallisuuteen.

Reskustelu pidettiin wastaufjena kshymyksen.

Maanantaina 12 p. Kesäkuuta k:lo 12 päiwällä.

Dettiin keskusteltawaksi ohjelman 3:s kshymys: Millä tawalla woi kansanopisto olla awullisena kotiteollisuuden ja kotimaan teollisuuden yleensä edistämiseen?

Kshymyksen alusti lehtori Päiwärinta, joka lausui: Eritäinkin viime aikoina, jolloin kato on kohdannut maatanne, olemme saaneet hywinkein tärkeän muistutuffen siitä, kuinka tarpeellisista on,

että kansamme kaikki kerrokset woiwat käyttää aikaansa oikealla, hyödyllisellä tawalla. Kadon kohdatefja maatanne tarwitaan waroja sen synnyttämien puutteiden poistamiseksi. Kaikki warat syntywät työn kautta; ahkeruus on ainoa keino, jolla säästäwäisyhyden ohella saadaan warallisuutta kokoon. Waikka kansamme on kiitetty ahkeruudesta ja säästäwäisyhydestä, on synkimpiä kohtia kansamme elämästä warmaan se, että ruumiillisista työtä tekewän kansamme elämä on yleensä niin järjestetty, että on wuodenajoja, jolloin tawan mukaan ollaan melkein tyffänään työtä tekemättä. Tämä johtuu siitä lewäperäisyhydestä ja toimettomuudesta, joka syntyhy puutteen kautta. Puute tuntui kyllä olewan omanja herättämään ahkeriin ja anfaciin ponnistukseen, mutta onpa puute usein niin laimentawa, että se pitää puutteen-alaisen itäänkuin toimettomuuden tilasja. Kun tästä tekee asianomaisille muistutuffia, saa usein kuulla wastaufeksi: mihin sitä ryhdytään, kun ei päästä alkun.

Kansan tapoihin ei ole suuremmissa määrässä juurtunut kotiteollisuuden valmistaminen. Kaikkilla mahdollisilla keinoilla olisi sentähden sitä meillä edistettävä, jolloin on ryhdytty toimiin kadon synnyttämien puutteiden poistamiseksi. Juuri tänä wuonna on meillä kotimaan- ja erittäin kotiteollisuuden harastaminen wiksitynyt. Kuullakseni tämä harastaminen on niin tarffea kansallemme, että kotiteollisuuden harjoittamista olisi ohjattawa jokaisella mahdollisella alalla. Kansanopistojen ohjelmiin kuuluu kotiteollisuuden harjoittaminen ei ainoastaan aineellista, waan myös kaswatufkellista ja siweellistä hyötöjä warten. On sentähden luonnollista, että kotiteollisuus juuri kansanopistoisja saa itselleen erityisen tyhsijan. Kuotjissa on ehkä enemmän kuin muisja maisja, joisja kansanopisto on waukuttanut, kotiteollisuus ja warsinkin naisten käsoteollisuus pääsyt erittäin etewään asemaan. Wafuutetaan usein, että ne Kuotjin kansanopistot, joisja käsoteollisuutta suuremmissa määrässä harjoitetaan, saawat runsaimman määrän oppilaita ja että työskenteleminen näisjä opistoisja yleensä käy luontewimmin ja wikkainnin. Kansanopisto tulee warsinkin naisille sen kautta warmaan kodikkaaksi. On sentähden toiwottawa, että meidänkin kansanopistojamme kannatetaan naisten käsitystaidon edistämistä. Mutta miehillekin oppilaille on annettava erityistä opetusta käsoteollisuudenja. Kansanopistomme owat sentähden wälttämättömästi warustettawat mallikokoelmilla ja semmoisilla työaseilla, joita käyttäesjään oppilaat tulewat huomaamaan, kuinka suuresja määrässä käsityö edistyy, jos on tarjona hywät työkalut. — Mutta ei siinä kyllin. Kansanopistoisja tulisi myös huomauttaa oppilaille kuinka tarffea on, että kansja samoin kuin sen yksityiset jäsenetkin tulewat toimeen niin paljon kuin mahdollista omalla työllä ja omilla waroilla. Kansanopiston kansallisten welwollisuukfien joukfoon tulisi sentähden kuulua,

että sen sekä opettajat että oppilaat käyttäisivät mikäli mahdollista kotimaisia waatteita ja muita elämän tarpeita.

Pyhittäisiin tähän liittämään erään toivomuksen, joka ei suorastaan kuulu itse pääasiaan. Kansanopistomme tulisi olla meidän entisten somien kansallisuuspuhujemme säilyttäjiä ja niiden käyttäntöön saottajia. Kansallisuuspuvut ovat haikhumaisillaan Suomen kansasta ja se ei ole iloinen asia. Kun Suoja on antanut ihmiselle kauneudenainstin, niin arwatenkin ihmisen tulee siitä käyttää. Turhamielisyydestä ja matkimien halusta pilataan tyhkönäin kauneudenainsti ainakin mitä pu-kuihin tulee. Osetaan kaikellaisia ulfoa tulleita mufa koreita tawaroita, joiden pääasiallisiin omituisuus on se, että ne ovat aivan erityisen rumia ja joitten käyttäminen osoittaa suoraan turmeluutta mukua. Ei woi Suomen kansan nykyistä waatepartta kunniksi kehua. Toisiin olisi laita, jos käytännössä olisi nuo wanhat pitkät sarkakauhthanat ja muut arwokkaat kansallisuuspuvut. Kansanopistojen olisi tässä kohden johtaminen kansaamme uusille uulle. Raikesa waatimattomuudessaan ja koristelemattomuudessaan on kansallisuuspuvu joma. Niinkuin oma takki sowluu paraiten omaan ruumiimme, niin kansan oman kauneudenainstin hynnnyttämät puvut paraiten sopiivat kansan jäsenille. Koska wanhoista ajoista kansallisuuspuvut ovat tehnyt kotimaisista kankaista, olisi näitten pukujen jälleen käyttäntöön ottaminen omiansa samalla edistämään kotimaisten kankaitten käyttämistä.

Tohtori Heino laului jo pohjoismaisen luonnonkin antawan wittauksista siihen, että kotiteollisuutta on meillä ahlerasti harrastettava; meidän pitkät talvipuheemme näet ovat mitä sopiwimpia kotiteollisuuden valmistamiseen, jolla on suuri merkitys kaswatussellessä ja siweellisessä suhteessa. Puhuja yhyti sentähden kaikin puolin lehtori Päiwärinnan toivomukseen, että kansanopistot tarmonsa takaa ajaissivat kotiteollisuuden ja kotimaisen teollisuuden asiaa.

Pastori Ilmanen kertoi, miten Ilmajoen kansanopistossa sen ensimmäisenä wafutuswuotena on koetettu edistää kotiteollisuutta. Opistossa on ollut erityinen opettajat tyttöjen käsitöitä warten sekä aineeseensa hywin perehtynyt opettaja poikien käsiteollisuutta warten. Opistossa on lähdeetty siitä wafuutuksesta, että käsiteollisuus on muodostettava kansanopistossa aineeksi, joka edistättää kansan todellista kauneudenainstia puhumattakaan siitä hyödyistä, mikä siitä ehdottomasti tulewaisuudessa on kansalle. Käsiteollisuutta on pidetty warinainena opetusaineena, sillä neitokset ja nuorukaiset, jotka ovat kokeisjaan tottuneet käytännöllisiin toimiin, eiwät woi päiwän pitkään istua yhtä mittaa opetusta kuuntelemassa. Jos oppilaat kuden kuukauden kuluessa jaisivat opiskella yhyistään tietopuolisia aineita, niin pelättävä olisi, että he woltostuisiivat sekä jaisiivat wastennielsiyyttä viimeksi mainittua ainetta kohtaan. „Variatio delectat.“ Wuoroin on harjoitettava tietopuolisia aineita.

wuoroin käsiteollisuutta. — Sen kokemuksen perustuksella, minkä puhuja tässä kohden oli saanut Ilmajoen kansanopistossa, hän yhdamenä lämmöllä kannatti lehtori Päiwärinnan esittämiä mielipiteitä.

Maisteri Mikander oli pääasiasa tyytywäinen tehtyyn esitykseen, se kuu lisäksi juuri sitä, mitä kansanopiston johtajat ja opettajat itsekin ovat ajasta ajatelleet ja opistoisjaan koettaneet toteuttaa sekä käytännöllisesti että ajasta useasti oppilaitten kausia keskustelemalla. Pitempi keskustelu asiasta lienee sentähden tarpeeton. Täskäkään asiassa, jota harrastettaisja on kiinnitettävä huomio paikkakunnallisiin oloihin, ei jaa mennä liian pitkälle. Warrantawa on etenkin, ettei antamalla liian suurta sijaa käsitöille, kansanopistoa millään ehdolla jaa tehdä käsitöskouluksi. Kansanopisto on ennen kaikkea olewa henkisesti herättävä ja elähyttävä laitos.

Opettaja Roistinen lausui hartaana toivomuksenaan, että ei ainoastaan puheilla, wauu myös todenteolla ja „päälepukemisella“ edistettäisiin kotimaisten kankaitten käyttämistä. Ulkomaisten tehdastuotteiden käyttäminen ehtäisej etenkin kotimaisen naistäjiteollisuuden edistymistä.

Maisteri Knaapinen yhyti maisteri Mikanderin lausuntoon, että kansanopistoista ei jaa tehdä käsitöskouluja, wauu ovat ne pidettävät henkisinä herätyslaitoksina. Käsitöitä edistämiä laitoisja woi kansa jaada aikaan wähemmilläkin uhrauksilla kuin mitä se on pannut kansanopiston hyväksi. Esittäjän mainiisemia toiwota on toteutettu Huitististenkin kansanopistossa. Paraat tulokset saanutetaan käsitöshopetuksessa kansanopistossa, jos opetetaan oppilaille käytännöllisessä elämässä tarwittawien esineiden teloa. Niinpä ovat Huitisten kansanopistossa naisoppilaat saaneet m. m. oppia valmistamaan itselleen kaikki waatteensa; wasta myhemmin he ovat saaneet ruweta telämään u. k. korutöitä. Helppomasta wafkeampaan on aina siirrytty.

Lehtori Päiwärinta: Pidän tarpeellisena, että wilkas ja awonainen waihewafutus ja ainakin ajatusten waihto on olemassa kansanopiston ja yleisön välillä. Arwelen sentähden kansanopistoisja työskenktelewien mielihalulla kuuntelewan, mitä opiston ulkopuolella olevat kansalaiset tyyhympfen-alaisista asioista ajattelewat. Samaten yleisö tietyksi erinomaisen mielellään kuulee, millä tawoin toimitaan kansanopistojen työpajoisja. Arwatakseni kooisja olewa yleisö on erittäin kiitollinen niistä ilahuttawista tiedoista, joita se on saanut kuulla kahdesta kansanopistosta. — Koska tuli puheeksi korutöyt, pyyhän niiden suhteen lausua sen toiwomuksen, että kansanopistoisja tulisi käyttää hyinomaan kansallisia kuosja, joita meillä niin runsaasti on olemassa.

Opettaja Bragén tahtoi käsitönuopetuksessa pantavaksi enemmän painoa tietopuoliselle kuin käytännölliselle opetukselle. Olfii kansanopiston oppilaille esitettävä, mitä teollisuuden lajeja olfii kannatettava ja harrastettava. Liian waltawaa sijaa ei saa antaa käsitöille. Ollaan taipuwaifia harrastamaan aineita, joista työn hedelmät feltwäsi astuwat näkywiin, mutta kansanopiston tulee oppilasten fieluifia henkiin herättää etupäässä sitä, mitä on ylewää ja oikeaa.

Opettaja Bonkala kannatti maisteri Mikanderin mielipidettä, että käsitöitten opetukselle ei olfii annettava liian suurta sijaa kansanopistossa.

Lehtori Päiwäranta pyyhfi huomauttaa ei tarkoittaneensa, että käsitöihin kiinnitettäifii niin suurta huomiota, että niiden harrastaminen esteellifesi waukuttaifii kansanopiston muuhun toimintaan. Syyräaineena tietysti ovat käsittyöt pidettävät.

Opettaja Hirsjärwi yhtyi lehtori Päiwärinnan lausuntoon fiinä kohden, että kotimaisia kuojea olfii yfllinomaan käytettävä naisten korutöitten valmistamisessa.

Maisteri Mikander: Kun tulii lausuneefsi, ettei kansanopistoista saa tehdä käsitöikouluja, ei tämä ajatus suoranaifesi syntynyt alustojan esityksestä, waan siitä että muutamifia tapauksifia tiedän käsitöiden harrastuksen menneen liian pitkälle.

Kun keskustelu kshymyksestä oli päättynyt, yhtyi kokous seuraawaan päätöslauselmaan:

Kokous on mieliihwällä huomionsa ottanut, että toimesa olewat kansanopistomme käyttävät osan ajasta käsitöiden opetukseen, jonka kautta harrastus kotiteollisuuden edistämifeksi herää kansassa, ja jättää tämän perustuksella luottamuksella käsitöiden opetuksen järjestämifien kansanopistojen huostaan.

Otteittiin käsiteltäväksi 2:nen kshymys: Millä tawalla on uskonnnonopetus kansanopistossa paraiten järjestettävä?

Kshymykseen alusti lehtori Päiwäranta seitkaperäifessä lausunnossa, joka pääpiirteisään on näin kuulwma:

Woidaksemme wastata kshymykseen onko uskontoa pidettävä eri opetusaineena kansanopistossa, on tarpeellista meidän ensifii päästä feltwille kansanopiston perustekshymyksestä: onko yleensä uskonolla olewa sijaa kansanopiston toiminnassa? Kansanopiston tarkoitusta woidaan tietysti monella tawalla määrifellä. Tehtäwänsä suorittaa se laajimmasa määrin ja jaloimmalla tawalla, jos se woi olla awullifena luonteita kaswattamassa oikeaan suuntaan. Etäi ihmistä ja niin paljon, kuin tydwomat ja tybäika myöntävät, oppilaisjansa kehittää todellista ihmistä on pidettävä kansanopiston ensimmäifinä tarkoitukseksi.

Kaswatusopin alalla toimii suunta, joka pyhää ihmistä kaswattaa siten, että tarfkaan huomioon otetaan ihmisfielin eri woiimia, kyhjä ja taipumuksia ja huolellifesi niitä kehittetään järjen ja hywyhden waatimukfien mukaan. Mutta ihminen ei ole luonnon tuote, wielä wähenmin kone. Hän on wapaa olento, ja häntä ei woi sentähden dreshyillä hwyäfi harjoittaa, eikä luonnon lafien awulla tarfotusmenutafiseksi rakennella.

Sen werran hänessä kuitenkin on luontoakin, että hänelle on edistymistänsä warten tarpeellista päästä oikeaan ilmanalaan, oikeaan maanlaatuun sekä fiinä saada tarpeen asti kosteutta ja lämpöä. Silloin ihmisen luonnetta oikein kehitetään, kun ihminen oikealla ajalla ja oikealla tawalla saapi wastaanottaa ne wawintoaineet, jotka wälttämättömästi kuuluwat todellifien ihmiselämään. Siinäpä tyllä ne eri kyhjt ja woiimat, jotka owat annetus korkeamman siweellifien henki-elämän wälineifii, tarpeen mukaan itjestänsä tehtitwät, kuten työ aina tekiänsä neuwoo. Tämän elämän tulee ensifii olla totuuden elämä. Ja totuuden elämän peruswäline on tieto. Kaikki, joka alalla tahti toifella psyhywäifinä järjestelmän jäsenenä alifstuu järjen sääntöjen alle, on todellifien tieteen esineenä. Mutta juuri semmoifena on se samalla jäsen todellifissa esethysä ja elettäwäsä elämässä. Ja siten se on sen ohessa olewa elämän harrastuksen esineenä. Wasta silloin kun mietinnön kehittyminen yhtyy tieteeellifien työskentelemifien, syntyy ihmisen kaswatus. Emme ole ainooastan tieteeellifissä, waan myös siweellifissä suhteessa itjesjämme ja ympäriillämme olewaan maailmaan. Suonto wetää mieleemme puoleensa, oma fielunelämämme on siifällifien sopusointuun saatettava, lähimmäinen waatii rakkautta, ifänmaa on innolla palweltawa. Mutta tiede, joka etsii olemassa olewien järjestelmää, pyrki lopullista tarkoitustaan pyhätäesänsä, kaiffien alfulähteeseen ja mietinnön wariinaifin toiminta on yhdämen alentuinen sen alle, jonka henki elähyttäwänä tunkee kaiffien läwitse. Tiede ja mietintö saawuttawat molemmat uskonnossa päämääränsä. Korkein tieto, korkein tahto, korkein rakkaus ja korkein onni asumat fiinä, toifinsia elimellifesi yhtyneinä. Ihmisen luonteen kaswattamiselle on siis uskonto wälttämätön — sen tärkein waukutii. Woidaksemme tarkoitustansa saawuttaa, tulee siis kansanopiston etupäässä se juuri omakfensa, wariinatimmaksi wälineekfensä omistaa.

Ja kuitenkin, jos kansanopisto ottaa semmoifenaan kaswattaakfensa kristillifia luonteita, on se mahdottomuuteen joutunut. Sellaisia ei kukaan muu woi kaswattaa kuin Kristus itse. Kaswatuksen tehtävä on siis johtaa Kristuksen tuntemifien ja wauhyttaa jo olemassa olewata. Mutta tämä Kristuksen tuntemifien herättäminen on kirkon tehtävä, ja kansanopiston tulee sentähden tässä kohden kirkon jäsenenä ajettua sen palvelukseksi. Ne nuorufaiset, jotka kansan-

opistossa esitvät siivistyksenä lisäystä, ovat jo sinne tullessansa kirkon välittömän toimen kautta johdatetut Kristusta tuntemaan. Se tulee kansanopiston huolellisesti huomioonsa ottaa. Oritys saada aikaan jotain erityistä kansanopisto-uskontoa eli kansanopisto-kristillisyyttä on huonompi kuin uskonnon kokonainen poisjättäminen kansanopiston ohjelmaasta.

On Grundtwig'in lausutuksen nojalla väitetty että uskontopuoli kansanopistossa on oleva yksin siinä hallitsevan kristillisen hengen kannattamana. Sen tulee mulla lävitse tuntea koko opetusta ja koko elämää kansanopistossa, niin että varsinainen uskonnon opetus käy tarpeettomaksi. Tämä erehdys lähtee peruserehdyksestä kristillisestä elämästä semmoisenaan. Kuinka voi kristillinen henki syntyä ja pysyä ilman Jumalan sanan ahterata, jokapäiväistä käyttämistä? Kuinka voi kristillinen henki opetuksessa viihtyä ilman sanan tutkimista? Kristillinen henki syntyy Kristuksen elävästä tuntemisesta ja tämä lähtee Jumalan sanasta. „Ne sanat, jotka minä teille puhuin, ovat henki ja elämä“. — Jumalan sana on kansanopistossa varsinainen opetusaineena tutkittavana.

Heän Jumalan sanan käsityksen saavutamme yksin koko raamattua lukiemalla. Ja jos kansanopiston tehtävä olisi yksin kasvattaa kristillisiä luonteita, olisi myös sen velvollisuus johtaa oppilaitansa koko raamatun tuntemiseen. Mutta tämä on yhtä mahdotonta, kuin vastamainitun tehtävän suorittaminen. Samoin kuin kansanopiston muisfakin aineissa tulee seikkaperäisten tietojen avulla herättää, ja eteenpäin ohjata niitä jo herännyttä on, niin tulee sen uskonnon opetuksessa antaa eläviä ohjauksia itsenäiselle kehitykselle — ja varsinkin harjoittaa oppilaitansa ajattelemaan raamatun lukiemiseen. Sen verran kuin raamattua on läpikäyviä ajatuksia — ja niitä on raamattu täynnä — on siinä myös dogmeja eli opinkappaleita, ja kerrassaan mahdoton on siis väittää dogmien esittelemistä sen, joka johtaa ajatusten esittämiseen raamatusta. Ainoastaan ollemahtyhtyä rufastawa totuuden pelko woi waatia kansanopiston olla dogmeihin koskematta, samoin kuin yksin sokea obskurantismi woi kieltää raamatun ajatusten jorittamista seurakunnan omistamaan tunnustukseen. Mitä sywempää raamatun tuntemistä kansanopistossa perustetaan, sitä wähemmän tarvitsee siitä peljätä waaraa ew. lutherilaiselle tunnustukselle.

Kansanopiston tulee raamattua opettaessansa esittää sitä päämäärää, josta apostoli Paawali puhuu Efeisiläiselle, sanoen: „Sen tähden kumarran minä polweni Herran Jeesuksen Kristuksen Jsan puoleen, joka kaikkien Jsa on, kuin tai. waisissa ja maassa lapsetti kutsutaan, että hän antaisi teille woimaa hänen kunniansa rikkauden jälkeen, että te hänen henkenä kautta wäkewäksi tulisitte, sisällisessä ihmisesä: ja että Kristus asui uskon kautta

teidän sydämissänne, että te olisitte rikkauden kautta juurtuneet ja perustetut, että te selliästi käsittäisitte kaikkein pyhäin kansa, mikä leveys ja pituus ja sywyyks ja korkeus olisi, ja Kristuksen rikkauden, joka kaikkein tuntemisen hlytse käy; että te olisitte kaikella Jumalan täydellisyhdellä täytetyt. Ef. 3: 15—19. Tätä päämäärää ei woi kansanopisto sillä saavuttaa, että siinä koko raamattu, tahi edes suurempi osa siitä luetaan, koska päinwastoin sen kautta ainoastaan pintapuolisuutta ebistetään. Mutta koska kaikkien raamatun kirjain sisältö pääasiasa on sama, woidaan yhden raamatun kirjan lukiemisellä antaa ohjeita koko raamatun tuntemiseen. Tekemällä wiittauksia toisesta kirjasta toiseen niin wanhasa kuin uudesfakin testamentissa, sekä wertaamalla samankaltaisia kohtia toisiinsa, saadaan yhä selwidämään wuofisatojen kulussa syntyneen Jumalan sanan ihmeellistä yhteyttä. Eiten ja wertaamalla niinkään toisiinsa luettaman kirjan eri kohtia sekä tarkkaan huomioon ottamalla ja miettimällä jokaista lausetta jopa sanaakin, harjoitetaan mieli harjoittamistansa käsittämään sanan sisällistä rikkautta ja tyhjentyvätöntä sywyyttä.

Jesus Kristus, personallinen ijanlakkinen sana, niinkuin hän on wanhasa liitosja lihan muotoon tulemisellensa tilaa walmistanut, ajan tähtymisesä jumal-ihminenä ilmestynyt, ja uudesfaki liitosja uudestaan syntyneissä ihmisesä jälleen yhä muodostuu, on tässä oleva sekä totuuden johtawa tie että totuuden warjatuinen sisältö. Sen saawuttamista warten on tutkimisen keskukse luettawa joku ewankeliumi, mieluisimmin monesta syystä Matheuksen. Tähdennyksenä siihen on läpikäyvä apostolien teloraamattu ja joku lähetyskirja — Roomalaiskirje, jos aika myöntää, muutoin ehkä parhaiten Efeisiläiskirje. Tilaisuuksia poikkeamaan wanhan testamentin alalle annetaan näistä runsaasti.

Jumalan sana on tyllä elämän ja totuuden elämä, jo itfestänsä elähyttävä lähde, mutta wälttämätöntä on kuitenkin, jos halutaan opetukselta syntywän hyviä hedelmiä, että se, joka toista johtaa raamatun lukiemiseen, on siihen toimintaan sopiwa henkilö. Erittäin toiwottawana olisi, että se, joka muutoinkin etupäässä ohjaa nuorkaisten harrastuksia, johtaa ja seura heidän kehitystänsä siinä elämässä, joka on oleva kaikkien muiden harrastuksien luomiswoimajena keskukse ja yhteis-siteenä. Ew. kansanopiston johtaja samalla ole uskonnonopettajana, woi se töin tuskin kostaan tähdelleen wastata tarkeitustansa. Mitä siinä suhteessa on johtajalta waadittawa? On lausuttu joulummoisena pontifodisteena warfinaista uskonnon opetusta wastaan kansanopistossa, että uskonmollinen mielenala on herätettävä laitoisessa hallitsewan kristillisen hengen kautta. Sen verran on siinä wäitteesä perää, että uskonnon opettajan tulee oleman hengellisesti elävä.

Mutta kuka sen tarkastaa? Ratkaiseva tarkastuskyky ja tarkastusoikeus eivät ole siinä kohden ihmisen wallasja. Ja kuitenkin on juuri siihen melkollisuus katsoa sekä sen, joka toimeen ryhtyy, että niiden, jotka koko kansan puolesta hänet siihen asettawat. Kumpaisilla onkin, jos tosin waillinaiset, mutta kumminkin selwillä Jumalan sanan neuwoilla tuetut arwoistelu-ohjeensa.

Näiden, joille on uskottu uskonnon opettajan asettaminen kansanopistoon, tulee pääasiallisesti huomioonja ottaa: onko asianomaisella riittävät ulkonaiset tietojen ja opettajatyön todisteet; onko hänen ulkonainen elämänsä nuhteeton ja wafawa; omistaako hän kirkon tunnustuksen; ja käyttääkö hän todisaansa Jumalan sanaa. Muista, erityisistä hengellisyyden tuntomerkeistä ei voi toinen ihminen tuifestansa paljon mitään päättää. Useinpa wain ne, jotka maailman silmissä ovat hankineet itsellensä wastawartisen hurskauden ja pyhyiden leiman, ovat yhämisjansä kautana Jumalasta. Ja sellaiset ovat uskonnon opettajina wahingoksi, sillä he istuttawat oppilaisjansakin ulkollaisuuden — jumalijisuuden suruteltawan irwi-tuman: hedelmistänsä he wasta tunnetaan.

Sen taas, joka uskonnon opettajan toimeen pyrkii, tulee etupäässä tutkia syhdäntänsä, omaa sisäistä mielenlaatuansa. Wälttämätöntä on ensiksi, että hän on wakuutettu Kristin-uskon totuudesta semmoisena kuin se ilmenee raamatusja ja sen kirkkokunnan tunnustuksessa, jonka piirissä kansanopisto waukuttaa. Tämä wakuutus voi kuitenkin olla kuollut, ja sellaisena se ei elämän hedelmiä kaswata. Tutkia tulee sentähden toiseksi sen, joka uskonnon opettajaksi aikoo, etsiikö hän wilpittömästi Jumalan sanan nojalla Wapahajaanja, luottaen, ell'ei hän wieselä wamuudella tiedä kallista aarretta löytäneensä, Jesuksen lupaukseen „joka etsii, hän löytää“. Walmuista pyhmyksestä ei ole Herran palwelijaksi. Mitä enemmän hän woi kääntää oppilasten mielet pois itsestänsä Kristukseen ja häney etsimieensä, sitä paremmin hän suorittaa uskonollisen johtajan tointa. „Hänen tulee kaswaa, mutta minun pitää wähenemän“, olkoon laskaamatta ja katkissa hänen wilpitön harrastuksensa, jonka nojalla hän yhä ohferoitsee Kristuksen käsitämisistä, niinkuin hänen kallihin toiwonsa on olla Kristuksessa käsitetty.

Jumalan pyhän tahdon täyttäminen on ihmisen korkein toiminta, sillä: „jota tekee Jumalan tahdon, se pyhyi jankkaiffisesti“. Jesus hyin on Jumalan tahdon, hänen pyhän lainsa tähdellisesti täyttännyt. Elämäsänjä ihmisenä on hän Jsan tottelewawauudessa tähdellisen ihmisen jälleen luonut, ja koinis, ylistettävä asia on kyllä häntä elämän esikuwana pitäminen — ihana on näky, kun tubanjiin nounewat ihmisjoukot seuraawat häntä warinottaaksensa hänen pyhän wauulluksensa tähdellisyhtä. Mutta tätä wauullusen warin ottamista käyttää Wapahataja opettajana neuwoaksensa ihmisille lain käyttämisen wälttämättömyhtä, johdataaksensa seuraajiansa jumalallisen

opin tyhjentyttömään sisältöön. Etkä ole yffikään kirkon dogmatiko ollut niin arka kuin hän opin tarkasja ja säntillisesjä puhtaana pitämisesjä. Hän on yhtä säälimätön totuuden ankarasja säilyttämisesjä, kuin hän on laupias armon tarjoomisesjä. Shuini tähden hempeä ihmislouento puhuu mielellään Jesuksen elämän taunista esimerkistä ja hänen sulofesta oistansja, mutta kun Jesus tie meni oppinsa sijimpään, silloin kääntyi yleinen mielipide, ja nuo suuret, ihailemat joukot luopuimat hänestä laulun: „tämä on kowa puhe: kuka woi sitä kuulla“? Unoastaan hänen todelliset opetuslapiensa jäwät. Tätä luopumista ei tottele Jeesus wain päinwastoin juuri sen tähden ja sen jälestä johtautuu hänen oppinsa yhä selwemmiiin yhteen pääsuuntaan: hänen pitää kuoleman. Hänen tulee lunastajana täyttää laki ihmisten puolesta, jotta hän woiisi sen ylösnoukseena täyttää heissä itsesjään, sydänten hallitsijana. Ja siinäpä wasta Jesuksen kuwa täydenyy. Sinäpä samalla juuri myös teurawmisen ainoa mahdollisuus. „Me olemme hänen kansansa haudatut kuolemaan, että niinkuin Kristus on kuolleista Jsan kunnian kautta herätetty, niin pitää meidänkin uudessa elämässä waueltaman, sillä jos me hynä hänen kansansa olemme istutetut yhdenkaltaiseen kuolemaan, niin me myös tulemme yhdenkaltaisiksi ylösnousemisesjä“. Kun Jesus itse saapi tämän jankkaiffisen elämän dogmatikan elämällänsä, oppilansa, kuolemallaansa ja ylösnousemisellaansa opettaa, silloin on sitä tylin. Ulkoisena, korkeimpana Jumalan sanan päätotuutena: ihmiseski tullut Jumala; sisäisenä, hywimpänä: uskosta wanhurskas on elävä. Yhteinen on tämä elämä olewa opettajille ja oppilaille. Tuntien ja tunnustaan itsensä yhteiseski syntiiffiksi, jotka tarwitjewat Jumalan armoa Kristuksessa, tulee heidän weliinä ja sisarina pyhällä mielellä kotoontua sanan ympäri, niinkuin perheessä ja kirkossa, etsien siitä syntein anteeski antamista ja hengen uudistumista. Wilpittömän herännäisyyden herättäminen ja säilyttäminen on siten olewa tämänkin uskonnon opetuksen yhteisenä harrastubena.

Opettaja Kunnari teki lyhhesti selkoa siitä tawasta, jota hän oli noudattanut hoitaessaan uskonnonopetusta Limingan koulunopistosja syhslukukautena 1892 lausuen seuraawasti: Uskonnonopetuksen tarkoituksena tulee olla saattaa oppilaita Jumalan ja hänen poikansa Jesuksen Kristuksen elämään tuntemieen. Opetuksessa on noudatettawa Jumalan waltakunnan kehkeymisen järjestystä ja siis Jumalan armoitbitten ilmeshtystä ihmiskunnassa. Tätä silmällä pitäen on tarpeellista, että raamatun lukemien aloitetaan wauhaasta testamentista ja raamattu läpikäydään kokonaisuudessaan. Pääasja ei ole se, että oppiaat saatetaan koko raamatun tuntemiseen, suurin paino on pantawa siihen, että he mieltymät raamattun niin että he kotonaankin sitä wiljelawat. Raamatun kirjoitin tutustutaan järjestänjä, luetaan ja selitetään eri kirjain tärkeimmät kohdat.

Wuoroin lufewat oppilaat, wuoroin opettaja. Raamatunkirjan kirjoittajasta annetaan luonnekumaus ja elämäkerrallista tietoa faata-willa olsewien apulähteitten mukaan. Oppilaat owat wietäwät raamatun kultawuoreen poimimaan siitä katoowaisia kulta arwoffaampia kultajywyä. Heille on näytettävä kuinka Jumala on ihmiskuntaa hoitanut ja kasvattanut, wanhan testamentin aikana imeshten pyhänä ja wanhurskaana latina kautta. Oppilaille on huomauttettawa lain suuri merkitys, sillä jos ei laki tee tehtäwäänsä, ei tarwita ewankeliumiaakaan. Sollei Mooses käy edellä latinsa kansja, ei tarwita Wapahajaa todellifena lääkärinä. Huomio on kiinnitettävä wanhan testamentin profeetallisiin ennustuksiin ja niitten toteutumiseen uudejsa testamentissa Kristuksen persoonassa. Raikkein ewankeliumien johdolla on selkitettävä Jesuksen Kristuksen elämä, oppi ja pelastustyö. Lähetyskirjoista on huomauttettawa, että apostolit kirjoittiwat niitä kulloinkin pitämällä silmällä kunkin seurakunnan sifällistä tilaa sekä werrattawa silloisia ja nykyisiä oloja toisiinsa. — Ylimalkaan puhuja ei pitänyt wälttämättömänä, että eri kansjanopistoisja uskonnonopetuksessa käytettäisiin jyrkästi samoja oppifaanoja.

Oppettaja Karwonen piti keskustelua kysymyksen-alajesta asiasta tarpeettomana, koska Kansjanwalistus-seura ei ole oikentettu tekemään mitään ohjelmia kansjanopistojen uskonnonopetukselle. Uskonnonopetus eri opistoisja riippuu enimmäkseen asianomajesta opettajasta; eri metootien paremmuudesta ei kannata wäitellä. Puhuja ehdotti maisteri Rnaapisen edellisenä iltana pitämää uskonnonopetusta koskewaa esitelmää kysymyksen wastaufkeksi.

Oppettaja Werkko sen johdosta, että opettaja Runnari lausuntoja alussa oli maininnut Limingan kansjanopiston ohjesäännönsä olewan sen määrähksen, että uskonnonopetus on olewa paikkakunnan papiston hallussa, lausui kannattawanja lehtori Päiwärinnan mielihpidettä, että jonkun kansjanopiston opettajista tulee hoitaa uskonnonopetusta. Jos uskonnonopetus on jonkun ulkopuolella opistoa olewan henkilön käsissä, saattaa kansja tulla siihen käsitukseen, että opiston opettajat eiwät ole kirkollismielisiä. — Uskonnonopetukseseen olii yhdistettävä kirkkohistorian ja etenkin Suomen kirkkohistorian opetus. — Edellisen puhujan lausunnan johdosta huomautti puhuja, ettei ole tarfotuksena laatia mitään ohjelmia uskonnonopetusta warten, koska kaiketikin keskustelu tulee olemaan wastaufkena kysymykseen.

Pastori Ilmanen: On esitethy erilaisia menestystapoja siitä miten uskontoa olii paraiten opetettawa. Wallikoon tässä kohden täydellinen wapaus, kun kerran ollaan sitä mieltä, että raamattu on olewa kaiken uskonnonopetuksen perustufkena. Ohdyn maisteri Rnaapiseen siinä, että uskonnonopetus kansjanopistoisja olii rajoitettawa jonkun erityisen raamatunosan tutkimiseen, sillä muuten käy opetus liian hajanajefki eikä ehditä kuudejsa kuukoudejsa parilla wuottotunnilla mitään kokonajuntaa saawuttaa. Pohjafki woifi ottaa

esim. Johanneksen sywämietteisen ja monipuolisen ewankeliumin. Tämä kyllä antaa tilaisuutta muitten raamatunkirjain ja wanhan testamentin koskemiseen. — Mitä siihen tulee, ettei Kansjanwalistus-seuralla olii warkinajesti mitään tekemistä tämmöisten asiain kansja, niin siinä kohden olen minä tervassaan eri mieltä erään edellisen puhujan kansja. Olen puolestani kiitollinen, että seura tarjoo tilaisuutta kansjanopistoa koskewien kysymysten käsittelemiseen. Julkisen sanan waihto ei woi olla kenellekään wagingoksi, waan painuwestoin hyödyksi. Mielipiteitä toijansa wastaan asettamalla selwitään asioista.

Lehtori Päiwärinta yhti pastori Ilmanen lausuntoon siinä kohden, että hffi raamatunkirja olii pantawa uskonnonopetuksen pohjafki. Ehditään ehkä koto raamattukin läpikäydä, jos esittäjän henki on eläwästi kiinni raamatussa. Pääasia on joka tapauksessa, että kustakin raamatunsanasta imetään woiwaa.

Tohtori Heino toiwoi, että uskonnonopetus kansjanopistoisja pyhhi kristilliskirkollisella kannalla. Seisten kristillisyyden pettämättömällä kalliolla kirkkomme meidät pelastaa nykkaajan myrskystä. Sitä siis tulee meidän tukea kansjanopistojenkin lauta.

Kun keskustelu oli loppunut, ei ryhdytty tekemään mitään erityistä päätöskoufetta kysymyksen johdosta, waan päätettiin pitää keskustelu wastaufkena kysymykseen.

R:lo 1/4 aikaan päätthiwät aamupäiwän keskustelut. Päiwälliskokouman jälkeän päätettiin kokountua ohjelmannufkajesti k:lo 5 i. p.

Kokous k:lo 5 i. p.

Ohjelman 6:s kysymys: Onko syytä watedeskin pitää suomalaisia kansjanopistokokouksia yhteydesjä Kansjanwalistus-seuran juhlaokouksen kansja, jätettiin puheenjohtajan ehdotuksesta käsittelemättä.

Ryhdyttiin sen sijaan käsittelemään ohjelman ensimmäistä kysymystä: Tulisiko ryhtyä minäänlaisiin erinäisiin toimiin Kansjanwalistus-seuran kansjanopistorahaston — stipendirahaston tahi yleisen rahaston — kartuttamiseksi?

Puheenjohtaja: Kansjanwalistus-seuralla on tätä nyhjä käfki kansjanopistorahastoa, joista yleinen rahasto on syytynyt kolme wuotta takaperin täällä pidetthjen arpajaisten ja kirkkokonseriun kautta saaduista tuloista. Siihen on tullut jonkun werran lisää, mutta keräys on tunnetuista sivistä kokouman keskeytynyt ja jittemmin on ruwettu eri paikkakunnilla perustamaan erityisiä kansjanopistorahastoja, joita nyhään löytyy maassamme hwiin paljon ja joitten avulla jo onkin useampia kansjanopistoa perustettu. Seuran rahasto on liian pieni, jotta sillä woifi mitään warkinajista saada aikaan.

Ei sillä hyin voi kansanopistoa perustaa. Joka tapauksessa on seuran toimikunnan tärkeä tietää, mitä seura arvelee olevansa olevan rahaston käyttämisestä. Onko rahastoa kartutettava alkupehjäsen ohjelman mukaan, vai onko jotakin muuta ehdotusta sen suhteen tehtävänä — Toiseksi on seuralla päälle tuhanteen markkaan nouseva stipendirahasto, jota lahjoittajan määrähksen mukaan on käytettävä stipendieittien oppilaille siinä laitoksessa, joka ensinnä liittyy seuraan.

Opettaja Runnari ehdotti kysymykseen vastattavaksi kieltämällä ja yleisen rahaston pysyttämistä sellänsä, koska nythään eri paikkakunnat kutsu omaa kansanopistorahastoa kartuttavat. Yhdistysten mahdolliset lahjoitukset tietysti olisivat otettavat kiittollisuudella vastaan.

Lehtori Päivärinta sen johdosta että Kansanvalistus-seuran laatiman kansanopisto-ohjelman 3:s ja 4 lausutaan toivomuksena, että seuran toimesta olisi aikaansaatawa kansanopisto, joka sopisi muille malliksi, oli edellisen puhujan kanssa sitä mieltä, ettei rahastoa mitenkään olisi hajoitettava. Vaan olisi se säilytettävä semmoisenaan, sifsi kun rahasto tavalla tai toisella, esim. lahjoitusten kautta, saataisiin karttumaan niin suureksi että voitaisiin ryhtyä malliopiston perustamiseen.

Puheenjohtaja huomautti, että on olemassa kansanopistoja, jefä seuraan liittyneitä että sen ulkopuolella olevia, joille hyvällä ihyillä saattaisi antaa kannatusta. Eiföhän voisi käydä päinjä että kysymyksen-alajesta rahastosta annettaisiin suurempia tai pienempiä kannatusapuja sellaisille opistoille, jofka hywin läheisesti ovat liittyneet seuraan, ja eifö jotakuta näistä saattaisi pitää semmoisena opistona, jofka seuran ohjelman mukaisesti oli perustettava.

Lehtori Päivärinta: Minakin suurin osa puheena olevaa rahastoa saatiin vastaan-ottaa, silloin kun ohjelma pääpiirteifisään julkaisi. Käifeti rahasto tämän ohjelman nojalla onkin kerätty. Toivoisin sentähden, että rahasto koftoinensa saif kasvava sifsi kun mahdollisesti voidaan rahaston alkupehjäsen tarkoitus toteuttaa.

Maanviljelijä Karikko ehdotti, että rahasto käytettäisiin stipendeifsi kansanopiston opettajifsi aifomia warten, taifka annettaisiin apurahoifsi jo olemassa oleville tai perustettaville kansanopistoille.

Opettaja Ponkala kannatti edellisen puhujan jälkimäistä ehdotusta.

Opettaja Ollilainen ehdotti, että rahastoa kartutettaisiin yhä edelleen ja että — jos se laatuun käy — siitä annettaisiin apurahoja köyhille paikkakunnille, jofka puuhaavat itselleen kansanopistoa. Edullisemmifsa oloifsa eläwillä paikkakunnilla on jo muuella oma kansanopistonja. Itä-Suomi, jonka tulifsi olla etuwartijana kansallisuutemme säilyttämifissä, kipeästi kaipaa kansanopistoa, mutta aineellisten warain puutteessa on wiefä sitä wailla. Ehdotan, että

enji sijassa Karjalaa autettaisiin puheena olevan rahaston koroilla ja waikkapa itse pääomastafin ottamalla. Warat, jofka uhrataan Karjalan kansan hywäifsi, kantawat satakertaisia hedelmiä.

Lehtori Päivärinta: Edellisen puhujan ehdotus on kyllä puoleensa wäkävä, mutta se sisältää itiesfään tavallaan ristiriitaisuuden. Sillä woiataneeko taifoa mahdollifefsi, että käytetään johonkin erityiseen tarkoitukseen semmoisen rahaston pääomaa, jofka toivotaan yhä kasvawan. Jos rahastoa tobellakin tahdotaan kartuttaa, niin älköön ainakaan pääomaaan kofestakoo. Muutoin on mahdoton edeltäpäin päättää, eifö yfityifillä tulewaisuudessa olisi halua suuremmilla lahjoitufilla puheena olevaa rahastoa kartuttaa. Minun luullakseni ei ole tähän asti tapahtunut mitään, jofka teifsi Kansanvalistus-seuran päätöfken kautta wahwistettun toivomuksen tyhjäksi. Meidän nyhijet kansanopistomme owat tuskin päässeet waikutukseen. Mitä tähän saakka olemme niistä kuulleet, on ollut ilahuttawaa. Mutta woidaksemme päättää, millä siunauksella yleensä näin pienenpuolifet opistot waifutaa, waaditaan ainakin kymmenen vuoden kofemus. On niinmuodoin kemytmiefistä ruweta hajoittamaan tai wähentämään sitä rahastoa, jofka juri 3 nnen yfkalän nojalla on perustettu. Ennenkuin päätetään itse rahaston hajoittamisesta, olisi minun hymmärtääkseni ensinnä ainakin päätettävä, onko ohjelman 3:s yfkalä edelleen säilytettävä waifko poistettava. Ehdotan, että josjatin tulewassa kokouksessa tämä asia otetaan keskusteltawaksi.

Lehtori Heino taiftoi rahastoa yhä kartutettawaksi, koska tarwitaan rahastoa, jofka woidaan ojentaa tarwitsewille auttawaa kättä. Rahasto olisi käytettävä jofko stipendeifsi tai koftuullifsi apurahoifsi yfityifille opistoille. Mutta tässä tapauksessa olisi ohjelman 3:s yfkalä korjattawa.

Opettajat Kurppa, Pesola, Bajala ja kirkkoherra Schönerman yhyiwät opettaja Ollilaisen toivomukseen että Itä-Suomea olisi autettawa rahaston waroilla Herrä Bajala sen ohesja kyhi, mikä estää muodostamasta nyhijillä kansanopistoja mallilaitoififsi.

Lehtori Päivärinta: Karjalaaan perustettawaa kansanopistoa on lämpimästi kannatettu. Sominsehdotufjena täällä eifitettyjen mielipiteitten wäfilä ehdotan, että rahaston pääoma olisi säilytettävä semmoisenaan, mutta että sen koroista poiffeustilassa ja ainostaan kipeän tarpeen waatesfa annettaisiin apua paikkakunnille, jofka eiwät ilman Kansanvalistus-seuran apua woi saada aikaan kansanopistoa.

Opettaja Kurkela yhyen edellisen puhujan lausuntoon puolesti Karjalan auttamista.

Opettaja Bajala: Ei malliopistoa perusteta rahoilla. Siihen tarwitaan nyhijisten mallikoulujen opettajia.

Lehtori Päivärinta oli eläwästi wakuutettu siitä, että kansanopiston menestys etupäässä riippuu sen johatajasta ja työntekijöistä.

Mutta kieltämätöntä on, että miljoonilla saadaan enemmän aikaan kuin sadolla.

Keskustelun päätyttyä yhtyi kokous seuraavaan puheenjohtajan ehdottamaan pöytäkirjaan:

Kokous pitää suotavana, että Kansanvalistus-seuran yleistä rahastoa yhä edelleen kartutetaan. Poikkeustilassa w daan kumminkin, nykyään rahaston korvasta, mutta vast'edes, rahaston tultua juuremmaksi, itse pääomastakin, antaa kannatusta kansanopistoille jemmooisissa paikkakunnissa, jotka eivät omin voimin kykene saamaan itselleen kansanopistoa. Etupäässä on kumminkin muistettava Karjalaa.

Otettiin käsiteltäväksi 4:s kysymys: Onko kansanopisto-ajalle parempi, että eri opistot perustetaan ja kannatetaan osake-yhtiöiden tahti kansanopisto-seurojen välityksellä?

Kysymyksen pohjusti lehtori Päivärinta seuraavasti: Olemassa olevat kansanopistot ovat perustetut kumpajellakin tavalla. Niinpä Keski-Savon opisto on pantu toimeen osake-yhtiön perustamisen kautta, johon varakkaammat paikkakuntalaiset ovat ottaneet osaa. Samalla tavalla lienee myös Länsi-Suomenkin kansanopisto perustettu. Toisia kansanopistoja kannattavat kansanopisto-seurat. Osake-yhtiöitten kannattamista kansanopistoista päättävät yksinomaan yhtiöläiset, siis ainoastaan varakkaammat, jotka voivat ruweta yhtiön jäseniksi. Yhtiö päättäessään kansanopistostansa pitää yhdyttyä kokouksia, joihin suuremmalla yleisöllä ei ole oikeutta ottaa osaa. Tämän kautta paikkakunnan kansanopisto ei koskaan voi saavuttaa yleisempää harrastusta puolelensa. Missä sitävästoin kansanopistoja kannattavat kansanopisto-seurat, ovat kansanopistot osoittaneet muodostuwanja ei ainoastaan opetuslaitoksiksi, vaan myös koko paikkakuntaa elähyttäväksi siivistyslaitoksiksi. Varmaankin on hyvin tarpeellista, että kaikki kansalaiset, jotka sitä haluavat, voivat päästä osalliseksi opiston asioista keskustelemaan ja päättämään. Olisi sentähden suotawa, että kansanopistoja kannattaisivat niin paljon kuin mahdollista kansanopisto-seurat, joitten jäsenmaksu olisi pantawa mahdollisimman alhaiseksi, jotta kaikki kansa esteettömästi voisi ruweta niitten jäseniksi.

Maisteri Knaapinen ilmoitti, että Länsi-Suomen kansanopistoa ei kannata osake-yhtiö, vaan kannattajaseura.

Opettaja Kunnari: Kannattajaseura on osake-yhtiötä sopivampi. Peräpohjan kansanopistoa kannattaa seura. Sanomalehdistä päättäen kannattanee kaikkia muitakin kansanopistoja seurat, koska niillä on määrättyt vuosimaksut. Osake-yhtiössä on maksu menojen mukaan suoritettava. Peräpohjan kannattajaseuran jäsenet maksavat

ensimmäisenä vuonna 20 mk ja kahtena seuraavana vuonna 15 mk. Seuran jäsenistö ei ole lukuja kalliin maksun tähden. Jos olisi helpommat maksut, saataisiin enemmän jäseniä.

Mioppilas Forsgrén periaatteessa kannatti lehtori Päivärinnan mielipidettä, että kansanopistojen kannatus-yhtiöt ovat muodostettawat seurojen tapaisiksi.

Lehtori Heino kannatti kansanopistoseuroja ja vastusti osake-yhtiötä; viimeksi mainitut harrastawat wain omia etujaan.

Opettaja Koffo lehtori Päivärinnan mainitsemista yhistä puolusti kannattajaseuroja.

Maisteri Knaapinen lausui suotawaksi, että kannattajaseurojen jäsenmaksut olisivat niin pienet kuin mahdollista.

Kun keskustelu oli loppunut, yhtyi kokous lehtori Päivärinnan esittämään näin kuulumaan loppupuonte: Kokous yksimielisesti katsoo sopiwaksi, että kansanopistojen kannattamiseksi perustetaan kansanopisto-seuroja, joitten jäsenmaksujen tulee olla mahdollisimman pienet, jotta kaikki kansa voisi ruweta seuran jäseniksi.

Seurasi käsiteltäväksi 5:s kysymys: Tarvitaanko kansanopistolehteä?

Kun niukkuuden tähden ei yllä olewaa eikä seuraawaa kysymystä ehditty sekkaperäisesti pohjata.

Edellä mainittuun kysymykseen ehdotti lehtori Päivärinta wastattawaksi myöntävästi. Kansanopistolehti on wälttämättömän tarpeellinen, jotta voitaisiin sen palstoilla Kansanvalistus-seuran juhlatokousten kolminuotisella wälitajallakin keskustella kansanopistowa koskewista tärkeistä kysymyksistä. Kansanopistolehti olisi saatawa hyvin halvaksi, jotta se lewiäisi mahdollisimman laajalle. Jos sitä toimitettaisiin Händholm-lehden tapaan, se toimittawasti tulisi kannattamaan.

Kokous yhtyi lehtori Päivärinnan esitykseen.

8:s kysymys: Millä tavoin voidaan saada kansanopistoille wuotinen warmatulo?

Opettaja Rajunen esitti wastattawaksi kysymykseen: että jos kassassa kunnassa olisi päästäwä sille tölle, että kansanopistoille jaataisiin wafinainen tulo. Tätä warten olisi jokaisen kuntalaisen kirjasto warten suorittaminen wuotinen esim. kolmen pennin maksu. Tätä menethstä on noudatettu Korpiahdella.

Opettaja Arnio toiwoi „wiinarahjoista“ saatawaksi kirjastoille apua. Kansanvalistus-seuran olisi lähettäminen joka kuntaan kiertokirje, jossa kehoitettaisiin kuntalaisia kaikin tavoin harrastamaan kirjastojen edistystämispöytäkirjoja.

Keskustelu pidettiin wastauksena kysymykseen.

Sopuusi liitetään seuraava opettaja J. R. Oskalta pyhdytty kirjoitettu lausunto kysymyksestä Katiotaanko suotavaksi, että kunkin kansakoulun yhteydessä olisi lainakirjasto, opettaja sen hoitajana? joka ajan puutteesta jäi keskus-telematta.

Kansakouluasetuksen 122 §:ssä waaditaan, että jokaiseen kansakouluun, joka nauttii apua valtiolta, on wähitellen hankittawa kirjasto, „josta sekä oppilaat, että muutkin opinhaluut kuntalaiset woiwat saada hyödyllistä lukemista“. Edellä olewa kysymys nähtää siis jo tuon määrähksen kautta olewan ratkaistu. Ei suinfaan sitä oltii kouluasetukseen otettu, ellei kirjaston tarpeellisuutta kansakoululle olisi tunnettu ja tunnustettu. Sitestään myöskin on selwää, että koululla olewan lainakirjaston hoito kuuluu opettajalle.

Waikka asia siis selwältä nähtää, on kuitenkin ilmaantunut eri mieltä siitä, onko kouluasetuksen tarkoittama kirjasto ja yleinen kansakirjasto samoja, waiko eri asioita eri tarkoituksilla, ja onko yhtä kaikki tuka on kansakirjaston hoitajana, missä ja miten sitä hoidetaan. Näiden erimielisyyksien tähden warmaankin on kysymys esitetty kansanwalistus-seuran kokoukselle keskusteltavaksi. (Koska seuran puolesta on minua pyhdytty kysymystä pohjustamaan, en siitä tahtonut kieltäytyä. Waikka en woinutkaan kokoukseen saapua, tahdon lyhyesti esintuoda mielipiteeni asiasta).

Parasta liene: ensin huomioon ottaa, mitä selwolliselta kansakirjaston hoitajalta waaditaan, woidakseen welwollisuutensa kunnollisesti täyttää.

Koska kansakirjaston tarkoitus minun hymmärtääkseni on olla ahjona, josta tiedon ja walistuksen säkien tulee hyödyllisten kirjain muodossa sinfoilla yhtymäri kansan sywii kerroksiin, niiden vielä monin paitoiu sammutksissa olewaan, uinailewaan henkisyhteen wiritämään sitä waloa, mitä kansamme nyhijänä kansallistunnon herätyksen aikana kaikkialta sen puolesta sille todentelewan waaditaan, niin tulee tämän ahjon ääressä työstentelewan pajamiehen olla itse niin paljon walistunut, että hän kirjain joukosta kykenee erottamaan, mikä on hywä, mikä huono. Hänen tulee kyetä arwostelemaan kirjallisuutta ei ainoastaan huwituksen, waan myöskin hyödyn kannalta. Hänen tulee mitkä mahdollista tuntea kansan henkisen tarpeen janoa, woidakseen jopiwain kirjain lainaamisella sitä sekä tyhdyttää, että yhä edelleenkin ylläpitää. Molemmat owat nimittäin wälttämättömän tarpeelliset, jos kansakirjasto mieltä lukijakuntaa ympärilleen koota ja kartuttaa. Hänen tulee myöskin olla auiliina neuwonantajana lainaajille kirjain walinnassa, sekä heitä ystäwyhdellä kohdella. Kansakirjasto on myöskin tarkoitukseltaan kaswatuksellinen. Sen tulee olla oppaana kansan kaswamiiseen siweellisyyhteen, itenäisyyhteen ja totuuden tietoon. On sen johdosta warjin tarpeellista, että kirjaston hoito, etenkin maaseuduilla, on sellaisen henkilön käsissä, joka omaa

jonkun werran kaswatusopillisia tietoja. Sopiwammaksi kansakirjaston hoitajaksi maaseuduilla, jossa yhteneviä henkilöitä ei ole tarpeeksi walita, luulen siis kansakoulunopettajaa ja kansakirjaston parhaimmaksi paikaksi kansakoulua jo senkin wuoksi, että koulut tawallisesti sijoitetaan kylän keskelle, mutta siihen on muitakin syitä.

Kansakoulu laskee perustuksen kansamme wastaiselle kehitykselle, jota sitte ylläpidetään kunnollisten, jokaisen kansalaisen käytettäwina olewien kansakirjastojen kautta. Mutta missä ei mitään työtä ole tehty kansamme henkisen wiljelyksen tywainiolla, joko kierto- tai kansakoulujen avulla, siellä ei myöskään kansakirjasto, olfsoon niin tähdellinen kuin tahansa, woi sanottawasti waukuttaa, samoin kuin ei ruota ruumiilliseen kehitykseen waukuta, ellei sitä nautita. Kansakirjasto waatii ehdottomasti, että paikkakunnalla ennen sitä on huolta pidetty lukutaidon sekä tiedon alkeiden yleisentämisessä. Se siis edellyttää kansakoulun, tai edes kunnollisen kiertokoulun jonkun aikaita waukutusta woidakseen tarkoitustaan osajitkaan täyttää.

Kun sitä wastoin koulu on nuorijossa opetuskellaan saanut tiedon ja opinhalun herätetyksi, on myöskin sen aikana, mikäli mahdollista, yhä edelleenkin, nuorijon koulusta erottuakin, silmällä pitää tämän tarpeen tyhdytystä, mikä seikka kansakouluasetuksessa juuri onkin huomioon otettu. Tämän tarpeen tyhdytyks tapahduu parhaiten koulun yhteyteen perustetun lainakirjaston avulla. Kansakoulunopettaja maaseuduilla tawallisesti parhaiten hymmärtää entisten oppilastensa, mutta myöskin muun nuorijon, lukemisen avulla kehittäwää hengenwiljelystä ohjata. Hän woi lainakirjastonhoitajana jo koulun aikana totuttaa lapsia kirjaston käyttämiseen ja siten kaswattaa lukijakuntaa kirjastolle. Jos kirjasto on muualla hoidettawana, ei hänelle ole yhtä mahdollista niin tarkoin tuntea kirjaston kirjojen laatua. Se on kuitenkin jangen tärkeä sille henkilölle, joka mieltä ja jonka warsinaisena toimensa on etupäässä ohjata nuorijon hywyhteen, totuuteen ja kelpo kansalaisiksi wartumista.

Jos kirjastoa hoitaa tuka tahansa, waikkapa sillä olisi johtokuntakin, ei ole takeita, ettei kirjastoon pääse pujahtamaan sellajiatkin kirjoja, mitkä owat nuorijolle turmiollisia, vielä wähemmän woi silloin opettaja walwoa sellaisen kirjain joutumista oppilastensa käsiin. Kirjaston hoitajana opettaja, ainakin pitemmän ajan kuluessa, oppii tarkoin tuntemaan kirjastoissa löytywien kirjain sisällön, mikä seikka on suuresta merkityksestä kirjoja lainattaessa. Hän nimittäin pääasiallisesti tuntee entisten oppilastensa luonnonlaadun ja osaa olla heille parhaiten apuna kirjojen walinnassa. On hywin tärkeätä, ettei lainanshalua wuoreteta sellaisen kirjain tyryhtämisellä, mitkä eiwät heitä eninkään miellytä. Kofemus oioittaa, että kirja, mikä toista henkilöä hywinikin miellyttää, saattaa toiselle olla wastemmellinen ja ellei lainaaja totu kirjastosta saamaan mieluisiansa kirjoja, on aiwan warma, että hän heittää lukemisen jitskeen.

Kansakirjastoissa luonnollisesti täytyy olla ravintoa henkille kehitykselle miehuudenkin iässä. Tuo vahvempi ravinto ei somella nuoruuden, vielä vähemmän lapsuuden iästä oleville. Sellainen kirja, jonka hoitaja täyhdellä luottamuksella voi antaa fyysneemmän henkilön luettavaksi, voi olla vahingoksi nuoremmille lainattaessa. Hoitajan tulee tässäin suhteessa osata nuorempia ohjata. — Täpähän jostus, että he pyytävät lainaksi sellaista kirjaa, minkä hän huomaa heille vielä sillä iäkäänalla sopimattomaksi. Mitä on hoitajan silloin tehtävä? Jos se jyrkästi heiltä kielletään, hankkivat he sen käsiinsä muiden kautta ja lukewat uteliaisuuden kiihottamina. Mutta jos kirjaston hoitaja on ehkä lainaajan entinen opettaja tai sellainen henkilö, jonka arvoastelukykyyn yleensä paikkakunnalla luotetaan ja hän lyhyesti hienotunteisella tavalla viittaa kirjan sisältöön, samalla huomauttaen sen vaarallisuutta sitä haluavalle vielä sillä kehityksasteella, kehottaa häntä jättämään sen lukemisen toistaiseksi, kuitenkin antaen hänelle sentään vapauden sen siltäkin kertaa saada, jos hän nimittäin vielä neuvon saatuankin sitä välttämättömästi haluaa. Vuolen kuitenkin useimman nuorukaisen iässä tapauksessa luottavan kirjastonhoitajaan ja sen hänen parastaan tarfoittavaan tuumaan, että hän jättää kirjan lainaamatta ja mikä vielä parempi, myöskin lukematta muiden lainauksella.

Kansakoulua käynyt nuoriso on koulua tottunut pitämään lähteenä, mistä he saavat tyhdytyksiä henkille janoilleen. Tarpeellista ja suotavaa jo sentintähden on kirjaston oleminen kansakoulun yhteydessä. Kirjaston kautta tulee nuoriso, jopa aivain tulussa wanhempitiin kansanluokka edelleentien pöyhymään läheisessä yhteydessä kansakoulun kansja. Siihen liitetyn oivallisen kirjaston avulla tulee se tobella olemaan kansan koulu, eikä wain kansan lasten koulu. Sen kautta kansan rakkauks koulua ja siinä olevaa kirjastoa kohtaan kaswaa ja warttuu siihen määrään, että tarpeellisten warain hankkiminen kirjastolle käy warsin helpoksi, koska tiedetään hoitajan yhdesä koulun johtokunnan kansja kykenewän walittamaan kirjastoon sellaisia kirjoja, mitkä tobella owat tarpeellisia paikkakunnan wäestön kehitykselle. Mattelen nim. niin, että asianomaisen koulun johtokunta, johon yleensä on walittawa kansan parasta harrastawia henkilöitä, on samalla kirjastonkin johtokuntana.

Kun kuitenkin useissa kunnissa jo entuudestaan on yleinen, koto kuntaa käsitävä kansankirjasto, johon yhdesä kohti, useimmiten kirjolla, säilytettynä ollen, kunnan ulommista kylistä on pitkä matkat, niin olisi mielestäni niissä kunnissa, missä jo on useampia kansakouluja kunnan eri kulmille perustettu, ehkä sopiwin menetellä seuraamalla tavalla: Kunnan yhteisestä kirjastosta lainataan kerrallaan joku suurempi määrä kirjoja esim. wuoden ajaksi ulkoylisiä olewille kansakouluille johtokunnan nimesä ja ne annetaan opettajan hoibettawiksi ja lainattawiksi woinassa olevan lainaus säännön mukaan. Kun määr-

aika on kulunut, wiedään ennen lainattu sarja pois ja tehään uusi samallinen lainaus j. n. e. Ulkoylisiä täten kertyneet lainausmaksut saisiwät jäädä koululle wähtellen perustetawaa omaa kirjastoa warten. Kuluneet kirjat sidotettaisiin kunnan yhteisillä waroilla ja jäändös kunnan yleisistä kirjasto warten määrityistä waroista jaettaisiin eri koulu- tai kirjastopireille. On kuitenkin huomattawa, että kunnan keskipisteessä olewaan kirjastoon olisi yhteisiin woiimin hanfittawa harwenmin tarwittawia kallimpia kirjoja, joita haluawa woiisi sieltä käydä lainaamassa, ja joita ei kunnan taikfiin kirjostoihin kannattaisi hankkia.

Tällaisen toimenpiteen kautta tulisi mielestäni syrjätylääläisefkin enemmän innoitetuiksi, uhraamaan waroja oman piirinsä kirjastolle, kun tietävät, että ne tulewat ainoastaan heidän oman lähellä olewan kirjastonja hywäksi. Mieluummin lainaajatiin maksawat suuremman lainausmaksun, kun kirjojen wähteleminen tulee mukawammaksi.

Koulun johtokunnan asia myöskin on pitää huolta siitä, että koulun waroista joku määrä wuofittain annetaan sen kirjastolle, ja koulua parhaallaan käywät lapset, jopa köyhimmät koulunkäyneet muuttien lapset ilmaiseksi saawat kirjastoa käyttää, kunnas kykenewät ruumiillisefkin elatuksensa itselleen hankkimaan. Silloin ei heistäkään enään tuntune lainausmaksutaan olewan kirjaston käyttämifelle esteenä. Kuitenkin olen sitä mieltä, että missä wain muuten kirjastolle tarpeellisia waroja saadaan, lainaus yleensä tulisi olla aiwan maksuton tai maksu niin pieni, kuin mahdollista.

Jos wain kunnissa löytyy intoa kyläkirjastojen perustamifseen joisjakuisakaa henkilöissä, niin ei ole hywin suurta wähtettä warojen saamiseen kunnan waroistakaan, sen olen omasta kokemuksesta tullut huomaamaan. Joku wuosi takaperin ei esim. Duulaisten kunnasakaan ollut, kuin pahanen kirjasto, mutta nyt tuo kunnan yhteinen lainakirjasto on mellofissa kunnossa ja sitä paiti wain katoa sataa eri teosta sijältämä kirjasto joka kylässä; siis neljä lainakirjastoa noin 4,000 kunnan ajufasta kohden, waitka kunnassa ei vielä olekaan kuin yksi kansakoulu. Uusia kyläkirjastoja perustettaessa oliwat kuntalaifet hywin aulit uhraamaan kunnan waroista yli kolmen sadan markan, kun kuullimat, että tarkoitus on saada ulkoylääläifille kirjasto itselleen.

Koska Kansanwalistus-seuran ohjelmaan on nykyään ulotettu kansankirjastojen taifinpuolinen edistäminen, niin en saata olla lopuksi lausumatta sitä toiwomusta, että seura mahdollifisuuden mukaan ei ainoastaan halvasta hinnasta, mikä jo tapahtuikin, waan myöskin ilmaiseksi lahjottaisi jonkun määrän toimittamianja kirjoja pohjalfi kansakouluille perustettawille kirjastoille, sillä ehdolla että koulun johtokunta suostuif wuofittain hankkimaan kirjaston täydenmykfeffei seuran kustantamia, kirjastoon sopiwa kirjoja. Tällaiset edulliset tarjoukset

ovat omiansa kihoittamaan kirjastojen perustamiseen, mikä on suuresta merkityksestä meidän yleensä köyhälle, mutta sen ohessa yhä mielleille ja tietoa haluavalle kansallemme.

Olen edellisen lopussa hiukan syrjähtynyt vastattamasta kysymyksestä, mutta katsoin tarpeellisiksi, että kysymystä keskusteltaessa myöskin huomioon otettaisiin ne te. not, joiden avulla kysymyksen toteuttaminen käy mahdolliseksi.

Pöytäkirjan tarkastajiksi valittiin hrat tohtori A. A. Gransfelt ja kansakoulunopettajat A. Kohonen ja R. Werfko. Tarkastuksesta on saatu seuraava todistus:

Kansanvalistus-seuran seitsemännen juhlatokouksen pöytäkirjan ovat allekirjoittaneet tarkastaneet ja oikeaksi hawainneet.

Helsingissä, Marraskuun 23 p. 1893.

A. Werfko.

A. Kohonen.

Kansanvalistus-seuran asiamiesten kokous.

Maanantaina 12 p. Kesäkuuta.

Kansanvalistus-seuran sihteri E. ri Gransfelt avasi kokouksen puheella, jossa huomautti seuran asiamiesten toiminnan tärkeydestä sekä siitä yhteistyöstä, mikä meillä siivistystyössä tälläkin alalla on. Lausui ilonsa siitä, että monet seuran asiamiehet, osoittaen harrastusta yhteisille pyrinnoille, ovat tähän kokoukseen saapuneet. Epäilemättä olisi tällaisista yhteisistä neuvotteluista hyötyä seuralle ja ohjausta asiamiehille toiminnossaan.

Moitettiin sitte keskustelut:

1:n kysymys: „Missäkö syytä että seuran asiamies, kun jonkun jäsenen puolesta jäsenmaksu jää suorittamatta, ilmoittaisi onko hän kuollut vai muuttanut pois paikkakunnalta, vai eikö ole syy kumpainesta näistä kahdesta. — Tällaisen tiedon nojalla voisi päätoimisto ilmoittaa asiamiehelle paikkakunnalla, minne entinen jäsen on muuttanut, hänestä, mikä olisi hyvä, koska vasta tulleelle usein on vaikea saada tietoa siitä missä jäsenmaksut uudessa kotipaikassa voidaan suorittaa.“ Tähän vastattiin myöntämällä. Sillä muutoin ei seura voi tietää, mistä syystä jäsen on poistunut seurasta.

2:n kysymys: „Sopiiko kaupunkiin tai pitäjään, jossa ennestään toimii seuran asiamies, häntä kuulematta antaa asiamiehen valtuus toisellekin henkilölle?“ antoi aihetta pitempään keskusteluun. Useat valittivat, ettei jäsenmaksuja kaikissa tapauksissa tahdo helposti saada suoritetuiksi. Monasti jäsenet, vuoden seurassa oltuaan, jättävät jäsenmaksut suorittamatta ja niin eroavat seurasta,

Dpettaja J. Koffo ehdotti, että seura painattaisi pienet laskukaavat, joilla kullakin jäseneltä asiamies voisi helposti velkoa jäsenmaksun. Useat kannattivat tällaisten laskukaavain käyttämistä, joka tuottaisi asiamiehelle helpotusta. Toiset vastustivat laskujen lähettämistä. Ne voisivat tuntua pakolliselta melan perimiseltä ja wieroittaisivat useita pois seurasta.

Loppupöytäkirja tuli että seura painattaa tuollaisia laskukaavoja jäsenmaksujen perimisistä warten, ja saavat niitä ne asiamiehet, jotka niitä haluavat. Wuoden lopulla seuran toimikunta kysyköön kierto-kirjeellä asiamiehiltä syytä jäsenien wähenemiseen siellä, mistä jäsenmaksuja ei ala tulla.

Dpettaja B. Dillilainen huomautti että jotkut asiamiehet eivät ja'a jäsenilleen aikanaan kirjoja, ja pahetui tällaista asiamiehen weltkoutta, joka on monin paikoin paljon wieroittanut jäseniä.

Puheenjohtaja sanoi kuulleensa samanlaista waltusta ennentin.

3:s kysymys: „Miten olisi meneteltävä, kun jäsenmaksuja ei lähetetä paikkakunnalta, josta niitä ennen on lähetetty?“

Useat puhujat arvelivat, että jos asiamies on weltostunut tai paikkakunta on niin suuri, että on yhdelle vaikea, hankittakoon lisää asiamiehiä. Dpettaja B. J. o la huomautti erityisesti useamman asiamiehen tarpeellisuudesta suurilla paikkakunnilla.

4:s kysymys: „Onko mahdollista saada kulkukauppiota seuran kirjoja lewittämään ja minäläisiä kauppaehjoja pitäisi heille tarjota?“

Toimottiin tällaisia kauppiaita saatawan, ja myönnettäköön heille niin hyvät ehdot kuin mahdollista. Niiden kautta voi kirjallisuutta lewitä sydänmaillekin, jonne harwoin kirjakaupasta ostetaan muuta kuin almanakka ja wirtkirja. Siihen toimeen olisi waltittawa sellaisia henkilöitä, jotka jonkun werran itse tuntawat kirjallisuutta ja joilla on harrastusta ja kykyä toimeensa.

Päätökseksi kiitti E. ri Gransfelt asiamiehiä heidän harrastuksistaan seuran hywäksi.

Suomen sanomalehdet ja aikakauskirjat w. 1893,

suomen- ja ruotsinkieliset,

niiden numeroluku ja hinta paikkafunnalla.

	num.:	hinta:
Helsinki: Uusi Suometar	304	16: —
Päivälehti	304	15: —
Suomal. Virall. Lehti	303	8: —
Suomen Viikkolehti	52	3: 50
Matti Meitäläinen	26	5: —
Suomen Teollisuuslehti	24	6: —
Kansatouluun Lehti	24	3: —
Sanansaattaja	24	2: 40
Kirkollisia Sanomia	24	1: 50
Ummunairut	24	2: —
Sotahuuto	24	1: —
Lauvantai (Tammit. — Lontok.)	20	(5: w.)
Kaupunkilähetyslehti	17	—: 75
Kalvoja	12	10: —
Duodecim	12	8: —
Wartija	12	6: —
Suomen Kirjapainolehti	12	4: —
Pitakirjoituslehti	12	4: —
Suomen Kalastuslehti	12	3: —
Suomen Maanviljelys- lehti (S:n Meisänhoito- lehden k. yhdesä)	12	3: —
Koti ja Yhteiskunta	12:	2: —
Suomen Terveyden- hoitolehti	12	2: —
Suomen Lähetysseuran (Hämeenlinna)	12	1: 25
Merimiehen Ystävä	12	(2: —)
Lasten Lehti	12	1: —
Pyhätoululehti	12	1: —
Lasten Pyhäkoululehti	12	—: 75
Kuukauslehti	8	—: 50
Suomen Maanmittari- yhdistyksen aik. kirja	6	5: —
Suomen Meisänhoito- lehti	4	4: —
Hamina: H:n Sanomat	104	5: —
Serätyshuuto	12	1: —
Hanko: Maitotalouden lehti	52	3: —
Heinola: Yhryntö	104	3: —
Hämeenlinna: Hämeen Sanomat	156	4: —
Hämäläinen	104	3: 20

	num.:	hinta:
Joenas: Karjalatar	104	4: —
Jyväskylä: Keski Suomi	150	5: —
Suomalainen	149	3: —
Kylätirjaston Kuwalehti (Ilmais. seur. „Läs- ten Kuwalehti“ y.m.)	24	5: —
Kylätirjasto	4	2: —
(molempia tilattaisja hinnanalennus; lisä- maksusta seur. „Ro- bin Kuwaramattu“ kattii yht.)	(12)	2: 50
Kotka: Kotkan Sanomat	104	(8: —)
(Hämeenlinnan ilmelehti „Nuorukaisten Ys- tävä“).	104	4: —
Kymi	104	4: —
Nuorukaisten Ystävä	12	2: —
Kuopio: Uusi Savo	152	4: —
Savo-Karjala	149	3: —
Uusi Kuwalehti	12	3: —
Kätkälä: Wuoksi	102	4: —
Lappeenranta: Lappeen- rannan Uutiset	104	4: —
Mikkeli: Mikkeli	104	3: 25
Mikkelin Sanomat	100	3: —
Dulu: Dnl. Ilmoituslehti	157	3: —
Bonhi	153	4: —
Kaitu	148	4: —
Hengell. Kuukauslehti	12	2: —
Evangelinen	12	1: 50
Sanomia Etionista	12	1: 50
Pori: Satokunta	152	4: —
Porilainen	104	3: —
Rauma: Rauman Lehti	103	4: —
Pätkänäänä	12	1: 20
Savonlinna: Savonlinna	52	3: —
Sortavala: Latokka	104	3: —
Kasvatustieteellisiä Sa- nomia	12	1: 50
Peltomies	12	1: —
Tampere: Uutiset	305	7: —
(154)	(4: —)	
Tampereen Uutiset	203	4: —
Tampereen Sanomat	156	4: —
Robin Ystävä	24	2: —

	num.:	hinta:
Todistusten Joukko	12	1: 50
Sampo	4	—: 75
Turku: Sanomia Turusta	306	5: —
Ura	304	7: —
(143)	(3: 70)	
Turun Lehti	152	2: 50
(Hämeenlinnan kuwalehti „Suomi“ 24 num.)	24	1: 50
Turun Kaupunkilähetys	24	1: 50
Kristillisiä Sanomia	12	1: 50
Uusikaupunki: Uudenkaup- pungin Sanomat	52	2: 50
Waasa: Pohjalainen	104	4: —
Waasan Lehti	104	3: —
Perkkijä	6	1: 20
Wipur: Wiipurin Sa- nomat	304	12: —
(104)	4: 29	

Helsinki: Nya Presjen	355	20: —
Kuopiosseurakuntalehti	355	15: —
(308)	(16: —)	
Helsingfors Aftonblad	305	10: —
Finlands Månads- Tidning	305	8: —
Årdsagsavälven	52	5: —
Krigsroset	52	2: —
Wærobladet	52	3: —
Wäktaren	52	3: 50
Teknisk	24	8: —
Naturen	24	8: —
Sändebudet	24	2: 40
Finlands Kommunika- tioner	20	5: —
Finns Tidsskrift	12	15: —
Finns Läroressällskapet Handlingar	12	16: —
Finns Militär Tidsskrift	12	12: —
Fernwägsmannabladet	12	8: —
Viet	12	6: —
Sporten	12	5: —
Tidning för Stenografi	12	5: —
Hemmet och Samhället	12	4: —
Typografbladet	12	4: —
Fiskeritidning för Fin- land	12	3: —
Menniskövännen	12	1: 50
Trädgårdsvännen	12	2: 50
Missionstidning för Fin- land	12	1: 25
(Hämeenlinnan)	(2: —)	
Nya Budbäraren	12	2: 30
Tidsskrift för Hälsovård	12	2: —
Sjömansvännen	12	1: 25

	num.:	hinta:
Barnavännen	12	1: —
Söndagskolebladet	12	1: —
Stadsmissionensbladet	12	—: 75
Farmaceutiskt Notis- blad	12	3: —
Geografiska Föreningens Tidskrift	4	6: —
Tekn. Förening. Tid- skrift	4	8: —
Tidsskrift, utg. af Juri- diska Föreningen (1892—93)	4	8: —
Hamina: Fredrikshamn's Tidning	101	6: —
Hanko: Hangö	156	5: —
Tidning för Wijk- husfällning	52	3: —
Kotka: Kotka Posten	104	6: —
Kotka: Kotka Notis- och Annonssblad	52	4: —
Loviisa: Östra Nyland	104	6: —
Maarianhamina: Åland	104	5: —
Dulu: Uleåborgsbladet	104	4: —
Nbfter från Zion	12	2: —
Pori: Hörneborgs Tid- ning	101	4: —
Vestra Finland	102	4: —
Porvoo: Borgåbladet	102	3: —
Borgå Nya Tidning	152	5: —
Tammisaari: Etens Tid- ning	104	3: —
Vestra Nyland	101	4: —
Evangeliskt Kristendom	24	2: —
Tampere: Tammerfors Aftonblad	104	6: —
Turku: Åbo Underrät- telser	355	12: —
Åbo Tidning	355	12: —
Åbo Stadsmission	24	1: 50
Trävarutidning för Fin- land	12	6: —
Uusi Kaarlebyh: Öster- bottniska Posten	52	4: —
Waasa: Wala Tidning	208	8: —
Wabaladet	104	6: —
Finns Månadsposten	12	1: 50
Wipur: Östra Finland	356	12: —
Wiborgsbladet	304	12: —

Rakittielisiä:

Helsinki: Gutenberg	10	3: —
Tidsskrift utg. af Beda- giska Föreningen	6	6: —
Porvoo: Suomen aistin- viollisouluun Lehti	12	4: —

Ulkomailla ilmestyvät suomenkieliset sanomalehdet:

	num.:	hinta paikalla:	hinta Suomesä:
Wenäjä: Pietari, Inferi	52	2 rupl.	6 m.kaa.
Ruotsi: Gaaparanta, Gaaparannalehti	52	3 kruun.	6 m. 39 p.
Amerika: Amerikan Suomalainen Lehti, Hancock, Mich.	52	2 doll.	2 d. 25 c.
Amerikan Uutiset, Minneapolis, Minnes.	52	2 doll.	2 d. 50 c.
Kalevan Kaitu, Calumet, Mich.	104	2 doll.	2 d. 50 c.
Laulleja, Calumet, Mich.	52	1 doll.	1 d. 25 c.
Lehti lapsille ja kuviolain, Hancock, Mich.	12	35 c.	40 c.
Newyorkin Lehti, New-York	52	2 doll.	2 d. 50 c.
Paimen-Sanomia, Hancock, Mich.	52	75 c.	1 d.
Raittius Lehti, West Superior, Wisc.	24	1 doll.	1 d. 15 c.
Siionin Sanomat, Calumet, Mich.	12	1 doll.	1 d. 10 c.
Siirtolainen, West Superior, Wisc.	52	2 doll.	2 d. 50 c.
Suomalainen, Laneshville, Mass.	36	1 doll.	1 d. 25 c.
Työmies, Tshpeming, Mich.	52	2 doll.	2 d. 25 c.
Uusi Kotimaa, New-York Mills, Minne- sota	52	1 d. 50 c.	2 doll.
Yhdysvaltain Sanomat, Harbor, Ohio *)	52	2 doll.	2 d. 50 c.
Yhdysvaltain Sanomien Kuwalehti *)	12	1 d. 50 c.	—
(Molemmat edell. yhdesä)			(3 doll.)

Ruokiansa vuoden loppukuukausina Suomesä suomenkielisiä
80, ruotsinkielisiä 62 ja tšhkielisiä 3.

Ulkomailla suomenkielisiä Wenäjällä 1, Ruotsissa 1 ja Ame-
rikassa 15.

*) Ovat laanneet ilmestymästä vuoden kuluessa.

Sisällys.

Merkkien ja lyhennysten selityksiä	fitw.	3
Kalendarium	"	4
Luonnontieteellisiä havaintoja	"	4
Tilastollinen taulu maailman tärf. valtakunnista	"	28
Maailman esiwaltiaat ruhtinaat	"	29
Keisarillinen perhe	"	30
Suomenmaan korkeimmat wirtamiehet	"	31
Ujewelwollisuus kalenteri	"	34
Säästöjen lisääntyminen toijesta wuodesta toijeen	"	34
Muutamia tietoja karttapaperin käyttämisestä	"	35
Suomen wäkiluku 1 p. tammikuuta 1893	"	36
Wertaus-taulu: Raha, Pituusmitat, Painot	"	37
Retrijärjestelmä	"	38
Tietoja rautateistä	"	40
Suomen wäkiluku kiesen mukaan jaettu	"	41
Postisäästöpankki	"	42
Sähkösanomamääräyksiä	"	43
Postimaksut	"	44

Suomen kirko Upsalan kokouksen riemu-wuonna 1893.

Kirj. Elis Bergroth (kuwa)	"	54
Kolme sonettia. Kirj. Niilo E. Wainio	"	53
Dnko nykyinen opetuswewollisuus laajennettava? Kirj. Mikael Johnson	"	55
Walon wirta. Runo. Kirj. Rikk.	"	68
Neuloja. Runo. Kirj. Alpo (kuwa)	"	69
Wesjeket Aström'ien Rahkatehdas Dulussa. Kirj. Th. S. (kuwa)	"	71
„Pane itkunalle, Pekka!“ Kirj. Alpo (2 kuwaa)	"	75
„Holmqwist-raukka“. Kirj. R. S. Järwi (3 kuwaa)	"	84

Muistelmia Wiipurin kaupungista. Kirj. R. Grotenfelt (kuva)	fiv.	94
Kätkijälmen linna. Kirj. Th. S. (3 kuuaa)	"	106
Saapaniemiesä. Runo. Kirj. Alpo	"	117
Hiihto-urheilusta. Kirj. R. M. S. (kuua)	"	119
Muutamia piirteitä elämästä järviisämme. Kirj. R. M. L. (12 kuuaa)	"	123
Wuorelta mereen. Runo. Kirj. Irene	"	136
Kansanopistoriennot. Kirj. A. St. (Kuua nimilehden edellä)	"	138
Tietoja Amerikan suomalaisista. Kirj. Aku Tala (3 kuuaa)	"	146
Takaa Suomenlahden. Runo. Kirj. Irene	"	167
Muistofanoja wainajille (8 nuotokuuaa)	"	169
Silmäys kuluneen vuoden tapauksiin. Kirj. B. W.	"	198
Enkeli, Runo. Kirj. Irene	"	212
Kirjallisuutta itsensä kaswatusta warten. Kirj. A. St.	"	215
Tähtilento. Runo. Kirj. Irene	"	222
Pirtisä. Runo. Kirj. Irene	"	223
Kansanwalistus-seuran seitsemäs juhlatokous	"	225
Suomen sanomalehdet ja aikafauskirjat 1893	"	260

